

T.C.
ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ MERSİN(İÇEL)
MİLLETVEKİLLERİ ve MECLİS FAALİYETLERİ(1950-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ercan BOLAT

Niğde
Haziran, 2017

T.C.
ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ MERSİN(İÇEL)
MİLLETVEKİLLERİ ve MECLİS FAALİYETLERİ(1950-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ercan BOLAT

Danışman : Doç. Dr. Mehmet KAYA

Üye : Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÖZDAĞ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Gülin ÖZTÜRK

Niğde

Haziran, 2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum '**Demokrat Parti Dönemi Mersin(İçel) Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri(1950-1960)**' Başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 16 /06/ 2017

Ercan BOLAT

Niğde, 2017

ONAY SAYFASI

Doç.Dr. Mehmet Kaya danışmanlığında Ercan Bolat tarafından hazırlanan "Demokrat Parti Dönemi Mersin Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri(1950-1960)" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih:16 /06/2017

JÜRİ :

Danışman : Doç.Dr. Mehmet KAYA

Üye : Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÖZDAĞ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Gülin ÖZTÜRK

Mehmet Kaya

Abdullah Özdağ

Gülin Öztürk

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ömer İSKENDERÖĞLU
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Siyasal denetimin doğrudan doğruya halkın ya da düzenli aralıklarla halkın özgürce seçtiği temsilcilerin elinde bulunduğu, toplumsal ve ekonomik durumu ne olursa olsun tüm yurttaşların eşit sayıldığı yönetim biçimine demokrasi denir. İnsanların bir arada yaşaması bazı sistemlerinde oluşmasına sebep olmuştur. Bu sistemlerin başında da insanlar için en uygun olan demokrasi kavramı, insan hayatında düzenin sağlanması için en iyi araç olmuştur. Kurtuluş savaşından sonra ülke işgallerden kurtarılmış ve Milli egemenlik kavramı siyasi irade olarak ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet ilan edildikten sonra ilk siyasi partiler kurularak siyasal yaşama yön verilmeye çalışılmıştır. Ancak dönemin şartları siyasi partilerin kurulup çoğalmasına pek imkân vermemiştir. Cumhuriyet'in kurucusu olan ulu önder Atatürk'ün yaşamı boyunca oluşturmak istediği çok partili siyasa hayata geçilememiştir. Kendi teşviki ile SCF'ı kurdurmuş ancak olgunlaşmayan siyasi ortam fıkranın kısa süreli olmasına sebep olmuştur. Şartların oluşmaması ve bir türlü siyasi olgunluğa ulaşılamaması üzerine ülke de tek parti hüküm sürmüştür. 1946 yılına kadar tek partili siyasi hayat devam etmiş ve DP'nin temelleri atılmıştır.

Bu bağlamda kurulmuş olan DP'nin, 1950-1960 yılları arasında TBMM'de görev yapan İçel(Mersin) milletvekillerinin özgeçmişlerini ve meclis faaliyetlerini oluşturduğum tezimde ortaya koymaya çalıştım. Bu döneme TBMM'de görev yapan bu milletvekillerinin faaliyetlerine genel olarak bakıldığında Türkiye'yi, özelde ise Mersin'i ilgilendirip önem arz ettiğini söyleyebilirim. Bu açıdan yaptığım çalışmanın Mersin'in 1950-1960 yıllarındaki yerel tarihine katkıda bulunacağına inanmaktayım. Bu dönemde çalışacak yerel araştırmacılara da tezimin örnek olması amaçlarımın arasındadır. Bu çalışmamda öncelikle IX. X. ve XI. TBMM dönemlerinin önemi ve nitelikleri belirtildikten sonra Mersin Milletvekillerinin meclis faaliyetlerini ortaya konulmuştur. Daha sonra 1950-1960 yıllarında seçilen milletvekillerinin özgeçmişleri, meclise verdikleri kanun teklifleri ve takrirleri kısaca ele alınmıştır.

Bu çalışma ile dönemin siyasi, sosyal ve düşünsel yapısının ortaya çıkması hedeflenmiş ayrıca görev yapan milletvekillerinin mebusu oldukları Mersin ili için yaptıkları çalışmalar belirtilmiştir. Bu üç dönemde görev alan başta meclis başkanlığı yapmış olan Refik Koraltan, Hüseyin Fırat, Yakup Karabulut, Niyazi Soydan, M. Hamdi Dölek, Aziz Köksal, M. Hidayet Sinanoğlu, M. Salih İnankur, Şahap Tol,

Mehmet Dölek, Yakup Çukurova, Mehmet Mutlugil ve İbrahim Gürgen'in meclisteki faaliyetleri gerek ülke gerekse Mersin tarihin de önemli izler bırakmışlardır.

Tezin tamamlanmasında yardım ve desteklerini gördüğüm TBMM arşiv çalışanlarına, çalışmanın her aşamasında bana yardım eden danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Kaya'ya ve gerekli katkı sağlayan Doç. Dr. Nevzat Topal'a, Yrd. Doç. Dr. Gülin Öztürk hocama ve beni bu zamana getiren manevi ve maddi desteğini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ercan BOLAT

Niğde 2017

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ MERSİN(İÇEL)MİLLETVEKİLLERİ ve MECLİS
FAALİYETLERİ(1950-1960)

BOLAT, Ercan

Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet KAYA

Haziran 2017, 196 sayfa

Bu tez Demokrat Parti IX. X. ve XI. dönemleri Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev alan Mersin milletvekillerinin özgeçmişleri ve meclisteki siyasi faaliyetlerini içermektedir.

Bu çalışma, giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmında Cumhuriyet döneminde yaşanan siyasi olaylar, Tek partili hayattan çok partili sisteme geçiş süreci ve 27 yıllık CHP iktidarının yapmış olduğu faaliyetler ifade edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca 1950 ile 1960 yılları arasındaki siyasi hayatta özetlenmiştir.

Tezin birinci bölümünde siyasal muhalefetin ortaya çıkışı ve DP'nin kuruluşu anlatılmıştır. DP'nin kurulmasının ülke genelindeki etkileri tespit edilmiş ve ardından CHP'li olan dört milletvekili, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan'ın parti kongresinde “*Toprak Reformu*” üzerine muhalefet olmaları neticesinde ilk kez muhalefet partisinin kurulacağını işareti verilmiştir. Uzun süreden sonra tek parti yönetiminin sona erip, yeni partilerin kurulduğunu ve demokratik faaliyetlerle seçimlerin yapıldığı yine birinci bölümde açıklanmış ve seçimlere katılan partilerin Türkiye genelinde aldıkları oy oranları gösterilmeye çalışılmıştır. Seçimler sonucu elde edilen bilgiler ile bu dönemin genel hatlarıyla ülkenin siyasi hayatının nitelikleri izah edilmiştir. Bu dönemde seçimlerde ülke genelinde çeşitli olaylar yaşanmış ve bunlar gündeme alınarak yapılan politikalar değerlendirilmeye çalışılmıştır. 1946'dan 1960 yılına kadar Türkiye'de bulunan CHP, DP, HP ve MP gibi siyasi partilerin kurulum aşamalarına kısaca değinilmiş hatta 21 Temmuz 1946 milletvekili seçimlerinin kaynaklara göre şaibeli olduğu iktidar ile muhalefeti karşı karşıya getiren seçimler olarak anıldığı tezde belirtilmiştir. Partilerin programları birbirleri ile kıyaslanmış; bu partilerin siyasi hayata girmesinde DP'nin izlediği politikalar sonrasında partiden istifa eden milletvekillerinin etkisinin büyük olduğu açıklanmıştır. Daha sonra 1950-54, 1954-57 ve 1957-60 yıllarında iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkilerin tespitine yer verilmiş; bu ilişkilerin ülke geneline

etkileri izah edilmiştir. Seçimlerin başlamasıyla beraber partilerin seçim propagandalarına değinilerek seçimlerdeki iktidar-muhalefet arasında yaşanan rekabetçi faaliyetlerde çıkan olaylara da kısaca değinilmiştir.

İkinci bölümde IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisine Mersin milletvekili olarak seçilen Refik Koraltan, Hüseyin Fırat, Aziz Köksal, M. Salih İnankur ve Şahap Tol'un özgeçmişleri, meclise sundukları kanun teklifleri, takrirleri(önerge) ve mecliste yaptıkları konuşmalar açıklanmıştır. Ayrıca tezin bu bölümünde TBMM'yi ziyarete gelen komşu ülkelerin temsil heyetlerinin konuşmalarına da yer verilmiştir. DP iktidarında gelen bu heyetlerin ülkeleriyle bazı dostluk ve ticari anlaşmalar yapıldığı çalışma da belirtilmiş; Milletvekillerinin meclis içerisinde hangi konu için söz aldıkları meclis tutanaklarına göre açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde X. Dönem Mersin Milletvekillerinin de IX. döneme göre bazı değişikliklerin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; Şahap Tol ve M. Salih İnankur bu dönemde Mersin'den milletvekili seçilmedikleri gibi Yakup Çukurova, Mehmet Mutlugil ve M. Hidayet Sinanoğlu gibi kişiler X. dönem Mersin milletvekili olarak Meclisteki yerlerini almışlardır. Böylelikle bu dönemde Mersini temsilen toplam altı milletvekili görev almıştır. Bu milletvekilleri Yakup Çukurova, Mehmet Mutlugil, M. Hidayet Sinanoğlu, Refik Koraltan, Hüseyin Fırat ve Aziz Köksal'dır. İşte tezin bu bölümünde Meclise yeni katılan üç milletvekilinin özgeçmişleri verildiği gibi ayrıca bu dönem Mersin milletvekillerinin TBMM sundukları kanun teklifleri ve takrirleri(önerge) ile Mecliste tartışılan önemli konulardaki aktif konuşmalarına değinilmiştir.

Dördüncü bölümde ise XI. Dönem Mersin Milletvekilli sayısının on'a çıktığı görülmüştür. Meclise bu dönem de Mersin'i temsilen katılan milletvekilleri İbrahim Gürgen, M. Hamdi Dölek, Yakup Karabulut ve Niyazi Soydan'dır. Tezin bu bölümünde Meclise yeni katılan Mersin milletvekillerinin özgeçmişleri açıklanmış ayrıca mevcut bulunan milletvekilleri ile beraber TBMM'ye sundukları kanun teklifleri, takrirleri(önerge) belirlenerek, meclis kürsüsünden yaptıkları konuşmalar ifade edilmiştir.

Beşinci bölümde 27 Mayıs 1960 Askeri Darbe ve Yassıada'da yargılanan Mersin milletvekillerinden Refik Koraltan, Yakup Karabulut, Niyazi Soydan ve Hüseyin Fırat'ın kendi savunmaları ile onlar üzerine verilen kararlar anlatılmaya

alışılmıştır. DP'nin 1946 ile 1960 yılları arasındaki siyasi hayatı ele alınmış ve yaşanan siyasi olayların ülke geneline yansımaları ile darbeyi hazırlayan sebepler bu son bölüm de açıklanmaya çalışılmıştır. Darbe girişiminden sonra DP'lilerin yargılanmak üzere Yassıada'ya götürülmesi ve yargılama süreçleri ele alınmış ayrıca savunmalarına ilişkin belgelerde Başbakanlık Cumhuriyet Arşivin(BCA)den temin edilerek konuya açıklık getirilmesi amaçlanmıştır.

Tezin sonuç kısmı yazıldıktan sonra faydalanılan arşiv, gazete, araştırma-inceleme ve diğerkaynaklardan oluşan geniş bir kaynakçaya yer verilmiştir. Son olarak da tezde kullanılan bazı önemli belgelerin fotokopileri ek olarak tezin sonuna eklenmiştir.

ABSTRACT
MASTER THESIS
DEMOCRATIC PARTY PERİOD MERSİN (İCEL) DEPUTİES AND ASSEMBLY
ACTİVİTİES (1950-1960)

BOLAT, Ercan

History Administration

Supervisor: Doç. Dr. Mehmet KAYA

June 2017, 196 page

This thesis contains the activities of the deputies of Mersin in Turkish Grand Nation Assembly in IX, X and XI terms (1950-1960). The study includes five chapters, one of which is the introduction.

In the introduction, the political events in the Republic era are briefly discussed. The transition from one-party to multi-parties, its steps, its drawbacks, the events experienced before and after the transition are tried to explain. The activities of 27-year-reign of CHP (Public Party of Republic) are given in the introduction. Political life is summarized, giving importance to 1950-1960s. In the first chapter of the study, the emergence of political opposition and the establishment of Democate Party are tried to explain. The fact that establishment of DP was welcomed nationwide whereas it was opposed and reacted by some was given in detail. Four deputies of CHP, namely, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü and Refik Koraltan gave signals to the establishment the first opposition party after opposing "*the Soil Reform*". After relatively long time, the end of one party administration and the establishment of new parties and elections within democracy have been discussed. The rates of polls of parties were shown. The results of elections and the qualities of the political life's of the era are explained. During this period, various events were seen throughout the country and these faults were handled. It is seen that the election held on 21 July 1946 was suspicious and the administration and the opposition were in guarrel. The establishments of the political parties such as, CHP, DP, HP, and MP were mentioned during 1946-1960. The programs of the parties were summarized and compared. The establishment and the entering of the parties were the results of policies of DP and the effects of the MPs resigning from it. Then, the relationships between the administration and the opposition, how those relations were established and the flaws of those relations are explained. The effects of events between the administration and opposition on the lives of people throughout the country are given

importance. With the start of elections and election activities, what things were within the party programs and what sort of works were done are explained. The speeches made by some MPs increased the political tensions. The events and quarrels and competitive activities emerged between the administration and the opposition are briefly stated.

In the second chapter, In the IV. Terms, Refik Koraltan, Hüseyin Fırat, Aziz Koksall, M. Salih İnankur and Sahap Tol were chosen as MPs of Mersin. In this term, Mersin chose five MPs for DP. In the .The MPs that were elected in Mersin in IX. term, are taken into consideration. The curriculum vitae's of the MPs of this term, bills submitted to the assembly by them, proposals are tried to explain. The speech of thanking made by Refik Koraltan who was chosen as the president of the Assembly is given and explained. Which issues the MPs wanted to speak on are determined by means of the registrars of the Turkish Grand Assembly. It is tried to find the documents which were about the bills and proposals made by the MPs and whether those ones were accepted or not. What proposals were given and on which issues they were given are explained by looking up the volumes of registrars.

III. Chapter, the curriculum vitae's, the bills and proposals submitted to the Turkish Grand Assembly of X. term Mersin Deputies are given in detail. In this term, Yakup Karabulut, Yakup Çukurova, Mehmet Mutlugil and M.Hidayet Sinanoğlu joined the IX. term deputies. Şahap Tol, M. Salih İnankur were not chosen MPs in this term. The activities of the MPs during the works and negotiations in the Assembly are discussed. Refik Koraltan was chosen as the president of the Assembly again. The speech and bills of the MPs are shown with the help of registrars. MPs of Mersin participated in the bills and proposals and in the works discussed in the Assembly. In the

IV. Chapter, the curriculum vitae's of MPs, bills and proposals submitted to the Assembly by Mersin MPs of XI. term are tried to explain. In the XI. term, the presidentship of Refik Koraltan, İbrahim Gürgen, M.Hamdi Dölek, Yakup Karabulut and Niyazi Soydan are taken into consideration. In this term, Yakup Karabulut took part in the serious works actively and gave proposals and bills to the Assembly. It was understood that the tension in the Assembly increased during this term by looking at the Assembly registrars.

In the V. chapter, which is the last one, the statements and testimonies of some MPs who were tried in Yassiada because of 27 May 1960 military coup and verdicts are discussed. Also, the political life of DP between 1950-1960 is handled. It is stated that the political events started to have influence on people who took streets. The reasons for the coup are explained. The seize of power by the army is mentioned in this chapter. The MPs of DP were taken to Yassiada to have been tried. These trials were administrated by Higher Justice Committee and Higher Insvestigation Committee, which were appointed by the army. The lawsuits against the MPs by prosecutors are discussed.

The testimonies of Refik Koraltan, Yakup karabulut, Hüseyin Fırat, Niyazi Soydan were obtained from Republic Archives of the Prime Ministry. It was explained that the lawsuits accused Refik Koraltan of violating the constitution, arming the public, using the stuff of the palaces. The testimonies of him and his lawyers were examined and summarized. The MPs mentioned that DP had been following wrong policy and they regretted all those wrong policies. Refik Koraltan and Hüseyin Fırat were sentenced to death and life prison but due to medical conditions and illnesses, they were freed by National Unity Committee. It is seen that some MPs were active in political arena while some did not participate in many activities and stayed passive. The bills and proposals were partly for Mersin while some of them were related to all nation. In this thesis, the speech that could be obtained and works of MPs were examined in volumes and interpreted. A broad bibliography which consists of differents resources suchs as newspapers, archive documents, speech is added at the end of the thesis. Finally, some important documents used in the thesis were added.

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo-1: 21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçimlerinin Oy Oranı ve Milletvekili Sayıları

Tablo-2: 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimlerinin Oy Oranı ve Milletvekili Sayıları

Tablo-3: 2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimlerinin Oy Oranı ve Milletvekili Sayıları

Tablo-4: 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimlerinin Oy Oranı ve Milletvekili Sayıları

EKLER LİSTESİ

Ek-1: Anayasayı İhlal Davasında yargılanan Hüseyin Fırat'ın MBK tarafından verilen karar ile beraat ettiği kararname

Ek-2: Hüseyin Fırat'ın sağlık raporu

Ek-3: Anayasayı İhlal Davasında yargılanan Refik Koraltan'ın MBK tarafından verilen karar ile beraat ettiği kararname

Ek-4: Refik Koraltan'ın sağlık raporu

Ek-5: Refik Koraltan'ın CHP İhracını gösteren genelge

Ek-6: Vatan Gazetesi 22 Eylül 1945

Ek-7: Cumhuriyet 9 Şubat 1954

Ek-8: Cumhuriyet 19 Temmuz 1959

Ek-9: Cumhuriyet 10 Ocak 1950

Ek-10: Zafer 16 Ekim 1957

Ek-11: Cumhuriyet 8 Ocak 1960

Ek-12: Cumhuriyet 1 Aralık 1959

Ek-13:Refik Koraltan'ın Odasından Alınan Gazete Kupürleri

Ek-14:Akis Dergisi 30 Ekim 1954 sayısı Refik Koraltan Dergi Kapağı

Ek-15: Yassıada Yargılamalarında Niyazi Soydan'ın DP'ye Ait Bir Belgeyi Ortadan Kaldırırken Yakalandığını Gösteren Tutanak

Ek-16: Akşam 18 Mart 1959

Ek-17: Vatan 18 Mart 1959

Ek-18:Akis Dergisi 9 Haziran 1960 Sayısında Dönemle İlgili Bir Karikatür

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.t. : Adı geçen tez

a.g.y. : Adı geçen yayın

A. S. A. D. : Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi

BCA. : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

C.H.P. : Cumhuriyet Halk Partisi

C.M.P. : Cumhuriyetçi Millet Partisi

C.Ü. İ. İ.B.D. : Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi

C.K.M.P. : Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi

Ç. T. T. A. D. : Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi

Çev. : Çeviren

D.P. : Demokrat Parti

E.Ü.S.B.E.D. : Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Haz. : Hazırlayan

H.P. : Hürriyet Partisi

İ. İ. B. F. : İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

K.P. : Köylü Partisi

M.P. : Millet Partisi

M.B.K. : Milli Birlik Komitesi

N.A.T.O. : North Atlantic Tearty Organization = Kuzey Atlantik Antlasması Örgütü

NWSA: National Women's Studies Association

Ord. : Ordinaryüs

Prof. : Profesör

s. : Sayfa

S. : Sayı

S.T.A.D. : Sosyal Teknik Araştırma Dergisi

S.B.F. : Siyasal Bilgiler Fakültesi

S.C.F. : Serbest Cumhuriyet Fırkası

S.D.Ü.S.B.E.D. : Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

T.B.M.M. : Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.B. M. M. M. T. : Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis Tutanakları

T. B. M. M. T. D. : Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi

T.C.F. : Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

T.C.K. : Türk Ceza Kanunu

T.C.D.D. : Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

T.K.P. : Türkiye Köylü Partisi

T.S.K. : Türk Silahlı Kuvvetleri

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
ONAY SAYFASI.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
İÇİNDEKİLER	xv
GİRİŞ	1
1.KONU	1
2.AMAÇ	1
3.YÖNTEMİ	2
4. ÖNEMİ	2
5. 1923-1950 TÜRKİYE’NİN SİYASİ HAYATI.....	3
I.BÖLÜM.....	6
ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİ	6
1. SİYASAL MUHALEFETİN ORTAYA ÇIKMASI VE DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU (7 Ocak 1946).....	6
2. TÜRKİYE’DEKİ BAŞLICA SİYASİ PARTİLER(1946-1960).....	9
2.1.Cumhuriyet Halk Partisi	9
2.2. Demokrat Parti.....	10
2.3. Millet Partisi.....	12
2.4. Hürriyet Partisi	13
3. 21 TEMMUZ 1946 MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİ VE SONUÇLARI	13
4.1946-1960 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’DEKİ İKTİDAR-MUHALEFET İLİŞKİLERİ.....	18
II. BÖLÜM.....	34
DOKUZUNCU DÖNEM MERSİN MİLLETVEKİLLERİ	34
1.BEKİR REFİK KORALTAN	34
1.1.Özgeçmişi	34
1.2.Meclisteki Faaliyetleri.....	36
1.2.1.Konuşmaları	36
1.2.1. 1.Meclisteki Teşekkür Konuşmaları(Demeçleri)	38
1.2.2. Takrirleri(Önergeleri)	39
2.HÜSEYİN FIRAT	40
2.1.Özgeçmişi	40
2.2. Meclisteki Faaliyetleri.....	41
2.2.1.Konuşmaları	41
3.AZİZ KÖKSAL	48
3.1.Özgeçmişi	48
3.2.Meclisteki Faaliyetleri.....	49
3.2.1.Konuşmaları	49
4.MEHMET SALİH İNANKUR	55
4.1.Özgeçmişi	55
4.2.Meclisteki Faaliyetleri.....	56

4.2.1.Konuşmaları	56
4.2.2.Takrirleri(Önergeleri)	57
5.şAHAP(şAHABETTİN) TOL	58
5.1.Özgeçmişi	58
5.2.MECLİSTEKİ FAALİYETLERİ	59
5.2.1.Takrirleri(Önergeleri)	59
III. BÖLÜM.....	63
ONUNCU DÖNEM MERSİN MİLLETVEKİLLER.....	63
1.REFİK KORALTAN(TBMM BAşKANI)	63
1.1.Meclisteki Faaliyetleri	63
1.1.1.Konuşmaları	63
1.1.1.1. Teşekkür Konuşmaları(Demeçleri)	65
1.1.1.2.Takrirleri(Önergeleri)	67
2.HÜSEYİN FIRAT	68
2.1.MECLİSTEKİ FAALİYETLERİ	68
2.1.1.Konuşmaları	68
3.YAKUP ÇUKUROVA(ÇUKUROĞLU)	71
3.1.Özgeçmişi	71
3.2.Meclisteki Faaliyetleri	72
3.2.1.Konuşmaları	72
4.AZİZ KÖKSAL	77
4.1.Meclisteki Faaliyetleri	77
4.1.1.Konuşmaları	77
4.1.2.Takrirleri(Önergeleri)	78
5.MEHMET HİDAYET SİNANOĞLU(SİNAN HİDAYETOĞLU)	79
5.1.Özgeçmiş	79
5.2.Meclisteki Faaliyetleri	80
5.2.1.Konuşmaları	80
6.MEHMET MUTLUGİL	81
6.1.Özgeçmişi	81
6.2. Meclisteki Faaliyetleri	82
6.2.1.Takrirleri(Önergeleri)	82
IV. BÖLÜM	83
ON BİRİNCİ DÖNEM MERSİN MİLLETVEKİLLER.....	83
1.REFİK KORALTAN(TBMM BAşKANI)	83
1.1.Meclisteki Faaliyetleri	83
1.1.1.Konuşmaları	83
1.1.1.1.Teşekkür Konuşmaları(Demeçleri)	83
1.1.1.2.Takrirleri(Önergeleri)	85
2.İBRAHİM GÜRGEN	86
2.1.Özgeçmişi	86
2.2.Meclisteki Faaliyetleri	87
2.2.1.Konuşmaları	87
3.YAKUP KARABULUT	89
3.1.Özgeçmişi	89
3.2.Meclisteki Faaliyetleri	90
3.2.1.Konuşmaları	90
3.2.2.Takrirleri(Önergeleri)	97
3.2.3.Kanun Teklifleri	99
4.MEHMET HAMDİ DÖLEK	107
4.1.Özgeçmişi	107
4.2.Meclisteki Faaliyetleri	107

4.2.1.Konuşmaları	107
5.HÜSEYİN FIRAT	112
5.1.MECLİSTEKİ FAALİYETLERİ	112
5.1.1.Konuşmaları	112
6.MEHMET HİDAYET SİNANOĞLU(SİNAN HİDAYETOĞLU)	114
6.1.Meclisteki Faaliyetleri.....	114
7.NİYZİ SOYDAN	115
7.1.Özgeçmişi	115
7.2.Meclisteki Faaliyetleri.....	115
7.2.1.Konuşmaları	115
7.2.2.Kanun Teklifleri.....	116
V. BÖLÜM	119
27 MAYIS 1960 ASKERİ DARBESİ VE MİLLETVEKİLLERİNİN YASSIADA YARGILANMALARINDAKİ SAVUNMALARI.....	119
1.27 MAYIS 1960 ASKERİ DARBESİ	119
2.MİLLETVEKİLLERİNİN YASSIADA YARGILANMALARINDAKİ SAVUNMALARI	122
2.1. <i>Refik Koraltan'ın Savunması</i>	122
2.1.1. Hüsameddin Cindoruk'un Müvekkili Refik Koraltan'ı Savunması	132
2.1.2. Ayhan Timurtaş'ın Müvekkili Refik Koraltan'ı Savunması	134
2.2. <i>Niyazi Soydan'ın Savunması</i>	136
2.3. <i>Yakup Karabulut'un Savunması</i>	140
2.4. <i>Hüseyin Fırat'ın Savunması</i>	143
2.4.1.Alp Doğan şen'in Müvekkili Hüseyin Fırat'ı Savunması.....	147
SONUÇ	148
KAYNAKLAR	154
ÖZGEÇMİş.....	176

GİRİŞ

1.KONU

Tezimin konusu “*Demokrat Parti Dönemi Mersin Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri(1950-1960)*” olarak seçilmiştir. Bu zaman aralığı Meclis çalışmalarının dokuzuncu, onuncu ve on birinci dönemlerine tekabül etmektedir. Yakın ve Cumhuriyet tarihimizin demokrasi kavramı adına önemli gelişmelerin yaşandığı bu zaman zarfında Mersin’den Milletvekili olarak görev yapan milletvekillerinin özgeçmişleri ele alınmış daha sonra meclis faaliyetleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu zaman dilimi yirmi yedi yıllık tek parti rejiminin yıkılmasını ve çok partili siyasi hayata geçişin başladığını içermektedir. Demokrasinin ve siyasi hayatın vazgeçilmez yapı taşları olan siyasi partilerin bu anlamda ülke tarihine neler kattığını da görmekteyiz. Demokrasi kavramının tam olarak toplum içine yerleşmediğini ancak zaman içerisinde yaşanan olaylar ile birlikte olgunlaşan bir sistemin ortaya çıktığını bu dönemde görmek mümkün olmuştur.

Bu çalışmada da görüleceği üzere Demokrat Parti(1950-1960) döneminde Mersin Milletvekillerinin meclis faaliyetleri ele alınmaya çalışılmıştır. Milletvekillerinin çalışmaları bizlere o dönemde yaşanan sıkıntı ve olaylar hakkında bilgi vermektedir. Bunun yanında halk tarafından seçilen vekillerin görevlerini layığı ile yapıp yapmadığı ve seçildikleri Mersin ili için neler yaptıklarını bu tezin konusu ile ortaya konmaya çalışılmıştır.

2.AMAÇ

Siyasal denetimin doğrudan doğruya halkın ya da düzenli aralıklarla halkın özgürce seçtiği temsilcilerin elinde bulunduğu, toplumsal ve ekonomik durumu ne olursa olsun tüm yurttaşların eşit sayıldığı yönetim biçimine demokrasi denir. İnsanların bir arada yaşaması bazı sistemlerinde oluşmasına sebep olmuştur. Bu sistemlerin başında da insanlar için en uygun olan demokrasi kavramı, insan hayatında düzenin sağlanması için en iyi araç olmuştur. Ancak ülkemizde demokrasi tabanlı bir rejimin ilan edilmesine rağmen demokrasinin toplum içinde belirli bir zaman olmaması üzücü bir durumdur. Bu tez de dönemde yaşanan aksaklıklar ele alınmaya çalışılmış ve özgür seçimin önemi ifade edilmek istenmiştir.

Ülkemizin çok partili hayata geçiş sürecinde yapılan seçimlerde gerçek bir özgür seçim olmadığı açıktır. Bu yüzden demokrasi düzenine geçişte köprü vazifesi

gören DP ve 1950-1960 dönemi günümüz tarihi adına da ders çıkarılması gereken bir dönem olmuştur. Mersin Milletvekillerinin meclis faaliyetlerine katkıları ele alınıp çeşitli konulardaki çalışmaları da ortaya konulmaya çaba gösterilmiştir. Ayrıca DP döneminin siyasal ve sosyal durumunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Dönem içerisindeki olayların ve aksaklıkların önemli olması sebebiyle de bu dönem incelenmeye çalışılmıştır.

3.YÖNTEMİ

Tez çalışmamda geçmişten günümüze kadar kullanılmış olan *tarama* yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem var olan olay ve olguları olduğu gibi açıklamaya çalışan araştırma modelidir. Yöntem olarak seçtiğim bu araştırma modeli çerçevesinde tezime seçilmiş olan DP dönemi ve bu dönemde meclise seçilen Mersin Milletvekillerini ele almaya çalıştım. Önceden yazılmış ve tutulmuş belgeleri zaman ve mekân kavramını göz önünde bulundurarak yorumlanmaya çaba gösterilmiştir. Tezimin özelliğine uygun olarak önce konuyla ilgili tespit edilen arşiv belgelerine ulaşmaya çalıştım. Bunun için de Türkiye Büyük Millet Meclisi gizli Celse Zabıtları, Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi Meclis Tutanaklarına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde eriştiğim belgeleri inceleyerek çalışmamla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olanlarını aldım.

Arşiv belgeleri dışında o döneme ait olan gazete kupürlerinden, konu ile ilgili yazılmış kitap ve makalelerden faydalanmaya çalışılmıştır. Elde edilen bilgiler zaman ve mekân kavramlarıyla sınıflandırılarak dönem hakkındaki faaliyetlerden bahsedilmeye çaba gösterilmiştir.

4. ÖNEMİ

Cumhuriyet ilan edildikten sonra rejimin temeli olan demokrasi ülke yönetimine yakışacak şekilde yerleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak 1923'ten 1946'ya kadar birçok girişimlerde bulunulmasına rağmen çok partili siyasi hayata bir türlü geçilememiştir. 1946'da kurulan DP Türkiye'nin çok partili hayata geçişinde önemli bir adım olmuştur. 1946'da istediği oyu alamamış ancak tek parti rejiminden bıkan halk tarafından ülke genelinde taraftar toplamıştır. Tezinde konusu olan 1950-1960 yılları Türkiye'nin siyasi hayatında dönüm noktası olmuştur. Bu çalışmada demokrasi devrimi sayılabilecek olayları ele almaya çaba gösterilmiştir.

Tezimde demokrasi adına önemli adımların atıldığı, 1950-1960(DP dönemi) yıllarında Mersin'den seçilen milletvekillerinin hayatlarının ele alınıp yaptıkları meclis faaliyetleri incelenmiştir. Bu konu ile ilgili olarak herhangi çalışma bulunmamıştır. Bahsi geçen dönem içindeki vekillerin faaliyetleri genelde ülkemizi özelde ise Mersin'i kapsamaktadır. 1950-1960 yılları arasında Mersin'in siyasi tarihi için önemli konulara rastlanmış olup daha sonra bu konularda araştırma yapacak olan kişilere yerel tarih hakkında bilgi vermesi çalışmanın hedefleri arasındadır.

5. 1923-1950 Türkiye'nin Siyasi Hayatı

Türkiye Cumhuriyeti'nde, ilki 1925'te ikincisi 1930 yılında olmak üzere iki kez çok partili siyasi hayata geçmek için adım atılmış; ancak ikisi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Cumhuriyet dönemine geçildiğinde demokratik bir düzenin yerleşmediği ve çok partili hayata geçilmesi hedeflenmiş olmasına rağmen süreç ağır aksak ilerlemiştir. Zira Türkiye'nin tek parti serüveni, Kurtuluş Savaşı'nda önemli bir görev üstlenen Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin firkalaşması ile gerçekleşmiş ve daha sonra bu fırka Halk Fırkası adını almıştır. Fıkranın o dönemki programı ülke içerisinde milli tarih ve milli coğrafya gibi kavramları halka benimsetmek olmuştur. İlerleyen zamanda Cumhuriyet Halk Partisi adını alıp, ülkenin idaresinin bu partiye verilmesiyle tek parti dönemi başlamıştır. 1930'larda parti programı tek partili siyasi yaşamı desteklediği görülmüş ve aynı şekilde Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Kuramı ile halkın *ulus devlet* oluşumu ideolojisine yöneltmiştir.¹1946 yılı Cumhuriyet tarihinde çok partili hayata geçiş anlamında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Tek parti iktidarı (1923-1950) ülkede demokrasinin çalışmadığı ve toplumun birçok yönden eksik olduğunu işaret etmiştir. Toplumdaki bu eksikliği ise modernleşmenin noksanlığına bağlayan belirli kadronun da etkisi ile bu dönem de *Takrir-i Sükûn Kanun'u* benimsenerek muhalefetsiz bir yönetim tercih edilmiştir. Bu tek parti rejimi ise çok kısa ömürlü partiler kurulmasına rağmen 1950'ye kadar devam etmiştir.² Mustafa Kemal Atatürk tarafından Türkiye Cumhuriyetine ulusal bir kimlik kazandırılması adına kurulan CHP, Türkiye'de partileşme sürecini başlatmıştır. CHP siyasi alanda birçok rol üstlendiği gibi toplumsal açıdan da önemli rol oynamıştır. Çeşitli reformlara da öncülük eden CHP ülkeyi kesintisiz 27 yıl boyunca yönetmiştir.

¹ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Kitabevi, İstanbul, 2013, s. 324-325.

² Ersin Güven, *1946-1960 Arası(VIII-IX-X-XI. Dönem)TBMM Kayseri Milletvekilleri ve Faaliyetleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2011, s.9.

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilanıyla birlikte kendi kendini yönetme hakkına sahip olan Türk halkı, 1950 yılına kadar Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yönetilmiştir.³ Ancak Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere girmesiyle demokratikleşme yolunda önemli adımlar atılmış olmasına rağmen somut bir adım atılamamıştır. Fakat İsmet İnönü 1945'teki söylevinde çok partili yaşama geçileceğinin müjdesini vermiştir.⁴1945 yılı, siyasi hayatta liberalleşmenin yanı sıra sol görüşe de baskının arttığı dönem olmuştur. Bu dönem Türkiye'yi çok partili siyasi hayata götüren süreç olmuştur.⁵

1946'ya kadar birkaç aralıkla çok partili siyasi hayata geçiş denemeleri yapılmış olsa da halkın yeterli siyasi deneyimden yoksun olması ve yeni kurulan rejimin tehdit altında kalması nedeniyle bu denemeler başarısız kalmıştır.⁶ Mustafa Kemal Atatürk'ün iki kez teşebbüs edip başaramadığı çok partili siyasi hayata geçiş denemeleri DP döneminde(1950) neticelenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal hayatına muhalefet deneyimini kazandıran DP olmuştur. 1950 seçimleriyle 27 yıllık tek parti iktidarını yıkan DP'nin serüveni başlayarak, bu dönemden sonra Türkiye de yeni bir dönem yaşamaya adım atılmıştır. Ancak bu yeni düzenin hayatın her alanında yaşandığını söylemek biraz zor olmuştur. Seçim sonuçları Türkiye'de olduğu gibi dış dünyada da büyük yankılar uyandırmıştır. Bu durumda Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçiş sürecini iç ve dış sebeplerle incelemek o dönemi daha iyi anlamaya yardımcı olmuştur.

Dış dünya da Türkiye'nin siyasi hayatında büyük devrim olduğunu ifade eden söylemler yayılmaya başlamıştır. Türk devlet adamları değişen dünya şartları içerisinde tek partili rejimin Batılı demokrasiler içinde yaşama şansının olmadığına inanmışlardır. Türkiye başta dış etkenler olmak üzere, var olan siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik zorunlulukların bir gereği olarak çok partili hayata yeniden geçmiştir. Ancak demokratikleşme tabandan gelen toplumsal bir hareket olmamış iktidar partisinin kadroları tarafından gerçekleştirilen bir adım olarak görülmüştür. II. Dünya Savaşının da Türkiye'nin siyasi hayatına etkileri büyük olmuştur. II. Dünya Savaşı bittikten sonra Batı'da ortaya çıkan yeni oluşum, Türkiye'nin 1945'ten sonraki

³ Atiye Emiroğlu, "27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi" S. T. A. D. , C.I, S. 1, s. 14.

⁴ Çavdar, a.g.e. , s. 401.

⁵ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul, 2014, s. 6-7.

⁶ Eroğlu, a.g.e. , s. 11.

iç politikasının şekillenmesinde belirleyici olmuştur.⁷ Çok partili siyasi hayata geçişi, hükümet başkanı İsmet İnönü'nün bizzat kendisinin de desteklediği görülmüştür. Bunun sebebi ise II. Dünya savaşı sonucundan olumsuz etkilenilmesi ile dış dünyanın bu konu için Türkiye'nin üzerinde baskı yapmasından kaynaklanmıştır.⁸

Böylelikle ülkede iktidar⁹ muhalefet ilişkileri ve karşıt görüşlülüğün başladığını görmek mümkün olmuştur. 1946 ve 1960 yılları arasında Türk siyasetinde öncü parti olan CHP ile çok partili hayata geçişte köprü olan DP arasında siyasi çekişmeler başlamış ve demokrasi adına yapılan bazı yanlışlar da ortaya çıkmıştır. Tek parti rejiminden çok partili siyasi hayata yeni geçen Türkiye'de muhalefet iktidar ilişkisini ayrıntılı bir şekilde göz önünde bulundurulmuştur.¹⁰

Ayrıca bu dönemde iktidar ve muhalefet arasında izlenen yanlış politikalar, ülkede kurulan siyasi dengeleri de değiştirmiştir. Çünkü ülkenin siyasi durumu, ekonomik ve sosyal yapısı demokrasideki çok yönlü bakış açısı için uygun olmadığı anlaşılmıştır.¹¹ CHP ve DP arasındaki iktidar-muhalefet ilişkilerindeki sorunların ve muhalefet partilerinin uyguladıkları politikalara ilişkin yanlışların temellerinin bu dönemde atıldığı görülmüştür. Ayrıca bu dönemde iktidar ve muhalefet arasında izlenen yanlış politikalar, ülkede kurulan siyasi dengeleri ters düz eden, ülkemizin demokratik gelişimini rafa kaldıran ve askeri darbe anlayışının yerleşmesinde rol oynayan 27 Mayıs Darbesine de yol açmıştır.

⁷ Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 40

⁸ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s.225.

⁹ **İktidar**, kelime anlamı olarak; güç, kudret, bir işi yapabilme gücü, hükümeti yönetme, bir topluluk veya grup üzerinde maddi ve manevi güç ile söz sahibi olma anlamlarına gelmektedir. Her iktidar doğal olarak beraberinde muhalefeti getirmiştir. Muhalefet, kelime anlamı olarak; karşı koyma, engel olma, iktidarda bulunan siyasi güce karşı, açık veya gizli olarak örgütlenerek faaliyet de bulunma anlamlarına gelir.

¹⁰ Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2001, s. 403

¹¹ Selahaddin Bakan ve Hakan Özdemir, "Türkiye'de 1946-1960 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Demokrat Parti (DP)'ye Karşı" *C.Ü. İ. İ.B.D. , C. XIV. , S.1. , s.379.*

I.BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİ

1. Siyasal Muhalefetin Ortaya Çıkması ve Demokrat Parti'nin Kuruluşu (7 Ocak 1946)

II. Dünya Savaşının son yılında demokrasi bloğunun kazanacağı kesinleştikten sonra ve ABD önderliğinde dünyanın şekilleneceği anlaşılmıştır. Savaşta tarafsızlığımızdan dolayı SSCB ile karşı karşıya kalmaktan endişe eden İnönü önderliğindeki Türkiye, batının desteğini almak için demokraside zorunlu değişimler yapma yoluna gitmiştir. Bu doğrultuda soğuk savaş döneminde dağılan SSCB yerini Rusya doldurmuş ve dünya siyasetinde ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. Ayrıca bu düşünce doğrultusunda gerek II. dünya savaşında gerekse günümüzde ABD ve Rusya kendi çıkarları doğrultusunda dünya siyasetini yönlendirdikleri görülmüştür. Bu kapsamda ulus olma inşasını henüz tamamlamış olan ülkemizde demokratikleşme karşısı askeri darbeleri iki süper güç desteklemiştir.¹² 1945 yılı itibariyle İnönü'nün konuşmalarında demokrasi konusunda kararlılık vurgusu görülmeye başlanmıştır. İnönü'nün bu konuşmalarından önce ise San Francisco Konferansı'na katılacak olan Dış İşleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'den Amerikalıların çok partili demokrasiye ne zaman geçileceğini sorusunu sormaları üzerine “*savaş bitince Cumhurbaşkanının en önemli arzusu bu amacı gerçekleştirmek*” olduğu cevabını vermesini istemiştir.¹³

DP'yi ortaya çıkaran süreç ise 1945 yılı ocak ayında gündeme gelen *Toprak Reformu Yasası*'na karşı en sert tepkiyi veren Adnan Menderes ve Refik Koraltan'ın muhalefeti ile başlamıştır.¹⁴ 4573 Sayılı *Çiftliği Topraklandırma Kanunu*, toplumu geniş çapta etkileyen bir kanun olduğu için hükümete karşı şiddetli eleştirilere yol açmıştır. TBMM çoğunluğu CHP'li milletvekillerinden oluşması 14 Mayıs 1945'te görüşülmeye başlanan bu kanun tasarısının, 11 Haziran 1945'te kanunlaşmasını sağlamıştır. Bu kanun aslında bir reform niteliği taşımıştır. Bu kanunun amacı, Atatürk'ün önemle üstünde durduğu konu olan köylünün durumunu iyileştirmek ve topraklandırmaktır. Türkiye'de böylelikle sosyal demokrasi gelişme göstermeye başlamıştır. Kanun topraksız ya da toprağı az olan köylüye geçimlerini sağlayacak şekilde toprak kazandırmıştır. Bu dağıtım da büyük çiftlik sahiplerinden topraklarının

¹² Asena Boztaş, “*Türk Demokrasisine Müdahaleler*”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.IX, S. 19, 2012, s. 67.

¹³ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004, s.30.

¹⁴ Eroğlu, a.g.e. , s. 12-13.

belli metrekairelerinden alınacak olan topraklardan, belediyeye ait arazilerden ve hazineden yapılması söz konusu olmuştur. Böyle bir paylaşım yapılacak olmasıyla bu kanun tasarısının mecliste görüşülmeye başlandığı sırada milletvekilleri ikiye ayrılmıştır. Kimi milletvekilleri kanun tasarısını desteklerken, diğer grup ise özellikle istimlak hükümlerine karşı çıkmışlardır. Yapılan reform ile toprak sahipleri sınıfının ortadan kaldırılması olarak algılanması istimlak hükümlerine karşı çıkan grubun tepkisini çekmiştir.¹⁵

Ancak kendisi de büyük çiftlik sahibi olan Menderes'in öncülük ettiği belli bir grup ise yasanın tamamına değil ama özel mülkiyet hakkına zarar verdiği gerekçesi ile özel mülkiyetten toprak alınmasına karşı çıkmışlardır.¹⁶ Feroz Ahmad CHP'nin bu hamlesini tek parti zihniyetini muhafaza etmek adına yaptığını iddia etmektedir.¹⁷ Haziran 1945'te Toprak Reformu Kanunu meclisteki oylamada 345 kabul oyu alırken Menderes'in de içinde bulunduğu 104 kişi oylamaya katılmayarak bir anlamda kanun tasarısına olan muhalefetlerini göstermişlerdir.

Bu durumla birlikte CHP içinde muhalefet keskin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'nün sert tavırları parti içinde daha fazla dikkat çekmiştir. Bu şekilde tepki vermeleri iki milletvekilinin partiden ihraç edilmesine sebep olmuştur.¹⁸ Toprak kanununa muhalefet olan Adnan Menderes, Refik Koraltan, Celal Bayar ve Fuat Köprülü gibi CHP milletvekilleri meclise sunulan Ticaret Bakanlığı bütçe görüşmelerinde de muhalif bir tutum sergilemişlerdir. Adı geçen bu vekiller zamanla parti meclis grubuna çeşitli önergeler ve takrirler sunmaya başladılar.¹⁹ Böylelikle tarihe *Dörtlü Takrir* olarak geçen CHP milletvekilleri, yeni bir muhalefet partisinin kurulacağını sinyallerini vermişlerdir.²⁰ Dörtlü Takrir vekilleri CHP'den çıkarıldıktan sonra yeni parti kurma faaliyetlerine başlamışlardır. Cumhuriyet tarihinde bir ilk olma özelliği taşıyan ve başkaldırı niteliğini barındıran takrir büyük ses getirmiştir. Dönemin canlı şahitlerinden Necip Fazıl Kısakürek ve Hilmi Uran, takririn esas manasını yorumlamaya çalışmışlardır. Kısakürek konuyla

¹⁵ Karpat, a. g. e. , s.207-209.

¹⁶ Karpat, a. g. e. , s.210-215.

¹⁷ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, Hil Yayınlar, İstanbul, 2010,s.21.

¹⁸ Vatan, “Adnan Menderes, Fuat Köprülü Halk Partisinden Çıkarıldılar”, Yıl.6, S.1551, 22 Eylül 1945, s.1.

¹⁹ Albayrak, a. g. e. , s.44-45.

²⁰ Cumhuriyet, “CHP İçinde Ciddi Bir İhtilaf Baş Gösterdi”, Yıl.26, S.9130, 10 Ocak 1950, s.1.

ilgili şu yorumu yapmıştır: “Dörtlü Takrir diye adlandırılan davranışı, Demokrat Parti’nin tohum atış ve ilk kadrosunu çerçeveselendirilş hareketi kabul edebiliriz. Bu hareket, yeni bir parti şuurundan uzak olarak yapılmakta idiye de, o istikamet rotasını kendi kendisine çizmekteydi.”²¹ Uran’ın değerlendirmesi ise şu şekilde olmuştur: “Benim kanaatim odur ki, İkinci Dünya Harbi’nin bitmiş olduğu günleri hemen takiben bu önergeyi verenler, mensup bulundukları partide ileriye sürdükleri böyle bir ıslahatı istemekten ziyade, aslında o partiden ayrılmayı kararlaştırmış bulunuyorlardı ve önergedeki istekleri de bir bahane olarak kullanıyorlardı.”²²

1 Kasım 1945’te meclisin açılış konuşmasında İnönü’nün ‘Türk demokrasisinin ana eksikliğinin bir muhalefet partisi eksikliği’ olduğunu söylemesi ile CHP’den ayrıldıktan sonra bir araya gelen dörtlüyü yeni bir muhalefet partisi kurmak için cesaretlendirmiştir. Hatta İnönü’nün bu tavrı parti kurmaya teşvik olarak algılanmıştır. Bir anlamda İnönü sadık bir muhalefet oluşturma çabası içine girmiştir. İnönü ve kurulacak muhalefetin arasında bir bağlantı olacağı gündeme gelerek “güdümlü parti” tartışmalarını ateşlenmiştir.²³ Ancak, 7 Ocak 1946 yılında DP resmen kurulmuş ve 8 Ocak’ta da Celal Bayar partinin genel başkan seçilmiştir. DP’de Anayasa gereğince Kemalizm’in altı ilkesini benimsemiş, ancak bu ilkeleri zamanın şartlarına göre yeniden yorumlayacaklarını ifade etmiştir.²⁴ Başlıca hedeflerinin demokrasiyi geliştirmek olduğunu, halkçılığı ve halkın egemenlini vurgulayan DP’nin kuruluşu, bu nedenlerle CHP ve Hükümet tarafından iyi bir gelişme olarak görölmüştür.²⁵ CHP ile DP programları arasında önemli bir değişikliğin olmadığı ancak yorumlama farkı var olduğu görölmüştür.

Her iki parti programında da devlet yönetiminde din etkisi kabul edilmemekte, din ve vicdan özgürlüğünün sağlanması yolunda görüşler yer almıştır. DP programında CHP’den farklı olarak din adamlarının yetiştirilmesi ve din eğitimi için eğitim kurumlarının açılmasını istenmiştir. DP programında tek dereceli, gizli oy ve daha güvenilir seçim sistemini getirmesi, meslek kuruluşlarına sendika kurma, işçilere hafta tatili verilmesi, sosyal güvence, kırsal kesime yeterince ilgi gösterilmesi,

²¹ Necip Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümden Menderes*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1970, s. 50.

²² Hilmi Uran, *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım(1908-1950)*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2008, s. 362.

²³ Cemil Koçak, *İktidar ve Demokratlar Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları(1945-1950)*, İletilşim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 15.

²⁴ Koçak, a. g. e. , s.47-49.

²⁵ Emel Aslan, *Türkiye’nin İç Siyasetinde Demokrat Parti(1950-1960)*, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir 2014, s.6-9.

karayolları ulaşım ağının kurulması ve devletin ekonomik alandaki çalışma alanının daraltılması gibi konulara da yer verilmiştir. Parti programında bu konuların işlenmesi DP programının CHP'nin programına göre daha liberal bir program olduğunu göstermiştir. DP'nin Türk milletine ve Türk siyasi yaşamına getirdiği en önemli slogan “demokrasi” olmuştur. Demokrasi, DP ile özdeşleşmiş ve geniş halk kitleleri demokrasinin uygulanmasıyla Türkiye’de bütün sorunların çözüleceğine inanmaya başlamıştır.

2. Türkiye’deki Başlıca Siyasi Partiler(1946-1960)

2.1.Cumhuriyet Halk Partisi

Türkiye’deki en eski siyasi parti olan Halk Partisi doğrudan doğruya Atatürk’e ve Cumhuriyet rejiminin tarihine bağlı kalmıştır. Halk Partisi, Anadolu’da ve Trakya’da kurulmuş bulunan ve kısmen eski İttihat ve Terakki Partisi üyelerinden meydana gelen Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinden doğmuştur. Mustafa Kemal yeni bir siyasi parti kurmak için giriştiği çalışmaları Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin desteği ile gerçekleştirebilmiştir. Cemiyeti bir siyasi parti haline sokma teklifini cemiyete 1923 seçimlerinde seçim beyannamesi sunması ile başlamıştır. Sunulan beyanname sonrası cemiyet parti olarak Ekim 1923’te kurulmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, 10 Kasım 1924’te Parti isminin başına ‘cumhuriyet’ kelimesi eklenmiş ve 1935’te de ‘fıkra’ kelimesinin yerine ‘parti’ getirilmiştir. Bugün Partinin resmi ismi Cumhuriyet Halk Partisi’dir. 1923’ten 1945’e kadar Türkiye’de bütün reformlara ve siyasi hareketlere Halk partisi ön ayak olmuştur. Halk Partisi, kendisini bütün milletin temsilcisi olarak görmüş ve bir hükümet organı gibi hareket etmiştir. Parti Kemalizm’in temsilcisi sıfatını taşımıştır. Zamanla hükümet, devlet ve parti aynı kimliğe bürünmüştür.²⁶

Partinin bu durumunu en iyi, milli bayramlarda kullanılan şu slogan göstermiştir: “*Tek parti, tek millet, tek şef!*”. 1935 CHP kurultayı kesin olarak tek partili rejimi kabul ederek Parti programının, hayatın gerçeklerine ve uluslararası durumuna göre şekillendirilmiş bir milli ideoloji olduğu ileri sürülmüştür. Partinin ekonomi politikası oldukça liberal fikirleri barındırdığı gibi solcu fikrinde olan parti sağcı görüşü ret etmiştir. Atatürk’ün ölümünden sonra partinin değişmez başkanı İsmet İnönü seçilmiştir. Tek adam olarak devam eden İnönü zamanında başlayan ana sorun, parti içinde bulunan farklı görüşlerin ve eğilimlerin patlak vermesi olmuştur.

²⁶ Karpat, a.g.e. , s. 471-473.

İsmet İnönü'nün partiye tam hâkim olması için ona geniş yetkiler verilmiştir. İlerleyen zamanlarda Parti kurultaylarında liberalizasyon başlamış ve 1946 yılında partinin genel bakış açısı değişmeye başlamıştır. Halk Partisinin kuruluşunun diktatörlüğe bağlı olmadığını ve asıl temelini demokrasi olduğunu belirtmeye başlamışlardır. Parti içinde tek parti sistemini savunan şahısların bile görüşleri değişerek, II. Dünya Savaşı sonunda görülen tek siyasi partili rejimlerin akıbetlerin pek iç açıcı olmaması CHP'nin tek partili hayattan çıkması için bir işaret olmuştur. Demokrasiye uygun olan birçok muhalefet partisinin kurulmasına ön ayak olan CHP ekonomik, sosyal ve siyasi konularda yeniklere başvurulmuştur.²⁷

Halk Partisi'nin uzun süren iktidarı, sonrası bizzat kendilerinin hazırladığı liberal seçim kanuna göre yapılan seçimler sonucunda 14 Mayıs 1950'de sona ermiştir. Bunun neticesinde parti içindeki bölünmeler artmış ve bir muhalefet partisi kurulmuştur. 27 yıl boyunca iktidarda bulunan CHP'nin artık muhalefet dönemi başlamıştır.

2.2. Demokrat Parti

Demokrat Parti 7 Ocak 1946'da Halk Partili olan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından kurulmuştur. Bu muhalefet partisinin kurulması CHP'li dört vekilin meclis grubuna parti içinde bazı reformların yapılmasını isteyen ortak bir önerge vermeleriyle başlamıştır. Halk Partililer, önerge sahiplerinin asıl niyetlerinin bir muhalefet partisi kurmak olmayıp sadece parti örgütü içinde bazı reformlar yapılmasını istemek olduğunu ileri sürmüşlerdi. Ancak dörtlü vekil ise asıl amaçlarının gerçek bir muhalefet partisi kurmak olduklarını söylemişlerdir. 1945 yılı Ocak ayında gündeme gelen *Toprak Reformu Yasası*'na karşı en sert tepkiyi veren Adnan Menderes ve Refik Koraltan'ın muhalefeti ile parti içindeki ayrışmalar başlamıştır. Meclise sunulan bu kanunun amacı ise topraksız köylüyü topraklandırmak ve de kırsal alandaki sosyal eşitliği sağlamak olmuştur. Bu durumla birlikte CHP içinde muhalefet keskin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Toprak kanununa muhalefet olan Adnan Menderes, Refik Koraltan, Celal Bayar ve Fuat Köprülü gibi CHP milletvekilleri meclise sunulan Ticaret Bakanlığı bütçe görüşmelerinde de muhalif bir tutum sergilemişlerdir.²⁸

²⁷Karpat, a.g.e. , s.474-478.

²⁸Karpat, a.g.e. , s.485-490.

Demokrat Parti kurulur kurulmaz, bütün hücumlarını Halk Partisi idaresinin anti-demokratik yönleri üzerine yoğunlaştırmıştır. Halk Partisinin muhalefette yaptığı gibi, Demokratlar da siyasi sorunları gündeme almalarının iki sebebi olmuştur: Birincisi, Demokrat Parti'nin programı ile Halk Parti'ninki arasında sadece bir derece farkı mevcut olması; İkincisi ise, Demokrat Parti'nin tek parti idaresine son vermek ve demokrasinin temellerini atmak üzere başlamış bir hareket olmasıydı. Muhalefete iktidar yolunun açılmasıyla, bürokratlar tek parti dönemindeki üstünlüklerini yitirmiş, halk; asker, bürokrat ve aydın kesim iktidara ortak olmuştur. Demokrat Parti iktidarı ile parlamentonun yapısı büyük ölçüde farklılaşmıştır. Çok partili sisteme geçişle birlikte, yasama organının yapısı serbest meslek sahipleri ve girişimciler lehine değişmiştir.²⁹

Genel siyaset anlayışı daha liberal ve özgürlükçü bir yaklaşım içerisinde bulunan DP, din konusundaki hassasiyeti daha ağır olmuştur. Ancak DP, bu olumlu gelişmelerin yanında, söylemleriyle hiç uyuşmayan uygulamalara da imza atmıştır.³⁰ Bu sonuçlar üzerine, ulusal iradeyi tek belirleyici olarak gören Başbakan Adnan Menderes, izledikleri politikanın halktan destek gördüğünü ve değiştirilmeye gerek olmadığı sonucunu çıkarmıştır. Bu sonucun ardından Menderes, kendisini adeta tek başına bir parti olarak görmeye başlamış, bu durum da tek adam yönetimine doğru gidilmesine yol açmıştır. İktidarı sırasında CHP'de *Milli Şef* dönemi yaşanırken DP'nin iktidarı döneminde de *Menderes Dönemi* yaşanmıştır. Partinin ana tutumu, muhalefetteyken sürekli hükümeti eleştirmek olmuşken, iktidara geçtikten sonrada CHP'yi muhalefet olduğu için yermek olmuştur. 1947'de muhalefet partilerinin varlığını güvence altına alan Temmuz Beyannamesi'nin yayınlanması, Demokratları hükümete karşı daha yumuşak bir tutum takınmaya sevk etmiştir.

DP, ülke genelinde iyi bir taraftar kitlesine ulaşmıştır. Ancak, DP'nin yerel yönetimlerinde halk istediğini bulamayınca hemen geriye yani muhalefet partisine geçiş yapmışlardır. Demokrat Parti'nin ilk kongresinde 'Hürriyet Misak-ı' gündeme gelip arkasından bu beyannamenin ülkenin sorunlarına çözüm olmayacağını savunan grup ile karşı görüşteki grup parti içinde karşı karşıya gelmiştir. Parti içi hoşnutsuzluk Demokrat Parti Grubu'nda da kendini göstermiş ve partinin kurucularından olan Refik

²⁹ Yusuf Ziya Keskin, "Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları", *E.Ü.S.B.E.D.*, 2012, Cilt. V. , Sayı. 1 s.112.

³⁰ Keskin, a.g.e. , s.114-115.

Koraltan Meclis Başkanlığına seçilmesi sırasında oy sayısının düşük olması ortamı daha da germiştir. Daha sonra parti içinde dağılmalar ve istifalar başlayıp bir muhalefet partinin kurulmasına sebep olmuştur.

2.3. Millet Partisi

Bu parti 20 Temmuz 1948'de Demokrat Parti'den ayrılan ya da ihraç edilen milletvekilleri tarafından kurulmuştur. Kurucuları Demokrat Parti içindeki liberallerin temsilcilerinden oluşmuştur. Bu yapıda oldukları için daha ilk başlangıçta Halk Partisi'ne karşı uzlaşmaz bir tavır takınmışlardır. Meclisteki Müstakil Demokratlar Grubu, Demokrat Parti Kongresi, haklarındaki ihraç kararı onaylanınca Temmuz 1949 yılında Millet Partisi'ne katılmışlardır. Afyonkarahisar'da kurulmuş olan Öz Demokratlar Partisi üyeleri de aynı tarihte Millet Partisi'ne girmiştir. Kurulan Millet Partisi(MP) gerek CHP'ye gerekse DP'ye şiddetle muhalefet olmaya başlamışlardır. Tanınmış liderlere sahip olan Millet Partisi 1950'ye kadar halk tarafından benimsenmemiştir. Bunun sebebi ise parti muhalefetinin sadece halkçıların ve demokratların politikasını eleştirmek yerine kişilere ve dahası İsmet İnönü'ye saldırmış olmalarından kaynaklanmıştır. Ülkenin önemli konularına muhalefet etmektense şahıslara muhalif olmuşlardır.³¹ Bu tavrı takınmaları halk tarafından hoş karşılanmamıştır.

Parti, siyasi alanda liberal görüşleri savunmasına rağmen, kültürel konularda muhafazakâr bir tutum sergilemiştir.1949'da Kenan Öner ve 1950'de Fevzi Çakmak gibi iki önemli parti kurucusunun ölümü partiyi daha da zayıflatmıştır. Ayrıca dincilerin Millet Partisi'ne taraftar olmaları bazı çevrelerde partiye karşı soğukluk uyandırmıştır. Bununla birlikte MP Türkiye'deki siyasi hayata dolaylıda olsa bazı etkilerde bulunmuştur. MP' sinin varlığı millet arasında muvazaa partisi olarak görülmesi DP'yi korkutmuştur. Bundan dolayı DP'yi, CHP'ye karşı daha fazla muhalefete sevk etmiştir. Öte yandan da DP'yi zayıflatacağından korktuğu için demokratlar CHP'ye yakınlaşmıştır. Bu arada laikliği korumak için halkçılar ve demokratlar birlikte hareket etmeye başlamışlardır. Bununla gelişmeler yaşanırken, parti içerisinde tam bir karışıklık cereyan etmiştir. 1953 yılında parti kontrolünü tamamen mutaassıpların ele geçirmesiyle sonuçlanmıştır. Parti programının tamamen değişip Cumhuriyet rejimine ters davranılması partiye duyulan soğukluğu daha da arttırmıştır. Bu ve bunun gibi yaşanan olaylardan dolayı ileri gelen bazı parti üyeler

³¹Karpat, a.g.e. , s.507.

partiden istifa etmeye başlamıştır. Millet Partisi'nin gerici ve Kemalizm aleyhtarı bir tutum benimsemesi ile parti kapatılmıştır. Ancak kısa bir süre sonra hatip olan Osman Bölükbaşı önderliğinde Cumhuriyetçi Millet Partisi(CMP) adı altında tekrar kurulmuştur.³²

2.4. Hürriyet Partisi

Bu parti, DP'nin Ekim 1955'te yapılan dördüncü kongresi sırasında partiden çıkarılan veya istifa eden milletvekilleri tarafından kurulmuştur. Sayıları otuz üçü bulan kurucuların otuzu milletvekiliydiler. Bunların bir kaçı 1950-1960 yılları arasında DP saflarında önemli bakanlık yapmış kişiler oldukları görülmüştür. Demokrat Parti liderleri, artık demokrasiye inanmadığı için bu partinin temelinde bulunan demokratik hedefleri gerçekleştirmek adına Hürriyet Partisi'ni kurduklarını bildirmişlerdir. Hürriyet Partisi'ne göre demokrasinin temelleri bireyde ve ona tanınmış olan hürriyetlerinde olduğunu savunmuşlardır. Hürriyet Partisi, liberalizm ya da devletçilik gibi klasik iktisat kuramlarına bağlamak istememiştir. Partiye göre bu kuram ve kavramlar, içinde bulundukları çağdaki bilimsel temelden yoksun bulmuşlardır.

Hürriyet Partisi üyelerinin çoğunluğunu, partilerinden memnun olmayan eski Demokrat Partililer oluşturmuştur. 1957 seçimleri öncesinde Hürriyet Partisi'nin(HP) öncülüğünde muhalefet partileri arasında işbirliği girişimleri başlamıştır. Seçimlerde istediği sonucu alamayan HP' si 1958'te CHP ile birleşmiştir. Böylelikle Türkiye'nin siyasi tarihinde yer almıştır. Bu partilerin dışında birçok siyasi muhalefet partisi kurulmuştur. Kısaca bu partiler şunlardır: Çiftçi ve Köylü Partisi, Sosyal Adalet Partisi, Liberal Demokrat Partisi ve Türk Sosyal Demokrat Partisi gibi partiler sadece birkaç tanesidir.³³

3. 21 Temmuz 1946 Milletvekili Seçimleri ve Sonuçları

Ülkemizin çok partili siyasal hayata kalıcı olarak geçişinde 1946 seçimleri dönüm noktası olmuştur. Bu dönem demokrasinin vazgeçilmez renklerinden olan siyasi partilerin kurulmaya başlandığı dönemi kapsamıştır. Ancak 21 Temmuz 1946

³² Karpat, a.g.e. , s.207-209.

³³ Karpat, a.g.e. , s.511-513.

Seçimlerini zerine yapılan spekülasyonlar sebebiyle Türkiye'nin demokrasi mücadelesi problemlili başlamıştır.³⁴

Çok partili siyasi hayatın başlaması ile birlikte ülkede tek parti yönetiminden hoşnut olmayan birçok kesim DP çatısı altında birleşmiştir. DP kurulduğu günden itibaren CHP'nin beklentisi DP'nin sadece muhalefet partisi olarak siyasi yaşamına devam edeceği yönünde olmuştur. Ancak DP'nin hızlı gelişimi iktidarı telaşlandırmıştır. CHP'si srdrdğu siyasi politikasını değiştirmeye başlamıştır.³⁵ Erken seçimlerin yapılması gündeme gelerek konuşulmaya başlanmıştır. Erken seçimler üzerine bir demeç veren Celal Bayar, *“Seçimler ntmzdeki seneden evvel de yapılacak olsa, yukarıda işaret ettiğim şartlar (tek dereceli seçim, kanunsuz müdahalelere son vermek) yerine getirilmişse, derhal iştirak edebilecek vaziyetteyiz”* demiştir. Bu demeç tedirgin olan CHP'lilerce akıllıca kullanılmış ve DP'nin hazır olmadığı zamanda erken seçime gidilmiştir.³⁶

1946–1950 yılları arasında kimi zaman sert bir muhalefet anlayışı benimseyen DP, hızlı bir gelişim süreci yakalamaya başlamıştır. DP'nin bu denli hızlı gelişimine karşı CHP değişik stratejiler belirlemeye çalışmıştır. Bu stratejilerin başında, iktidarın halka daha iyi görünebilmesi çabaları geliştirilmeye çalışılmıştır. DP'nin halk yanlısı politik yaklaşımı ise CHP tarafından, yeni partinin sol bir ideolojiye sahip olması yönünde değerlendirilmiştir. Hlbuki DP; sınıflar koalisyonunda temellenen, moderniz, batıcı, burjuvazi eksenli ekonomik yapıyı savunan, geniş halk kitlelerine dayanan pragmatist bir parti özelliği taşımıştır.³⁷

1946 milletvekili seçimleri öncesinde çok önemli bir gelişme daha olmuştur. Muhalefet 21 Temmuz 1946 seçimlerine katılma koşulu olarak tek dereceli seçim ile gizli oy-açık sayım ilkesinin iktidar tarafından kabul edilmesini ve yargı güvencesinin getirilmesini talep etmiştir. DP tarafından istenilen bu talepler CHP'sinde tepki ile karşılanmıştır. İsmet İnönü, DP'nin ısrarla istediği tek dereceli seçim sistemi 5 Haziran 1946'da kabul edilmiştir.³⁸ Tek dereceli seçim sistemine geçilmesi DP'nin

³⁴Erdoėan Günal, *Türkiye'de Demokrasinin Yüzyıllık Seriveni 1908-2008*, Kara Kutu Yayınları, İstanbul, 2009, s.109.

³⁵Taner Timur, *Türkiye'de çok Partili Hayata Geçiş*, İmge Kitabevi, İstanbul, 2003, s.67-68

³⁶Feroz Ahmad ve Bedia Turgay, *Türkiye'de çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Bilgi Yayınları, Ankara, 1976, s.19.

³⁷Sabit Dokuyan, *“ok Partili Hayata Geçişte nemli Bir Adım: Demokrat Parti'nin Kuruluşu”*, A. S. A. D. , Sayı:1, Haziran, 2014, s. 166.

³⁸<http://akademikperspektif.com/2012/04/09/saibeli-bir-secimin-anatomisi/>

tutarlı muhalefетinin sonucunda oluşmuştur. Çünkü DP, tek dereceli seçim olmadığından dolayı 21 Nisan 1946 tarihinde yapılan milletvekili ara seçimlerine ve 26 Mayıs 1946 tarihindeki yerel seçimlere katılmamıştır. Ancak, gizli oy-açık sayım ilkesi ise 5 Haziran 1946'da yapılan yasa çalışmalarında kabul edilmemiştir. Bu ilkenin kabul edilmemesi ise 21 Temmuz 1946 Milletvekilleri Genel Seçimlerinin yıllarca “*hileli seçim*” olarak anılmasına sebebiyet vermiştir.³⁹ Seçim sonuçlarından sonra o gün ki gazete manşetleri ve haberler bu olayın önemini yansıtmaya çalışmıştır. Seçim günü sakin geçmesine rağmen seçim sonrası yaşanan olayları ve hileli olduğu düşüncesi ülke genelinde büyük tepkilere yol açmıştır.⁴⁰

1946 seçimlerinde hem CHP hem de DP seçimler için çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bunlardan en önemlisi ise seçim aracı olarak kullanılan mitinglerin ortaya çıktığı görülmeye başlamıştır. Mitingleri ilk kullanan ve daha başarılı bir şekilde yararlanan parti DP olmuştur. DP'nin seçim mitinglerinde yaptığı propaganda, iktidar olması durumunda neleri yapacağından bahseden, daha açık bir ifade ile kendi programlarını anlatan bir şekilde

gerçekleşmemiştir. DP'nin söylemlerindeki ana tema, iktidar partisinin yaptıklarının eleştirisi olup ve tüm seçim propagandasını da bu temel üzerine şekillendirmiştir. DP tarafından CHP'nin en çok eleştirilen yönü ise iktisadi yapısı olmuştur.

II. Dünya savaşına girilmediği halde savaşa girilmiş gibi ülkenin ekonomik sıkıntılar çekmesi Celal Bayar tarafından mitinglerde eleştirilerin odak noktası olmuştur. Bayar miting yaptığı yerlerdeki konuşmalarında halktan DP'ye oy vermelerini istemiş ve DP'nin iktidar olması sonucunda halkın refaha kavuşacağını söylemiştir. CHP'nin devletçilik politikası da mitinglerde propaganda konusu olmuş ve eleştirilmiştir⁴¹ DP'nin asıl seçim propagandası ise mitinglerde sloganlaşan “

³⁹ Günel, a.g.e. , s.110-111.

⁴⁰ <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-76/1946-genel-secimleri-ve-sonuclari-uzerinde-iktidar-ve-muhalefet-partileri-arasinda-yapilan-tartismalar-ii>

⁴¹ Murat Burgaç, “1946 Seçimlerinde Propaganda”, Ç. T. T. A. D. C.XIII. , S.26, s.166-168.

Yeter Söz Milletin'' ifadesi olmuştur. Aynı şekilde CHP’de seçim çalışmalarında bulunmuş ve seçim bölgelerine Bakanları göndererek parti faaliyetlerini anlatırmıştır. 21 Temmuz 1946 seçimlerinde çoğunlukçu sistem uygulanmıştır. Seçime katılan siyasi partilerden CHP dışında sadece DP parti milletvekili çıkarabilmiştir. Seçimlere ülke genelinde %85 oranında katılım olmuştur. DP parti 64 milletvekili çıkarabilmişse de CHP 397 milletvekili çıkarmıştır.⁴² Demokrat Parti 1946 Milletvekilleri Genel Seçimlerine çok ciddi itirazlarda bulunmuştur. Seçimlere iktidar partisince hile karıştırıldığını ifade etmiş olsalar da 4918 sayılı seçim kanunundaki yetersizlikler, açık oy gizli tasnif uygulaması ve seçim görevlilerinin iktidar yanlısı tutumları muhalefetin elini güçlendirmiştir. Sakin geçen oy kullanma dönemi yerini ciddi tartışmaların yaşandığı bir döneme bırakmıştır. Öyle ki Demokrat Parti 1946 ve 1950 arası yapılan hiçbir seçime katılmamıştır.⁴³

21 Temmuz 1946 Milletvekilleri Genel seçimlerine CHP, DP ve hem CHP’nin hem de DP’nin listesinden bağımsız milletvekilleri katılmıştır. 1946 seçimlerinin oy oranı ve milletvekili çıkarma sayıları aşağıda yer alan tabloda olduğu gibi yansımıştır.⁴⁴

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Cumhuriyet Halk Partisi	397	85,4
Demokrat Parti	61	13,1
Bağımsızlar (DP listesinde yer alarak seçilenler)	4	0.9
Bağımsız Aday (Bağımsız olarak seçilenler)	3	0.6
TOPLAM	465	100

Tablo-1 21 Temmuz 1946 Milletvekili Seçimleri

Sonuçları açısından 1946 Milletvekilleri Genel Seçimleri, çok partili demokratik hayatımızın önemli bir adımı olmuştur. Tüm yaşanan olumsuzluklara rağmen 1946 Seçimleri tek parti yönetimine son verileceğinin işareti verilmiştir. Halk iktidar partisine olan memnuniyetsizliğini DP vasıtası ile açıklama fırsatını bulmuştur. Ülkenin tamamında örgütlenememiş olmasına rağmen DP toplumun tüm muhalif

⁴² Karpat, a. g. e. , s.250.

⁴³ Erol Tuncer, *1946 Seçimleri*, TESAV Yayınları, Ankara, 2008, s.73.

⁴⁴ https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf

kesimlerinin güçlü desteği ile ön plana çıkmıştır.⁴⁵ DP'nin 1950'de yapılan seçimi kazanmasındaki temel sebepler arasında ise halkın tek parti dönemindeki özellikle savaş sırasındaki çektiği ekonomik sıkıntılar ve birçok temel hakların kısıtlanması olmuştur. Bunun yanında İnönü dönemi CHP'sinin uyguladığı ekonomik uygulamalar, iktidar yorgunluğu veya hizmetlerdeki gevşeme, partinin halktan koparak elitleşmesi, DP'nin özellikle bireysel ve ekonomik özgürlükleri geliştirme çabaları ve siyasal alanda demokratikleşmeyi sağlayacağına olan inanç halkı iktidara daha da yakınlaştırmıştır. 1950 genel seçimlerinde DP oy oranını bu şekilde arttırarak muhalefetten iktidara yükselmeyi başarmıştır. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde basit liste çoğunluk sistemi kullanılmıştır.⁴⁶ Aşağıdaki tabloda oy ve milletvekili dağılımı gösterilmiştir.

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Demokrat Parti	416	55,2
Cumhuriyet Halk Partisi	69	39,6
Millet Partisi	1	4,6
Bağımsızlar	1	0,6
TOPLAM	487	100

Tablo-2 14 Mayıs 1950 Milletvekili Seçimleri

2 Mayıs 1954 Milletvekili genel seçimlerinde de DP halkın güvenini ve sempatisini kazanarak girmiş ve seçimi bu nitelikler ile kazanmıştır. Bu seçimde milletvekili sayısını arttırmıştır. Liste usulü çoğunluk sistemi uygulanmıştır.⁴⁷

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANLARI
Demokrat Parti	503	58,4
Cumhuriyet Halk Partisi	31	35,1
Cumhuriyetçi Millet Partisi	5	0,6
Köylü Partisi	-	0,00
Bağımsızlar	-	0,6
TOPLAM	541	100

Tablo-3 2 Mayıs 1954 Milletvekili Seçimleri

⁴⁵ Karpat, a. g. e. , s.252-253.

⁴⁶ https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf

⁴⁷ https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf

27 Ekim 1957 Milletvekili Genel seçimlerinde DP iktidarını sürdürmüş bu seçimde de milletvekili sayısı bir önceki döneme göre biraz düşmüştür. Liste usulü çoğunluk sistemi uygulanmıştır.⁴⁸

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYILI	OY ORANLARI
Demokrat Parti	424	48,6
Cumhuriyet Halk Partisi	178	41,4
Cumhuriyetçi Millet Partisi	4	6,5
Hürriyet Partisi	4	3,5
Bağımsızlar	-	0,0
TOPLAM	610	100

Tablo-4 27 Ekim 1957 Milletvekili Seçimleri

Muhalefetin giderek güç kazanmaya başladığı 1957 seçimleri öncesinde, iktidara karşı yoğun bir kampanya başlatılmıştır. Oldukça yıpranmış bir görüntü ile seçimlere giren DP'nin en çok eleştirilen uygulamalarının başında, DP'nin muhalefete yönelik sert tutumu gelmiştir. CMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'nın tutuklanması, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in gözaltına alınması bu dönemde büyük tepki almıştır.⁴⁹

4.1946-1960 Yılları Arasında Türkiye'deki İktidar-Muhalefet İlişkileri

Türkiye'de 1946-1950 yılları arasındaki iktidar 27 yıllık iktidara sahip olan CHP'sinindi. Muhalefette ise az bir taraftar kitlesi ile yeni kurulmuş olan DP bulunmaktaydı. Kurulan bu muhalefet partisi ile Türkiye'nin siyasi hayatında çok partili yaşama geçiş başlamıştır. CHP iktidarı, yeni kurulan DP muhalefetine yayılmasını engellemek için çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Özellikle DP'nin taşrada örgütlenmesini önlemeye yönelik yapmış oldukları faaliyetler, muhalefetin iktidarı şikâyet konusu olmuştur. DP'nin Genel Başkanı olan Celal Bayar, bu durumdan yakınmış ve hatta iktidarın “*hürriyet düşmanlığı*” yaptığını söylemiştir.⁵⁰

Adnan Menderes'te iktidarın baskı yaptığını söylemiş ve bütün olumsuzluklara karşın, DP'nin yurdun her tarafında büyük ilgi ve sevgi ile karşılandığını belirtmiştir.

⁴⁸ https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf

⁴⁹ Bakan ve Özdemir, a. g. m. , s. 388.

⁵⁰ Aslan, a. g. t. , s.16.

Bununla birlikte DP bir yandan ülke genelinde örgütlenirken bir yandan da parti programlarının önemli noktalarını kamuoyuna duyurmaya çalışmıştır. Ekim 1947’de yapılması gereken milletvekilleri seçimleri, DP’nin hızla gelişmesinden endişelenen CHP iktidarı tarafından normalinde önce yapılmasını istenmiştir. 1946’da yapılan CHP kurultayında da tek dereceli seçimlere gidileceği söylenmiştir. Hatta bunun için bir kanun tasarı hazırlanıp hayata geçirilmiştir. Seçim sisteminde önemli değişiklik yapan bu yasaya göre; seçimler tek dereceli, açık oy ve gizli sayım yöntemiyle yapılacak, oy sayımı yapıldıktan sonra seçmen pusulaları yakılması öngörülmüştür. Ancak iktidar tarafından sadece tek dereceli seçim arzusu yerine getirilmiştir. DP’de seçimlerin boykot edilmesiyle bir sonuca varılmayacağını anlamış ve eldeki olanaklarla genel seçimlere hazırlanmaya başlamıştır. Genel seçimler öncesinde; CHP’si bir yandan demokratların liberalleşmelerini engellemeye çalışmış, öte yandan da halka iyi görünmek için elinden geleni yapmıştır.

Bu amaçla atılan ilk adım, köylüler gözetilerek gerçekleştirilen Toprak Reformu ile ilgili yasayı gündeme getirmek olmuştur. Ardından 23 Ocak 1946’da Toprak Mahsulleri Vergisi kaldırılmıştır. Yine Ocak ayında, işçilerin yararına, İşçi Sigortaları Yasası yürürlüğe konmuştur. CHP’si genel seçimler öncesi bu yapılan çalışmaların onlara sandıkta iyi oy çıkaracağını düşünmüşlerdir. Ancak DP’de parti kadrosunda güçlü isimlere yer vermeye özen göstermiş ve de Mareşal Fevzi Çakmak’a seçimlere bağımsız aday olarak katılması için teklif götürmüşlerdir. Fevzi Çakmak, Atatürk’ün yakın silah arkadaşı olması ve İstiklal Harbimiz de önemli rol oynaması itibarıyla halkın sevgisinin onun tarafına kayacağı CHP’sini tedirgin etmiştir. Fevzi Çakmak gibi önemli bir tarihi kişiliği yanına alan DP, halkın desteğini de arkasına alıp seçim yarışını iyice hızlandırmıştır. Böylece seçim kampanyası, Türk siyasal hayatının hiç alışık olmadığı bir demokrasi fırtınasına dönmüştür. Türk tarihinde çok partili sistem içinde ilk tek dereceli genel seçimlerine gidilmesi için adımlar atılmaya başlanmıştır. Seçimlerin tek dereceli olması, demokrasi açısından önemli bir anlam ifade etmiştir. 1946 yılında yapılan seçimler Türk siyasi hayatında “*hileli seçim*” olarak anılmış ve bu seçim sonrası DP’nin itirazları iktidar ile muhalefet arasındaki ilk siyasi mücadelenin de başlangıcı olmuştur. Yapılan itirazlar seçim sonrasında devam etmiş ve muhalefetin iktidara olan siyasi kızgınlığı da artmıştır.

Seçimlere yapılan itirazların doğruluğunu veya yanlışlığını kanıtlamak, benimsenen açık oy-gizli sayım ve sayım sonunda oy pusulalarının yakılması

yöntemini benimseyen 4918 sayılı yasadın dolaylı olarak oldukça zor olmuştur. DP tarafından yapılan şikâyetler belirlenen komisyonca görüşülmüş ve reddedilmiştir. DP'nin Meclis Sözcüsü olan Menderes, 1946'da Basın Kanunu'nda değişiklik yapılması konusunda CHP'lilerce getirilen yasa tasarısının keyfi bir yönetime neden olacağı ve hükümetin muhalif gördüğü her gazeteyi kolayca kapatabileceğini vurgulayarak bunun yasal sınırlarının iyi ve net çizilmesi gerektiğini söylemiştir. Böylelikle Menderes, bu yasa tasarısına muhalefet etmiştir. Ancak bu muhalefete rağmen, tasarı yasalaşmıştır.⁵¹

İnönü 7 Haziran'da Bayar'la görüşüp, Cumhurbaşkanı olarak hükümetle DP'nin arasını bulmak istediğini belirtmiştir. Yapılan görüşmede Bayar, şikâyetlerini bir kez daha dile getirerek, Peker Hükümeti'nin politikalarını değiştirmesi gerektiğini istemiştir. İnönü, iktidar ve muhalefetle yaptığı görüşmeler neticesinde siyaseti normalleştirme adına bir müdahale için gerekli girişimlere başlamıştır. Bu siyaseti durgunlaştırmanın en büyük adımı ise CHP ile DP'nin eşit statüde olduklarını yansıtan 12 Temmuz Beyannamesi'nin İnönü tarafından ilan etmesi olmuştur. İnönü, 12 Temmuz 1947 yılında ilan ettiği beyannamede Recep Peker hükümetinin ve iktidarın gücünü sınırlandırmak istenmiştir. İsmet İnönü'nün bu şekilde davranması Cumhurbaşkanı olarak tarafsızlığını ve kanunlara bağlılığını göstermiştir.⁵²

14 Mayıs 1950-2 Mayıs 1954 yılları arasında kapsayan bu dönem, 27 yıllık tek partili Cumhuriyet döneminden sonra Türk tarihinde demokrasinin temellerinin atıldığı yıllar olmuştur. Bu iki dönem arasında DP ile CHP arasında çeşitli seçim propagandaları yapılmıştır.⁵³ 1954 seçimleri DP'nin ilk kez iktidar olduğu CHP'sinin de muhalefet olarak katıldığı seçim olmuştur. Bu seçim farklı kesimler tarafından “*Beyaz İhtilal* ya da *Karşı Devrim*” olarak nitelendirilmiştir. CHP'si iktidardan düşmenin sıkıntısı içerisine girmiştir.⁵⁴ 14 Mayıs 1950'de DP'nin seçimleri kazanmasında sonra DP'nin Genel Başkanı Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Seçim sonrası zorunlu olmamasına karşın DP'nin başkanlığından istifa eden Bayar'ın yerine DP'nin Genel Başkanlığına Adnan Menderes seçilmiş ve Menderes bu görevi

⁵¹ Bakan ve Özdemir, a. g. m. , s.379.

⁵² Hüseyin Şeyhanlıoğlu, “12 Temmuz Beyannamesi'nin Siyasal Etkileri ve Önemi”, *S.D.Ü.S.B.E.D.* , 2012 C.II. , S.16, s.87-88.

⁵³ Ensar Yılmaz, “1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları”, *NWSA*, 2010 C.V. , S. 4, s.543-544.

⁵⁴ Sinan Yıldırım, “1950 Seçimleri ve Propaganda”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, S.6 2004, s.131-132.

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesine kadar sürdürmüştür. DP genel başkanı olan Menderes aynı zamanda Cumhurbaşkanı olan Bayar tarafından hükümeti kurmak ile görevlendirilmiştir. Partinin diğer bir önemli kurucularından olan Refik Koraltan ise TBMM Başkanlığı görevini üstlenmiştir. Refik Koraltan'da aldığı bu görevini on sene boyunca yapmıştır. DP'nin içinde daha önce bakanlık yapmış bir vekilin olmamasından dolayı hükümeti kurmak Menderes için kolay olmamıştır. Bu durumu kullanarak muhalefet durumuna düşen CHP'si, iktidar olan DP'nin hükümeti kuramama durumu ile karşı karşıya kalabileceğini sıklıkla gündeme getirmiştir. Bu yaşananların yanı sıra seçimlerin açık ara fark ile kaybedilmesi de CHP'si derinden sarsmıştır. CHP'si içindeki çatışmalar muhalefet durumuna da düşmenin etkisi ile daha çok artarak ilerlemiştir. CHP'sinin VIII. Kurultayında delegeler İnönü başta olmak üzere eski yönetimin çekilmesini ve partinin gençleştirilmesini istemişlerdir. Dış politikada iktidarı destekleyen İnönü, parti içerisinde Kore'ye asker gönderilmesi olayında izlediği politikası da eleştirmiştir.⁵⁵

Güvenoyu alıp 2 Haziran 1950'de göreve başlayan Menderes Hükümetine, 5 Haziran 1950 günü bir albay tarafından, kendilerine karşı Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 8-9 Haziran gecesi bir darbe yapılacağı ihbarı yapılmıştır. Bunun üzerine 6 Haziran günü başta Genel Kurmay Başkanı olmak üzere TSK'da geniş çaplı görev değişikliği yapılmıştır. DP'nin bu değişikliği yapmasından dolayı CHP'lilerin tavrı ve eleştirisi sert olmuştur. Bu görev değişikliklerini CHP'si bir tasfiye olarak değerlendirmiştir.⁵⁶ İktidarı ele alan DP ara vermeden hızlı bir şekilde icraatlarına başlamıştır. Bu kapsamda dış ticarete önemli değişikliklere gidilmiştir. ABD'nin Marshall yardımlarından faydalanarak karayolları, barajlar, okullar gibi alt yapı yatırımlarına girilmiştir. Tarımda makineleşmeye önem verilerek traktör sayısı arttırılmıştır. 1948'de 1.750 olan traktör sayısı, 1954 sonunda 44.000'e yükselmiştir. Ekilen arazilerin dönümlerinde de buna paralel olarak artış olmuştur. Buğday, arpa, üzüm, pamuk ve şekerpancarı gibi tarımsal ürünlerin ihracatı % 300'lere varan ciddi üretim artışları olmuştur. Tarımdaki bu büyüme ülkenin ortalama milli gelirine önemli katkıda bulunmuştur. DP'nin, tarımsal alandaki bu gelişmeleri seçmenlerinin ilgisini ve güvenini arttırmıştır. DP'nin bu çabalarına olumlu eleştiriler yapılırken, muhalefet tarafından ise yapılan bazı gayretler olumsuz eleştiriler almıştır.

⁵⁵ Cezmi Eraslan, ‘‘Atatürk’ten Sonra Türkiye’nin İç Politikası’’, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2005, s.552-553.

⁵⁶ Günal, a. g. e. , s.119.

Türkiye’de 1947’de başlayan ithalat açığı 1950’de de büyüyerek devam etmiştir. Ülkede dış ticaret açığı büyümüştür.⁵⁷ Tarım alanından sonra DP, sanayi ve ticaret alanında güçlenmesi için önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda teşvikler ve vergi kolaylıkları getirilmiştir. İktidar, ülkede şeker ve çimento fabrikalarını kurulmasını teşvik etmiştir. Ekonomide yaşanan gelişmelere paralel olarak siyasal alanda da bazı adımlar atılmış ve bu kapsamda, ezanın Türkçe okunması konusunda seçmene verilen söz yerine getirilirken dini özgürlükler adına daha ılımlı politikalar izlenmiştir.

Bu bağlamda seçim vaatleri arasında yer alan 1932 yılında çıkarılmış olan Arapça ezan okunmasını yasaklayan yasayı yürürlükten kaldırarak, ezanın tekrar Arapça okunmasını sağlayan 5665 Sayılı yasayı muhalefetin de desteğiyle çıkarmıştır. Öte yandan çıkarılan bir genel af ile geçmiş dönemdeki haksızlıklar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Muhalefet cephesi ise kendi içindeki bir takım sıkıntılarla uğraşırken bir yandan da iktidara eleştirilerini yöneltmiştir.

İktidar-muhalefet ilişkileri zaman zaman gerginliğin dozu yükselip düşmüştür. İktidarın karşısındaki muhalefet partisinin genel başkanın bürokrasiye hâkim olması, iktidarın bürokrasiden tam manası ile destek görememesi açısında endişelendirmiştir. Böylelikle 1950 seçimlerin de CHP’sinin başında İsmet İnönü’nün olmasını DP’lilerin bir kesimi olumlu bir diğer kesim ise olumsuzluk olarak değerlendirmiştir. DP’nin muhalefeti istediği çizgiye çekmek için İnönü’nün CHP’si içerisindeki etkisini azaltmak için çalışmalar yapmıştır. İsmet İnönü’nün otoritesi ve tarihi kimliği ile uğraşan DP, bir yandan da CHP’sinin mal varlığı ile uğraşmıştır. Bu yönde de yasal bir düzenleme yapmak istemiştir. Konuya ilişkin 6195 sayılı “ CHP’sinin Haksız İktisaplarının İadesi Kanunu’nun” TBMM’deki görüşmeleri sert geçmiştir. İsmet İnönü bu tasarının görüşülmesi sırasında DP’nin genel başkanı Adnan Menderes’e “Atatürk’ün vasiyetini iptal ediyorsunuz” diye uyarıda bulunmuştur.⁵⁸ TBMM’deki görüşmeler sonunda 6195 sayılı kanun kabul edilmiş ve CHP’sinin malları hazineye nakledilmiştir. Bu da iktidar-muhalefet ilişkilerini daha da gerginleştirmiştir. İktidar ve muhalefetin arasını bozan bir başka durum ise DP’nin taşra örgütleri olmuştur. Bu örgütler CHP döneminin sorgulanmasını istemeleri iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkilerini daha da gerginleştirmiştir.

⁵⁷ Günal, a. g. e. , s.120.

⁵⁸ Günal, a. g. e. ,s.124-125.

DP'nin ileri gelenleri bu sorgulamanın yerel seçimler öncesi iyi olmayacağını savunmuş olsalar da DP, 3 Eylül 1950 Belediye seçimlerinde 600 belediyenin 560 tanesini kazanmıştır. 15 Ekim 1950'de yapılan il genel meclisi seçimlerinde de DP 51 ilde mutlak çoğunluk sağlamayı da başarmıştır. Ancak büyük değişikliklere ve başarılı icraatlarına rağmen DP parti içinde yaşanan çatışmalarla sarsılmıştır. Buna ilaveten Atatürk devrimlerini korumak için 23 Şubat 1952'de Türk Devrim Ocakları kurulmuştur. Bu ocakların kuruluş amaçlarında hiçbir şekilde politikaya karışmayacakları belirtilmiştir. İktidar, işçilere yönelik en önemli gelişmeyi 31 Temmuz 1952'de Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunu kurması gerçekleştirmiştir. Herhangi bir partiye bağlı olmayan bu sendikanın amacı, maaşların hayat pahalılığını karşılaması, işsizlik sigortasının kurulması ve yaş, ırk, dine dayalı farklı ücretlerin ödenmesini engellemek olmuştur. İktidar, daha sonra yapılacak olan seçim öncesi dul ve emekli maaşlarını arttırmıştır. Grev hakkı görüşülürken komünizm tehlikesi gündeme gelmiş ve iktidar ile muhalefetin ortak hareket etmeyi başarabildikleri dış politika ile birlikte nerdeyse tek konu komünizm karşıtlığı olmuştur. Çok partili hayatın başından itibaren CHP'nin dini akımlara yaklaşımı yumuşamıştır. Eğitim çevresinde de iktidarın almış olduğu tedbirler farklı olmamıştır. 13 Eylül 1950'de öğretmenlerin politika yapmaları yasaklanmıştır. Üniversite eğitimi için yurtdışına çıkacak olanların soruşturulmasına karar verilmiştir.

Ayrıca, hükümet komünizme karşı halkın dini duygularına hitap etmek adına, Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki'ye komünizm ile ilgili fetva çıkarttırmıştır. Müslümanlık ile komünizm bağdaştırılamayacağını söylemiştir. Muhalefet ise gerçekleştirilen bu durumları çok eleştirmiştir. Ancak, iktidar ve muhalefet din meselesini siyasi alanda kullanmakta birbirleriyle yarışmaktaydılar. “Bilecik'te CHP türbeleri biz açtık derken, DP'liler de Arapça ezanın, din derslerinin ve radyoda kuran okutulmasını” kendi eserleri olduklarını söyleyerek birbirlerine karşı kullanmaya başlamışlardır. Bu süreçte yaşanan bazı olaylar iktidar ve muhalefeti bir araya getirme işlevi görmüştür⁵⁹. Muhalefet, DP'nin açıkça diktatörlüğe gittiğini iddia ederek anayasaya aykırı uygulamalarını engellemek için Anayasa Mahkemesi kurulmasını istemiştir. CHP'si 1954'te kapatılan Millet Partisinin yerine kurulan Cumhuriyetçi Millet Partisi ile işbirliği yapmaya bu dönemde başlamıştır.

⁵⁹ Bakan ve Özdemir, a. g. m. , s.384.

1950-1954 dönemini sonlandıran 2 Mayıs 1954’de gerçekleştirilen genel seçimler, DP tarihinin en büyük siyasi zaferi olmuştur. Bu seçim sonucunda DP’nin aldığı sandalye sayısı artmış, adeta Meclis’te tek parti haline gelmiştir. Seçimlerde DP, Türkiye genelinde oyların %58.42’sini alarak 503 milletvekili çıkarmıştır. Oyların %35.11’ini alan CHP’si 31 milletvekili, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ise %5.28 oranında oy alarak 2 milletvekili çıkarmıştır. DP’yi çoğunlukla iktidar yapan 1954 seçimlerinden sonra DP, tek başına iktidar olmanın verdiği rahatlık ile ülke genelinde yaptığı çalışmalarda hesap verme zorunluluğunun olmadığına kanaat getirmeye başlamıştır. Sert ve otoriter davranarak her türlü aykırı düşünceye karşı tahammülsüz ve muhalefeti ezici bir tavır takınmıştır. 1954 seçimlerinden sonra DP, seçim işbirliğini önlemek amacıyla muhalefet partilerinin bir araya gelip karma liste oluşturmalarını yasaklamıştır. Bunun yanı sıra muhalefet partilerinin devlet radyolarından yararlanmalarını da engellemiştir.

Hükümet, muhalefet yanlısı basını kontrol altına almak için 26 Kasım 1957’de bir kararname yayınlarak engellenmek istenmiştir. Bu kararname ile gazete ve dergi kâğıtlarının tek elden ithali kuralı getirilmiştir. Bu şekilde gazetelerin kâğıt temini ve kullanacakları kâğıt miktarı denetim altına alınmak istenerek çıkarılacak olan yanlış haberlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır.⁶⁰

Seçimler sonucunda kurulan III. Menderes Hükümeti, diğer seçim sonunda olduğu gibi CHP’sine yakın olan milletvekillerini cezalandırmaya yönelik girişimlerde bulunmuşlardır. 30 Haziran 1954’te çıkarılan bir kanunla, Kırşehir ilçe haline getirilmiş ve Nevşehir iline bağlanmıştır. Kırşehir iline böyle bir ceza verilmesinin sebebi ise, Millet Partisine ve onun yerini alan Cumhuriyetçi Millet Partisine ısrarla oy vermesi olarak gösterilmiştir. Bu yasanın görüşülmesi sırasında, iktidar ve muhalefet arasında sert tartışmalar olmuş, seçimlerde Cumhuriyetçi Millet Partisinden Kırşehir milletvekili olarak meclise giren Osman Bölükbaşı kınama cezası almıştır. DP iktidarı, 5 Temmuz’da profesörleri ve meslekte 25 yılını geçirmiş veya 60 yaşını doldurmuş yargıçları da kapsayan kamu görevlilerini geçici olarak görevden alma ve bir dönem sonra emekliye ayırma yetkisini hükümete veren yeni bir yasayı çıkararak, bürokrasinin yürütme üzerindeki baskını sona erdirmiştir.⁶¹

⁶⁰ Bakan ve Özdemir, a. g. m. , s.386-387.

⁶¹ Süleyman İnan, “Demokrat Parti Dönemi(1950-1960)”, *Yakın Dönem Türk Politika Tarihi*, Ankara 2008, s.119-120.

1954-1957 yılları arasındaki dönemde, başta yabancı sermaye akışının azalması ve yerli sanayinin ağır yatırımlara yetmemesi ve üç yıl boyunca süren kuraklık nedeniyle ekonomide daralmalar görülmüştür. Ülke içinde başlayan ekonomik sıkıntılar da, muhalefetin bu durumu “kriz” olarak değerlendirmesine sebep olmuştur. İktidar ise bu sıkıntıların kolay halledebilecek konular olduğunu savunmuştur. Bu bağlamda dış ticaret ile ilgili çalışmaları sıkılaştırmış, ihracat ile ithalat arasındaki açığı kapatmak için ABD’den ek kredi talebinde bulunulmuştur. Türk politikasının 1950’deki ana sorunu ise Kıbrıs Sorunu olmuştur. İktidar, bu konuda yaptığı siyaset ile diğer eksik konularını kapatmaya çalışmıştır. Muhalefet ise, konuyu “milli mesele” olarak nitelendirmiştir. Kıbrıs’ın Yunanistan ile birleşme eğilimine tepki olarak 6-7 Eylül’de İstanbul’da başlayan kitlesel olaylar sonunda sıkıyönetim ilan eden iktidarın imajını zedelemiştir.

Yaşanan sıkıntıların yanı sıra DP’nin içinde ortaya çıkan sert muhalefet oluşumu da iktidarın işini zorlaştırmıştır. 29 Kasım 1955’te Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’nun istifa ettirilmesinden sonra, Menderes de istifa dilekçesini vermiştir. Ancak, DP’lilerin gayretleri ile Menderes’in istifası geri çevrilmiştir. Demokrat Parti’de yaşanan gelişmeler sonucunda partiden ihraç edilenler ve ayrılanlar 20 Aralık 1955 tarihinde Hürriyet Partisi’ni kurmuşlardı. Hürriyet Partisi’nin kurulması Türk siyasetini hem hareketlendirmiş hem de renklendirmiştir. Adnan Menderes; halka seslenerek eski durumunu kazanmaya çalışmıştır.

Muhalefette yaşanan olayların üzerine gitmiş ve ilişkiler daha da gerilmiştir. 1954’ten sonraki dönemde, İnönü’nün dediği gibi, özellikle kışlalarda ve askeri birliklerde DP iktidarına karşı bazı hareketliliğin başlangıç noktası olmuştur. Diğer yandan iktidar partisi muhalefetin faaliyetlerini kontrol altına alacak düzenlemeleri birbiri ardına kabul etmeye başlamıştır.

Siyasi partilere toplantı yapmak için izin alma zorunluluğu getiren düzenleme ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, resmi görevlilerinde gözlemci olarak bu yürüyüşlere katılmasını öngörmüştür.⁶² Bu kanun ile siyasi havada bir o kadar gerginleşmiştir.

⁶² Eraslan, a. g. m., s.563.

Muhalefet partileri bu düzenlemeleri protesto etmek amacıyla 10 gün süre ile meclis çalışmalarına katılmamışlardır. İktidar-muhalefet ilişkilerini bir süre meşgul eden diğer bir konu ise grev hakkı olmuştur. Bu meşguliyet 1957'ye kadar devam etmiştir. Bu gelişmeler ile 1955-1956 yılları Menderes'in siyasi hayatında son derece yoğun ve yıpratıcı yıllar olmuştur. Menderes bu yıllarda bir yandan muhalefetle, diğer yandan parti içi muhalefet ile uğraşmıştır. Bu iki sorunla mücadele ederken, siyasete DP'den ayrılan milletvekillerinin kurduğu Hürriyet Partisi'nin katılmasıyla Menderes iyice yıpranmıştır. Menderes sağlıklı ve huzurlu bir siyaset ortamından umudunu kestiği bu günlerde, seçimlerden bahsetmeye başlamıştır. Netice itibariyle, Mayıs 1958'de yapılması gereken milletvekili genel seçimleri, altı ay öne alınmak suretiyle 27 Ekim 1957'de yapılmıştır. Seçimleri DP kazanmasıyla birlikte, muhalefet de bu seçimlerde güçlenerek siyasi alana tekrardan çıkmıştır. Bu dönemde ülkemizin muhalefetini; İnönü'nün CHP'si, Bölükbaşı'nın başkanlığını yaptığı CMP ve Fevzi Lütü Karaosmanoğlu'nun başkanlığındaki Hürriyet Partisi oluşturmuştur.

Muhalefetin giderek güç kazanmaya başladığı 1957 seçimleri öncesinde, iktidara karşı yoğun bir kampanya başlatılmıştır. Oldukça yıpranmış bir görüntü ile seçimlere giren DP'nin en çok eleştirilen uygulamalarının başında, DP'nin muhalefete yönelik sert tutumu gelmiştir. CMP' si Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'nın tutuklanması, CHP'si Genel Sekreteri Kasım Gülek'in gözaltına alınması bu dönemde büyük tepki çekmiştir. Genel seçimlerin öncesinde Menderes, dini siyaset uğruna kullanmış ve karşılığını seçim sonuçlarında almayı başarmıştır. Ayrıca sanayileşmenin giderek arttığı ve inşaat alanındaki icraatlarını halkla birlikte gerçekleştirdiklerini dile getirmişlerdir. Seçimlerden, kısa bir süre sonra birçok kuruluşun açılışı gerçekleştirilerek, bir yandan tek parti dönemindeki ekonomik çöküşün hesabını sorma eğilimine gidilmiş, diğer yandan DP iktidarı dönemindeki kalkınma hamlesinin halk tarafından takdir edileceğini düşünmüşlerdir. DP enflasyona karşı tarım ürünlerine yüksek fiyatlar vermiş ve çiftçilerin borçlarını ödemiş, böylece seçmen kitlesinin büyük bir bölümünü teşkil eden kırsal kesimdeki seçmenlere yatırım yapmıştır. Okul ve cami inşasına önemli oranda fon ayırması ve devlet radyosundan yaptıklarını duyurabilmesi diğer partiler karşısında DP'yi

ayrıcalıklı kılmıştır. Seçim kampanyası sırasında Cumhurbaşkanı Bayar da, DP'yi desteklemek için yurt gezilerine çıkmıştır.⁶³

Seçim sonuçlarının açıklanmasından hemen sonra ülke genelinde çeşitli olaylar yaşanmıştır. Büyük ve küçük çaplı yaşanan bu olaylar polis müdahalesi ile son bulmuştur. Seçim sonuçları iktidar ve muhalefet partilerini memnun etmemiştir. CHP; Balıkesir, Bilecik, Diyarbakır, İstanbul, İzmit, Kastamonu ve Konya başta olmak üzere 11 ilde sonuçlara itirazda bulunmuş; fakat Yüksek Seçim Kurulu yalnızca Diyarbakır da yapılan seçimin yenilenmesine karar vermiştir. DP'nin de Adana'daki seçimlere itirazı kabul edilerek bu ildeki seçimlerin yenilenmesi kabul edilmiştir. Seçim sonuçlarına bakıldığında DP iktidarının büyük oy kaybına uğradığı ve muhalefetin belli ölçüde oylarını arttırdığı görülmüştür. Seçime katılma oranlarına bakıldığında 1957 seçimlerinde oy kullanma oranında büyük düşüş görülmüştür. Bu seçim de DP'nin oylarında önemli bir düşüşün olması partiyi olumsuz etkilemiştir. Uyguladıkları politikaların bedelini bu seçim sonuçlarında görmeye başlamışlardır.

Bu gerilemeye neden olan ekonomik başarısızlıklar ve başvuru alan antidemokratik uygulamalar 1957'yi izleyen üç yıl içinde giderek artmıştır.⁶⁴ 1957 seçimlerinin ardından V. Menderes Hükümeti kurulmuştur. Bu dönemde CHP muhalefette kalmasına rağmen önceki dönemlere nazaran Meclis içinde daha güçlü bir konuma gelmiştir. Özellikle CHP'nin eski seçmen kitlesini meydana getiren ordu, bu dönemde CHP'nin arkasında daha kuvvetli durmuştur. Bu kitleye üniversiteler ve basın da eklenerek CHP'yi bu dönemde zayıf görüntüsünden uzaklaştıracaklarının sinyallerini vermeye başlamışlardır. DP ise bu dönemde arkasındaki geniş halk kitlesine güvenerek, CHP'ye karşı daha sert bir tavır takınmıştır. İktidar meclis iç tüzüğünü değiştirerek muhalefetin etkinliğini engellemeye çalışmıştır. Hatta meclis başkanlığının gücünü arttırarak meclis zabıtlarının istenildiği gibi düzenlenmesini garantiye almıştır. Bu kanun görüşmeleri devam ederken muhalefet, meclisi terk etmesine rağmen görüşülen kanunun ilan edilmesini engelleyememişlerdir. Muhalefetin etkinliği böylelikle sınırlandırılarak etkinliği zayıflatılmaya çalışılmıştır. İktidar, basının daima aleyhlerinde yazdığı iddiasıyla kısıtlanması gerektiği düşünülmüş ve meclis görüşmelerinin resmi gazete de basılmasının iktidarın kontrolünde olmasına karar verilmiştir. Muhalefet, radyo kullanımı konusunu da

⁶³ Bakan ve Özdemir, a. g. m., s.388.

⁶⁴ Aslan, a. g. t. , s.88-89.

gündeme getirerek yayınlanan haberlere tekzip ve cevap hakkının verilmesini istemiştir.⁶⁵

Muhalefet, ekonomik zorluklar ve gericilik hareketlerinin son dönemde artışından şikâyet etmiştir. Gündemde olan ekonomik sıkıntıların çözüm yollarının da hükümetin dediği kadar kolay olmadığını vurgulamıştır. İktidar ise ekonomik sıkıntıların en büyük sorunu olan karaborsacılığı ortadan kaldırmak için çalışmıştır. İktidar-muhalefet ilişkilerini sertleştiren bir başka neden de CHP'nin TBMM'ye çok sayıda soru ve gensoru önergesi vermiş olmasıdır. CHP, 5 Mart 1958 tarihinde TBMM'ye bir soru önergesi vererek, 1957 genel seçimlerinde yolsuzluk yapıldığı gündeme getirmiştir. Devlet radyosunun yasalara aykırı olarak DP'nin propaganda aracı olarak kullanıldığı, devletin motorlu araçlarından seçimlerde yararlanıldığını, bazı seçmen kütükleri ve listelerinin bozulduğu ve seçim güvenliğini bozduğu gerekçesiyle Başbakan ve bazı milletvekilleri hakkında meclis soruşturması açılmasını istemiştir. Menderes ise CHP'nin iddialarını reddetmişti. Yapılan oylamada da bu önerenin reddine karar verilmiştir.⁶⁶ Menderes konuşmalarında muhalefeti sürekli ihtilalcilikle suçlamıştır. CHP Meclisi ise 16 Eylül de yayınladığı bildiride iktidarın iç politikada yeni bir şiddet ve baskı devri açtığını vurgulamış ve muhalefeti etkisiz hale getirmek istediğini öne sürmüştür. 1958 yılı sonlarına doğru karşılıklı suçlamalarda önemli artışlar olmuştur. DP ileri gelenleri muhalefeti ihtilalcilikle suçlamıştır. Muhalefeti destekleyen yayın organları da bu konuyu gündemde tutmaya özen göstermişlerdir.

Başta Başbakan Menderes olmak üzere iktidarın yarattığı ve muhalefetin de giderek arttırdığı siyasi gerginlik bir defa daha “Milli Muhalefet Cephesi” kurulması yolunda girişimlerin başlamasına neden olmuştur. İktidarın izlediği sertlik politikası muhalefet partilerinin çalışma koşullarının giderek güçleşmesine yol almıştır. Bu durum karşısında muhalefet partileri de 7 Ekim 1958 tarihinden itibaren güç birliği yapmak için görüşmelere başlamışlardır. CHP, TBMM'de 178 milletvekili ile muhalefetin en güçlü partisi olup küçük partilerin meclisteki siyasal gücüne ihtiyacı olmadan muhalefet makamını korumayı başarmıştır. Ancak İnönü, “Milli Muhalefet Cephesini” kurarak muhalefetin tabanını genişletmeyi amaçlamıştır. Cumhuriyetçi

⁶⁵ Eraslan, a. g. m., s.568-569.

⁶⁶ Sedef Bulut, “ Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı:(1957-1960) Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Akademik Bakış Dergisi*, 2009 C.II. , S.4, s.131-132.

Millet Partisi, Hürriyet Partisi ve Köylü Partisi bu dönemde CHP'si ile pazarlık yapacak durumda olmadıkları için iktidarın baskılarına rağmen fiilen birleşmeden başka çareleri olmamıştır. İlk adımda 16 Ekim 1958'de Türkiye KP, CMP ile birleşerek "Cumhuriyetçi Köylü MP" adını alarak atılmıştır.

Muhalefetin işbirliği çabaları iktidarın ve bazı yöneticilerinin giderek hırçınlaşmasına neden olduğu gibi bu gelişmeler, muhalefetin güç birliği girişimlerinin de hızlanmasına etki etmiştir. Hürriyet Partililer İnönü ile görüşmelere başlamış ve bu görüşmelerden bir ay sonra da 24 Kasım 1958 tarihinde Hürriyet Partisi Olağanüstü Kongresi toplanarak partinin CHP'ye katılmasına karar verilmiştir. Muhalefetin bu şekilde güç birliği seçmesi iktidarı harekete geçirmiştir. Başbakan Menderes DP'ye kamuoyunda destek sağlamak amacıyla yaptığı gezilerindeki konuşmalarda muhalefete karşı yönelttiği suçlamalarına ve eleştirilere hız vermiştir. İktidar, muhalefet cephesinin kurulması yolundaki girişimlere bir tepki olarak da gündeme *Vatan Cephesi Ocaklarını* kurmayı getirmiştir. Başbakan Adnan Menderes muhalefet partilerinin yıkıcı çabalarını önlemek ve DP'yi güçlendirmek amacıyla *Vatan Cephesi Ocaklarını* 12 Ekim 1958'de kurmuştur.⁶⁷ İl merkezlerinden köylere kadar DP'lilerin önderliğinde iktidarı desteklemek ve onun aldığı kararların doğru olduğunu kamuoyuna açıklamak amacıyla *Vatan Cephesi Örgütleri* kurulmuş olup faaliyetlerde bulunmuştur.

İç politikada bu sıkıntılı gelişmeler yaşanırken dış politikada aynı olaylar kendini göstermiştir. İktidar ayrıca dış politikada şu sıkıntılara baş etmeye çalışmıştır. Bu anlamda ilk dikkat çeken husus, Türkiye, Irak, Pakistan ve İran arasındaki Bağdat Paketi'nin Irak'ta Temmuz 1958'de yapılan bir askeri müdahale nedeniyle işlevsiz hale gelmesi olmuştur. Türkiye bu olay nedeniyle bir savaşa sürüklenme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Türkiye Irak'taki darbe sonrası oluşan yeni yönetime müdahale etme konusunda kendisini sorumlu saymıştır. Fakat olay ABD'nin araya girmesi ile konu kapanmıştır.⁶⁸ İktidar, Irak'ta yaşanan darbenin Türkiye'de gerçekleşebileceği endişesine kapılmıştı.⁶⁹ DP'nin ikinci ve üçüncü dönemlerinde görülmeye başlayan komitacılık faaliyetleri bu dönemde artış göstermesi ve akabinde "Dokuz Subay" olayının yaşanması halkı harekete geçirmiştir. Dokuz Subay olayı, Binbaşı Samet

⁶⁷ Bulut, a. g. m., s.133.

⁶⁸ Bulut, a. g. m., s.136-137.

⁶⁹ Günel, a. g. e. , s.138.

Kuşçu'nun Ocak 1958 başında yaptığı ihbar üzerine, ihtilal hazırlığında olan dokuz subayın tutuklanıp yargılanması ve daha sonra serbest bırakılmalarına karşın, ihbarı yapan Binbaşı Kuşçu ceza almıştır. Bu olay sonunda Menderes'in isteği ile olayın derinlemesine incelenmesini istemiştir.

Bu arada 17 Şubat 1959'da Kıbrıs'ta bağımsız bir cumhuriyet kurulmasına ilişkin anlaşmayı imzalamak için Londra'ya giderken Menderes'inde içinde olduğu uçak Londra yakınlarında düşmüştür. 16 kişinin öldüğü kazadan Menderes küçük yaralarla kurtulmuştur. Yaşanan uçak kazası kısa sürelide olsa Türk siyasetinde ve meclis içerisinde bir durgunluğa yol açmıştır. Kısa bir süre sonra muhalefet yeniden iktidarı eleştirilerine başlamış, iktidar ise on yıldan beri başta olmanın yorgunluğu ile daha da tahammülsüzleşmiştir. Nisan 1959 sonunda CHP liderlerinin başlattığı ve CHP'lilerin “büyük taarruz” adını verdikleri yurt gezilerine başlayarak ülke genelinde tekrardan iktidarı almak için çalışmalara başlamışlardır. Bu geziler sırasında DP'liler ve CHP'liler arasında gezi yaptıkları yerlerde şiddetli kavgalar yaşanmıştır. Nihayet 1 Kasım 1959'da TBMM açıldığında muhalefet erken seçimlere gidilmesini isterken, iktidar bu isteklere pek duyarlı davranmamış ve iktidar-muhalefet arasındaki ilişkileri tetikleyen ve daha sonraki zamanda askeri darbenin en önemli gerekçelerinden sayılan, Meclis Tahkikat Komisyonu kurulması olayları yaşanmıştır. Bu komisyonun kurulmasını tetikleyen olay ise Kayseri Yeşilhisar'da meydana gelmiştir. Tarım Kredi Kooperatifi seçimlerini CHP'nin kazanması ile CHP'lilerle DP'lileri karşı karşıya getirmiştir. Birçok Muhalefet mensubu yaralanmıştır. Hükümet tarafından muhalefete karşı baskının olduğu açık bir şekilde görülmüştür. Bu olaylar neticesinde DP'nin bu tahkikat önergesinde, CHP'nin halkı kanunları ihlale ve hükümete karşı tahrik ettiği gibi hususlar ele almış ve 18 Nisan 1960'da bu önerge kabul edilmiştir.

Bu komisyonun kararları kesin olup, komisyonun kararlarına karşı başvurulacak bir üst makam öngörülmemiştir. Komisyona bütün yayınlara sansür koymak, her türlü toplantıyı ve siyasal eylemi yasaklamak gibi birçok olağanüstü yetki verilmiştir. Muhalefeti ve basını soruşturmakla görevlendirilen, gazetelerin kapatılması ve hatta muhaliflerin tutuklanmasına kadar geniş yetkilerle donatılan bu Komisyona, muhalefetin tepkisi gecikmemiştir.⁷⁰Bundan sonra iktidarla muhalefet arasındaki kavga meclisin sınırlarını aşarak sokaklara taşmıştır. İstanbul Üniversitesi ve Ankara

⁷⁰ Bulut, a. g. m. , s.139.

Üniversitesi'nde öğrencilerle polis arasında çatışmalar çıkmaya başlamış ve bu olaylardan sonra İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bu sırada Harp Okulu öğrencileri dahi yürüyüşe geçmesi, DP için sonun başlangıcının bir işareti olmuştur. Artık ordu da duyduğu rahatsızlığı dışa vurmaya başlamıştır. Üstelik müdahale için de gerekli koşullar olgunlaşmıştır.⁷¹

Bu dönemde muhalefet de ülkede ses getiren bir protesto yürüyüşü düzenlemiştir. Bu protesto yürüyüşü 555K (5. ayın 5. günü, saat öğleden sonra 5'te Kızılay'da) parolasıyla yapılan gösteri olmuştur. DP iktidarı da siyasi uzlaşma sağlamak yerine daha sert önlemler alma yoluna gitmiş ve 5 Mayıs günü Ankara, Kızılay Meydanında hükümeti destekleyen bir gösteri yapılmasını uygun bulmuştur. Bu mitinge karşı iktidara muhalif kesimler de aynı yerde olmuşlardır. O zaman da gösterinin haberini ve fotoğraflarını yayınlayan Zafer Gazetesi 14 Mayıs'a kadar kapatılmıştır. 14 Mayıs 1960 tarihinde yine Ankara'da sayıları on bini bulan subay, öğrenci ve halkında katıldığı bir başka gösteri yapılmış, iktidar aleyhine sloganlar atılarak bildiriler dağıtılmıştır. Bu arada öğrenci eylemleri son bulmamış hatta artarak sürmüş, 21 Mayıs 1960'da Kızılay'da bu kez harp okulu öğrencileri gösteri yürüyüşü yapmıştır. Adnan Menderes bu sıkıntılı günlerde yurt gezisine çıkmayı düşünmüştür. DP'li milletvekillerinin bazıları ise Menderes'in geziye çıkması ve miting yapması fikrine sıcak bakmamıştır. Gerginleşen siyasal hava DP'nin aleyhine olup darbe söylentileri yaygınlaşmıştır. Günden güne kötüye giden iktidar içinde de çatlama baş göstermeye başlamıştır. DP'nin meclis grup toplantılarına katılımın sayısı düşmüş ve iktidar itibarını kaybetmeye başlamıştır.

Askeri müdahalenin gerçekleşeceğini en çok ciddiye alan Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmuştur. Hükümet durumu önemsememiş ve duyarsız şekilde davranmış, Askeri Komite ise giderek güçlenmeye başlamıştır. Orgeneral Cemal Gürsel'in, "Faik Bey" takma adıyla komiteye girmesi üyeler arasında memnurlukla karşılanmıştır. Gürsel tam anlamı ile ihtilalcileri desteklemese de onların gizli bir koruyuculuğunu üstlenmiştir. Bu gergin ortam içerisinde 13 emekli General ve Amiral CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'yü ziyaret etmiştir. İnönü emekli subayların kendisi ziyareti sırasında şöyle demiştir: "Cemiyetin ordu grubu karakter sağlamlığını muhafaza etmektedir. Milletin bünyesinde kuvvetli bir varlıksınız, sizinle arkadaşlık bizim için baha biçilmez bir bahtiyarlıktır." Emekli generallerin İsmet İnönü'nün ile görüşmesi

⁷¹ Bakan ve Özdemir, a. g. m. , s.391.

Ordu'nun İnönü'nün yanında olduğu şeklinde, bir yoruma yol açtığı söylenmeye başlamıştır.

Demokrat Parti liderleri özellikle Başbakan Adnan Menderes ordu içerisinde DP'ye yönelik bir darbe girişimi olacağını akıldan geçirmemiştir Başbakan Menderes, bu yüzden Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel'in 3 Mayıs 1960'ta kendisine gönderdiği mektubu yeterince ciddiye almamış ve bu mektubun varlığından Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a bahsetmemiştir.⁷²

Askeri darbenin kesin tarihi ve saati ise, 26 Mayıs 1960 günü, saat;11.00'de kesin karara bağlanmış ve bu son toplantıda, harekât gruplarının görev yerleri ve sorumlulukları belirlenmiş ve harekât merkezi olarak Harp Okulu seçilmiştir. İhtilal gecesini Ankara'da bulunmayan Başbakan Adnan Menderes, Eskişehir'de halk ve belirli yerlerin açılışında bulunmuştur.

Başbakan Adnan Menderes Eskişehir Şeker Fabrikası misafirhanesinde kendisine ayrılan odada uyurken Ankara'da darbe için son hazırlıklar yapılmıştır. 27 Mayıs 1960 tarihinde başkanlığını Orgeneral Cemal Gürsel'in yaptığı ve *Milli Birlik Komitesi* adı altında toplanmış olan bir subay grubu, emirleri altındaki askeri birliklerle birlikte Ankara ve İstanbul'daki bazı önemli yerleri ele geçirmiştir. Sabah 04.36'da Albay Alparslan Türkeş, Ankara Radyo evinde okuduğu bildiri ile Silahlı Kuvvetlerin ülke yönetimine el koyduğunu duyurmuştur.⁷³

Silahlı Kuvvetlerin yönetime el koyduğunu Başbakan Adnan Menderes'e Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Başbakanlık Özel Kalem Müdürü Ercüment Yavuzalp haber vermiştir. Menderes haberi alır almaz Ankara ile temas kurmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Bunun üzerine Menderes, Yurtiçi Savunma Komutanlığı'na gitmiştir. Bu arada darbeciler duruma hâkim olmaya başlamışlardır. Menderes Cumhurbaşkanı'na ulaşmaya çalışmış ancak bir netice alamamış ve Kütahya'ya askeri bir havalimanına inmiştir. Burada onu subaylar karşılamış ve subayların onu Eskişehir'e götürmekle görevlendirildiklerini bildirmişlerdir. Geri götürülen Menderes, Güvercinlik Havalimanına getirilmiştir. Çankaya'da bulunan Cumhurbaşkanı Celal Bayar içinde durum çok farklı olmamıştır.

⁷² Mehmet Gündüz, Demokrat Parti'ye Karşı Muhalefet ve Milli Muhalefet Partisi(1950-1960), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s.343.

⁷³ Gündüz, a. g. t., s.345.

27 Mayıs Darbesi'yle iktidarına son verilen DP muhalefet yıllarında iktidara gelmek için demokrasinin kurallarını istemiş ve bu yönde davranmıştır. Ancak iktidara geldikten sonra muhalefete karşı kendisinin muhalefetteyken istediği hakları CHP'nin ifrat politikasından dolayı yeterince tanımamıştır. Askeri Darbe sonucu DP iktidarı son bulmuştur. 27 Mayıs Darbesi'yle ordunun siyasete bu şekilde müdahalede bulunması, Cumhuriyet'in ilk günlerinde temel bir ilke olarak kabul edilen silahlı kuvvetlerin tarafsızlığı ilkesini sona erdirmiştir.

27 Mayıs Darbesi, Cumhuriyetin ilk otuz yılında kurulan siyasal dengenin toplumsal temellerini zayıflattığı gibi, toplumsal örgütlenme ve devlet otoritesine ilişkin geleneksel anlayışın son kalıntılarının ortadan kalkmasına neden olmuştur. Ayrıca ekonomik ve sosyal çatışmaların yüzeye çıkmasını sağlamış ve bu konular hakkındaki düşüncelerin netleşmesine de katkı sağlamıştır. Ancak sonuçta Cumhuriyet tarihinin ilk askeri darbesi olan 27 Mayıs, ülkemizde daha sonra askeri darbe anlayışının yerleşmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ülke ilerleyen yıllarda çok sayıda darbe girişimine tanıklık etmiştir.

II. BÖLÜM

DOKUZUNCU DÖNEM MERSİN MİLLETVEKİLLERİ

1.BEKİR REFİK KORALTAN

1.1.Özgeçmişi

1890’da Sivas’ın Divriği kazasında doğmuştur. Babası Ali Bey, annesi Hatice Hanım’dır. Evli ve dört çocuk babasıdır. İlk tahsilinden sonra Rüştîye eğitimi Divriği’de aldı. Mercan İdadisini bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden iyi derece ile mezun olmuştur. İyi derecede Fransızca ve Almanca biliyordu. Refik Bey, bir müddet sonra İstanbul’a çağrılıp Emniyet müfettişi sıfatıyla önce Konya’da görev almış, ardından Rus işgalinden kurtulan Trabzon’da emniyetin tesis edilmesini sağlamak için buraya görevlendirilmiştir. Bursa Merkez Savcılığı, Karaman İstinaf Mahkemesi Savcılığı gibi görevlerde de bulunan Refik Bey, Gelibolu’ya da tayin edilip görev yapmıştır. On sene süren adli hayatından sonra kısa bir süre Dâhiliye Teşkilatında çalışmıştır. Birinci Dünya Savaşında Mersin Emniyet-i Umumiye Müfettişliğinde, Trabzon Polis Müdürlüğünde bulunmuştur. Mütarekenin ilanı üzerine o günün şartları içinde oluşan Pontus Teşkilatının faaliyetlerine karşı, Trabzon’da “Müdafaa-i Hukuk-u Vatan” cemiyetinin kurulmasında çalışmıştır. Damat Ferit Hükümetinin teşekkülünü müteakip, Trabzon’dan ayrılarak 1919’da İzmir’in işgalinden evvel İstanbul’da avukatlık yapmıştır. 1919’da İstanbul’a geri dönüp, 23 Nisan 1920’de Ankara’da toplanan Büyük Millet Meclisi’nde Konya Mebusu sıfatıyla

yer almıştır. Daha sonra Konya'ya giderek Kuvayı Milliye Teşkilatını kurmaya başladı. Konya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini resmen faaliyete geçirdi. Sivas Kongresi kararıyla milli kuvvetleri idare salahiyetini üzerine almış olan Heyeti Temsiliyle işbirliği yapmıştır.

Sakarya Muharebesinin devam ettiği sırada kurulan 5 numaralı İstiklal Mahkemeleri Reisliğinde bulunmuştur. Büyük Millet Meclisinde bilhassa Atatürk'ün Başkanlığı'nda toplanan grup idare heyetlerinde çalışmış ve ikinci devrede Atatürk'ün Başkanlığı'nda kurulan Halk Partisinin kurucuları arasında yer almıştır. Aynı dönemde Halk Partisi Reis vekilliğini yürütmüştür. 1936 yılında mebusluk görevinden ayrılmış ve yeniden idareciliğe geri dönmüştür. Sırasıyla Artvin, Trabzon ve Bursa valiliklerinde bulunmuştur. 1942'de Bursa'dan milletvekili seçilerek yeniden Türkiye Büyük Millet Meclisi sıralarına dönmüştür. 1943 yılında yapılan bir seçimle İçel Milletvekili olarak tekrar Meclise iltihak etti. 7 Haziran 1945'te Fuad Köprülü, Celal Bayar ve Adnan Menderes'le birlikte Dörtlü Takrir adıyla Türk siyasal hayatına geçen belgeyi CHP'ye sunmuşlar ve bu belge parti yönetimince ret edilmiştir. CHP'den ayrılarak 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurdular.⁷⁴ VIII. Dönem İçel Milletvekilliği sürerken IX. Dönem seçimlerine katılmıştır.

Yapılan seçimde 74 166 oyla DP listesinden İçel Milletvekilliğine seçilmiştir. Seçim tutanağını 17 Mayıs 1950'de almış ve 22 Mayıs 1950'de Meclise gelmiştir. Tutanağı 5 Haziran 1950'de onaylandı. 22 Mayıs 1950, 1 Kasım 1950, 1 Kasım 1951, 1 Kasım 1952 ve 1 Kasım 1953'te olmak üzere IX. Dönemin 4 yasama yılında TBMM Başkanlığına seçildi. İngiltere Kralı VI. George'un cenaze töreni için Londra'ya giden Cumhurbaşkanı vekillik yaptı.⁷⁵ I, II, III ve IV. Dönem Konya, VI, VII, VIII, IX, X. dönem İçel Milletvekilliği yapan Refik Koraltan, 1957 seçimlerinde aldığı 49596 oyla yeniden milletvekili seçildi. 27 Mayıs 1960'a kadar bu görevde kaldı. 27 Mayıs 1960 müdahalesinden sonra yargılanıp mahkûm oldu. Yassıada mahkeme kararları sonucu, Refik Koraltan'ın da aralarında bulunduğu on iki siyasetçi için verilen idam kararı Milli Birlik Komitesi tarafından ömür boyu hapse çevrildi. 75 yaşında, Demokrat

⁷⁴ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ, *Tarihe Düşülen Notlar-3 Meclis Başkanları ve Genel Kurul Konuşmaları (1920-2013)*, TBMM Basınevi, Haziran, 2013, s.99-110.

⁷⁵ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-IX Dönem Biyografiler (1950-1954)*, TBMM Vakfı Yayınları, C.VII. , s.472.

Partili siyasetçiler için çıkarılan aftan yararlanıp özgürlüğüne kavuştu. 17 Haziran 1974'te 84 yaşında hayata gözlerini yumdu.⁷⁶

1.2.Meclisteki Faaliyetleri

1.2.1.Konuşmaları

Meclis çalışmalarının açılması için meclisin en yaşlı üyesi olan Kars Milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın tarafından yapılmıştır. Kısa bir konuşmadan sonra meclisteki milletvekillerinin ant içmelerine geçilmiştir. Ant içmeler bittikten sonra Meclis Başkanı seçimleri ve çeşitli idari üyelerin seçimi yapılmıştır. Meclis Başkanı seçimlerine 387 milletvekili katılmış 385 oyla Refik Koraltan meclis başkanı seçilmiştir. Başkanlığa seçilen Refik Koraltan kürsüye çıkarak meclis başkanlığına seçilmesi münasebetiyle teşekkür konuşması yapmıştır. Aldığı görevi tarafsız ve layığı ile yerine getireceğini söylemiştir. Milletvekillerinin yeni meclis dönemini de kutlayarak hemen görevine başlamıştır. İlk olarak Başkanlık Divanı seçimlerini, meclis idarecileri ve kâtiplerinin ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerini başlatmıştır.⁷⁷

Seçimlerin açıklanması ile tekrar kürsüden bütün meclise teşekkür etmiştir. Vazifesi süresince bütün meselelerde anayasa ve iç tüzüğe göre hareket edeceğini vurgulamıştır. Vazifesinin çok mühim olduğunu ifade ederek ve verilen görevin ağır olduğunu dile getirerek bu işten mahcup olmadan çıkacağını söylemiştir. Türk milletinin refahı ve huzuru için çalışacağını dile getirmiştir. Türk milletinin vekilleri olarak buraya gönderildiklerini ve bu yüzden de hizmet etmeyi bir borç olarak bildiğini de konuşmasına eklemiştir.⁷⁸

Samandağ ilçesindeki seçim beyanatına dair soru münasebetiyle söz almıştır. CHP Hatay milletvekili Hasan Reşit Tankut'un seçim bölgesi olan Hatay'ın Samandağ'ı ilçesinde Refik Koraltan'ın kendini karşılamaya gelen halka hitap ederken, 1946 seçimlerinde CHP İktidarının kullandığı Jandarma ve Polis teşkilatını, Fransız Hükümeti'nin kullanmış olduğu Ermeni Jandarma teşkilatına benzediğini söylediğini beyan etmiştir. Refik Bey'in bu konuşmasını, H. Reşit Bey kanuna aykırı

⁷⁶ Zühtü Arslan, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-XI Dönem Biyografiler (1957-1960)*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Aralık 2011, C.III. , s.479-480.

⁷⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I, 1. Birleşim, 22.05.1950,s.6.*

⁷⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.II. 2. Birleşim, 11.1.1950, s.14-15.*

olduğu için Adalet Bakanlığına konuyu taşımış ve sözlü olarak cevap veren Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhoğlu'nun konuşması onu tatmin etmediğini söylemiştir.⁷⁹

Konu üzerine konuşmaya devam eden Reşit Bey, Refik Koraltan'ın o günkü konuşmasında CHP'sini küçümseyip hakaret ettiğini ve bölgede CHP'nin gücünü zayıflatmak istediğini savunmuştur. Bunun üzerine söz alan Refik Bey, memleket meselelerinde ve millet işlerinde her zaman yapıcı olduğunu ve o uğurda gerektiği zaman kendini feda edeceğini söylemiştir. Reşit Bey'in kendini iyi tanıdığını işaret etmiş ve sözleri ile vicdanın ahenk içinde olmadığı belirterek, o günkü konuşmayı aynen mecliste tekrar okuyacağını söylemiştir.⁸⁰ “ 1946'dan önce Cennup bölgesinde bulunuyordum. Seçim kampanyası başlamıştı. Sık sık Hatay'a gidip geliyordum. Hatay Demokrat Parti Teşkilatı kurulduğu günlerdedir. O asil vatanperver hudut bekçilerin içinde bulunuyorum. Yeni başlayan demokrat parti hareketine katılımın çıkış gibi büyüdüğü aşikârdır. Teşkilatlanma sırasında vatandaşlara birçok baskı yapıldığını işittim. Antakyalı ve Hataylı vatandaşlar maruz kaldıkları işkenceyi ve baskıyı söylüyorlardı. Hatta Yayladağı'ndan bir vatandaşın gelip, orada bulunan Jandarma komutanın tabancasının dipçisi başına vurduğunu söylemiştir. Birçok yerden aynı şekilde şikâyetlerin ve söylemlerin olduğunu belirttim. Bu baskı ve şiddet karşısında biz bütün vatandaşlara şunu söyledik; bizi dövseler de siyasi oyumuzu kullanacağız ve adalet önünde yapılan bütün suçları sorulacaktır.” Dedim.⁸¹ Bu konuşmada hiçbir şekilde CHP'sine hakarete bulunmadığı ancak yaşanan olayları belirttiğini ifade etmiştir. Seçimler öncesi köy ve kasabalarda yaşayan halkın CHP'li ve DP'li olarak ayrıldığını da dile getirmiştir. Jandarmalar köyleri gezerek DP'yi destekleyenlere karşı baskı yaptığını da eklemiştir. Açıklamalardan sonra Reşit Bey'e rahat olmasını ve vatanın refahı için çalıştığını söylemiştir. CHP'si iktidarı zamanında yapılmış olan jandarma ve zabıta güçlerinin halka karşı zulümlerinin bir daha olmayacağını da altını çizmiştir.⁸²

⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII. 35. Birleşim, 04.02.1952, s.34.

⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII. 35. Birleşim, 04.02.1952, s.35.

⁸¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII. 35. Birleşim, 04.02.1952, s.36.

⁸² Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII. 35. Birleşim, 04.02.1952, s.37-38.

Bursa milletvekili Hulusi Köymen ve iki milletvekili arkadaşının TBMM çalışmalarına 1 Kasım 1953 gününe kadar ara verilmesi hakkındaki takrirleri üzerine Refik Bey söz almıştır. Takririn oylaması meclise sunulmadan önce Refik Bey, TBMM dokuzuncu döneminde nelerin yapıldığına kısaca değinmek istediğini söylemiştir.

Meclisin şimdiye kadar 115 birleşim yaptığını, 199 kanun, 1 açıklama, 25 karar ve toplamda 225 işi neticelendirdiğini belirtmiştir. Koraltan meclisin önemli ölçüde çalıştığına dikkat çekmek için geçmiş dönemlerden de örnekler vermiştir. Meclise sunulan bu takriri oylamaya sunmuş ve oy çokluğu ile kabul edilmiştir. 1953 Kasım'ının birinci pazar gününe kadar meclis çalışmalarına ara verilmiştir.⁸³

Meclis çalışmalarına ara verildikten sonra tekrar çalışma dönemi başlamış ve daha sonra nihayetinde dokuzuncu dönemin bitmesi itibariyle Refik Bey kapanış konuşması için meclis kürsüsüne çıkmıştır. 22 Mayıs 1950'den dokuzuncu dönemin sonuna kadar TBMM'de 809 kanun ve 625 teklifin sunulduğunu söylemiştir. 405 birleşimde yüksek heyetin 746'sı kanun, 6'sı açıklama, 148'i karar olarak çeşitli meselerin konuşulduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda toplumun refahı için çalışan milletvekillerine teşekkür etmiştir. Bunula birlikte her devre de meclis başkanlığına seçildiği için de ayrıca gurur duyduğunu da dile getirmiştir. Başkanlığı süresince verilen görevleri layığı ile yerine getirmeye çalıştığının da altını çizmiştir. Yoğun ve yorucu bir dönemden çıktığı için bütün milletvekillerine bol bol dinlemeleri gerektiğini söyleyerek meclisin 14 Mayıs 1954 Cuma günü saat 15.00'de ilk toplantının başlayacağını bildirmiştir.⁸⁴

1.2.1. 1.Meclisteki Teşekkür Konuşmaları(Demeçleri)

Yunan Devlet Başkan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı M. Venizelos'un kamutay görüşmelerini takip etmesi münasebetiyle ilgili demeç vermiştir. Meclis kürsüsüne çıkarak Venizelos ve beraberinde gelen heyeti selamlamıştır. Senelerden beri birçok deneyimlerden geçen Türk-Yunan dostluğunun temellerinin 1930'larda Atatürk ve misafir olan Venizelos'un babası devlet adamı tarafından atıldığını söylemiştir. Bu iki devlet arasındaki ilişkilerin sıradan iki devlet arasındaki politika faaliyeti olmadığını, ülkeler için milli politika olduğunu savunmuştur. Türk-Yunan dostluğunun başladığı

⁸³Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIV. 115. Birleşim, 23.07.1953, s.1137-1138.

⁸⁴Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIX. 65. Birleşim, 12.03.1954, s.920.

ilk günden itibaren izlenen politikanın ana ilkeleri BM'lerin ideallerine uygun olduğunun da altını çizmiştir. Geldikleri için Yunan heyetine teşekkür etmiştir.⁸⁵

Alman Federal Devlet Parlamento üyelerinden bir heyetin meclisi ziyareti münasebetiyle TBMM başkanı olarak Refik Bey kısa bir demeç vermiştir. Gelen heyete teşekkür ederek konuşmasına başlamıştır. Kısa süre önce Batı Almanya Federal Devleti'nin meclis daveti üzerine TBMM'sinden giden heyetimizin orada iyi karşılandığını söylemiştir.⁸⁶

Türkiye'yi ziyaret amacı ile TBMM Yüksek Heyeti tarafından davet edilen Yugoslavya Federal Meclisi azasından yazı heyetinin meclisi ziyareti münasebetiyle Meclis Başkanı sıfatı ile Refik Bey kısa bir demeçte bulunmuştur. 15.05.1953'te meclisimizi ziyaret eden heyete meclis adına geldikleri için teşekkür etmiştir. Bizim meclisten giden heyeti iyi bir şekilde ağırlayan heyetin, aynı şekilde muamele görmesi için bizzat ilgileneceğini ve milletvekillerinin de aynı şekilde davranacaklarından bahsetmiştir.⁸⁷

İngiliz Parlamento Heyeti olarak, Lortlar ve Avam Kamarasından meclisimizi ziyarete gelen heyet münasebeti ile Refik Bey meclis kürsüsüne çıkarak misafirleri selamlamıştır. Türk milletinin İngilizleri yakından tanıdığını, aynı şekilde de İngiliz milletinin bizi yakinen tanıdığını vurgulamıştır. 19 Haziran'dan beri ülkemizde misafir olan İngiliz heyete gereken önemin verildiğini de konuşmasına eklemiştir. Koraltan'ın konuşmasından sonra üst düzey yöneticiler locasında bulunan heyet ayağa kalkarak meclis başkanını ve meclisi alkışlamıştır.⁸⁸

1.2.2. Takrirleri(Önergeleri)

Balıkesir ve İçel Milletvekilliklerine seçilen Refik Koraltan'ın İçel milletvekilliğini tercih ettiğine dair meclise verdiği önergesidir. 23.05.1950 tarihli 32 sayılı yazıların karşılığı olarak Refik Bey Balıkesir'in aziz seçmenlerine büyük sevgi ve saygı duyduğunu söylemiştir. Aynı zamanda İçel milletvekilliğine seçilmesinin onun için bir gurur olduğunu izah etmiştir. Uzun süre boyunca hizmetlerinde

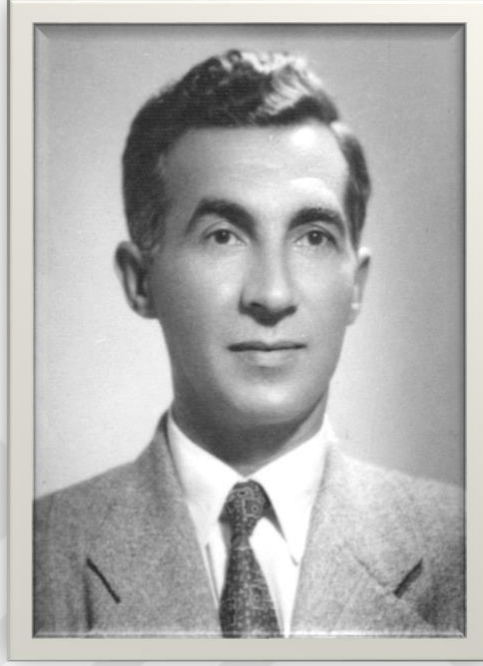
⁸⁵Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII. 34. Birleşim, 01.02.1952, s.6.

⁸⁶Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXI. 67. Birleşim, 13.04.1953, s.361.

⁸⁷Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXII. 84. Birleşim, 18.05.1953, s.296-297.

⁸⁸Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIII. 95. Birleşim, 22.06.1953, s.168.

bulunduğu İçel'in halkına onu tercih ettikleri için onlara hizmet etmeyi bir borç bildiğinden İçel Milletvekilliğini kabul ettiğini arz etmiştir. Bunula beraber her zaman Balıkesir halkının da hizmetinde olduğunu vurgulayarak sonsuz teşekkürlerini sunmuştur.⁸⁹

2.HÜSEYİN FIRAT

2.1.Özgeçmişi

1914'te Adıyaman'ın Kâhta İlçesinin Atatürk Mahallesinde doğmuştur. 1966'da nüfus kaydını Mersin İli Cami şerif Mahallesinde 700 numaralı eve nakletti. Babası I. , II. Dönem Malatya III. Dönem Kars Milletvekili Hacı Bedir Ağa, Annesi Fatma hanımdır. İlköğrenimini 1925'te Kâhta'da tamamlamış olup, 1929'da Mersin Orta Okulunu bitirmiştir. Liseye Kabataş'ta başlayıp 1932'de Feyzi'ye (Işık) Lisesinden diploma aldı. İstanbul Hukuk Fakültesine girerek 1937'de mezun oldu. 31.10. 1937'de Yedek Subay Okulundan Asteğmen rütbesiyle mezun oldu. Kıta hizmetini İstanbul 16. Alay. 2. Tabur 2. Bölükte tamamlayarak 31.10.1938'de terhis oldu. 27 Aralık 1938'de Mersin hâkim adaylığına atanmıştır 1947'de Ramazan- Naciye kızı Adille hanımla evlenmiştir Bedir (1947), Mehmet Mircan (1948), Osman (1950), Fatma Ülker (1951) ve Perihan'ının(1955) babasıdır. 29 Eylül 1939'da Erbaa Müddeiumumi

⁸⁹*Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 16. Birleşim, 26.05.1950, s.16.*

Yardımcılığına, 7 Aralık 1942'de Adana Müddeiumumi Yardımcılığına ve 14 Haziran 1945'te Adana Cumhuriyet Savcı Yardımcılığına getirilmiştir. Hatay Cumhuriyet Savcı yardımcılığına atandığı sırada, bu görevinden 20 Mart 1947'de istifa ederek Mersin'de serbest avukatlığa başlamıştır 29 Ağustos 1947'de Mersin Barosuna kaydolup 1951 'e kadar avukatlığını sürdürmüştür. Avukatlığa başladığı sırada siyasete atılarak DP'ye kaydoldu. Meclis tutanaklarında Hüseyin Fırat olarak geçerken nüfus kayıtlarında Hüseyin Fehmi Fırat yazmaktadır.

IX. Dönem seçimlerine katılmış, yapılan seçimde 73 656 oyla İçel'den milletvekili seçilmiştir. Seçim tutanağını 17.5.1950'de almış ve 22.5.1950'de meclise geldi. Tutanağı. 5.6.1950'de onaylandı. Parlamento sonrasında Mersin'e taşınıp 1965 - 1972 yıllarında serbest avukatlık ve çiftçilikle uğraştı. 13 Mayıs 1972'de (14.839.04) sicil numarasıyla emekliye ayrıldı.1987'de Anavatan Partisine geçti. Emeklilik yaşamını Mersin de sürdürmüştür.⁹⁰ XI. dönem İçel Milletvekili olan Hüseyin Fırat, 1957 seçimlerinde aldığı 67265 oyla XI. dönemde yeniden milletvekili seçildi. Dönem içinde Teşkilatı Esasiye Encümeni'nde görev aldı.⁹¹ Anayasa Tutanakları İnceleme, Dilekçe ve Geçici Adalet komisyonlarında çalıştı. Demokrat Parti Grup Yönetim ve Genel İdare Kurulu üyeliklerinde bulundu. X. ve XI. Dönemlerde de İçel'den DP listesinden milletvekili seçilen Hüseyin Fırat Yassıada Yüksek Adalet Divanınca, Anayasayı çiğneme suçlamasıyla 15 yıl ağır hapis cezası verildi. Ancak sağlık sebebi ile beraat etmiştir.

2.2. Meclisteki Faaliyetleri

2.2.1.Konuşmaları

Bingöl milletvekilliklerine seçilen Feridun Fikri Düşünsel ve Mustafa Nuri Okçuoğlu'nun seçim tutanakları hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu münasebetiyle söz alarak konuşmuştur.

Bingöl ve çevresinde 1946 seçimlerinde, halka yapılan baskı ve tehdit DP tarafından diğer vilayetlerde olduğu gibi burada da şikâyet konusu olmuştur. Şikâyetin sebepleri seçim sırasında halka yapılan şiddet ve muhtelif yerlerde meydana gelen genel olaylardır. Bu olaylar şikâyet konusu olarak inceleme komisyonunda uzun süre tartışılmıştır. TBMM bu olayın çözümü için üç kişilik komisyon oluşturmuş, konuyu oraya havale etmiştir. Hüseyin Bey söz alarak yapılan bu şikâyetin seçim

⁹⁰ Öztürk, a. g. e. , s.468-469.

⁹¹ Arslan, a. g. e. s.478.

kurulunun verdiği itiraz süresini geçtiğini ve bu konuyu incelemenin TBMM ziyade İnceleme Komisyonuna ait olduğunu belirtmiştir.⁹² Bu hususu milletvekili arkadaşlarının gözden kaçırdığını söylemiştir.

1946'da Bolu Kahramanı olarak bilinen Vali Naci Rollas'ın bu olaylarda aktif olduğu milletvekillerinin ifadelerinde yer aldığı görülmüştür.⁹³ Seçim zamanı bölgedeki muhtarların mühürlerinin elinden alındığını ve bazı sandıklarda DP'nin oylarının yok edildiği beyan edilmiştir. Burada halkın iradesine tecavüz edildiğini belirterek özgür bir seçim olmadığının altını çizmiştir.

Tutanakları İnceleme Komisyonu Başkan'ı sıfatıyla söz alan Kemal Özçoban, burada yapılan baskının iki şekilde gerçekleştiğini izah etmiştir. Birincisi, çeşitli hileler yapılarak seçimi CHP'liler lehine sonuç almak, ikincisi ise en büyük idari amir olan Vali Naci Rollas'ın ve Tümen komutanlarının seçim sonucuna müdahale ederek DP'yi saf dışı bırakılmak istendiğini açıklamıştır. Bu konuşmadan sonra Ağrı milletvekili olan Celal Yardımcı yapılan inceleme usulü hakkında bilgi verilmesi için İnceleme Komisyonundan açıklama istemiştir.⁹⁴

İnceleme Komisyonu sözcüsü olarak söz alan Hüseyin Bey, komisyon çalışmalarını usulen meclise aktarmıştır. Bu çalışma usulüne kısaca değinmiştir. Bingöl seçimlerinde:

- 1.Şiddetli idari baskının yapıldığını;
- 2.İki seçim sandığının suya atıldığı;
- 3.Bazı sandıklarda DP adaylarına ait oy pusulalarının imha edildiği;
- 4.DP'ye eğilimli olan muhtarların seçim öncesi mühürlerinin alındığını;

5.Bazı sandık memurlarının görevine sebepsizce son verildiği; bu gibi ihbarların ve şikâyetlerin dikkate alınarak komisyonun inceleme yaptığını söylemiştir. Daha sonra komisyon tarafından bölgeyi incelemek için gönderilen Malatya Milletvekili Mehmet Kartal, Kars Milletvekili Sırrı Atalay ve Kütahya Milletvekili Süleyman Nasuhoğlu'nun elde edip mühürledikleri evraklarda Vali Naci Rollas'ın açık bir

⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 17. Birleşim, 5.07.1950, s.367.

⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.III. 23. Birleşim, 25.12.1950, s.307.

⁹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.III. 23. Birleşim, 25.12.1950, s.308.

şekilde CHP'si adayları lehine propaganda yaptığını ve DP'ye eğilimli olanlara baskı uyguladığını Hüseyin Bey dile getirmiştir.

Bu sonuçlara karşı Hüseyin Bey, Bingöl Milletvekilliklerine seçilen Feridun Fikri Düşünsel ve Mustafa Nuri Okçuoğlu'nun seçim tutanaklarının tekrar incelenmesine komisyon olarak karar verildiğini beyan etmiştir.⁹⁵ Usul hakkında bilgi verdikten sonra Hüseyin Bey, bölgede yaşanan olaylara şahitlik edenlerin ifadesine ve delil meselesine değinerek Vali Naci'nin baskını yaptığını söylemiştir. Hatta Vali Naci'nin subay ve ailelerine CHP'ye ait oy pusulalarını verdiğini Cumhuriyet Başsavcılığının yaptığı inceleme sonucunda görüldüğünü de belirtmiştir.

Bütün delillerin komisyon tarafından incelendiğini ve idari baskının yapıldığı neticesine varıldığının altını çizmiştir.⁹⁶ Afyonkarahisar milletvekili Bekir Oynaganlı'nın seçim tutanağı hakkında Tutanakları İnceleme komisyonu raporunun okunması münasebetiyle Hüseyin Bey söz almıştır. Bekir Bey hakkında yapılan itiraz, seçim bölgesindeki ağır ceza mahkemesinde bazı suçlarından dolayı dosyalarının bulunduğunu ve cezasının kesinleştiğinden bahsedilmesidir. Ancak Hüseyin Bey komisyon raporunda kesinleşen bir hükmün olmadığını izah etmiştir. Yapılan itirazların açık ve anlaşılır olmadığını söyleyen Hüseyin Bey, bunların kötü bir iftiradan ibaret olduğunu söylemiştir. Herhangi bir suçtan dolayı da açık bir ifadenin bulunmadığını dile getirmiştir. Yapılan şikâyet ile Bekir Bey'in milletvekili olmasına engel olacak bir durumun olmadığını da Yüksek Seçim Kurulu'nun yapmış olduğu inceleme sonucunun meclise sunulduğunu da savunmuştur. Böylelikle Bekir Bey'in milletvekilliği kabul edilmiştir.⁹⁷

TBMM 22. Birleşiminin 4. oturumunda bahsedilen konulardan biri olan bazı ceza ve cezaların affı hakkındaki kanun tasarı için Hüseyin Bey konuşma yapmıştır. Türk Ceza Kanunun "2.maddesinin b fıkrasında, zimmet, adam kayırma ve rüşvet suçlarının bu suçlar da gerçekleşen zarar ile bir hakkı olmayan veya temin olunan paraya menfaat miktarına kıymetçe beş yüz liradan az ise Türk Ceza Kanunu

⁹⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.III. 23. Birleşim, 25.12.1950, s.317.*

⁹⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.III. 23. Birleşim, 25.12.1950, s.318.*

⁹⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 15. Birleşim, 30.06.1950, s.326.*

1.maddesi hükmü uygulanır.” İfadesi geçmektedir.⁹⁸ Bu b fırcasının değıştirilmesi ya da tamamen kaldırılması ve yahut para cezası olan 500 liranın arttırılması için tasarı sunmuşlardır. Söz alan Adalet Bakanı Halil Özyörük verilen para cezasının pazarlık konusu olmayacağını açıklamıştır.⁹⁹

Adalet Bakanından sonra söz alan Hüseyin Bey, bakanın söylediklerine katılmadığı ve bu konuların af kanunu meydana getiren olayların içerisinde konuşulması gerektiğini vurgulamıştır. Rüşvet, zimmet ve ihtilas gibi nitelikli ağır suçların toplum için tehlikeli olduğunu söylemiştir. Bu suçlardan dolayı mahkemeye verilen memurların olup olmadığını Adalet bakanlığına sormuş ve açıklanmasını istemiştir. 609 sayılı kanun bütün memurları kapsamadığını sadece muhtar, tahsildar gibi küçük memurları kapsadığı için Ceza ve Af kanunundan bahsederken bunların göz önünde bulundurulmasının altını çizmiştir. Sonuç olarak 2.maddenin b fırcasının tamamen maddeden çıkarılmasını istemiştir.¹⁰⁰

Bazı suç ve cezaların affı hakkındaki kanun münasebetiyle konuşmaya devam eden Hüseyin Bey, Af ve Ceza kanunun 3. Maddesinin 1. Maddeden yararlandığını söylemiştir. Bu madde de“ Hükümlüler kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren mahkûm oldukları cezanın zaman aşımı süresi içinde 5 yıl zarfından aşağı sınırı, 5 aydan az olmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren aynı cinsten diğer bir suç aldıklarında daha önce haklarında hükmedilmiş olan cezayı aynen alacaktır.” ifadesi geçmektedir.¹⁰¹ Adı geçen bu maddenin değıştirilmesi ve kaldırılması için birçok milletvekili söz almıştır. Adalet Bakanı Halil Özyörük milletvekili konuşmalarını dinledikten sonra söz alarak bu maddenin koyulmasındaki sebebi açıklamıştır. Asıl sebebin hakkında dava açılmış ya da kesinleşmiş ceza alanları ayırt etmek olduğunu söylemiştir.¹⁰²

Hüseyin Bey ise 1. maddenin suçluları tamamen af eden bir madde olduğunu ve 3. Maddenin de bu maddenin benzeri olduğu için kabul edilemez bir hatanın

⁹⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 22. Birleşim, 13.07.1950, s.661.*

⁹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 22. Birleşim, 13.07.1950, s.662.*

¹⁰⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 22. Birleşim, 13.07.1950, s.663.*

¹⁰¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 23. Birleşim, 14.07.1950, s.701.*

¹⁰² *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 23. Birleşim, 14.07.1950, s.703.*

yapıldığını söylemiştir. Cezayı tamamen kaldıran ve Af edilen birinin beş sene boyunca takip altına alınmasının, affın ifadesine zıt olduğunu bildirmiştir. Yapılanın hukuki bir yanlış olduğunu ve Af kanundan tamamen bu ifadenin kaldırılmasını istemiştir. Sonuç olarak oylamaya sunulan bu tahrir kabul edilmiştir.¹⁰³

Kastamonu Milletvekili seçilen Tahsin Coşkun'un seçim tutanağı hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonun raporu münasebetiyle Hüseyin Bey komisyon sözcüsü olarak söz almıştır. 14 Mayıs 1950 günü Kastamonu'da yapılan milletvekili seçimlerine DP, MP ve CHP katılarak, il çevresinde seçilmesi için adaylarını seçim kuruluna bildirmişlerdir. Yapılan seçim sonucun da DP adayı Hilmi Ayrancı ile CHP'si adayı olan Tahsin Coşkun arasındaki oy sonuçları yakın olmuştur. Bunun neticesinde Tahsin Bey'in seçimi kazandırılması mevzu bahis olması üzerine Hilmi Bey, şikâyet etmiştir.¹⁰⁴ Şikâyet üzerine değerlendirme yapan komisyon;

1. Taşköprü'nün Çeteni köyünde kapalı hücre yapılmadığını ve halkın oyları açık bir şekilde kullandığını,

2. Taşköprü'ye bağlı Aşağı ve Yukarı Şehir viran köylerinde yapılan seçimde ilçe seçim kurulu başkanın emri ile jandarma gönderildiğini ve DP listesinde bulunan Fahri Keçeci ile Hilmi Ayrancı'nın listenden çıkarıldığını sandık memurlar ile halka söylendiğini,

3. Avşar köyünde seçim sonrası DP'nin oy pusulalarının yakılıp, yerine CHP'sine ait oy pusulalarının atıldığını tespit etmiştir.¹⁰⁵

Komisyon sözcüsü sıfatıyla Hüseyin Bey, bu üç nokta üzerinde durmuştur. Bu yapılanların haksız ve yersiz olduğuna değinen Hüseyin Bey, seçim kanunu ruhuna yakışmayan meselelerin meydana geldiğini söylemiştir. DP'nin oy pusulalarının sadece yakılmadığı aynı zaman da CHP'sine mensup seçmenlerin kullanmamış oldukları oy pusulalarının bir kısmını oy torbalarına atıldığını belirtmiştir. Oy

¹⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 23. Birleşim, 14.07.1950, s.704-705.

¹⁰⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 42. Birleşim, 12.02.1951, s.125.

¹⁰⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 42. Birleşim, 12.02.1951, s.128-129.

pusulalarının iki yüz kadarının kalıp halinde torbalara atıldığını ve atılan oy pusulalarında en ufak bir çizgi ya da parmak izinin olmadığını dile getirmiştir.¹⁰⁶

Hüseyin Bey, sandık kurulu başkanın ifadesini de konuşmasında aynen aktarmıştır. Bununla beraber oy torbalarından çıkan pusulaların bile aynı renk ve aynı boyutta olmadığını söyleyerek bu oyların halk tarafından kullanılmadığını bir kez daha vurgulamıştır. Bu oy pusulalarının herhangi bir kanuni hükmünün de olmadığını izah etmiştir.¹⁰⁷

İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın 1951 yılı bütçe münasebetiyle ilgili olarak Hüseyin Bey söz istemiştir. Söz alan Hüseyin Bey, söz istemesinin sebebinin muhalefetin Malatya Valisi hakkında söylediklerine karşılık aldığını açıklamıştır. Orada yaşanan olayların asılsız olduğunu eğer milletvekilleri kabul ederse tekrar yaşanan olayları anlatacağını ancak kabul edilmezse bir daha bu konu hakkında konuşmayacağını belirterek sözünü bitirmiştir.¹⁰⁸

Ankara Milletvekili Salahattin Benli ve Amasya Milletvekili Kemal Eren'in meclise sunduğu "Gayrimenkule Tecavüz Define" dair kanun teklifi sırasında Hüseyin Fırat söz almıştır. Benli ve Eren'in bu kanun teklifini sunmasının sebebi ise on sekiz yıllık uygulama devresinde gayrimenkul kanunlarındaki eksikliklerin giderilmesi amacı güdüldüğünü izah etmiştir. 2311 numaralı gayrimenkul kanun eksikliği memleketin bu konuda düzenleme yaparken yetersiz kaldığına da değinmişlerdir. Gayrimenkul tecavüzlerine yargı yolunun direk açılmasını istemişlerdir. 2311 numaralı kanunda gayrimenkul tecavüzü gibi konularda jandarmanın müdahale ettiği yazmaktadır. Yeni tasarıda ise bu olaylara vali ya da kaymakamın tayin ettiği memurların yapılması istenmiştir. Bunun üzerine Adalet ve İçişleri komisyonları uygulamalar yapmaya başlamıştır.¹⁰⁹ Böylelikle daha kısa zamanda sağlıklı kararların alınacağı belirtilmiştir.

¹⁰⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 42. Birleşim, 12.02.1951, s.132.

¹⁰⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 42. Birleşim, 12.02.1951, s.133-134.

¹⁰⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 49. Birleşim, 23.02.1951, s.607.

¹⁰⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 106. Birleşim, 30.07.1951, s.410-411.

Ancak Hüseyin Bey, bu iki komisyonun bu teklifi değiştireceği ve ihtiyaçları karşılayacak durumda olmadığını savunmuştur. Üç önemli konuya değinerek neden bunun değiştirilemeyeceğini açıklamıştır. Birincisi, bu kanun uygulanmasını idari makamlara bırakılmasının hukuki açıdan hata olduğunu ve bu açıdan kanun uygulamasının adliyeye verilmesini istemiştir. İkincisi, bir malın veya gayrimenkulün kullanımının açık bir şekilde belirtilmesini, kiracılık, ortaklık ve sahip olmanın belirli kurallara bağlanmasını ifade etmiştir. Üçüncü olarak ise, bir kişinin herhangi bir gayrimenkule tecavüz ettiğindeki cezası ile bir daha aynı şekilde gayrimenkule tecavüz ettiğinde verilecek cezanın şiddetlendirilmesini ifade ederek bu belirli kuralların uygulanmasını söylemiştir. Sonuç olarak bu teklifin komisyona iadesini istemiş ve oyla iadesi kabul edilmiştir.¹¹⁰

Resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devir edemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerin fesih edilmiş derneklerle siyasi partilerin menfaati için yaptırılmış olan binaların sahiplerine geri verilmesi ve hazineye iade edilmesine dair kanun teklifi meclise sunulmuştur. Bu teklifi Manisa Milletvekili olan Refik Şevket İnce ve yedi arkadaşı, tek parti döneminde CHP'sinin kendi iktisadi kolunu güçlendirmek için halkın ve belirli kamu kuruluş binalarını kendilerine aldıklarını beyan etmek için sunmuşlardır.¹¹¹

Konu üzerine söz alan Hüseyin Bey, bazı kamu kuruluşlarının ve özel daire ile binaların CHP tarafından ele geçirildiğini sahiplerine geri verilmesi için bu kanun teklifini gündeme getiren milletvekillerine öncelikle teşekkür etmiştir. Diğer milletvekillerinin söylediklerine katılarak CHP'sinin iktisadi yapısı gerçekten bu şekilde güçlendirmiş olduğunu bildirmiştir. Halkın malının istismar edildiğini ve oradan alınan vergileri CHP'nin zimmetine geçirdiğini sözlerine eklemiştir. Bunun anayasaya aykırı olduğunu belirtmiş ancak CHP'si halen hakları olduklarını beyan ettiklerinin de altını çizmiştir.¹¹²

Bu konuya örnek olarak Hüseyin Bey, Mersin Halkevini göstermiştir. Bu halkevinin Mersin'e üç milyona mal edildiğini ve inşaatın üç yıl sürdüğünü beyan

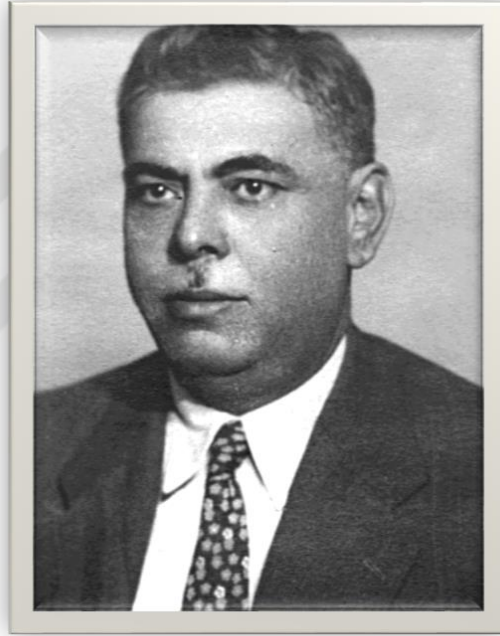
¹¹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 42. Birleşim, 12.02.1951, s.421.

¹¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 109. Birleşim, 06.08.1951, s.602.

¹¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 110. Birleşim, 07.08.1951, s.651.

etmiştir. Yapılan inşaatın masrafları ise Mersin halkına, ithal edilen tüccar mallarından ve çiftçinin aldığı ketenlere yapılan %10 zam ile tahsil edildiğini izah etmiştir.

Yapılan halkevinin de daha sonra dönemin Valisi tarafından CHP'ye devrettiğini söylemiştir. Bunun anayasaya aykırı olduğunu bir kez daha vurgulamıştır. Adalet ve Bütçe komisyonu bunun üzerine CHP'sine, gayrimenkullerin ve halkevleri dairelerinin sahiplerine geri verilmesi için üç ay süre tanımıştır. Tanınan üç aylık sürenin uzun olduğunu savunan Hüseyin Bey, hukuk kurallarının çiğnendiğini söylemiştir. Bu sürenin bir aya indirilmesini söylemiştir.¹¹³

3.AZİZ KÖKSAL

3.1.Özgeçmişi

1895 yılında Tarsus'ta doğmuştur. Babası Molla Mustafa, annesi Zeliha Hanım'dır. İlköğrenimini Tarsus'ta, orta öğrenimini Adana Lisesi'nde, yükseköğrenimini ise İstanbul Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nde yaptı. 1919 yılında doktor olmuş 1920 Haziran ayında Kuvayı Milliye Güney Cephesi'ne katılmıştır. Kavaklıhan Grup tabipliğinde bulunmuş ve Yenice hastanesini tesis etmiştir. Daha sonra Sağ Cenah Mıntık Baştabipliğinde bulunmuştur 1921'de Tarsus hükümet

¹¹³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 111. Birleşim, 08.08.1951, s.711.*

tabipliğinde, 1927’de Mersin-Nusaybin demiryolları başhekimliğinde görev almıştır. 1933’te ise Devlet Demiryolları’na geçti. 1934’te asistanlığa, 1937’de Elazığ Hastanesi Dâhiliye Mütihassıslığına, 1938’de Uşak Hastanesi Dâhiliye Mütihassıslığına, daha sonra baştabipliğine, 1945’te Haydarpaşa Emrazı Sâriye Hastanesi Dâhiliye Mütihassıslığına tayin oldu. VIII. dönemde DP İçel milletvekili olarak TBMM’de görev yaptı. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Milli Savunma Komisyonu üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946 tarihinde aynı üyeliğe tekrar seçilerek, 5 Kasım 1947 tarihinde ise Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu üyeliğine seçildi.¹¹⁴

5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde Milli Savunma Komisyonu üyeliğine tekrar seçildi. IX. ve X. dönemlerde de İçel Milletvekilliğine seçilen, Fransızca bilen, evli ve 2 erkek çocuk sahibi olan Köksal, 26 Kasım 1962 tarihinde İstanbul’da vefat etti. Cenazesi Zincirlikuyu Mezarlığı’nda toprağa verildi.¹¹⁵

3.2.Meclisteki Faaliyetleri

3.2.1.Konuşmaları

Balıkesir milletvekili Fahri İşeri’nin, Trakya’nın Enez Bucağı sınırı dâhilindeki Beylik Koru Merasından hükümetin maliyesinin ne derece faydalandığı ve bu yerin kimler tarafından kullanıldığına dair sözlü olarak meclise sormuştur. Bu soruya Maliye Bakanı Hasan Polatkan sözlü olarak cevaplamıştır. Meranın kullanımını Kara Bekir ve ortaklarının yaptığını izah etmiştir. Bu meranın kullanımı için Tarım Bakanlığına başvurduklarını ve burada iki yüz bin liralık Trakya Hayvan Yetiştirme Kolektif Şirketi’ni kurduklarını ve kiraladıkları bu merayı satın almak istediklerini beyan etmişlerdir. Merada hayvan otlatılacağı için izni Orman ve Tarım Bakanlığının vereceği açıktır. Tarım Bakanı Nihat İyiboz bu mera meselesini inceleyip gereken izini vermiştir.¹¹⁶

Bunun üzerine Fahri Bey burayı uzun yıllar üç kişinin ucuza kullandığına değinerek adaletsizlik ve imtiyaz gösterildiğini savunmuştur. Senelik elli iki bin lira kira bedeli veren Bekir Kara, Halil İbrahim ve İsmail Saraç’ın uzun yıllar bu merayı kullandığını ve devletin maliyesine herhangi katkı sağlamadığını belirtmiştir. Çevrede hayvancılık yapan vatandaşlar burayı kullanmak için başvurmuş olmalarına rağmen

¹¹⁴ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII Dönem Biyografiler (1946-1950)*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Nisan 2011, C.III. , s.515-516.

¹¹⁵ Öztürk, a. g. e. , s.473-474.

¹¹⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.IV. 3. Birleşim, 22.02.1951, s.306.*

her seferinde geri çevrilmişlerdir. *Devri sabık yaşatmayacağız* diyen iktidarın bu sözünün havada kaldığını söyleyen Fahri Bey, milletin eşek yerine konulduğunu söyleyerek argo kelime sarf etmiştir.¹¹⁷

Aziz Bey’de milletin eşek olmadığını söyleyerek bu lafı aynen Fahri Bey’e iade ettiğini söylemiştir. Bu lafın asla affedilemeyeceğini belirterek meclis huzurunda söylenen lafın geri alınmasını istemiştir. Bunun üzerine mecliste sözünü geri alması için sesler yükselmiştir. Ali Fahri İşeri’de sözü kendi üzerine aldığını belirtmiştir.¹¹⁸

Adalet Bakanlığı’nın 1951 yılı bütçe görüşmeleri sırasında söz alan Aziz Bey, ifade edeceği konuyu hiçbir milletvekili arkadaşının değinmediği söylemiştir. Tıbbi Adliye Kurumu meselesini dile getirmiştir. Adliyenin büyük bir parçası ve yardımcısı olan tıbbi adliyeye şimdiye kadar gereken önemin verilmediğini belirtmiştir.¹¹⁹

Türkiye’de bütün mahkemelerin işini gören tek kurum burası olmasına rağmen halen gereken çalışmalarında yapılmadığı ve Adalet Bakanlığının bu konu hakkında eksik olduğunu söylemiştir. Adalet Bakanlığının bu meseleye artık gereken önemi vermesini ve her vilayette adli doktorun bulunması gerektiğini meclise bildirmiştir. Bütçe görüşmeleri sona erdikten sonra oylamaya sunulan Adli Tıp Kurulu için ayrı ödenek verilmesi kabul edilmiştir.¹²⁰

Milli Savunma Bakanlığı’nın 1951 yılı bütçe görüşmeleri münasebetiyle söz alan Aziz Köksal, kendisinin bir sağlık personeli olduğunu söyleyerek ordunun sağlık teşkilatından bahsetmiştir. Ordunun sağlık teşkilatının mükemmel olması gerektiğinin önemine değinmiştir.¹²¹ Orduda bulunan hastanelerin durumunun kötü olduğunu ve buralara gereken önemin verilmesini istemiştir. Orduda bir verem hastanesinin olduğunu ve onunda yetersiz kaldığını dile getirmiştir. Sanatoryumun sadece ismen olduğunu, Türkiye genelinde ise sadece İstanbul’da Acıbadem hastanesinde sanatoryumun var olduğunu bildirmiştir. Buraya giderek inceleme yaptığında yatak sayısının azlığından da bahsetmiştir. Bunlardan kısaca söz ettikten sonra ordunun

¹¹⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.IV. 3. Birleşim, 22.02.1951, s.307.*

¹¹⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.IV. 3. Birleşim, 22.02.1951, s.308.*

¹¹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 48. Birleşim, 22.02.1951, s.495.*

¹²⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 48. Birleşim, 22.02.1951, s.505.*

¹²¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 49. Birleşim, 23.02.1951, s.558.*

sağlık teşkilatının ne kadar iyi olursa ordunun da bir o kadar kuvvetli olacağını dile getirmiştir. Ordunun sağlık teşkilatına tamamen ayrı bir bütçesi ayrılmasının da altını çizmiştir.¹²²

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1951 yılı bütçe görüşmeleri sebebi ile konuşan Aziz Bey, Evkaf idaresinin yenilenmesini ve iyileştirilme yapılmasının faydalı olacağına değinmiştir. Evkaf teşkilatındaki bütçe açıklarının giderek artması bu idarede bozulmaların olduğunu göstermiştir. Bu konu hakkında iki örnek vermiştir. Birincisi Uşak'ta iken şahit olduğu olay, Ulu caminin karşısında bulunan bir mağaza ve eczanede çıkan yaygındır. Yangında sadece binanın duvarları sağlam kalmış ancak maddi hasar yaşanmıştır. Binanın evkaf teşkilatına ait olması sebebi ile dükkân sahipleri onarım için evkafa başvurmuşlar ancak bu konunun üzerine teşkilat tarafından gereken önemin verilmediği görülmüştür. İkincisi ise, yine merkezde bulunan tarihi hamamın çatısında çatlaklar oluşmuş ve evkafa müracaat edilmişse de yine olumlu cevap alınamamıştır. Yani bu iki örnek vakıf idaresinin acizliğini göstermiş olduğunu vurgulamıştır.¹²³ Belediyelerinde vakıflara ait olan arazileri küçük meblağlarda para vererek kullandığını da vurgulayan Aziz Köksal, böyle devam ederse 5-10 seneye Vakıf teşkilatı diye bir şeyin kalmayacağını da altını çizmiştir. Bu yüzdendir ki artık vakıf teşkilatının düzenlenmesi gerektiğini ya da yapılacak işlerin meclise getirilmesini istemiştir.¹²⁴

Devlet Deniz Yolları ve Liman İşletme Genel Müdürlüğü'nün 1951 yılı bütçe görüşmeleri sırasında konu Savorona Yatına gelmiş ve Aziz Bey'de söz almıştır. Birkaç milletvekilinin bu yatın artık masraflı olduğunu bütçeden para verildiğini, birkaçı da bu yatın masraflarını kurtaracak faaliyetlerin yapılacağını söylemiştir.¹²⁵ Bu konuşmalar üzerine Aziz Bey, DP'nin dört senelik muhalefet döneminde bulunduğu süre içerisinde bu yat için mücadele ettiklerini ve bu zamana kadar milletin hazinesinden ödenen paraların artık son bulmasını istediklerini beyan etmiştir. Denize indirildikten şuana kadar on milyon liranın harcandığının da altını çizmiştir.

¹²² *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 49. Birleşim, 23.02.1951, s.559.*

¹²³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 53. Birleşim, 27.02.1951, s.1141.*

¹²⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 53. Birleşim, 27.02.1951, s.1142.*

¹²⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 53. Birleşim, 27.02.1951, s.1075.*

Artık Devlet Başkanın bu yatı kullanmadığı için gereken önlemlerin alınmasını ve Devlet Deniz Yolları ve Liman İşletme Genel Müdürlüğü bütçesinden harcama yapılmamasını istemiştir.¹²⁶ Aziz Bey, Devlet Demiryollarının sağlık idaresinde birçok adaletsizliklerin yapıldığını ve adam kayırma, rüşvet gibi olayların doğal karşılandığını söylemiştir. Küçük memurlara ilaç verilmesi sırasında sorun yaşatıldığını ve gelişigüzel ilaçların verildiğini de belirtmiştir. Yüksek mevkideki ve yüksek maaşlı memurlara ise yapılan uygulamanın çok daha farklı olduğunu beyan etmiştir. Bunun yanı sıra istasyondaki doktorların aile fertleri tarafından gereksiz yere meşgul edildiği ve hasta olmadıkları halde çeşitli ilaç aldıkları görülmüştür. Devlet Demir Yollarındaki bu uygulamalara bir önlem almasını ve alınan önlemin hazineden bu kuruma fazla para aktarımını engelleyeceğini de ifade etmiştir.¹²⁷

Toprak Ofisi Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine, 28. maddenin kaldırılmasına ve bu kanuna geçici madde eklenmesine dair 5621 sayılı konuda değişiklik yapılması hakkındaki kanun münasebetiyle konuşma yapan Aziz Bey, afyon toplama işinde çalışan işçilerin afyonu toplamamın yasak olup olmadığını bilmediği için işçilere verilen cezanın ağır olduğu söylemiştir. Bu cezada tüccarların tabi tutulmasını istemiştir. Bunun üzerine komisyon sözcüsü olan Enver Güreli, komisyonda afyon toplayan işçilere herhangi ceza yaptırımının olmadığını Aziz Bey'e açıklamıştır.¹²⁸

Diyarbakır milletvekili Nazım Önen'in sözlü olarak meclise, bazı mücevherat, altın ve kıymetli eşyanın hangi tarihte ve hangi karar ile Topkapı Sarayından Ankara'ya getirildiğini, bu kıymetli eşyaların kayıtlarının yapılıp yapılmadığını ve herhangi birinin kaybolup kaybolmadığını sormuştur. Bu soru üzerine söz alan Aziz Köksal, gelen kıymetli malların o dönemki Meclisin İdari Amirliğine teslim edilmediğini söylemiştir. O dönem kanununa göre kıymetli malların Maliye Bakanlığına teslim edildiğini beyan etmiştir. Böyle bir durum mevcut olduğu için

¹²⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 53. Birleşim, 27.02.1951, s.1076.*

¹²⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 53. Birleşim, 27.02.1951, s.1062-1063.*

¹²⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.VI. 66. Birleşim, 18.04.1951, s.238-239.*

Meclis İdari Amirliğinin mesul tutulamayacağını ve Maliye Bakanlığının açıklama yapmasını istemiştir.¹²⁹

Milli Savunma Bakanlığı'nın 1953 yılı bütçe görüşmeleri münasebetiyle Aziz Bey, iki konuya temas edeceğini bildirmiştir. Birincisi; askere alımlarda yapılan muayenelerde gereken önemin ve dikkatin verilmediğine değinmiştir. Çok önemli bir konu olması sebebi ile tam anlamında yapılmadığını izah ederek gereken önemin verilmesini istemiştir. İkincisi ise, sağlık teşkilatının eksiliğini beyan etmiştir. Bu iki konuya gereken işlemlerin yapılmasını ve sağlık teşkilatının bağımsız bir bütçeye sahip olmasını da dile getirmiştir.¹³⁰

Adalet Bakanlığı'nın 1953 yılı bütçe görüşmelerinde konuşma yapan Aziz Bey, kendisinin ve partisinin amacının adaleti sağlanmak olduğunu vurgulamıştır. Adalet Bakanlığı'nın 1951 yılındaki bütçe görüşmelerinde bahsettiği gibi 1953 yılında yapılan bütçe görüşmelerinde de Adli Tıp Kurumu ile ilgili konuşmuştur.

Adli Tıpta birçok dosya ve işlerin ilerlemediğini ve kurum müdürünün mesai saatlerini esnettiği için bir düzenin olmadığını vurgulamıştır. Bu konuların araştırılmasını ve gereğinin yapılmasını meclisten istemiştir.¹³¹ Türk Ceza Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddelerin eklenmesi hakkında meclise verilen kanunla ilgili görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. Adalet Komisyonu adına konuşan Şemsi Ergin T.C.K. 439. maddesi ile 418. maddesinde benzerliğin olduğunu söylemiştir. “418. maddesinde adam kaçırma ve ırza geçme gibi faaliyetlerde mağdurun ölmesi durumunda suçluya ölüm cezası verilecektir.” ifadesi geçmiştir. Bu madde ile ilgili Aziz Köksal, tıbbi meselerde ölüm sebebi ile ilgili hemen karar vermenin iyi olmayacağını söylemiştir. Yani ölüm sebeplerinin iyice araştırılmasını ve inceleme yapıldıktan sonra mağdurun ölüm sebebinin hastalık mı yoksa cinayet faaliyetleri esnasında mı öldüğüne karar verilmesinin daha iyi olacağını savunmuştur.¹³²

¹²⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 76. Birleşim, 14.05.1951, s.229-230.*

¹³⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XX. 50. Birleşim, 22.02.1953, s.761-774.*

¹³¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XX. 50. Birleşim, 22.02.1953, s.740.*

¹³² *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIII. 93. Birleşim, 08.06.1953, s.111.*

Adli Tıp Kurumu Kanunu münasebeti ile ilgili olarak Aziz Köksal bu kurumun meclisten ayrılıp ayrı ve bağımsız bir kurum olarak kabul edilmesini istemiştir. Bu kanunla alakalı çeşitli maddeler okunup tartışılmıştır. Daha sonra 6. madde tekrar okunulmuş, bu madde de “her kurumda bir müdür bir uzman ve memurların olacağını, eğer kurum müdürü isterse dışardan bir uzmanın da çağırılacağı” ifade edilmektedir. Aziz Bey ise 6. maddenin çeşitli suiistimallere sebep olacağını ve keyfi hareketlerin meydana geleceğini izah etmiştir. Bunun neticesinde Aziz Köksal, müdürlerin dışardan uzman çağırılmamasını ve dışardan uzman getirilmesine Adli Tıp Kurumu Meclisinin karar vermesini tavsiye etmiştir.¹³³

Devlet Memurları aylıklarının birleştirilmesi ve denkliğine dair olan 3656 sayılı kanuna bağlı 1 sayılı cetvelin Emniyet Genel Müdürlüğü kısmında dağınıklık yapılmasına dair kanun münasebetiyle söz alan Aziz Bey, bu dağınıklığın ve kanunun neleri kapsadığını sormuştur.¹³⁴ Bunun dışında Namık Kemal mahallesindeki memur evlerinin satışı hakkındaki kanun teklifi esnasında Aziz Bey ile Seyhan milletvekili olan Sinan Tekelioğlu ile söz dalaşına girmiştir.¹³⁵

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları işletmesinin kuruluş kanunu teklifi münasebetiyle meclis içerisinde müzakereler devam ederken Bütçe Komisyonu çeşitli raporlar sunmuştur. T.C.D.D. kuruluş kanun 10. maddesinde geçen kadrolu ya da kadrosuz çalışan bütün memur ve işçilere kar olsun veya olmasın senede iki kez ikramiye verileceği ibaresi geçmiştir.¹³⁶ Aziz Köksal kar olup olmamasına bakılmaksızın ikramiye verilmesinin yanlış bir uygulama olduğuna dikkat çekerek asıl konuşulması gereken konunun sicilli ve sicilsiz işçilerin olduğunu söylemiştir. Senelerden beri orada çalışmasına rağmen sicile geçmeyenlerin bu ikramiyeden nedenli faydalanacağını da sormuştur. Aziz Bey’in sorusuna Bütçe Komisyonu adına Baki Erden söz alarak T.C.D.D.’de çalışan otuz iki bin sicilli ve sicilsiz herkese ikramiye verileceğini söylemiştir.¹³⁷

¹³³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIV. 102. Birleşim, 06.07.1953, s.253.*

¹³⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIV. 103. Birleşim, 07.07.1953, s.306.*

¹³⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIV. 109. Birleşim, 15.07.1953, s.708.*

¹³⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIV. 114. Birleşim, 22.07.1953, s.986.*

¹³⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIV. 114. Birleşim, 22.07.1953, s.987-988.*

4.MEHMET SALİH İNANKUR

4.1.Özgeçmişi

1904 yılında Silifke’de doğmuştur. Baba adı Abidin, anne adı Hiybetullah’tır. Öğretmen Okulu mezunudur. Ekim 1923'te Silifke Okulu öğretmenliğine, 16 Kasım 1925'te Silifke Erkek Numune Okulu öğretmenliğine atanmıştır. 10 Nisan 1926'da eylemli askerlik görevini yapmak üzere silahaltına alınıp, 7. Tümen emrine verilmiştir. 21 Nisan 1927'de sakat olduğundan 5. Kolordu Muhafız Bölüğünden terhis olmuştur. 1 Mayıs 1927'de Silifke Okulu öğretmenliğine, 1 Haziran 1929'da Silifke Cumhuriyet Okulu öğretmenliğine, 1Ekim 1932'de Silifke İnönü Okulu başöğretmenliğine verilerek görevine devam etmiştir.13811 Mart 1939 ve 22 Şubat 1945'te İçel İli Daimi Komisyon üyeliğine seçilmiştir. VIII. dönemde DP listesinden İçel’den milletvekili seçilmiş olup, IX. dönemde de İçel’den milletvekili seçilmiştir.12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Gümrük ve Tekel Komisyonu üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947 ve 5 Kasım 1948 tarihlerinde aynı üyeliğe tekrar seçilmiştir. 7 Kasım 1949 tarihine ise Tarım Komisyonu üyeliğine seçildi. Çiftçilikle uğraşan, evli, 3çocuk babası olan İnankur, 8 Mart 1980 tarihinde vefat etti. 10 Mart 1980 tarihinde Karşıyaka (Ankara) Mezarlığı’nda toprağa verilmiştir.¹³⁹

¹³⁸ Öztürk, a. g. e. , s.470-471.

¹³⁹ Çufalı, a. g. e. , s.512.

4.2.Meclisteki Faaliyetleri

4.2.1.Konuşmaları

Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü'nün, 1951 yılı bütçe görüşmelerinde 5.Oturumun açılmasından sonra söz alan Aydın Milletvekili Şevki Hasırcıoğlu bütçe konuşmalarında söz alan milletvekillerine dikkat çekmiştir.

Sürekli belirli kişilerin söz alıp konuştuğunu dile getiren Şevki Bey, bunun sebebini sormuştur. Bayındırlık Bakanı olan Kemal Zeytinoğlu konuyla ilgili genel açıklamalar yapmıştır.¹⁴⁰ Salih Bey'de konuşma sürelerindeki nezakete değinmiştir. Ancak konuşma yapan arkadaşın kendini tamamen ifade edemediğinden sürenin bittiğini ifade etmiştir. Herkesin mahalli ancak bir o kadar da hayati mesellerinin olduğunu açıklamış ve buna ek olarak bazı mesellerin mecmuada konuşulmasını dile getirmiştir. Bütçe zamanının da yalnızca bütçelerin görüşülmesini savunmuştur.¹⁴¹

Sözüne devam eden İnankur, iktisadi ve askeri açıdan yapılmasına karar verilen Taşucu-Karaman yol yapımına geçen senenin Mayıs'ında başlandığını ancak 3-4 km yol yapıldığını açıklamıştır. Bunun da sebebi olarak buraya bir İstihkâm Taburunun gönderildiğini, senenin birkaç ayında askerlerin terhis etmesi ya da acemi gelen askerlerinde eğitim için meşgul olduğunu söyleyerek yol yapımının aksadığını belirtmiştir. Bunun için Bayındırlık Bakanı'na ne düşündüğünü sormuştur. Bakan Zeytinoğlu 'da bu olayla bizzat kendisinin ilgilendiğini ve Milli Savunma Bakanlığı ile irtibata geçip bu yol çalışmasının bu şekilde bitmeyeceğini söylediğini beyan etmiştir. Bayındırlık Bakanlığı'nın bu konuyu devralacaklarını da izah etmiştir.¹⁴²

Hayvanlar Vergisi Kanunun 4226 sayılı kanunla değıştirilen 18. maddenin değıştirilmesine dair kanun tasarısı münasebetiyle Salih Bey meclis görüşmeleri sırasında söz almıştır. Meclise gelen bu kanun tasarısı hayvan vergisinin bazı maddelerinin değıştirilmesini ya da tamamen kaldırılmasını öngörmüştür. Muhalif olan birkaç milletvekili söz alarak, DP'nin iktidara gelmeden önce bu verginin tamamen kaldırılacağını parti programlarında dile getirdiklerini beyan etmişlerdir.¹⁴³

¹⁴⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 51. Birleşim, 25.02.1951, s.843-844.*

¹⁴¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 51. Birleşim, 25.02.1951, s.854.*

¹⁴² *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 51. Birleşim, 25.02.1951, s.859.*

¹⁴³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 71. Birleşim, 02.05.1951, s.5.*

Bu beyan üzerine söz alan Salih Bey, meclise getirilen bu tasarının adaletsiz bir şekilde eleştirildiğini söylemiştir. Gereksiz yere ve ağır vergilerin artık halktan alınmadığını dile getirmiştir. İlave ederek DP iktidara gelirken verginin bu sene kaldırılacağını söylemediğini ancak zamanla yavaş yavaş kaldırılacağını söylediğinin altını çizmiştir. Bu konularda önemli adımlar atıldığını ve ürün vermeyen hayvandan vergi alımının olmadığını da söylemiştir. Vergi alımındaki değişikliğinde halkın yararına yapılması gerektiğini savunarak gereken işlemlerin yapıldığını ifade etmiştir. Yapılan oylama sonucunda da tasarı komisyona iade edilmiştir.¹⁴⁴

Yeniden yapılacak su işleri için yıllara yayılan taahhütlere girişilmesine mezuniyet verilmesi hakkındaki 3132, 4100,4649 ve 5259 sayılı kanunlara ek kanun münasebetiyle Salih Bey, burada asıl meselenin müteahhit olduğunu söyleyerek yapılması gereken önemli işlerin yapımında ortaya çıkan yüksek maliyetlerin sebebini açık bir şekilde müteahhitlere bağlı olduğunu açıklamıştır. Mersin’de ve ülke genelinde bu tarz işlerin varlığından bahsetmiştir. İhale alan müteahhitlerin zamanında işi bitirmediğini söyleyip, hükümetin bu işi takip etmesini istemiştir.¹⁴⁵

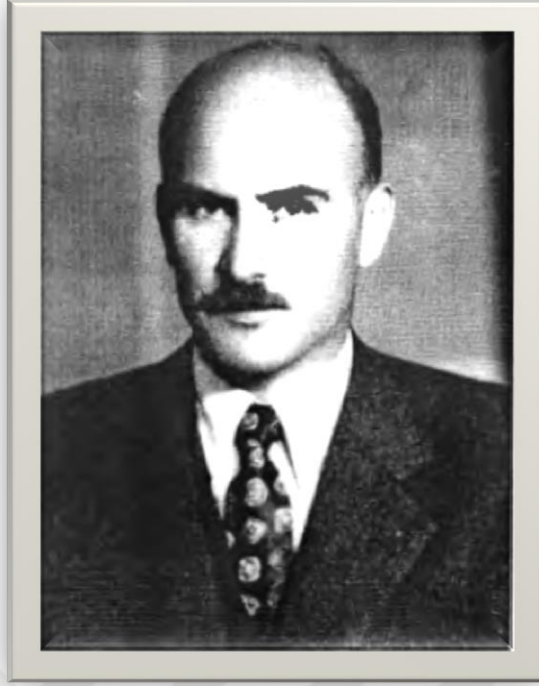
4.2.2.Takrirleri(Önergeleri)

Milletvekili ara seçimlerinin bu yıl yapılmamasına dair Salih İnankur meclise önerge sunmuştur. (4/360) Halen boş bulunan 15 seçim çevresinden 17 milletvekili için ara seçimin yapılması meclisteki parti grupları ve bu vilayetlerin mecliste temsil edilmelerinde önemli bir etkisi olmayacağı gibi ülke çapında da yapılacak seçimlerin masraflı olacağı için önergesini meclise sunmuştur. Bu önergesini de Seçim Kanunun 6.maddesi gereğince ara seçimlerin yapılmamasını arz etmiştir.¹⁴⁶ Salih Bey’in meclise sunduğu bu önerge oy çokluğu ile kabul edilmiş ve ara seçimler yapılmamıştır.

¹⁴⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 71. Birleşim, 02.05.1951, s.11.*

¹⁴⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIII. 94. Birleşim, 10.06.1953, s.143.*

¹⁴⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XXIII. 98. Birleşim, 29.06.1953, s.279-280.*

5.ŞAHAP(ŞAHABETTİN) TOL

5.1.Özgeçmişi

1910'da İçel'in Silifke İlçesi'nin Saray Mahallesinde doğmuştur. Babası Mutasarrıf Mazhar Paşa'nın oğlu Nazif Efendi, Annesi Leyla hanımdır. 1943'te Ali Sait - Fatma kızı Sadiye hanımla evlenmiştir. İlk ve ortaokulu Silifke'de lise öğrenimini İstanbul'da tamamlayıp İstanbul Hukuk Fakültesine girmiş ve 1932'de mezun olmuştur. 10 Ocak 1932-26 Eylül 1932 tarihleri arasında Galata İthalat ve Gümrük Müdürlüğünde Kâtip adayı olarak çalışırken 26 Eylül 1932'de istifa ederek 12 Kasım 1932'de İçel Mahkemesi Adliye Dairesinde staja başlamış ve stajını 14 Mayıs 1934'te tamamlayarak. 25 Aralık 1933'te Mersin İcra memurluğuna, 23 Nisan 1934'te Viranşehir Müddeiumumi Muavinliğine atanmıştır. Bu görevde iken 4 Mayıs 1935'te silahlı altına alınıp hazırlık kıtasına gönderildi. 1 Kasım 1935'te Yedek Subay Okuluna girip 30 Nisan 1936'da yedek piyade Asteğmen rütbesiyle mezun olmuştur. Kilis'te 14. Dağ Alayında askerliğini tamamlayarak 31 Ekim 1936'da Teğmen rütbesiyle terhis edildi ve eski görevi Viranşehir Müddeiumumi Muavinliğine yeniden atandı. 4 Ekim 1943'te Silifke Ceza Hâkimliğine 2 Şubat 1945'te Silifke Hukuk Yargıçlığına atanmıştır. Bu görevden 1 Nisan 1950'de istifa ederek IX. Dönem seçimlerine katılmış ve yapılan seçimler sonucunda Mersin milletvekilliğine seçilmiştir. Milletvekilliği yaptığı dönemde Dilekçe ve Adalet Komisyonlarında görev

almıştır. Nüfus kayıtlarında ismi Şahabettin olarak geçmektedir. Yasama yılı bittikten sonra Mersin’de serbest avukatlığa başlamış 29 1962’te Kozan Cumhuriyet Savcılığına ve 7 Eylül 1964’te Çankaya Cumhuriyet Savcılığına getirilmiştir. 22 Eylül 1965’te ise Cumhuriyet Başsavcı yardımcılığına yükseldi. Bu görevi sırasında 15 Mart 1975’te vefat etmiş ve Silifke mezarlığında toprağa verilmiştir.¹⁴⁷

5.2.Meclisteki Faaliyetleri

Şahap Tol bu dönemde söz alıp konuşma yapmasından ziyade birkaç konu üzerine meclise önerge vermiştir.

5.2.1.Takrirleri(Önergeleri)

Dilekçe Komisyon’unun 14.06.1950 tarihli haftalık karar cetvelindeki 11 sayılı kararın kamutayda görüşülmesine dair Şahap Bey önerge vermiştir. Yargıtay üyesi Hüseyin Suda’nın doğum tarihinin nüfus siciline 1334(1918) olarak yeniden kaydını içine alan cezanın zorunlu görülmesi ve kanuni haklarının bu yolla tanınmasına ve emeklilik işlerinde bu durumun göz önünde bulundurulması ile Dilekçe Komisyonun 01.06.1950 tarihli ve 11 sayılı kararına Şahap Bey tarafından itiraz edilmiştir. Bu itiraz sonucu mesele meclisin gündemine gelmiştir. Manisa Milletvekili olan Refik Şevket İnce söz alarak, Hüseyin Bey’in mahkemeden bir süre aldığını ve o süre zarfında emeklilik işlerinin yapılması talebinde bulunduğunu söylemiştir. Ancak Adalet Bakanlığı bu talebi uygun görmemiş ve Dilekçe Komisyonun kararını doğru bulmuştur.¹⁴⁸ Bunun üzerine TBMM Başkanı Dilekçe Komisyonun raporunu meclise okutarak oylamaya sunmuş ve oy çokluğu ile karar kabul edilmiştir. Kabul edilen karar ile Hüseyin Bey’in yaşı düzeltilmiş ve emeklilik işlerinde etkisi olmadığını belirtmişlerdir.¹⁴⁹

Mülkiye Müfettişi olan Memduh İçöz’ün emeklilik işlerinin iptaline dair Dilekçe Komisyonun 26.02.1952 tarihli haftalık karar cetvelindeki 1556 numaralı ve 06.02.1952 tarihli kararını doğru bulmadığı için Şahap Bey, TBMM yüksek başkanlığına itirazının görüşülmesi için önerge vermiştir.¹⁵⁰ 5434 sayılı kanunun 39.maddesinin (b) fıkrasında ve fıkranın açıklanmasına dair meclis kararı 30 seneyi

¹⁴⁷ Öztürk, a. g. e. , s.477-478.

¹⁴⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XVIII. 13. Birleşim, 05.12.1952, s.110-111.*

¹⁴⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XVIII. 13. Birleşim, 05.12.1952, s.112-113.*

¹⁵⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIV. 61. Birleşim, 14.04.1952, s.360.*

dolduranların yaş beklemeक्सizin emekliye sevki hakkında kullanım gücüyle ilgili makamlara verildiğı yazmaktadır. Şahap Bey’de bu hakkın kötüye kullanılmadığını ancak Anayasa ve İçtüzüğe aykırı olduğu için Yüksek Kamutay da tekrar görüşülmesini istemiştir. Bu itirazın, Kamutayda tekrar yapılan çalışmalar ve görüşmeler neticesinde ret edilerek verilen karar kabul edilmiştir.¹⁵¹

İ.T.Ü. İnşaat Fakültesi öğrencisi olan Yüksel Ünal’a bir sınav hakkı verilmesine dair, Dilekçe Komisyonunun 13.11.1952 tarihli haftalık karar cetvelinde bulunan, 7.01.1952 tarihli 1435 sayılı kararın Anayasa ve İçtüzüğün hükümlerine muhalif olduğu için tekrar bir sınav hakkının verilemeyeceğı ifade edilmiştir. Bu kararın Kamutayda tekrar görüşülmesini isteyen Şahap Bey meclise önergesini sunmuştur.¹⁵²

Üçüncü sınıf inşaat fakültesi öğrencisi Yüksek Ünal’ın Matematik dersini belirlenen ve tanınan süre zarfında veremeyip başarısız olması neticesinde fakülteden kaydı silinmiştir. Bunun üzerine meclise dilekçe vererek tekrar bir sınav hakkının verilmesini ve böylelikle kaydının yenilenmesini istemiştir. Komisyon tarafından isteğı kabul görmemiştir.¹⁵³ Şahap Bey’de tekrar bu konunun görüşülmesi için meclise taşımış olması sebebiyle tekrar incelenmiştir. Kayıt silinme işlemlerinde herhangi bir hatanın olmadığı incelenmiş ve sonuç itibari ile oylamaya başvurulmuştur. Oylama neticesinde Dilekçe Komisyonun 1435 sayılı kararı kaldırılmıştır. Yani tekrar bir sınav hakkı tanınmıştır.¹⁵⁴

Şahap Tol bu dönem zarfında Dilekçe Komisyonun karar cetvelindeki 1436, 1466, 1489, 1532 ve 1899 sayılı kararlar için önergeler vermiş olsa da gündem de olmadıkları için görüşülmemiştir.¹⁵⁵ Ancak onuncu dönemde milletvekili seçilmemiş olmasına rağmen Şahap Bey’in vermiş olduğu tavrı, Arzuhal Encümeninin

¹⁵¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIV. 62. Birleşim, 05.04.1952, s.400-418.*

¹⁵² *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XVIII. 15. Birleşim, 10.12.1952, s.171.*

¹⁵³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XVIII. 16. Birleşim, 12.12.1952, s.202.*

¹⁵⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XVIII. 16. Birleşim, 12.12.1952, s.230.*

¹⁵⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XVIII. 50. Birleşim, 28.02.1952, s.1096-1097.*

13.02.1952 tarihli haftalık karar cetvelindeki 1436 sayılı kararı mecliste görüşülerek oy çokluğu ile kaldırılmıştır.¹⁵⁶

Bunun dışında yine bu dönemde verdiği ancak onuncu dönemde görüşülen, Arzuhal Encümenin 13.02.1952 tarihli haftalık karar cetvelindeki 1466 sayılı karar mecliste görüşülmüştür. Bu karar ise, Soma İcra memuru olup halen Sivas icra memurluğunda görev yapan Hakkı Şişmanoğlu hakkında Adalet Bakanlığı İnzibat komisyonunca hakkında inceleme yapılmasıdır. Hakkında inceleme yapılan Hakkı Bey'in kıdeminin düşürülmesi kararının alınması üzerine meclise müracaat ederek itiraz etmiştir. Bu itiraz giderek bir üst kurumlara kadar çıkmıştır. Şikâyetin geç yapılması neticesinde Adalet komisyonu encümenin şikâyet edilecek sürenin geçtiğini vurgulamıştır. Ancak Şahap Bey bu kararın tekrar görüşülmesi için taktir vermesi üzerine mecliste görüşülmüş ve encümene mazbatası geri verilerek mazbata kabul edilmiştir.¹⁵⁷

Şahap Tol ile İstanbul Milletvekili Hadi Hüsman'ın, Arzuhal Encümenin 26.02.1952 tarihli haftalık karar cetvelindeki 1489 sayılı kararın tekrar görüşülmesi için taktir vermişlerdir. Avukat Sabri Yöney hakkında rüşvet ve çeşitli olaylardan dolayı emekliye ayrılması kararı verilmiştir. Bu kararın tekrar görüşülmesi için itiraz eden Şahap Bey, konuyu kamutaya taşımıştır. Tekrar görüşülen karar oy çokluğu ile 1489 sayılı karar kaldırılmıştır.¹⁵⁸

Arzuhal Encümenin 26.03.1952 tarihli haftalık karar defterinde olan 1532 sayılı kararın tekrar görüşülmesi için Şahap Tol ile Hadi Hüsman kamutaya taktir sunmuşlardır. Konu olan olay ise Çarşamba kazasında yaşayan İsmail Kaya isimli şahsın Cemal Gür'ün tarlasına tecavüz etmesi ve bunun üzerine Cemal Bey Çarşamba Kaymakamlığı'na şikâyet etmesi üzerine konuşulmuştur. Kaymakamlığın vermiş olduğu kararı incelemek üzere İçişleri Bakanlığından gönderilen üç kişilik heyetin çekimserliğine karşı Şahap Bey itiraz edip kararın görüşülmesini istemiştir. Mecliste

¹⁵⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.III.16. Birleşim, 13.12.1954, s.92-93.

¹⁵⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.III.15. Birleşim, 10.12.1954, s.62-63.

¹⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.III.11. Birleşim, 01.12.1954, s.5.

yapılan birçok görüşmelerden sonra Meclis Başkanı mazbatayı oylamaya sunmuş ve oylama sonucu 1532 sayılı karar kaldırılmıştır.¹⁵⁹

Şahap Tol, Hadi Hüsman ile Trabzon Milletvekili Salih Esad Alperen'in Arzuhal Encümeninin 05.05.1952 tarihli karar cetvelindeki 1899 sayılı kararın tekrar kamutayda görüşülmesi için tahrir verilmiştir.¹⁶⁰ İstanbul Gümrük Başmüdürlüğü memuru iken emekliye sevk edilen Mehmet Zeki Or'a emekli ikramiyesi verilmesi Dilekçe Komisyonunun 26 sayılı haftalık karar cetvelindeki 26.03.1952 tarih ve 1899 sayılı kararı vazife için uygun görülmemiştir. Sayıştay ve Danıştay'a kadar itiraz edilen bu husus bu tahrir ile tekrar incelenmiş ve gündemde görüşülmüştür. Bu görüşmeler sonucunda önceden verilen Encümen kararının kesinleştiğini ve sunulan itirazın ret edildiği açıklanmıştır.¹⁶¹

¹⁵⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.III.11. Birleşim, 01.12.1954, s.5-13.*

¹⁶⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.III.17. Birleşim, 15.02.1954, s.100.*

¹⁶¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.III.18. Birleşim, 17.02.1954, s.135-141.*

III. BÖLÜM

ONUNCU DÖNEM MERSİN MİLLETVEKİLLER

1.REFİK KORALTAN(TBMM Başkanı)

1.1.Meclisteki Faaliyetleri

1.1.1.Konuşmaları

14.05.1954 tarihinde TBMM'nin onuncu dönemi başlamış ve meclis başkanlığı seçimleri yapılmıştır. TBMM başkanlığı için yapılan seçime 489 aza katılmış ve sonuç olarak İçel Milletvekili Refik Bey, 489 oyla başkanlığa seçilmiştir. Seçimden sonra konuşma için meclis kürsüsüne gelen Refik Bey, onuncu dönemde başkanlığa tekrar seçildiği için çok gurur duyduğunu ifade etmiştir. Meclisteki bütün milletvekillerine kendisine gösterdikleri ilgiden dolayı teşekkürlerini sunmuştur. Teşekkür ettikten sonra kısa bir konuşma yapmıştır. Türk milletinin hayatı ve tarihi ile ebedileşen önemli zaferlerin olduğunu ve bu zaferlerden birinin de 14 Mayıs 1950 seçimlerinin de o zaferlerden bir tanesi olduğunu ifade etmiştir. Onuncu döneminde bu zamanda açılmasının önemli bir tesadüf olmasından ziyade bu dönemde başarılarla biteceğini vurgulamıştır. Kendisine verilen bu vazifeyi gereken titizlikle yapacağına dair söz vermiştir. Tekrar teşekkür ederek Meclis Başkanlık Teşkilatının seçimlerini başlatmıştır.¹⁶²

Bursa Milletvekili Hulusi Köymen ve iki arkadaşının TBMM'de konuşulacak herhangi bir işin kalmadığından, milletvekillerinin memleket içinde dolaşmaları ve denetim vazifelerine hazırlanmaları için meclis çalışmalarına 1 Kasım 1954 Pazartesi gününe kadar ara verilmesi hakkında takriri meclise sunmuşlardır. Bu takriri Refik Bey, mecliste oylamaya sunmuş ve oy çokluğu ile kabul edilmiştir. 2 Mayıs 1954 günü mesaiye başlanıldığını verimli şekilde iki ay çalışıldığını beyan etmiştir. Daha sonra kabul gören karar ile beraber milletvekillerinin memleket içinde gezmeleri ve bir sonraki meclis açılışına kadar dinlenilmesine karar verildiğini açıklamıştır. 1 Kasım Pazartesi günü toplanılması üzerine birleşime ara vermiştir.¹⁶³

Onuncu Dönem TBMM'nin Birinci İktimai yılı için Meclis Başkanlığı seçimleri yapılmış ve yapılan seçime 421 aza katılmıştır. Seçim sonucu olarak Refik Koraltan

¹⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 1. Birleşim, 14.05.1954, s.6.

¹⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 17. Birleşim, 05.07.1954, s.469.

421 oy ile başkanlığa seçilmiştir. Bu birinci içtimai yılı için başkanlığa tekrar gelen Refik Bey meclise teşekkür konuşması yapıp çok önemli vazifelerinin olduğunu bildirerek, her zamanki gibi çalışacağını söylemiştir. Bütün mesaisini çalışarak harcayacağını da sözlerine eklemiştir.¹⁶⁴

Onuncu Dönem TBMM'sinin ikinci içtimai yılı meclis başkanlığı seçimlerinde Refik Koraltan Başkan seçilmiştir. Seçimlere 382 aza katılmış ve sonuç olarak 381 oy ile Refik Bey yine başkanlığa seçilmiştir. Meclis Başkanlığına tekrardan seçilmesi münasebetiyle büyük Türk milletinin temsilcileri olan milletvekillerine teşekkür ederek meclis idari teşkilatı seçimlerini başlatmıştır.¹⁶⁵

Aydın milletvekili Namık Gedik ve iki arkadaşının günlük görüşülecek işlerde önemli bir maddenin kalmadığını ve milletvekili seçim bölgelerinde vatandaşlarla temas etmeleri için 1 Kasım 1956 Perşembe günü tekrar toplanmak üzere meclis faaliyetlerine ara verilmesine dair karar vermişlerdir. Bu karar üzerine meclis başkanı Refik Bey, bu kararı meclisin oylamasına sunmuş ve oy çokluğu ile kabul edilmiştir. Bu karar üzerine Refik Bey, onuncu dönemin ikinci içtimai yılı içinde 104 birleşim yapıldığını söylemiştir. 220 kanun ile 80 kararın kabul edildiğini, vekâletlere sorulan 146 sorunun 137'sinin cevaplandırıldığını söylemiştir. Kısaca meclisin bu devredeki çalışmalarına değinen Refik Bey, dönemin yoğun geçtiğini ve milletin huzuru için çalışıldığını söylemiştir. Daha sonra 1 Kasım 1956 Perşembe günü toplanılmak üzere meclis çalışmalarına ara vermiştir.¹⁶⁶

1 Kasım 1956 günü tekrar toplanan meclis için yapılan başkanlık seçimlerine 329 milletvekili katılmış, 329 oy ile Refik Koraltan yine Meclis Başkanlığı makamına seçilmiştir. Bu dönemde başkanlığa seçildiği için gurur duyduğunu ve kendisine gösterilen sevgiden dolayı çok mutlu olduğunu izah etmiştir. Kendisine layık gösterilen bu vazifeyi her zaman yaptığı gibi hakkı ile yapacağını söylemiştir. Türk milletinin temsilcileri olan milletvekillerinin de bu yönde çalıştığını açıklamış ve yeni dönemi açmıştır.¹⁶⁷

¹⁶⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.II. 1. Birleşim, 01.11.1954, s.18-19.*

¹⁶⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.VIII. 01. Birleşim, 01.11.1955, s.21.*

¹⁶⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII. 104. Birleşim, 01.09.1956, s.1026.*

¹⁶⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIV. 1. Birleşim, 01.11.1956, s.14.*

Giresun Milletvekili Hayrettin Erkmen ve iki arkadaşının meclis çalışmalarında önemli bir konun kalmadığından meclisin 1 Kasım 1957 gününde toplanmasına karar verilmesi hakkında taktir vermişlerdir. Bu taktiri Meclis Başkanı olarak Refik Bey oylamaya sunmuş ve oy çokluğu ile kabul gören taktir sonucu meclis çalışmalarına son verilmiştir. Bu döneminde çok verimli geçtiğini izah eden Koraltan, 14 Mayıs 1954 tarihinden 1957'ye kadar geçen sürede mecliste görüşülen işler hakkında kısa bilgiler vermiştir. Yapılan işlerin meclisin çalıştığını gösteren en önemli deliller olduğunu beyan ederek onuncu dönemi kapatmıştır.¹⁶⁸

1.1.1.1. Teşekkür Konuşmaları(Demeçleri)

Türkiye ile Pakistan arasında imzalanan dostane işbirliği antlaşmasının onaylanmasına dair kanun münasebeti ile konuşan Meclis Başkanı, meclis gündeminin birinci başlığının bu olduğunu beyan etmiştir. Pakistan ile Türkiye arasında uzun yıllar boyunca devam eden kardeşliğe değinen Refik Bey, yapılan bu antlaşmanın iki ulus için menfaat birliği olmasının yanı sıra milletlerarasında sulh ve güvenlik kurulması bakımından yepyeni bir sayfanın açıldığını ifade etmiştir. Bu dostluk antlaşması için mecliste bulunan Pakistan Başbakanı olan Muhammed Ali Han'ı meclis önünde selamlamıştır. Daha sonra kanun hakkında konuşmak isteyenlere söz vermiştir.¹⁶⁹

Libya Başvekili Mustafa Bin Halim, Maliye Bakanı Nuri Anayzi ve Dışişleri Bakanı Abdüsselam Busayri'nin TBMM'nin görüşmelerini takip etmeleri için meclise gelmeleri münasebetiyle Meclis Başkanı Refik Bey, kardeş ülke Libya'nın saygı değer misafirlerinin aramızda olmasından gurur duyduklarını izah ederek gelen heyeti selamlamıştır.¹⁷⁰

TBMM Başkanı Refik Bey'in Fransız Parlamento Heyeti'nin, meclisi ziyaret etmeleriyle ilgili konuşma yapmıştır. Konuşmasına başlamadan önce meclisimiz tarafından davet edilen Fransız heyetini selamlamıştır. Çeşitli vazifelerde bulunan on kişilik heyetin dört günden beri ülkemizde olduklarını belirtmiştir. Türk- Fransız dostluğunun derin manasına ve geçmişine kısaca değinen Refik Bey, gelen heyete

¹⁶⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XX. 91. Birleşim, 11.09.1957, s.736-737.

¹⁶⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 7. Birleşim, 11.06.1954, s.150-151.

¹⁷⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 11. Birleşim, 21.06.1954, s.217.

milletvekillerinin gereken ilgi ve alakayı göstereceğinden de emin olduğunu söylemiştir. Fransa ile Türkiye arasında tarih boyunca önemli olayların yaşandığını bunların kiminin olumlu kiminin ise olumsuz yönde olduğunu belirtmiştir. Ancak dünyanın yepyeni bir görünüm kazandığının altını çizerek, milletlerarası barışa önem verilmesinin çok önemli olduğunu beyan etmiştir. Bu söylevinde sonra gelen heyete tekrar teşekkür etmiş ve gereken misafirperverliğin Türk halkının temsilcileri olan milletvekilleri tarafından verileceğini ifade etmiştir.¹⁷¹

TBMM'nin Meclis Başkanı Refik Koraltan'ın, misafir Irak Parlamento Heyeti'nin TBMM'sinin müzakerelerini belli bir süre takip etmeleri münasebetiyle ilgili kısa bir söylevde bulunmuştur. Gelen heyeti meclis adına selamladığını belirten Koraltan, meclis için önemli bir gün olduğunu ifade etmiştir. Çünkü komşu ülkemiz ve müttefikimiz olan Irak Parlamento Heyetinin mecliste olmasının gurur verici olduğunu açıklamıştır. Heyetin başında Ayan Meclisi Başkan vekili Abdülhadi Çelebi ile Mebussan Meclisi Başkanı Abdülvahap Mercan bulunmaktadır. Bu heyetle işbirliği antlaşmasını imzalandığını söyleyen Refik Bey meclisimizi şerefliendirdiklerini söylemiştir. Türkiye'nin ve Irak Devleti'nin birbirlerine karşı olan sevgilerinde ve saygılarından da bahsetmiştir. Arap devletlerinin tam bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini kazanmalarını temenni eden Koraltan, Irak Devleti ile kurulan işbirliğinin önemli bir gelişme olduğunun da altını çizmiştir. Bağdat Paktı'nın bu gün Irak ve Türkiye arasında ufak bir pakt olmaktan çıktığını, bir güvenlik, barış ve istikrar fikri olduğunu açıklamıştır. Bu paktın yakın zamanda çok taraflı olacağını da altını çizmiştir. Irak Devleti'nin ve halkının daima refah içinde kalmaları için Türk-Irak dostluğunun bu yönde çalışacağını da belirtmiştir.¹⁷²

İtalyan Parlamentosuna mensup heyetin meclisi ziyaret etmesi münasebetiyle Refik Bey konuşma yapmıştır. İki günden beri ülkemizde bulunan İtalyan heyetini meclisin huzurunda selamlamıştır. İtalya ve Türkiye'nin birbirlerini yakından tanıyan iki devlet olduklarını söylemiştir. Bunula birlikte Türkiye ile İtalya'nın İkinci Dünya Savaşından sonra, dünya barışı için birleşen devletlerin oluşturduğu NATO'da kendilerine yakışan mevki aldıklarını izah etmiştir. Akdeniz devletlerinin birbirine

¹⁷¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.IV. 28. Birleşim, 17.01.1955, s.85-86.*

¹⁷² *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.VI. 64. Birleşim, 14.05.1955, s.345-346.*

bağlı olduklarını ve bu beraberliğin güvenliklerini sağladığını, beraber barış davasını savunduklarını da ilave etmiştir.¹⁷³

Pakistan Cumhurbaşkanı olan İskender Mirza'nın Cumhurbaşkanlığı Locasına gelmesi ile Refik Bey beyanatta bulunmuştur. Meclise gelen önemli misafirlerin olduğunu söylemiştir. Türk milletinin tarihte belli sıkıntılar çektiğini ve bu sıkıntılı günlerde Pakistan Devleti'nin Türk devletini yalnız bırakmadığını belirtmiştir. Tarihten gelen dostluk ve kardeşliğin olduğunu vurgulamıştır. 1954'te imzalanan Bağdat Paktında işbirliğinin yapılması ve Ortadoğu'nun daha barışçıl ve refah yaşaması için mücadele ettiklerini açıklamıştır. Bu iki devlet arasındaki dostluğun sürekli olduğunun da altını çizmiştir.¹⁷⁴

TBMM'nin daveti üzerine Türkiye'yi ziyarete gelen ve halen ülkemizde bulunan Pakistan Parlamento Heyeti Başkanı İle Refik Bey arasında daha önce konuşulan Bağdat Paktı ile ilgili konuda eklemeler yapılmıştır. Refik Bey Bağdat Paktının önemini vurgulamış ve Bu paktın amacının Orta Doğu'nun huzurunun sağlanması olduğunu açıklamıştır. Barışı korumak ve tarih boyunca sürdürülen iki devlet arasındaki dostluğun daha ileriye gitmesi için mücadele eden iki ulusun mücadele ettiğini Refik Bey, konuşmalarına ilave etmiştir. İlerleyen zamanlarda bu Pakta Avrupa devletlerinin de katılacağını söylemiştir. Kıbrıs meselesinde Pakistan'ın Türkiye'yi desteklediğini de belirtmiştir. Türk Milleti de Kaşmir sorunu için şuan Pakistan'ın arkasında olduğunu söylemiştir. Bu sorunun dünya barışına zarar vermeden milletler arasındaki yasalarla çözülmesi gerektiğini de temenni etmiştir. Bunları konuşmasına ilave ederek konuşmasını sonlandırmıştır.¹⁷⁵

1.1.2.Takrirleri(Önergeleri)

İçel ve Kayseri Milletvekilliğine seçilen Refik Koraltan, İçel Milletvekilliğini tercih etmesi münasebetiyle meclise önergesini vermiştir. 14.05.1954 tarih ve 7/12 sayılı yazının karşılığı olarak 15.05.1954 İçel milletvekilliğini seçtiğini beyan etmiştir.¹⁷⁶

¹⁷³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 21. Birleşim, 09.01.1956, s.11.*

¹⁷⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII. 90. Birleşim, 16.07.1956, s.317.*

¹⁷⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XX. 78. Birleşim, 07.06.1957, s.75-77.*

¹⁷⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 3. Birleşim, 24.05.1954, s.20-21.*

2.HÜSEYİN FIRAT

2.1.Meclisteki Faaliyetleri

2.1.1.Konuşmaları

Malatya Vilayetine bağlı Adıyaman kazasında Adıyaman ismi ile yeniden bir vilayetin kurulmasına dair verilen kanun hakkında, Hüseyin Fırat söz almıştır. Malatya'nın Adıyaman kazasının beş kaza ile birlikte bir vilayet haline gelmesinde çok önemli zorunlulukların olduğunu açıklamıştır. Hükümetin kamu hizmetlerini yapmakla yükümlü olan organların halka yaklaştırılması mevzusunda merkezi Adıyaman olmak üzere dört kazalı vilayet yapmak isabetli bir karar olduğunu açıklamıştır. Malatya vilayeti, Anti Toroslarla ikiye bölündüğünü ve bu Anti Toros dağlarının yüksekliğinin 1000-3000 metre olması sebebiyle kışın iki ile beş metre arasında kar yağdığını açıklamıştır. Daha sonra Hüseyin Bey konuşmasına, kış aylarında yolların tamamen kapandığını Malatya ile dört kazanın iletişiminin kesildiğini ve 300 km'lik mesafede olan Gölbaşı kazası ile irtibata geçildiğini ilave etmiştir. Adıyaman, Besni ve Kâhta ovalarının tarihi Mezopotamya ovasının başlangıcı olması sebebiyle çeşitli madenlerin ve tarihi eserleriyle meşhur bir yer olduğunu söylemiştir. Bununla birlikte yapılan çalışmalarda çok zengin petrol yataklarının bulunduğunu izah ederek, Adıyaman merkezli bir vilayet için meclise getirilen bu tasarinın kabul edilmesini istemiştir.¹⁷⁷

Daha sonra mecliste konuşulmaya devam edilen bu tasarı hakkında Gaziantep Milletvekili Süleyman Kuranel, Besni'nin Adıyaman'a bağlanmasından ziyade Gaziantep'e bağlanmasının daha iyi olacağını demesi ve bunun üzerine geçmişte Antep'e bağlı iken Malatya'ya bağlandığının da altını çizmiştir.

Bunun gereği ne ise yapılmasını arz etmiştir. İçişleri Bakanlığı Vekili Namık Gedik söz almış o zaman ki İçişleri Bakanın Besni'ye bağlanması gerektiğini söylemesinin sebebinin ilhak anlayışının o dönemde farklı olduğunu izah etmiştir. Ancak, şuan konun Besni'nin bir vilayete bağlanmasından ziyade yeni bir vilayetin kurulması olduğunu da eklemiştir.¹⁷⁸ Bu konuşma üzerine söz alan Hüseyin Bey, Besni'nin hükümetin yaptırdığı son etütlerle Adıyaman'a 33 km'lik mesafede bulunduğunu ve bu yüzden de Adıyaman'a bağlandığını açıklamıştır.

¹⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 8. Birleşim, 14.06.1954, s.165.

¹⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 8. Birleşim, 14.06.1954, s.170-171.

Hükümetin bu bölgenin ihtiyaçlarını karşılamak için mücadele ettiğinin de altını çizmiştir. Antepli arkadaşların Besni'nin Adıyaman'a bağlanmasına tepki göstermesinin başında orada yapılan fıstık ticaretinin olduğunu söylemiştir. Ancak Ziraat Bakanlığı'nın buraya bir heyet göndererek üzüm, fıstık ve pamuk mahsulleri için gereken teşkilatların kurulacağını açıklamıştır. Besnili vatandaşların zirai kredi almak için 154 km'lik yol giderek Antep'e gittiklerini, Malatya'nın Besni'ye 175 km uzaklığında olduğundan Antep'i tercih ettiklerini söylemiştir. Hükümetin kredileri arttırarak Besni halkının Antep'e gitmesini engellemek için Ziraat Bankasını kurduğunu ifade etmiştir. Bugün ise 33 km'lik mesafede olan Adıyaman'a bağlanmasının daha iyi olacağını izah etmiş ve sosyal, iktisadi hiçbir engelin olmadığını belirterek kanun tasarısının aynen kabul edilmesini vurgulamıştır.¹⁷⁹ Daha sonra yapılan oylama sonucu Adıyaman merkez olmak üzere Besni ve Kâhta kazaları ile vilayetin kurulması kabul edilmiştir.

Maraş Milletvekili Ahmet Bozdağ'ın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi ve Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden kurulan Muhtelit Encümen mazbatası hakkında söz alan Hüseyin Bey, Muhtelit Encümen olayında suç görmediğini ve arkadaşlarının suçsuz olduklarının açıklanmasını istemiştir. Arkadaşlarının suçsuz olduklarının kabul edildiğini ancak haklarında yapılacak olan tatbikatın tezat olacağını da altını çizerek mazbatanın iptalini istemiştir.¹⁸⁰ Bu çalışma için Muhtelit Tahkikat Heyeti iki ay süre vermiştir. Bu sürenin uzun olduğunu vurgulayan milletvekilleri konuşmalarında dile getirmişlerdir. Heyetin çalışmadığını verilen sürenin açık bir şekilde göstermiş olduğu bellidir. Hüseyin Bey'de komisyonun çalışmadığına değinerek, arkadaşlarının teklif ettiği gibi çalışmanın bir aya indirilmesini arz etmiştir.¹⁸¹

Diyarbakır Milletvekili Mustafa Ekinci'nin, 1937 yılında Mardin-Diyarbakır yolu arasında öldürülen vatandaşlar için oluşturulan beş kişilik inceleme komisyonuna sorulan soru münasebetiyle Hüseyin Fırat söz almıştır. Mustafa Ekinci'nin çalışmanın bir buçuk sene sürdüğünü ve onuncu dönemde bu konu ile nasıl bir çalışma olacağını sorması sebebiyle Meclis Başkanından söz isteyen Fırat, beş kişilik komisyon adına

¹⁷⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 8. Birleşim, 14.06.1954, s.172-173.*

¹⁸⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.VI. 56. Birleşim, 28.03.1955, s.160.*

¹⁸¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XI. 62. Birleşim, 07.05.1956, s.279.*

konusacağını belirtmiştir. Taşköprü hadisesi olarak bilinen bu olay beş kişi tarafından detaylı incelendiğini hükümetle beraber iletişim halinde olduğunu 15-20 gün içerisinde bu olayın sonucu yazılı olarak meclise vereceklerini söylemiştir.¹⁸²

¹⁸² *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIV. 5. Birleşim, 19.11.1956, s.85.*

3.YAKUP ÇUKUROVA(ÇUKUROĞLU)

3.1.Özgeçmişi

1915 yılında Tarsus'un Yunusoğlu Köyünde doğmuş ve Mersin'in Kiremithane mahallesinde nüfusa kayıt edilmiştir. Babası Hüseyin Efendi, annesi Azime hanımdır. Mehmet Lütüfî-Nazmiye kızı Fatma Rüveyde Hanımla evli, iki çocuk babasıdır. İlköğrenimine Yunusoğlu köyünde başlayıp, daha sonra devam ettiği Tarsus Misakı Milli İlkokulunu 1928'de bitirmiştir. Ortaöğrenimini parasız yatılı sınavını kazanarak girdiği Adana Lisesin de 1934'te tamamlamış ve aynı yıl Ankara Hukuk Fakültesine parasız yatılı olarak devam edip 1937'de mezun olmuştur. Mezuniyetinden sonra hâkim stajyeri olarak Ankara'ya atanmıştır. Temmuz 1937'de Ankara Asliye Mahkemesi kâtip adaylığına, Ağustos 1937'de aynı görevle Mersin'e atanmıştır Kasım 1937'de İstanbul'da Yedek Subay Okuluna girerek Nisan 1938'de Sekizinci Sınıf Askeri Adliye Hâkim Asteğmen rütbesiyle okuldan mezun oldu. Ekim 1938'de Ankara hâkim adaylığına, Kasım 1938'de Adana hâkim adaylığına ve Temmuz 1939'da Van Hâkim yardımcılığına verildi. Kıta hizmetinden sonra Ekim 1938'de teğmen rütbesiyle terhis edilmiştir. Kasım 1939'da Şirvan Sulh Hâkim yardımcılığına verildi. 1942 yılında ise Zonguldak Hâkim yardımcılığına, 1943 yılında da aynı yerin Sulh Hâkimliğine yükseldi. Kasım 1943'te görevinden istifade edip, Mersin Barosuna kayıt yaparak serbest avukatlığa başladı. Şubat 1944'te ikinci kez silahaltına alınıp, Temmuz 1945'te terhis oldu 1946'da İçel DP teşkilatında yer aldı ve bu tarihte İçel

Daimi Komisyon üyeliğine seçildi. Bu görevi 1954 seçimlerine kadar sürdürdü. X. Dönem seçimlerine katılarak DP listesinden İçel Milletvekilliğine seçilerek meclise geldi. Meclis çalışmalarından sonra avukatlığa Mersin’de devam etti. 27 Mayıs 1960 darbe hareketinde Mersin DP il Başkanı olarak görevde olduğundan gözaltına alındı. Ancak suçsuz olduğu anlaşılarak serbest bırakıldı. 1982’de emekli oldu ve avukatlığı da bıraktı. Emeklilik hayatını Mersin’de sürdürdü. 12 Haziran 1995’te vefat etti.¹⁸³

3.2.Meclisteki Faaliyetleri

3.2.1.Konuşmaları

Adalet Bakanlığı’nın 1955 yılı bütçe görüşmeleri münasebetiyle Yakup Bey söz almıştır. Adalet mevzularında birkaç konuya değineceğini dile getirmiştir. Medeni kanunumuzun gerçekten çok iyi olduğunu ancak 1927 senesinden beri yaşanan bazı olaylarla eksikliklerin olduğunu izah etmiştir. Türk içtimai bünyesine uymayan yönlerin tespit edildiğini de söylemiştir. Bakanlığın emri ile bir komisyonun kurulduğunu ve bu komisyon birkaç seneden beri aktif olarak çalıştığını söylemiştir.

Ancak Yakup Bey, komisyonun bu konularda yeterince iyi çalışmadığını beyan etmiştir. Böyle bir komisyonun görevlendirilmesinde önemli kişilere yer verilmesini belirterek, medeni kanunun yeniden yapılandırılması süresinin ne olduğunu sormuştur. Daha sonra konuşmasına devam eden Yakup Bey çeşitli davaların olduğunu ve bunların hakkında kimsenin bilgisi olmadığını belirtmiştir. Açılan davaların hâkimleri olayları neticelendirirken sürenin uzadığını söylemiş ve Adalet Bakanlığından bu olayların araştırılmasını arz etmiştir.¹⁸⁴

İşletmeler Başkanlığı ile Petrol Dairesi Başkanlığı’nın 1955 yılı bütçelerinin görüşülmesi esasında Yakup Bey, söz isteyerek ülkede fabrikaların sayısının arttığı belirtmiştir. Bilhassa ziraatın büyümesi ile yeni fabrikaların açıldığını da ilave etmiştir. Suni gübre fabrikalarının hangi bölgelere kurulduğunu ve kurulacak olan bu bölgelerde nasıl bir çalışma yapıldığını İşletme Genel Müdür’üne sormuştur. İlave olarak, Mersin’de narenciye ve sebze yetiştiren tarlalarda senede altmış bin ton suni gübre sarf edilmektedir. Aynı zamanda Mersin gerek denizyoluyla, gerek karayollarıyla ve gerekse tren yollarıyla Anadolu’nun her köşesine bağlıdır. Orada kurulmakta olan muazzam, modern liman sayesinde yükleme ve boşaltmanın da ucuz

¹⁸³ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-X Dönem Biyografiler (1954-1957)*, TBMM Vakfı Yayınları, C.II, s.389-390.

¹⁸⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 46. Birleşim, 22.02.1955, s.504-505.*

olacağından bahsetmiştir. Bu itibarla kurulacak olan suni gübre fabrikalarının ikincisi, mümkün olmadığı takdirde üçüncüsünün Mersin'de kurulmasının temin edilmesini Sayın İşletmeler Bakanından rica etmiştir. Türkiye’de kurulan sanayi müesseslerinin çoğunun İstanbul ve çevresinde kurulduğunu belirterek bir yerde yoğunlaşmanın olmaması gerektiğinin de altını çizmiştir. Diğer bir konu olan Şeker Fabrikaları için Yakup Bey, İşletme Genel Müdürlüğü’nün İstanbul, İzmir ve Ankara’da önlemler aldığını söylemiştir. Ancak memleketin diğer şehirlerinde de bu gibi sıkıntıların olduğunu söyleyip buralarda önlemlerin alınmasının İşletmeler Bakanından rica etmiştir.¹⁸⁵

Devlet memurlarına ve işçilerine maaşların verilmesine dair 6211 sayılı kanunun bazı madde ve hükümlerinde değişiklik yapılması hakkındaki kanun münasebetiyle ilgili Yakup Bey söz istemiş ve memurlara beş ikramiye verilmesi gerektiğini arz etmiştir. Memur meselesinin ülke meselesi olduğunu söylemiştir. Ülkenin bütçesinin üç milyar civarında olduğunu bunun bir milyar kadarının memurlara, bir milyarının orduya ve geri kalan bir milyarında memleketin imarına harcadığını açıklamıştır. Kars Milletvekili Mehmet Hazer’ de memurlara altı maaş ikramiye verilmesini teklif etmesi üzerine Yakup Bey, ikramiyelerin zaten beşe yükseltildiğini ve bu şekilde devam edilirse bunun önüne geçilemeyeceğini ifade etmiştir. Maliye Bakanlığı’na rica da bulunarak az memur ile çok iş yapılması politikasının yapılmasını istemiştir.

Devlet dairelerinde beş memurluk yerlerde on memurun bulunduğunu da hatırlatarak sistemin çözülmesini beyan etmiştir.¹⁸⁶ Yoksa bu işin içinden çıkılamayacağının altını çizmiştir. Ziraat Bakanlığı, Devlet Üretme Çiftlikleri ve Orman Umum Müdürlüğü’nün 1956 yılı bütçeleri münasebetiyle Yakup Bey, konu hakkında söz alarak kısa zaman içinde ziraat meselelerinin halledilemeyeceğini söylemiştir. Çukurova Bölgesinin zirai dertlerine çözüm bulunması için mücadele ettiğinin de altını çizmiştir. Ziraat Bakanlığı’nın, çiftçilere hangi tarla da hangi mahsulün ekebileceklerini göstermesi gerektiğini belirtmiştir.

¹⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.V.51. Birleşim, 27.02.1955, s.937-938.

¹⁸⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.X. 42. Birleşim, 23.02.1956, s.527.

Çukurova da toprağın verimli olmasına rağmen pamuk üretiminin düşük olduğunu vurgulayarak Ziraat Bakanlığı'nı bunun gibi vazifelerin beklediğinin altını çizerek, toprak etütlerinin yapılmasını savunmuştur.

Önceki senelerde Çukurova'da şeker kamışı ziraatını tecrübe etmek için istasyonların kurulduğunu ve şeker pancarından daha fazla verim alındığını da belirtmiştir. Bu netice itibarı ile de hükümetin bu konuların üzerine düşmesini istemiştir. 1955 senesi pamuk hasadında Tarsus kazasında çeşitli kurt tahribatından dolayı on milyarlık zararın oluştuğunun altını çizerek bakanlıktan bu yaşanan olayların önlemini almasını rica etmiştir. Daha sonra konuşmasına devam eden Yakup Bey, DP zamanında yapılan Seyhan barajı için hükümete teşekkür etmiştir.¹⁸⁷

Orman Kanunu görüşmelerinde Yakup Bey önemli bir konu üzerinde durulduğunu ve ormansız bir vatanın iyi olmayacağını ifade etmiştir. Bu konu üzerinde konuşulurken günlük politika mevzularından uzak kalınmasının da altını çizerek, CHP'sinin uzun uzun her mevzuda konuştuğunu ancak bu konuda sessiz kaldığını izah etmiştir. Bunun doğru olmadığını savunan Yakup Bey ülke için ormanların önemini vurgulamıştır. CHP'lilerin fikirlerini beyan etmelerini istemiştir. Kendinden önce konuşan arkadaşlarını tebrik ettiğini ve orman kanununda aynen onlara katıldığını belirtmiştir. Orman konusu konuşulurken iç iskâna ve kıl keçisine temas etmeden geçmenin doğru olmadığını ve samimî konuşan bir insan bu mevzulara temas etme mecburiyetinde olduğunu ifade etmiştir. Kanunun 14. Maddesinde iç iskâna kısaca değinildiğini de söylemiştir. İç iskânın orman tahribatına sebep olduğunu ve kıl keçilerinin de bu konudaki tahribatlarının olduğunu söylemiştir. Bununla ilgili olarak kısa bir örnek veren Yakup Bey, kısa süre önce Tarsus kazasında bir köye gittiğini ve bu köydeki ihtiyar heyetinin köye sorun olan beş kıl keçisinin elden çıkarılması kararı aldıklarını ancak, bir kıl keçisi sahibinin hayvanını satmak istemediğini söylemiştir. Bununla ilgili olarak kanun 3.maddesinde kıl keçilerinin elden biran önce çıkarılmasının geçtiğini söyleyen milletvekillerinin olduğunu söylemiştir. Buna ilaveten keçi besiciliği yapılan Mersin'den Milletvekili olduğunu açıklayarak keçi tahribatlarının önleminin alınmasının da lazım olduğunu belirtmiştir.

¹⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.X. 46. Birleşim, 27.02.1956, s.1030-1031.

Yakup Bey, konuşmasını bitirmeden önce köylü vatandaşlarımızın dertlerini şimdi ele alınması gerektiğinin de altını çizmiştir.¹⁸⁸ Orman kanunu ile ilgili bir başka birleşimde Yakup Bey, ormanda bazı maddelerin izne bağlı olarak kullanılmasının faydalı olacağına değinmiştir.¹⁸⁹ Daha sonra Yakup Bey, 32. maddeye değinerek köylere ve nüfusu iki bin beş yüzden yukarı olmayan kasaba halkının ihtiyacı bulunanlara, tarifenin onda biri karşılığında ihtiyaçları için kereste verileceğinin yazdığını belirtmiştir. Temmuz ve Ağustos aylarında Çukurova halkının çoğunun Toroslara çıktığını belirterek onlarında bulundukları kasabanın nüfusuna dâhil olduklarını ifade etmiştir. Madde metninde mahalli nüfusa kayıtlı olmazsa, ihtiyaçları olsa bile kereste verilmeyeceği ifadesi geçmiştir. Yakup Bey’de bu maddedeki mahalli nüfusa kayıtlı olma ifadesinin kaldırılmasını istemiştir. Bu yapılmaz ise orman kaçakçılığının başlayacağını ifade etmiştir. Bunun için meclise bir öneri sunmuştur.¹⁹⁰

Bu görüşmeler neticesinde Orman Kanunun 31, 32, 33. ve 35. maddeler Muvakkat Encümenine iade edilmiştir. Daha sonra 36. madde konuşulmuştur. Bu maddede ise, “istenilen kerestelik ihtiyaçları her sene orman bölge şefinin de katılımı ile köy ihtiyar meclisi tarafından ormanın verimi ve iş teklifleri ihtiyaçları göz önünde tutularak mahallinde tespit olunur”. İzahı yapılmıştır.

Verilen ihtiyaç kerestelerini yerinde kullanmayıp da başkasına devredenleri ve ya, satanları köy muhtarı orman idaresine bildirmekle mükelleftir .”ifadesi de bu madde içerisinde geçmektedir.¹⁹¹ Yakup Bey’de bu maddenin bazı yönlerinin eksik olduğunu ifade ederek, 32. madde de bahsedilen nüfusu iki bin beş yüzden aşağı olan kasabaların ihtiyacı köy ihtiyar heyeti tespit eder ifadesine değinmiştir. Buradaki ifadenin değiştirilerek “mahalle ihtiyar heyetleri ile o yere gelip köy ihtiyar heyeti ile beraber ihtiyacı tespit eder.” ifadesinin kullanılmasının daha iyi olacağını savunmuştur.¹⁹²

¹⁸⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.93. Birleşim, 18.08.1956, s.477-478.

¹⁸⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.98. Birleşim, 24.08.1956, s.648.

¹⁹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.98. Birleşim, 24.08.1956, s.670-671.

¹⁹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.98. Birleşim, 24.08.1956, s.672.

¹⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.98. Birleşim, 24.08.1956, s.673.

Maliye Bakanlığı'nın 1957 yılı bütçe görüşmeleri sırasında Yakup Bey, millet için çok önemli bir konuda söz aldığını söyleyerek köy içme sularına ayrılan bütçe hakkında konuşmuştur. Geçen senelerde içme suyuna verilen on üç milyon liranın teklif edildiğini ve bu teklifi yüksek heyetin yeterli görmediği için yirmi milyona çıkarıldığından bahsetmiştir. Bu konunun tekrar görüşülmesi için meclise yine teklif edildiğini söylemiştir. Ancak yirmi milyona çıkarılan bu bütçenin bu sene yapılabilecek imkânın olmadığını belirtmiştir. Maliye Bakanı'nın bütçe konusunda sıkıntı olduğunu söylemesine katıldığını da ifade etmiştir. Yani 1952'de yapılan yirmi milyon bütçe ayırımının 1957 yılında yapılmasının imkânsız olduğunu söylemesi üzerine mecliste itiraz sesleri yükselmiştir. Bununla beraber hükümet büyüklerinin üç beş sene içinde su sıkıntısı çeken köylerin kalmayacağını sözünü verdiğini vurgulamıştır.¹⁹³

Zirai mücadele ve zirai karantina kanunu tasarısı ile Muvakkat Encümen mazbatası hakkında söz alan Yakup Bey, pazar alanın büyüdüğünü ve bu büyüyen zirai faaliyetleri karşılamamanın lazım olduğunu ifade etmiştir. Hububat ve nebatî ekim alanlarının genişletilmesini ve ortaya çıkan hastalıklar ile mücadele etmenin önemine değinmiştir. Bunun için bu kanun tasarısının ele alındığını vurgulamıştır. Ülkedeki traktör sayısına değinerek ithal edilen traktörlerin miktarının fazla olması açısından önlemlerin alınmasının da altını çizmiştir. Aynı şekilde de çeşitli isimlerde zirai ilaçların olduğunu ve kullanılan ilaç sayısının azaltılması gerektiğini, ortaya çıkan hastalıklarla mücadele ederken daha etkili olanların kullanılmasını söylemiştir. Kalitesi düşük olan nebat ithalini ve Türkiye'de üretimlerin kontrol edilmesinin Ziraat Bakanlığı'nın temel görevi olduğunu söylemiştir. Daha sonra bu kanun tasarısı oylamaya sunulmuş ve maddeleri okunarak kabul edilmiştir.¹⁹⁴

¹⁹³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XVII.46. Birleşim, 25.02.1957, s.843-844.*

¹⁹⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIX.65. Birleşim, 08.05.1957, s.74-75.*

4.AZİZ KÖKSAL

4.1.Meclisteki Faaliyetleri

4.1.1.Konuşmaları

Van'da otuz iki vatandaşın öldürülmesi ile Eski İçişleri ve Milli Savunma Bakanları hakkında Meclis incelemesinin yapılıp yapılmadığına dair, Arzuhal Encümeni mazbatasını hakkında Aziz Bey söz almıştır. Bunun yanında Eskişehir eski Milletvekili merhum İsmail Hakkı Çevik'in üç numaralı Muvakkat Arzuhal Encümeni 15.03.1950 tarihli karar cetvelindeki 2123 sayılı kararın genel heyette görüşülmesine dair tavrı ve Arzuhal Encümenin mazbatasını hakkında da Aziz Bey söz alarak konuşmuştur. Bu olay Arzuhal Encümenin de incelendiği zaman Aziz Bey, muhalefet partisi namına aza olarak bulunduğunu ifade etmiştir. Birçok tartışmalara sebep olan olay için o dönemin Milli Savunma Bakan'ından izahat verilmesi için soru sorduğunda, bakanlık tarafından bir adli müşavirin gönderildiğini ve gereken açıklamayı gelen raporlarla yapılacağını söylendiğini Aziz Bey ifade etmiştir.

Bu konunun üzerine gidildiğini ve CHP'si tarafından birçok hakarete maruz kaldıklarını söyleyerek, Milli Savunma Bakan'ın ise bu konuyu geçiştirdiğinin de altını çizmiştir. Bunun üzerine Aziz Bey; Milli Savunma Bakanı'na ölenlerin arasında kendi çocuğunuz olsaydı konuyu bu şekilde ağır ve alttan mı alacaktınız diye soru yönelterek haksızlık yapıldığını söylemiştir. İncelemeye gidenlerin arasında kendisinin de olduğunu ve yapılan inceleme sonunda bu olayın bir çapulcu olayı olduğunu söylediklerini belirtmiştir. İran' a hayvanları ile geçmeye çalışan bu vatandaşların iki tarafın kurşunları arasında kaldıklarını bildirmiştir. Gerçeklerin bunlardan ibaret olduğunu söylemiştir.¹⁹⁵

Orman Kanunun 71. maddesinde, “Umumi hükümler dairesinde tazminat talebiyle mahkemeye müracaat hakları mahfuz kalmak üzere yangın söndürülürken sakatlananlara; sakatlık: derecesine göre orman idaresince ayrıca beş yüz liradan iki bin liraya kadar, ölenlerin ise ailelerine beş bin lira para verilir. Devlet memuru olup da sakatlanan ve ölenler hakkında umumi ahkâm tatbik olunur. Ayrıca bu memurlar birinci fıkra hükmünden de istifade ederler. Yaralanan ve hastalananların hastanelere nakil ve tedavi, masrafları orman idaresine aittir. Bunlar Devlet hastanelerinde parasız tedavi edilir.” geçen bu ifade için söz alan Aziz Bey, vatandaşlara bu vazifeyi

¹⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.91. Birleşim, 15.08.1956, s.391.

hükümetin verdiğini ve bu şekilde sakatlanmaların olduğunda da gereken önlemleri önceden almak gerektiğini ifade etmiştir.

Bu gün verilecek olan tazminatın öneminin olmadığını altını çizerek sakatlanan devlet memurlarına nasıl davranılıyorsa aynı şekilde bu halka da davranmak gerektiğini belirtmiştir. Bu hükmün kaldırılmasını söylemiştir. Daha sonra konuşan Antalya Milletvekili Burhanettin Onat, 71. maddede geçen sakatlık derecesine göre beş bin lira verilir ifadesi kaldırılarak onun yerine sakatlık derecesi tespit edilip geçimini sağlayacak şekilde maaş verilmesi ifadesinin maddenin hükmüne koyulmasını ifade etmiştir. Bunu üzerine Aziz Bey, kendi takririnden vazgeçtiğini ve Onat'ın takririne katıldığını söylemiştir.¹⁹⁶

Maliye Bakanlığı'nın 1957 yılı bütçe görüşmeleri sırasında Aziz Bey söz almıştır. Bu görüşmeler sırasında Türk ocaklarına değinilmiş ve ocakların Türkiye genelinde şubelerinin olduğunu, yapılan faaliyetlerin milli şuur lehinde yapıldığının altı çizilmiştir. Bu ocakların devam edebilmeleri için gelire ihtiyaç olduğunun vurgulanmış ve gerekenin yapılmasını istemiştir. Küçük bir kasaba olan Tarsus'tan beş yüz bin liraya kadar gelir toplandığını söyleyerek, Türk gençliğinin yetişmesi için önemli faaliyetlerinin de olduğunu ifade etmiştir. Ancak bu ocaklar zamanla CHP'sine dönüştürüldüğünü ifade eden Aziz Bey, bu konuda izahat yaparak şimdi bu ocakların himaye edilme zamanı olduğunu belirtmiş ve gereken gelir yardımlarının yapılmasının iyi olacağından bahsetmiştir.¹⁹⁷

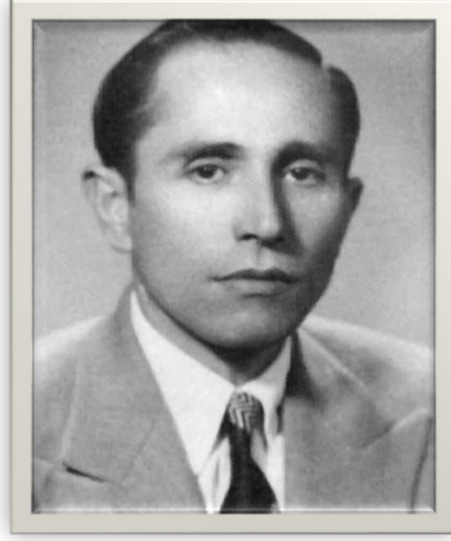
4.1.2.Takrirleri(Önergeleri)

Aziz Köksal'ın, Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı teşkilatı ve memurları hakkındaki 3017 sayılı kanunun 6205 sayılı kanunla aynı olan 49. maddesinin değiştirilmesi ve 6205 sayılı kanuna bağlı kadro cetvelinin değiştirilmesine dair kanun teklifi hakkında takirde bulunmuştur. Bu dönemde bu takrir gündemde olmadığı için görüşülmemiş ve havale edilen evraklar ile ilgili komisyonlara sevk edilmiştir.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.99. Birleşim, 25.08.1956, s.694-695.

¹⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XVII.46. Birleşim, 25.02.1957, s.833.

¹⁹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XI. 69. Birleşim, 28.05.1956, s.485.

5.MEHMET HİDAYET SİNANOĞLU(SİNAN HİDAYETOĞLU)

5.1.Özgeçmiş

15 Nisan 1916'da Anamur'un (Nasrettin Köyü) Ören Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Ahmet Efendi, annesi Şerife hanımdır. Mayıs 1947'de, Anamur Belediyesi başkanlarından, Mustafa Rıfat-Nasibe kızı Şükran Gülten hanımla evlenmiştir. Niyazi, Şerife Beyza ve Rıfat'ın babasıdır. İlköğreniminin 3 yılını köyünde, 2 yılını Anamur'da tamamlamış, Ortaöğrenimini, 1937'de, yatılı okuduğu Adana Erkek Lisesi'nde bitirmiştir. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne girerek, 1941'de yüksek ziraat mühendisi diploması almıştır. Tarım (Ziraat) Komisyonu'nda çalıştı. Kasım 1941'de Yedek Subay Okulu'na girip, Nisan 1942'de Topçu Asteğmen olarak mezun oldu. Kıta hizmetini yerine getirip Ekim 1942'de teğmenliğe yükseldi ve Mart 1944'te terhis edildi. Askerlik dönüşü Anamur'da kendi çiftliğinde çalışmaya başlamıştır. 1946'da Anamur'da DP teşkilâtını kurdu. 1946-1950 ve 1950-1954 yılları arasında iki dönem genel meclis ve İçel İl Daimi Komisyonu üyeliklerinde bulundu. Partisinin değişik kurullarında görev aldı.¹⁹⁹

X. dönem İçel Milletvekili olan Hidayet Sinanoğlu, 1957 seçimlerinde aldığı 67140 oyla milletvekili seçildi. Dönem içinde Nafia Encümeni'nde görev aldı. XI Dönemde İçel Milletvekili olarak görev yaptı. Yassıada Yüksek Adalet Divanı'nca, Anayasa'yı çiğneme suçlamasıyla 5 yıl ağır hapis cezası verildi. 1962'de Kayseri Cezaevi'nden Anamur'a, çiftliğine döndü. Parlamento sonrasında 1968–1978 tarihleri

¹⁹⁹ Öztürk, a. g. e. , s.398-399.

arasında Gübre Fabrikalarında Yönetim Kurulu Üyeliği, 1972–1976 tarihleri arasında Bağ-Kur’da, 1976–1977 tarihleri arasında da Orman Bakanlığı Müşavirliğinde bulundu. 3 Mart 1977’de emekli oldu. 27 Şubat 2002’de vefat etti.²⁰⁰

5.2.Meclisteki Faaliyetleri

5.2.1.Konuşmaları

Zirai mücadele ve karantina kanunu münasebetiyle Hidayet Bey söz almıştır. 45. madde de kanuna bağlı olarak kaldırılan ve yeni eklenen kadrolarla ilgili Kırklareli Milletvekili Şefik Bakay, araştırma istasyonlarındaki elemanların vasıfları hakkında bilgi istemiştir.

Hükümetin teklifinde yüksek ziraat mühendisi şartının olduğunu ancak Muvakkat Encümenin bu unvanı kaldırdığını belirtmiştir. Şefik Bey’in konuşmasının ardından Hidayet Bey, söz alarak Şefik Bakay’a aynen katıldığını söylemiştir. Zirai mücadele için araştırma istasyonlarında da bu işin okulunu okumuş vasıflı elemanların çalışmasının daha iyi olacağının da altını çizmiştir. Hükümetin teklifi olan Zirai Mücadele Enstitüsü ve İstasyonları bölümündeki kadroların aynen kabul edilmesini istemiştir. Şefik Bey ile Hidayet Bey’in aynı noktada birleştiği kesin olduğundan iki teklifte değerlendirilmek üzere encümene verilmiştir. Verilen tekliflere ilaveler yapılarak zirai mücadele istasyonlarında kadrolar verilmiştir.²⁰¹

²⁰⁰ Arslan, a. g. e. , s.472.

²⁰¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIX. 65. Birleşim, 08.05.1957, s.83-84.*

6.MEHMET MUTLUGİL

6.1.Özgeçmişi

1916'da Mut İlçesinin Hacı Ahmetli Köyü'nde doğmuştur. Babası Molla Mehmet Efendi, annesi Hatice hanımdır. Nisan 1948'de Ali Adil - Fatma Mesude kızı Türkân hanımla evlendi. Halûk, Bülent ve Füsün' un babasıdır. İlkokulu Mut'ta, ortaokulu Silifke'de, liseyi Konya'da bitirip İstanbul Tıp Fakültesi'ne girerek 1945'te mezun olmuştur. Fransızca ve Almanca bilmektedir. Tıp Fakültesi'nden sonra Kasım 1945'te Yedek Subay Okulu'na giderek Nisan 1946 tarihinde Yedek Tabip Asteğmen rütbesiyle okulu bitirdi. Kıta hizmetini Kars'ta Çakılı Topçu Alayı'nda ve Erzurum Hasta hanesinde tamamladı. Ekim 1946'da teğmenliğe yükselip, Ağustos 1947'de terhis edildi. Askerlik dönüşü Eylül 1947'de Mut'ta serbest hekimliğe başladı. Mart 1951'de Mut Belediye Başkanlığı'na seçildi. Başkanlığı Ocak 1954'te sona erdi ve serbest tabipliğe döndü. X. Dönem seçimlerine girmiş ve yapılan seçimde DP listesinden 72552 oyla İçel Milletvekili seçilmiştir. Seçim tutanağını 5 Mayıs 1954'te alarak, 14 Mayıs 1954'te Meclis'e katılmıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım (Sıhhat ve İctimaî Muavenet) Komisyonu'nda çalışmıştır.

Yasama etkinliği X. Dönemle sınırlı kalan Mehmet MUTLUGİL, milletvekilliği sonrasında Kasım 1957'de Ankara Numune Hasta hanesine fahrî asistan oldu. Haziran 1958'de Mut'ta serbest hekimliğe döndü. Eylül 1962'de Almanya'ya giderek asistanlığını sürdürdü. Almanya'dan dönüşünde Mut'taki çalışmalarına devam etti. Bu

arada ihtisasını tamamlayarak Röntgen uzmanı oldu. Temmuz 1966'da Ankara Delice Sağlık Merkez Tabipliğine, Ocak 1972'de Muğla Devlet Hasta hanesi Röntgen uzmanlığına, Kasım 1975'te Silifke Devlet Hastahanesi uzmanlığına atanmıştır. Silifke Devlet Hastahanesi Röntgen uzmanı bulunduğu sırada Mayıs 1981'de emekliye ayrılmıştır. 17 Ekim 1992'de vefat etmiş ve Ankara'da Cebeci Mezarlığı'nda (Asrî Mezarlıkta) toprağa verilmiştir.²⁰²

Mut Asliye Hukuk Mahkemesinin 13 Kasım 1953 gün ve 1954/187, 130 numaralı kararıyla soyadı "ÜNAL" iken "MUTLUGİL" olarak değiştirilmiştir.

6.2. Meclisteki Faaliyetleri

Mehmet Bey bu dönemde meclis faaliyetlerinde pek aktif olmamış yalnızca bir konu hakkında meclise takrir vermiştir.

6.2.1. Takrirleri(Önergeleri)

Mehmet Mutlugil ve yirmi yedi arkadaşı, İzzettin Baloğlu'nun mahkûm olduğu cezanın affı hakkında kanun teklifi için takriri vermiştir. Takrir havale edilen evraklar ile Adalet komisyonuna sevk edilmiştir.²⁰³ Daha sonraki dönemde ve oturumlarda takrirler ile ilgili olarak herhangi bir bilgiye ulaşılamayıp gündem dışında kalmıştır.

²⁰² Öztürk, a. g. e. , s.396-397.

²⁰³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Onuncu Dönem Meclis Tutanakları, C.XIX. 73. Birleşim, 27.05.1957, s.337.*

IV. BÖLÜM

ON BİRİNCİ DÖNEM MERSİN MİLLETVEKİLLER

1.REFİK KORALTAN(TBMM Başkanı)

1.1.Meclisteki Faaliyetleri

1.1.1.Konuşmaları

TBMM'nin on birinci dönem birinci içtimai yılı için meclis başkanlığına seçilmesi münasebetiyle konuşma yapmıştır. Kendisine gösterilen sevgi ve saygı için ayrıca gurur duyduğunun altını çizerek daha önceki dönemlerde nasıl görevini tarafsız şekilde yaptıysa bu dönmede de aynı şekilde yapacağını söylemiştir. Meclis müzakerelerinde daha verimli çalışılmasını savunmuştur. TBMM'de milletin temsilcisi olarak daha çok çaba ve gayret gösterilmesinin halkın refahı için çalışmanın önemini bir kez daha meclis başkanı sıfatı ile açıklamıştır. Önemli ve neticeye ulaşacak şekilde kanunların çıkarılacağını ifade etmiştir. Daha sonra Muvakkat Başkanı Ali Fuat Cebesoy'un görevi sebebi ile yemin edemediğini söyleyerek, Ali Bey'i kürsüye davet ederek yemin etmiştir. Bu yemin münasebetinden sonra başkanlık divan seçimlerini başlatmıştır.²⁰⁴

TBMM'nin on birinci dönem ikinci içtimai devresi Meclis Başkanlığı seçimi için gereken heyet oluşturulmuştur. Heyetin oluşturulmasından sonra başkanlık seçimlerine geçilmiş ve seçim sonunda Refik Bey 382 oyla on birinci dönemin ikinci içtimai yılında da Meclis Başkanı olarak seçilmiştir. Meclis Başkanlığına seçilmesi münasebetiyle meclise sonsuz teşekkürlerini sunmuştur. Bu gösterilen hürmete gereken karşılığı vereceğini ifade etmiş daha sonra kendisinin ve milletvekillerinin milletin refahı için çaba gösterdiklerini de vurgulamıştır. Milletlerin hayatının sürekli geliştiğini ve Türk milletinin hayatında da önemli gelişmeler yaşadığını belirtmiş, bu gelişmeler neticesinde ihtiyaçların doğduğunu savunmuştur. Görevlerinin bu ihtiyaçlarına karşılık vermek olduğunu söylemiştir.

1.1.1.1.Teşekkür Konuşmaları(Demeçleri)

Daha sonra TBMM'sinden bir heyetin İran Parlamentosunu ziyarete gittiğini ve orada iyi karşılandıklarını söylemiştir. Bu dönemde ülkemizi tekrar ziyarete gelen İran Parlamentosu yine aynı şekilde samimi ve sıcak karşılanmıştır. Bu gelen heyetin başında İran Devleti'nin Reisi Serdar Fahir Hikmat ve Ayan Reis Vekili Mehmet Ali

²⁰⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 1. Birleşim, 01.11.1957, s.7-8.

Vares'te bulunuyordu. Meclis Başkanı sıfatıyla kısa bir konuşma yapan Refik Bey daha sonra sözü Ekselans Serdar Fahir Hikmat Bey'e vermiştir. Serdar Bey'de Türkiye ve onun yüce meclisinde olmaktan gurur duyduğunun altını çizerek kısa bir konuşma yapmıştır.²⁰⁵

TBMM'nin on birinci dönem üçüncü içtimai yılı için meclis başkanı seçilmesi ile Refik Bey teşekkür konuşması yapmıştır. Geçici başkan ile tasnif heyetinin yapmış olduğu meclis başkanlık seçimine 355 aza katılmış ve 355 oyla Refik Koraltan bu devrede de meclis başkanı seçilmiştir. Bu dönemde de meclis başkanlığına seçildiği için çok gurur duyduğunu ve bütün milletvekillerine teşekkür ettiğini söylemiştir. Bu gün olduğu gibi bu günden sonra da milletin verdiği emaneti koruyacağını ifade etmiştir. Bu seneki çalışmalara başlamadan önce meclis için Allahtan niyaz dilemiştir. Daha sonra Divan kâtipleri ve reis vekillikleri için seçime başlamıştır.²⁰⁶

Kıbrıs müzakereleri için Başbakan Adnan Menderes'in Başkanlığı'nda Londra'ya gitmekte bulunan heyetin geçirmiş olduğu üzücü ve tehlikeli kaza münasebetiyle TBMM Başkanı olarak söz almıştır. DP grup sözcüsü olan Yozgat Milletvekili Atıf Benderlioğlu yaşanan bu kaza ile ilgili olarak beyanat vermiştir. Kıbrıs meselesi için Londra'daki toplantıya katılmak maksadıyla Başbakan Adnan Menderes başkanlığında Türkiye'den hareket edilmiştir. Londra Havaalanına inişleri sırasında bir kazaya uğradıklarını açıklamıştır. Başbakanın ve bazı görevli arkadaşların bu kazadan kurtulmalarının tek tesellilerinin olduğunu söylemiştir. Şehit olan arkadaşlara da rahmet etmiştir. Bu beyanat üzerine Meclis Başkanı Refik Bey söz alarak yaşanan bu üzücü kaza ile kısa bir beyanatta o vermiştir. TBMM namına ve büyük Türk milleti namına kaza ile ilgili hisleri birkaç kelime ile ifade etmek istediği için söz aldığını açıklamıştır. Yüce milletimiz için Londra'ya giden ve talihsiz bir kazada hayatını yitiren kıymetli görev adamlarına Allahtan rahmet dilemiştir. Bu şehitlerin ailelerine sabırlı olmalarını ve ölenlerin şehit mertebesinde olduklarını açıklamıştır. TBMM'nin bu gibi üzücü ama beraberlik teşkil eden tablolara tarihi boyunca rastlanacağını altını çizerek, bu yaşanan olayında bu tablolardan biri olduğunu ifade etmiştir. Sayın Başbakan'ın bu kazadan kurtulmuş olması tek teselli olduğunu vurgulamıştır. Memleket meselesi uğrunda şehit düşenleri bir kez daha

²⁰⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 1. Birleşim, 01.11.1958, s.14-16.*

²⁰⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.X. 1. Birleşim, 01.11.1959, s.16.*

anarak, Başbakan'ın ülkeye sağ salim dönmesini temenni ederek konuşmasını bitirmiştir.²⁰⁷

Uluslararasıda yaşanan ilişkileri yakından takip ettiğini ve Türk milletinin varlığı için canlarını dahi feda edeceklerini ifade etmiştir. Milletvekilleri olarak Türk milletinin duygularını tercüman etmekten çekinmediklerini de belirtmiştir. Milletin temsilcileri olarak aldıkları bu görevi onurları ile yapacaklarına yemin eden milletvekillerine bir kez daha teşekkürlerini sunmuştur. Bu konuşmasının yanı sıra TBMM'sini ziyarete gelen İran Devleti'nin güzide heyetini de selamlamış ve meclise geldikleri için TBMM'sini gururlandırdıklarını ifade etmiştir.

TBMM Başkanı Refik Bey'in İsviçre'de yapılan bir ameliyatı dolayısıyla Büyük Millet Meclisinin kendisine gösterdiği alakadan dolayı teşekkür konuşması yapmak için meclis kürsüsüne gelerek gündem dışı konuşmuştur. Seyahat sırasında zorunlu olarak İsviçre'nin Basel şehrinde safra kesesinden acil şekilde bir operasyon geçirdiğini ifade etmiştir. Çok acı çektiğini ve sonunda iyi olup ülkeye döndüğüne değinmiştir. Orada iken meclisten gelen telgrafın onu gururlandırdığını vurgulayarak tekrar teşekkür etmiştir.²⁰⁸

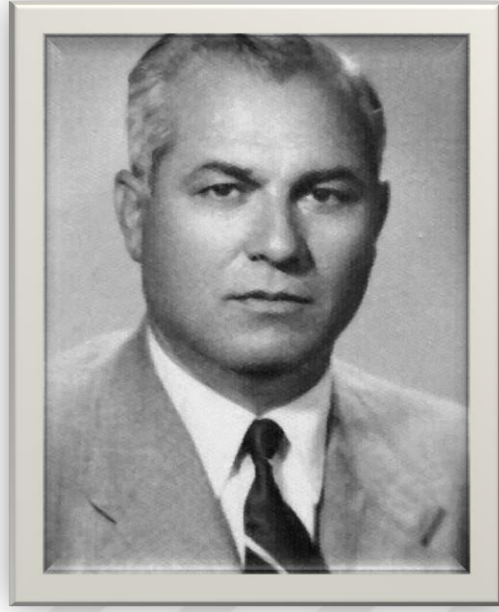
1.1.2.Takrirleri(Önergeleri)

İçel ve Kocaeli Milletvekilliklerine seçilen Refik Bey'in İçel Milletvekilliğini tercih ettiğine dair takrir vermiştir. 1.11.1957 tarih ve 8/16 sayılı yazı karşılında İçel Milletvekilliğini tercih ettiğini arz etmiştir. Kocaeli halkına sonsuz teşekkürlerini sunmuştur.²⁰⁹

²⁰⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 39. Birleşim, 18.02.1959, s.257.*

²⁰⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IV. 63. Birleşim, 02.05.1958, s.3.*

²⁰⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 2. Birleşim, 15.11.1957, s.15.*

2.İBRAHİM GÜRGEN

2.1.Özgeçmişi

2 Mayıs 1909'da Silifke'nin Saray Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Hüseyin Efendi, annesi Emine hanımdır. 1936'da Münir – Hatice kızı Emine Naciye hanımla evlenmiştir. Üç çocuk babasıdır. İlköğrenimini Mut'ta, ortaöğrenimini Silifke'de ve lise öğrenimini Konya'da tamamlamıştır. Yükseköğrenimini İstanbul Büyükdere Yüksek Orman Okulu'nda bitirip, 1934-1936 yıllarında Almanya'da Tharandt Orman Fakültesi'ne devam ederek mastır yapmıştır. Sicilinde Almanca bildiği yazılıdır. Kasım 1934'te Yedek Subay Okulu'na girerek Nisan 1935'te Piyade Asteğmen rütbesiyle mezun oldu. Kıta hizmetini tamamlayarak Kasım 1935'te teğmenliğe yükseldi ve terhis edildi. Şubat 1942'de ikinci kez silâh altına çağrılıp üsteğmen rütbesiyle Mart 1943'te terhis oldu. Ekim 1929'da Mut Merkez Okulu öğretmenliğine atanmıştır. Ancak buradaki görevinden Ekim 1930'da istifa edip ayrılmıştır. Ağustos 1933'te Tarsus Orman Mühendisliği'ne verildi. Bu görevinden, staj için Almanya'ya gitmek üzere, Temmuz 1934'te ayrıldı. Ekim 1939'da Zingal Orman A.Ş. Orman İşletme Amirliği'ne çalışmıştır. Eylül 1941'de yükselerek aynı görevle Ankara'ya geldi. Haziran 1943'te Ankara 2. sınıf Orman Mühendisliği'ne verildi. Ocak 1944'te, Özel, Şefik Kabaş Firması “Okalıptüs Ağaçlamasında” görev almıştır. Buradaki görevinden Ocak 1948'de ayrılıp, Eylül 1950'de Silifke Belediye Başkanlığı'na seçildi. Belediye Başkanlığından Ekim 1952'de istifa ederek ayrılmış ve X. Dönem

seçimlerine katılmıştır. Yapılan seçimde 72863 oyla D.P. listesinden İçel Milletvekili seçildi. Seçim tutanağını 5 Mayıs 1954'te alıp, 14 Mayıs 1954'te Meclis'e gelmiştir.²¹⁰

X. dönem İçel Milletvekili olan İbrahim Gürgen, 1957 seçimlerinde aldığı 67145 oyla yeniden milletvekili seçilmiştir. Dönem içinde Hariciye Encümeni'nde görev almıştır. XI. Dönemde de aynı seçim çevresinden milletvekili seçilen İbrahim Gürgen'e, Yassıada Yüksek Adalet Divanı'nca, Anayasayı çiğneme suçlaması ile 5 yıl ağır hapis cezası verildi. Parlamento sonrasında mesleki çalışmalarını sürdürdü. Tarsus Kasım Ekenler Çiftliği'nde Okaliptüs Ağaçlandırma İşletmesi'nde görev aldı. Bu görevinden Mayıs 1967'de ayrılıp Genel Müdürlük Teknik Müşavirliği'ne atandı, Mayıs 1973'te İstanbul Satın alma Komisyonu Orman Yüksek Mühendisliği'ne verildi. Bu görevinden Haziran 1973'te emekliye ayrılmıştır. 3 Eylül 1976'da vefat ederek, cenazesi İstanbul'da Karacaahmet Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.²¹¹

2.2.Meclisteki Faaliyetleri

2.2.1.Konuşmaları

Dâhiliye Nizamnamesinin bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle söz almıştır. Bu kanun münasebeti meclis gündemin de hararetli şekilde görüşölmeye başlanmıştır. Çeşitli maddelerin değiştirilmesi ya da tamamen ortadan kaldırılması söz konusu olmuş, kimi milletvekilleri konuşma sırasında yapılan söz kesmeler değinmiş kimi milletvekili ise söz alındığındaki süreye dikkate çekmek istemiştir. Bu maddelerden bir tanesi de 153.maddedir. Bu madde de; “soru bir konu hakkında sadece malumat istemekten ibarettir.” ifadesi eski içtüzüğe göre bir gerilme ifadesi olmasıdır.

Yani şahıslar adına konuşmanın kabul edilmez gibi görülmesi anlamına gelmekteydi. Bunu gündeme getiren Maraş milletvekili Emin Soysal, 152. maddenin de sorulan sorulara cevabın bir ay içinde verilme süresinden yakınmıştır. Eski tüzük de iki birleşimden sonra verildiğinin altını çizmiştir. Sorulara bir ay gibi bir sürede cevap vermenin uzun bir süre olduğunun altını çizmiştir. Soru meselesinin bu kadar daraltılmasının da doğru olmadığını ifade etmiştir.²¹²

²¹⁰ Öztürk, a. g. e. , s.392-393.

²¹¹ Arslan, a. g. e. , s.474.

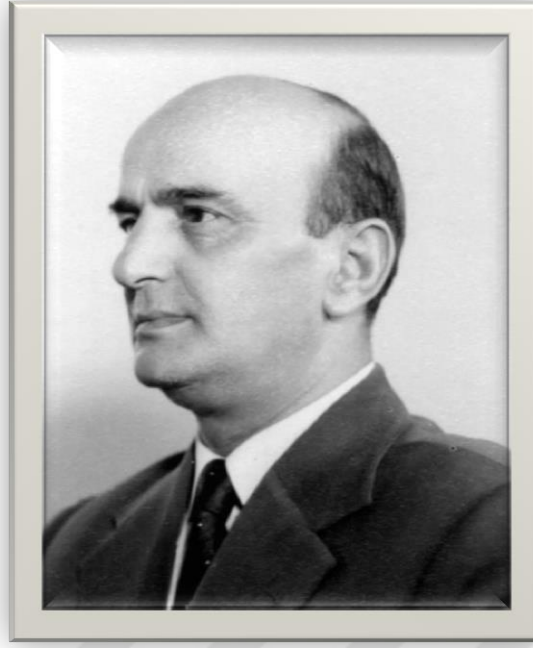
²¹² *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 20. Birleşim, 27.12.1957, s.366.*

Takrir üzerine söz isteyen Sırrı Atalay, bir grup tarafından konuşmaların onar dakikaya indirilmek istendiğini, bir grubun soruların cevaplanmasının ertesi güne bırakılmasını isteyen tekliflerin olduğunu söyleyerek neden acele edildiğini sormuştur. Memleket meseleleri kadar önemli olmadığını söylemiştir. Muhalefet olarak burada bulunmalarının boş olmadığını açıklamıştır. 1912 yılında Meşrutiyet Meclisinde millet meselleri icabında geceli gündüzlü on gün konuşulduğunu ve hatta 1912 yılında anayasanın 35. maddesinin on günde görüşüldüğünü örneklendirmiştir. Şimdi ise iç tüzük nizamnamesinin 25. maddesinin bir anda değiştirildiğini söylemiştir.²¹³ Konuşmalarına devam eden Atalay bazı mebuslar hakkında da konuşmaya başlamıştır.

Bu konuşmalar üzerine İbrahim Bey lafa girerek Sırrı Atalay'ın genel anlamda meclise hitap etmediğinin ve belli mebuslara yönelik konuştuğunu söyleyerek Meclis Başkanı tarafından susturulmasını söylemiştir. Sırrı Bey'e sert çıkış yapan İbrahim Bey, Mersin CHP'si ilçe kongresinde DP iktidarı zamanında Türkiye'ye bir buçuk milyon dolar yardım yapıldığının ve bu yardımında genel başkan dâhil DP'lilerin yediğini ifade eden konuşmayı kim yaptı ise kürsüye gelip konuşmasını istemiştir. Sırrı Bey yerine o hitabı yapanın buraya konuşmasını hakikati söylemesini istemiştir. İbrahim Bey söz almadan konuştuğu için meclis başkanı Refik Bey'den uyarı almıştır.²¹⁴

²¹³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 20. Birleşim, 27.12.1957, s.367.*

²¹⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 20. Birleşim, 27.12.1957, s.372.*

3.YAKUP KARABULUT

3.1.Özgeçmişi

1913 yılında Tarsus'ta doğmuştur. Babası Mahmut Bey, annesi Emine Hanım'dır. Evli ve iki çocuk babasıdır. Fransızca'yı biraz bilmektedir. İlkokulu Mersin'de, ortaokul ve lise tahsilini İstanbul'da Kuleli Askeri Lisesi'nde tamamlamıştır. 1934 yılında Harp okuluna kaydolmuş, 30 Ağustos 1936'da Asteğmen rütbesiyle piyade atış okuluna, 30.10.1937'de Eskişehir Hava Harp Okuluna girmiştir. 1939'da Hava Harp Okulunu tamamlayarak İzmir 3. Tayyare Alayı 25. Uçuş Birliğine tayin edildi. 1941 Mayıs ayına kadar bu birlikte iki motorlu bombardıman tayyaresiyle muharebe talim terbiyesini tamamladı. Geçirdiği tayyare kazasından sonra yer hizmetine ayrılmıştır. 1941 yılında İstanbul Hukuk Fakültesine girerek 1945 yılında hukuk tahsilini tamamladı ve askeri hâkim olarak görev almıştır. Milletvekili seçilinceye kadar askeri hâkimlik yapmıştır. 1957 seçimlerinde aldığı 67334 oyla milletvekili seçildi. Dönem içinde Arzuhal Encümeni ve Milli Savunma Encümeni'nde görev aldı. 20 Eylül 1980'de vefat etti ve cenazesi Ankara'da toprağa verildi.²¹⁵

²¹⁵ Arslan, a. g. e. , s.476-477.

3.2.Meclisteki Faaliyetleri

3.2.1.Konuşmaları

Subaylar heyetine mahsus terfi kanunun 8. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi için söz olarak, 4273 sayılı Subaylar heyetine ait verilen bu kanunun amacının tatbikat sıklığından dolayı olduğunu açıklamıştır. Askeri Ceza Kanunun birinci maddesinde bulunan suçların; askeri suçlar ve askeri kabahatler olarak ikiye ayrıldığıının altını çizmiştir. Kabahatlerin kısa hapis cezası ile cezalandırıldığını, disiplin amirleri suçluları diledikleri zaman cezalandırmak için mahkemeye verip o Oyolla cezalandırdıklarını söylemiştir. O halde disiplin yolu ile cezalandırılan subayların maaşlarına ve kıdemlerine tesir etmeyip sadece belli zamanlarda hürriyetinden mahrum kaldıklarını belirtmektedir. Maaş ve kıdem alamaması gibi aksaklıkları verilen kanun teklifi ile giderileceğini ifade etmiştir. Kanun teklifinin sadece askeri kabahatlerden dolayı subayların kıdemlerinden uzaklaştırılmasının yaratmış olduğu mağduriyeti ortadan kaldırmaya yönelik olduğunu ifade ederek sözünü bitirmiştir.²¹⁶ Böylelikle Yakup Bey tarafından verilen bu kanun görüşölmek üzere milli savunma encümenine gönderilmiş ve subayların bu gibi suçlardan dolayı terfi kıdemlerinin etkilenmesini içeren 8.madde değiştirilmiştir.²¹⁷

Devlet şurası Kanununa ek 6716 sayılı Kanunun 1.maddesine bağlı olarak cetvelde değişiklik yapılması hakkındaki kanun teklifinin Muvakkat Encümenin de görüşölmesine dair kanun teklifi münasebetiyle söz alan Yakup Bey; bu kanun tasarısının Karma Komisyonunda görüşölmesini istemiştir. Bununla ilgili olarak açıklama yapan Yakup Karabulut, anayasa gereğince bütçenin hazırlandığını ve meclise sevk edildiğini söylemiştir. Bütçe komisyonunda bu konunun görüşölmesinin gecikeceğini de konuşmasına ilave ederek tek şüphelerinin bu olduğunu söylemiştir.²¹⁸

Rize Milletvekilleri İzzet Akçal ve Muzaffer Önal'ın, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa bir ek madde ilave edilmesine dair kanun teklifi

²¹⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.III. 51. Birleşim, 26.03.1958, s.87.*

²¹⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.III. 51. Birleşim, 26.03.1958, s.133-134.*

²¹⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI. 9. Birleşim, 01.12.1958, s.6.*

sunmuşlardır. Bütçe ve Maliye encümenlerinin de bu tasarı için hazırladıkları mazbatalarının mecliste okutulması neticesinde Yakup Bey söz alarak; verilen kanun tasarısının bir emekli memurun ölümü halinde ailesine bir emekli maaşı tutarında cenaze masraflarının verilmesini kapsadığını açıklamıştır. Bu kanun sosyal adalet anlayışına uygun olduğunu söyleyerek bu kanunun maliye ve bütçe encümenlerinde görüşülmesi için bir sene önce havale edildiğini de ifade etmiştir. Ancak bütçe komisyonu bunun adalet prensiplerine uygun bulmadığını ve memuriyetten ilişkisi kesilmiş biri için tazminatın verilmeyeceğini ifade ettiklerini belirtmiştir. Bu ifadeden sonra Yakup Bey, emekli olan bir memurun Emekli Sandığı ile ilişkisinin ölünceye kadar devam ettiğini savunmuş ve emekli sandığının bir üyesi olduğunu vurgulamıştır. Emekli sandığının da ölüm olması ile birlikte fakir bir memurun cenazesini kaldırmak için yüz-yüz elli lira vermesinin hakkı olduğunu izah etmiştir. Emekli sandığı üyelerinin çeşitli hakları istemelerinin en doğal hakları olduklarını da savunan Yakup Bey, böyle bir kanun teklifini hazırladığını ve yakın zamanda meclise sunacağını söyleyerek konuşmasını bitirmiştir.²¹⁹

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı kanunun 105.maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun teklifi münasebetiyle Yakup Bey söz isteyerek konuşma yapmıştır. TSK’de bir rütbeden bir rütbeye terfi 30 Ağustos’tan 30 Ağustos’a yapıldığını söylemiştir. Bu şekilde yapılan uygulama sonucu çok kıymetli subay, astsubay ve generallerin görev yapmalarından mahrum bırakıldıklarının altını çizerek, bütçe encümeni mazbatasında bunun kabul edildiği takdirde terfi eder etmez emekliye sevk edilmediklerini söylemiştir. Bunun telafi edilmesi için mücadele etmenin faydalı olacağını beyan etmiştir. Bütçe ve Milli Savunma encümenlerinin sundukları mazbataların kabul edilmeyip ret edilmesini istirham etmiştir.²²⁰

Milli Savunma Bakanlığı’nın 1959 yılı bütçe görüşmelerinde söz alan Karabulut, kendinden önce konuşan milletvekili arkadaşlarının ve Milli Savunma Bakanının gereken izahatları yaptıklarını ancak kendisinin Hava Kuvvetlerinin durumuna değineceğini belirtmiştir. 1951’den itibaren hava kuvvetlerinin üstünde fazlaca durulduğunu ve komşu ülkedeki hava kuvvetleri ile aynı seviyeye gelmek için çaba sarf edildiğini beyan etmiştir. Sonuç olarak da gereken seviyeye ulaşıldığını

²¹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI. 13. Birleşim, 10.12.1958, s.119-120.*

²²⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI. 20. Birleşim, 05.01.1959, s.320.*

söylemiştir. Sadece pervaneli uçaklardan oluşan bir kurum iken jet uçakların bulunduğu bir kuvvet olduğunu açıklamıştır. Bununla beraber NATO çerçevesi içerisinde yapılacak herhangi bir hava harekâtını temin edebilecek alanların inşasının büyük bir bölümünün de tamamlandığını söylemiştir. NATO'nun güney bölgesinde gerçekleştirmiş olduğu atış tatbikatında Türk pilotlarının yüksek derece aldıkları görülmüştür. Daha iyi pilotların yetişmeleri için Manisa'da Hava Harp Lisesi açılmış ve bu lise daha sonra İzmir'e sevk edilmiştir. Artık NATO'nun hazırladığı sportif faaliyetlerde de Türk pilotlarının bulunduğunu ve birincilikler kazanıldığını vurgulamıştır.²²¹

Milli Savunma Bakanlığı'nın bütçe görüşmeleri devam ederken Ankara Milletvekili Selim Soley söz alarak ordudaki genç bir subayın gözünden rahatsızlandığını ve tedavisi için Londra'ya sevk edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 4598 sayılı kanun gereğince hastalığın tedavi parasının karşılanması resmi para ile gerçekleştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Ancak bu subayın tedavisinin bitirilmesi için gerekli paranın ödenemediğinden, Sağlık Bakanı tarafından gönderilen para ile tedavisi sonlandırılmıştır. Bu olay neticesinde bu kanunda eksikliklerin olduğunu belirtmiş, kanuna ilavelerin yapılmasını arz etmiştir. Yakup Bey'de Selim Soley'in konuşmasında değindiği olayın doğru olduğunu söyleyerek ona katılmıştır. Bu kanunun kapsamı; rahatsızlığın görev sırasında gerçekleştiği zaman yurt dışı tedavi masraflarının karşılanacağı şartı olduğunu bildirmiş ve bu genç subayın rahatsızlığının mevzuat dışında olduğu için yurt dışına gönderilmesinin müsait olmadığından tedavisi tamamen kabul edilmemiştir. Bu olay üzerine Bakan Bey'in kendisine rica ederek bu konu hakkında bir kanun tasarısı yapmasını istediğini söylemiştir. Bu kanunun Milli Savunma Encümenin de görüşüldüğünü belirterek malumatını arz etmiştir.²²²

Yakup Bey hürmet ettiği bir Albay'ın mecliste bulunduğunu söylemiş ve ordu meselelerinin tekrar görüşülmesinden dolayı söz alarak konuşmaya devam etmiştir. Bir örnek vereceğini ifade ederek; 1945 senesinde İkinci Dünya Savaşı sırasında Hava Kuvvetleri Hâkimi olarak görev yaptığını söylemiştir. Karamürsel, Yalova hava meydanlarının tamiri için iki yüz yirmi beş ton çimento satın alındığını söylemiştir.

²²¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 44. Birleşim, 24.02.1959, s.713-714.*

²²² *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 44. Birleşim, 24.02.1959, s.721.*

Bunun üzerine Yakup Bey Zeytinburnu, Yunus Çimento Fabrikasını tetkike gittiğini ve doksan altı ton çimentonun İstanbul'da o zamanın vekilin evinin önüne döküldüğüne şahit olduğu açıklamıştır. Vekil Yeşilköy-Florya arasındaki nöbetçi kulübesi yaptırıyorum adına çocuklarına bina yaptırmıştır. Bunun Ali Rıza Artunkal'ın inceleme sonucunda elde ettiği bilgilerle savunduğunu belirtmiş ve bu dönemde böyle olayların olmadığını ifade etmiştir.²²³

1959 yılı Milli Savunma Bakanlığı'nın bütçe görüşmelerinde değinilen bir başka konuda, Askeri muhakeme kanuna göre Paris ve Washington'da iki askeri mahkemenin bulunması ile ilgili kararnamenin çıktığını Yakup Bey konuşmasında söylemiştir. Ancak Paris'te subay sayısının az olmasından dolayı oraya herhangi birinin tayin edilmediğini ifade etmiştir. Washington'da aynı durumun geçerliği olduğunu ancak buradaki personel sayısının artması ile ilgili vekâletin tayin yapacağını izah etmiştir. Bu konudan önce konuştuğu çimento meselesinin yanlış anlaşıldığını ifade ederek hiçbir zaman eski vekile hakaret etmediğini söylemiştir. Celal Dora'nın askeri vasıtaların bu dönemde de şahsi işlerde konuşulduğunu ima ettiği için bu konuşmayı yaptığını belirterek, maksadının da Ali Rıza Bey'i teşhir etmek olmadığını belirtmiştir.²²⁴

Yakup Bey, uçuş tazminatı hakkındaki 5950 sayılı kanunun Milli Savunma ve Bütçe komisyon mazbataları çerçevesinde tekrar TBMM içtüzüğü'nün 36. Maddesinin 3. fıkrası gereğince tekrar gündeme gelmesi için vermiş olduğu takririni izah etmek için söz almıştır. TSK uçuş personelinin iki tip uçak ile uçuş yaptığını bunlardan birinin; jet av tipi uçakla uçuş yaptığını ve 6725 sayılı kanun gereğince tazminat aldıklarını söylemiştir. Bir diğer uçak tipinin ise pervaneli nakliye uçağı olduğunu ve 5950 sayılı kanuna göre tazminat aldıklarını beyan etmiştir. Bu uygulamanın iki personel arasında farklı uygulamaların yapıldığını belirterek farklılıkları ortadan kaldırmak için 5950 sayılı kanunun bazı maddelerinde değişiklik yapılması için Milli Savunma ve Maliye encümenine teklif verdiğini ve bu teklifinde kabul edildiğini söylemiştir. Ancak bu encümenlerden kabul görmesine rağmen Bütçe encümeninin de

²²³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 44. Birleşim, 24.02.1959, s.724-725.*

²²⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 44. Birleşim, 24.02.1959, s.732-733.*

15 aydan beri bekletildiğini söylemiştir. Bu bekletilen teklifin gündeme gelmesi için söz aldığını belirtmiştir.²²⁵

Askeri Ceza kanunun 3914 sayılı kanunla düzeltilmiş olan 56. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle Yakup Bey söz almıştır. Bu kanun maddesinin görüşülmesi sırasında Milli Savunma Bakanlığı Vekili Etem Menderes konuşurken, Muğla Milletvekili olan Nuri Özsan olağan üstü bir durumun olup olmadığını sormuş ve öğrenmek istemiştir.²²⁶ Nuri Bey'in sorusu olan, olağan hallerin Milli Koruma Kanunu ile ilgili olup olmadığını cevaplamak için Yakup Bey izahatta bulunmuştur. Bu durumda hükümlerin yer aldığını ve bu suçun işlenişi halinde mahkemelerin ona göre inceleme yapacağını söylemiştir. Bu olayın Milli Koruma Kanunu ile ilgisinin olmadığını da altını çizerek, Askeri Ceza kanunun bu konuda hükümlerinin olduğunu da altını çizmiştir.²²⁷

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı kanunun 40. maddesine bir (F) fıkra eklenmesine dair kanun münasebetiyle Yakup Bey Muvakkat Encümeni üyesi sıfatıyla söz almıştır. Kendisinden önce konuşan Tekirdağ Milletvekili Nurettin Aknoz, Genel Kurmay Başkan'ının yaşının 65'ten 68'e çıkarılmasının zararlı olacağını ve bu kurumun başında bulunan kişinin sadece fikren değil beden de kuvvetli olması gerektiğini söylemiştir. Bunun üzerine Yakup Bey, Genel Kurmay Başkanının yaş haddinin kanunda yazdığını ifade ederek görevinde faydalı görüldüğünde İcra Vekilleri Heyeti kararıyla birer senelik sürelerle uzatılacağını ifade etmiştir.

Bu şekilde hükümet işlerinde yarar sağlayan personellerin uzun sürede görevde tutabileceğinin de altını çizmiştir. Bu tasarının da böyle konularda karşılaşılabilecek sorunların aşılması için getirildiğini beyan etmiştir.²²⁸

Yakup Bey'in 78. Birleşimde bahsettiği 5950 sayılı uçuş tazminatı hakkındaki kanunun birinci maddesinin (a) ve (b) fıkraları ile 3. 6.ve 9. maddelerinin değiştirilmesi ve adı geçen kanuna iki geçici madde eklenmesi hakkındaki kanun için

²²⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 76. Birleşim, 03.06.1959, s.434.

²²⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 78. Birleşim, 08.06.1959, s.585.

²²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 78. Birleşim, 08.06.1959, s.586.

²²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 78. Birleşim, 08.06.1959, s.596-598.

79. Birleşimde de söz almıştır. 3. maddenin “(a) fıkrasında hava sağlık heyeti raporu ile sağlık sebeplerinden dolayı uçuştan ayrılan subay, astsubay ve pilotların hava sınıfının diğer kısımlarına nakledilir. Uçuştan çıkanların rütbede aldıkları maaşın yüzde kırkını tazminat olarak alacaklarını yazmaktadır”. Bu maddenin “(b) fıkrasında da ilk uçuşa başlama tarihinden on beş yıl boyunca uçuş hizmetleri yapanlara hava sınıfının diğer kadrolarına nakledilmesi (a) fıkrası hükümlerine göre yapılacağı belirtilmiştir”. Bu fıkarda “ilk uçuşa başlamanın on beş yıl” denmesinde bir hata olduğunu “ilk uçuşa başlama tarihinden itibaren on beş yıl” şeklinde olacağını Yakup Bey ifade etmiştir. Daha sonra Yakup Bey 9.maddeye değinilerek kursu kelimesinin aynen kalacak mı yoksa kurs mu olacaktır ibaresinde bir bozukluk olduğunu söylemiştir. 5950 sayılı kanuna geçici maddeler eklenmiştir. Eklenen geçici maddelerin ikinci maddesinde geçen “1956 gün” kelimesinin “1956 tarih” şeklinde değiştirilmesini istemiştir. Yakup Bey’in söz alarak maddeler hakkında düzeltmeler yapılmasını söylemiş ve düzeltmeler yapılmıştır.²²⁹

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı kanununa ek kanun layihası ile Maliye ve Bütçe encümenlerinin mazbatalarının mecliste görüşülmesi ile ilgili olarak görüşmeler yapılmıştır. Malatya Milletvekili olan Mehmet Zeki Tolunay’ın, Emekli Sandığı kanununa ek kanun layihasında geçici maddesinin değiştirilmesi hakkında verdiği taktir incelenmiş ve yirmi ile yirmi beş yıl hizmet süresinden sonra memurların emeklilik isteyeceklerini beyan eden hükme varılmıştır. Taktiri veren Mehmet Bey, geçici maddenin birinci fıkrasının son kısmında bulunan emekliye sevk edilme ve emekliye ayrılma işlemlerinin kurumların yapacağı ibaresinin kaldırılmasını istemiştir. Bu konuda karar verme işleminin tek taraflı yapılamayacağı için mecliste etraflıca görüşülmeye başlanmıştır. Ordu mebusu olan Ferda Güley’e göre bu kanunun tasarısı ile hükümetin emeklilik süresini tekrardan otuz yıla çıkardığını beyan etmiştir.²³⁰

Mecliste birkaç milletvekilli tarafından konuşulduktan sonra Yakup Bey, kanun tasarısı hakkında konuşmaya dâhil olarak geçici maddenin kabul edilmesinin zararlı olduğunu açıklamıştır. Yani yirmi seneyi dolduran memurun kendi isteği ile istifa edip emekli olma hakkının bulunduğunu ve istifa etmeden önce aldığı maaş kadar

²²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 79. Birleşim, 10.06.1959, s.665-666.

²³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 48. Birleşim, 28.02.1959, s.1327-1328.

emekli maaşı alacağını söylemiştir. Ancak yirmi beş seneden sonra emekliye ayrılacak kişi kurum tarafından sevk edilirse bu senelerin maaş ikramiyesini istemeye hakkının olmadığını belirtmiştir. Konuşmaları sırasında konu dışına çıktığı noktaların olduğunu söyleyen Meclis Başkanı Refik Bey, Yakup Bey'i uyarmıştır. Bu uyarı ile düşüncesini söylediğini polemiğe girmediğini savunmuştur.²³¹

Çeşitli denklik ve teşkilat kanunlarıyla diğer kanunlarda mevcut aylık ve ücretlerin değiştirilmesi hakkındaki 7244 sayılı kanunun 4.maddesinin değiştirilmesine dair konu üzerinde konuşan Yakup Bey; bu madde de isim benzerliği olması dolayısıyla bir yanlışlık yapıldığını söylemiştir. Burada tazminatların mevzu olduğunu bunun içinde pilot ve dalgıçların tazminatı ile kasa tazminatının birbirlerine karıştırıldığını söylemiştir. Uçuculuk ve dalıcılık gibi mesleklerin yıpratıcı olduğunu ifade ederek hükümetin bu mesleklerdeki şahıslara belli bir para verdiğini beyan etmiştir. Yıpranma tazminatının da yüksek olduğu ve pilotların bu tazminatı yüzde yüz aldıklarını ancak 4.maddenin kabul edilmesi ile yüzde elli oranında alacaklarını söylemiştir. Daha önce kabul edilen 6125 sayılı kanuna göre böyle bir şeyin olamayacağını da altını çizmiştir. “Tazminatların hayat standartlarına göre ayarlanmalıdır.” ibaresini de okumuştur. 4.maddeyi tekrar okuyarak üçüncü maddenin birinci fıkrasında tazminatlarının yarısını alacaklarını yazması ve eğer bu kanun tasarısının kabul edilecek olursa kahraman pilot ve dalgıçların mağdur olacağını izah etmiştir.²³² Müzakerelerin yeterli olduğu kararına varıldıktan sonra Yakup Bey dâhil birçok milletvekili 3. ve 4. maddelerin birinci fıkrasında yazılan pilot ile dalgıçların yıpranma tazminatının maaş üzerinden ödenen yüzdelerinin yarısının verilmesi ibaresinin değiştirilmesini istemişlerdir.²³³

Emekli, dul ve yetim aylıklarına zam yapılması ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli sandığı kanununa bazı hükümler eklenmesi hakkındaki kanun için Yakup Bey söz istemiştir. Bu konunun önemli olduğunu söyleyerek konu ile ilgili olan kanunun “1. maddesinde bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar bağlanmış emekli, adli malullük aylıkları ile dul ve yetim aylıklarının 6241 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önceki tutarlarına yüzde yüz zam yapılmıştır.” ifadesi

²³¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 48. Birleşim, 28.02.1959, s.1331.*

²³² *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 47. Birleşim, 27.02.1959, s.1156-1157.*

²³³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 47. Birleşim, 27.02.1959, s.1160.*

geçmektedir. 6241 sayılı kanunun 31 Aralık 1953 yılında çıktığını ve o sırada memurlara üç maaş ikramiye verildiğini, emeklilere de bir kereye mahsus bir maaş ikramiye verildiğini söylemiştir. O zamanın kanun koyucusunun yürürlük tarihini 1 Mart 1954 olarak kabul ettiğini ve maddelerinin müzakere edildiğini izah etmiştir. Bütçe Encümeni Başkan Yardımcısı Hadi Hüsman'a Kütahya Milletvekili Necdet Alkin'in bu yapılan zamlardan vergi alınacak mı diye soru sormuştur. Bu soru üzerine Başkan yardımcısı Hadi Bey bunların ikramiye olmadığını gelecek sene verilecek olan zamların mali kimliği olduğunu açıklamış ve maaş hakkında Gelir Vergisi Kanununda ne gibi muamele yapılıyorsa bunlar hakkında da aynı muamele yapılacağını söylemiştir. Bu halde 6241 sayılı kanunla yapılan zammın tamamen maaşa yönelik olduğunu belirtmiştir. Yani memurlara yapılan maaş zamlarında ne yapılıyorsa; dul, emekli ve yetimlere verilen maaşlarda da aynı zamların aynı esaslarda yapılmasının daha adil olmasını savunan Yakup Bey, Maliye Bakanlığı'nın bu konudaki görüşlerini sormuştur. Konuşmasında bu maddenin adalet prensiplerine uygun olmadığını savunarak, yetim ve dulların mağdur bırakılmaması gerektiğini söyleyerek konuşmasını bitirmiştir.²³⁴

3.2.2.Takrirleri(Önergeleri)

Yakup Karabulut; Kayseri Milletvekili Hakkı Kurmel ve Kocaeli Milletvekili Cemal Tüzün ile 6775 sayılı Askeri Temyiz Mahkeme Başkanı, savcı ve azalarıyla askeri adli hâkimlere maaş verilmesi hakkındaki kanun değişikliği ile yapmış oldukları kanun teklifleri için söz alarak takrir sunacağını belirtmiştir. Yakup Bey, 5017 sayılı kanuna ek kanunun birinci maddesine bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısını müzakere eden Muvakkat Encümeninde görüşülmesine dair takrir vermiştir. Bu takrir mahiyetinde Ankara Milletvekili olan Selim Soley'de meclise bir teklif sunmuştur. Hâkimlere verilen tazminatın arttırılmasını konu alan takririn Muvakkat Encümeninde görüşülmesini istediklerini beyan etmişlerdir. Adliye hâkimlerinin ödeneklerini arttırmaya yönelik bir tasarı olduğunu söylemiştir. Yakup Bey müzakereler için ayrılan sürenin yeterli olduğunu kanunun maddelerinin seçilmesini istemiştir. Maddelerin görüşülmesinden sonra verilen bu takrirlerin acele

²³⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII. 47. Birleşim, 27.02.1959, s.1178.*

bir şekilde Bütçe ve Adalet encümenlerinde görüşülmeye başlanmıştır.²³⁵ Verdikleri bu karar 309 oy çokluğu neticesinde kanun kabul edilmiştir.²³⁶

Yakup Karabulut Subay Okullarının açılması hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair meclise karar vermiştir. 27.03.1959 tarih ve 2/315 esas sayılı subay okulları açılmasına dair vermiş olduğu kanun teklifini geri almak için gereğinin yapılmasını rica etmiş ve kanun teklifi geri verilmiştir. Aynı şekilde Harp okulları kanun hakkında vermiş olduğu teklifinde geri verilmesini beyan etmiş;27.03.1959 tarih ve 2/316 sayılı kanun teklifi için verdiği kararı Yakup Bey'e geri verilmiştir.²³⁷

Yakup Bey, uçuş tazminatı hakkındaki 5950 sayılı kanunun birinci maddesinin (a) ve (b) fıkralarının ve 3.maddesinin (a) fıkrası ile 6. ve 9. maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna geçici bir maddenin eklenmesine dair kanun teklifinin gündemde görüşülmesine dair karar vermiştir. Bu karar hakkında söz alarak neden gündeme getirmek istediğinin de altını çizmiştir. Uçak pilotlarının arasındaki adaletsizliğe dikkat çekmiştir. Bu konun maliye encümeninde 15 aydan beri beklediğini de ifade etmiştir. Kanun hakkında müzakereye geçilmesini ve gündeme gelmesi için verdiği kararın kabul edilmesini arz etmiştir. Daha sonra oylama yapılarak ruznamede görüşülmesi kabul edilmiştir.²³⁸

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı kanununun 40. maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair karar sunmuştur. 22.01.1958 tarih ve 2/93 sayılı kanun emekli sandığının 40. maddesine bir fıkra eklenmesine dair yapmış olduğu teklifin geri verilmesi için meclise karar vermiş ve neticede kararı geri verilmiştir.²³⁹

Yedek subay ve askeri memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanuna ek kanun eklenmesi hakkındaki teklifin geri verilmesi için meclise karar sunmuş, karar ile birlikte teklifi geri verilmiştir. Daha sonra yedek subay ve yedek astsubaylar hakkında vermiş olduğu kanun teklifini de geri almak istediğini ve gerekenin yapılmasını arz

²³⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 8. Birleşim, 28.11.1958, s.766-768.*

²³⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.V. 8. Birleşim, 28.11.1958, s.1011.*

²³⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 76. Birleşim, 03.06.1959, s.433-434.*

²³⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 76. Birleşim, 03.06.1959, s.434-435.*

²³⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX. 79. Birleşim, 10.06.1959, s.644.*

etmiştir. Netice itibarıyla tkrir sunmuş ve vermiş olduğu kanun teklifleri geri verilmiştir.²⁴⁰

3.2.3.Kanun Teklifleri

Subaylar heyetine mahsus terfi kanunun 8. maddesinin değiştirilmesi hakkında teklif de bulunmuştur. Bu teklif 10.01.1958 Cuma günü yapılan 23. Birleşimde görüşülmemiş olup havale edilen evraklarla sevk edilmiştir.²⁴¹ Yakup Bey'in verdiği bu teklif Milli Savunma Encümen'inde gündeme alınmıştır.²⁴² Bu kanun teklifi üzerine söz alan Ankara Milletvekili Selim Soley, ordunun önemli iki parçası olan Subay ve Astsubaylara uygulanan kanunda subayların aleyhinde önceden beri mevcut bulunan bir hükmün Yakup Bey'in yapmış olduğu teklif ile bertaraf olacağını izah etmiştir. Ancak düzenlemelerin yapılması konusunda çalıştığı için Yakup Bey'e teşekkürlerini sunmuştur. Bu teklife örnek teşkil eden, iyi düşünölmüş 4273 sayılı subaylar heyetine ait kanunda hataları gidermek için verildiğini ancak bu kanun yüzünden birçok subayın zarar gördüğünün de altını çizmiştir. Bundan önce kanun hükümlerine ve Yakup Bey'in sunduğu teklife ek maddelerin eklenmesi hakkında tkrir sunmuştur. Söz alan Niğde Milletvekili Asım Eren; Yakup Bey'in teklifinin hakikaten bir haksızlığı doğruladığını ifade etmiştir. Ancak Askeri Ceza Kanununda umumi ceza esaslarına nazaran disiplin cezalarının farklı usullere bağlandığını söylemiş ve hafif cezalarda kıdemlerin düşürölmesinin doğru olmadığını ifade etmiştir. Göz ve oda hapsi alanların cezasının azami dört hafta olduğunu askeri mahkeme tarafından ceza verilen subay ve askeri memurların hapis cezalarının ise kısa hapis cezası olarak nitelendirildiğinde kıdemlerinin düşürölmemesini savunmuştur. Türk Ceza kanunun 26.maddesini okuyarak orada bahsedilen hapis cezası ile hafif cezanın birbirine karıştırılmamasını ve Yakup Bey'in kanun teklifine de bu hafif ceza ile hapis cezalarının ayrı tutulmasını ibaresine eklenmesi halinde teklifin kabulünün adalette eşitliğin sağlanacağını savunmuştur. Yakup Bey, Asım Bey'in konuşmalarına karşı olduğunu söyleyerek, teklifinin sadece askeri

²⁴⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.X. 7. Birleşim, 27.11.1959, s.188.*

²⁴¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.I. 23. Birleşim, 10.01.1958, s.452.*

²⁴² *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.II. 38. Birleşim, 14.02.1958, s.91.*

kabahatlerinden dolayı mahkemeye verilen subayların aldıkları cezanın kıdemlerinden ayrı tutulmasını ve mağdur olmamaları için sunduğunu tekrarlamıştır.²⁴³

4273 Sayılı kanunun 8. maddesi Yakup Bey'in teklifi üzerine; "Subaylar ile askerî memurların askerî mahkemelerce Askerî Ceza Kanununa göre mahkûm edildiklerini şahsî hürriyetlerinin sınırlanması ceza müddetleri (kısa hapis cezaları hariç) kıdemlerinden kesilir. İzinlerini mazeretsiz geçirdikleri mahkeme kararıyla sabit olanların izinsiz geçirdikleri müddetler kıdemlerinden kesilir. Yabancı memleketlere hükümetçe gönderilen subayların yolsuzluktan dolayı sicil alamayanların tahsil için geçirdikleri müddetler kıdemlerinden kesilir." gibi ifade ile değiştirilmiştir. Böylelikle 5802 sayılı kanunla Astsubaylara tanınan hakkın subaylara da tanınmasını istemiş ve bu teklif ile beraber farklı uygulamaların ortadan kalkacağını izah etmiştir.²⁴⁴ Görüşülen kanun teklifi kabul edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı kanunun 40. maddesine ek bir fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifi vermiştir.²⁴⁵ Vermiş olduğu kanun teklifi Milli Savunma, Maliye ve Bütçe encümenlerinde görüşülmüştür. Milli Savunma ve Maliye encümenlerinde konuşulmasına rağmen Bütçe encümeninde bu teklif on beş aydan beri üzerine çalışmamış olduğundan daha sonraki birleşimlerde teklifini geri çekmiştir. Yakup Karabulut ve iki arkadaşı Harcırah kanunun 1. maddesinin (b) fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi sunmuşlardır. Ancak havale edilen evraklarla birlikte Maliye ve Bütçe encümenlerine sevk edilmiştir.²⁴⁶ Maliye Encümeni Başkanı Bursa Milletvekili olan Kenan Yılmaz; müzakeresi yapılacak olan maddeler sırasında otuz beşinci sırada olmasına rağmen Yakup Bey'in tasarısının acil şekilde görüşülüp bir an önce kanunlaşması için müzakere edilmesini meclise teklif etmiştir. Oylamaya sunularak müzakere edilmeye başlanmıştır. 6245 sayılı kanunun 1. maddesinin (b) fıkrası şu şekilde değiştirilip, "Hususi kanunlarla kurulmuş Banka ve Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı, Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı ve Türk Havayolları Anonim Ortaklığı hariç" ifadesi olarak kabul

²⁴³ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.III.51. Birleşim, 26.03.1958, s.86-88.

²⁴⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.III.51. Birleşim, 26.03.1958, s.132-135.

²⁴⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.I.28. Birleşim, 22.01.1958, s.508.

²⁴⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.II.26. Birleşim, 10.02.1958, s.55.

edilmiştir.²⁴⁷ Kanunlarla kurulmuş banka ve teşekküllerin hepsini içerisine alacak şekilde hazırlanmış olmasına rağmen; anonim şirket şeklinde kurulmamış teşekküller ayrı tutularak bütün heyetin kabul etmesi ile Yakup Bey'in teklifi kanunlaştırılmıştır.

Subaylar Heyetine mahsus terfi kanunun 17. maddesine bir fıkra ve görüşülen kanuna bir geçici madde ilave edilmesine dair Yakup Bey, Milli Savunma Encümenliğine kanun teklifinde bulunmuştur.²⁴⁸ Ankara Milletvekili olan Selim Soley'de bu kanunun 7113 sayılı kanunla değiştirilmiş olan 8. maddesine bir fıkra eklenmesi ve 17. maddenin değiştirilmesine dair kanun teklifini sunmuştur. Kanun üzerine söz alan olmadığı için maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir. Böylelikle; 4273 sayılı Subaylar Heyetine mahsus terfi kanunun 17. maddesine şu ek fıkra eklenmiştir: “Çeşitli sebeplerden dolayı atamaları 30 Ağustos tarihine denk gelmeyen subayların terfileri, şartlarını elinde bulunduranların bulunmuş oldukları rütbelere ait bekleme sürelerini bitirdikleri tarihten itibaren yerine getirilir. Ancak Askeri Ceza Kanuna göre kısa hapis cezası ve özgürlüğünü kısıtlamayacak ceza alanlar hariç, mahkûm olanlar ya da yurt dışı görevlerini tamamlamayanlar bu hükümden faydalanamayacaklardır.” Bu madde oy çokluğu ile kabul edilmiş ve geçici maddenin görüşülmesine geçilmiştir. Bu geçici maddede eklenen ilave fıkraya göre orduda halen görevli olan subayların atamaları bu ek fıkraya göre yapılacağını ve ayrıca maaş farkı verilemeyeceği yazmaktadır. Ancak Milli Savunma Encümeni Zihni Üner, bu geçici maddede geçen ek fıkra kelimelerinin fazla olduğunu söyleyerek, silinmesini arz etmiştir. Bu istek üzerine düzeltmeler yapıp geçici madde oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Netice olarak sunulan kanun teklifleri genel mecliste görüşülerek oylamaya sunulmuş ve oy çokluğu ile bu kanun teklifleri kabul edilmiştir.²⁴⁹

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı kanununun 105. maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında Yakup Bey, kanun teklifinde bulunmuştur.²⁵⁰ TSK bir rütbeden bir diğer rütbeye terfi 30 Ağustos'tan 30 Ağustos'a yapıldığını söyleyen Yakup Bey, doğum yılları belli olmayan subay, astsubay ve generallerin yaş sınırı 1 Temmuz

²⁴⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IV.85. Birleşim, 25.06.1958, s.686.

²⁴⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IV.68. Birleşim, 14.05.1958, s.122.

²⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IV.85. Birleşim, 25.06.1958, s.679-680.

²⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.I.18. Birleşim, 23.12.1957, s.216.

olarak kabul edildiğini ve bu konu ile ilgili herhangi bir açıklama yapılmadığını söylemiştir. Bu sebepten dolayı çok kıymetli subay, astsubay ve generallerin görev yapmaktan mahrum kaldıklarını vurgulamıştır.

Yakup Bey'in teklifinde yaşları belli olmayanların yaş haddinin 3 Eylül olarak sayılmasını kanun teklifinde belirtmiştir. Bütçe encümenliğinde bu kanun teklifi kabul edildiği takdirde terfi eder etmez tekrar emekliye sevk edileceğinden dolayı bir engelin olduğu ileri sürülüyordu. Ordu mensupları arasında üç ile beş sene gibi uzun sürelerin olduğunu ve terfi sağlanır sağlanmaz emekliye sevk edilmenin mevzu bahis olmadığını açıklamıştır. Bu mazbatayı yerinde bulmadığını söylemiştir.²⁵¹ Maliye Encümeni mazbatasında ise bu kanun teklifinin kabul edilmesini öngörmüştür. Doğum tarihleri gösterilmemiş olanların yaş sınırı 1 Eylül olarak kabul edilmesinin ve ilave maddelerin eklenmesini ifade etmişlerdir. Bütçe encümenine göre de yaş haddinin Eylül ayının kabul edilmesi halinde yeni bir adaletsizliği ortaya çıkacağını belirtmişlerdir. Meclis başkanı şuanda bu kanun teklifi için iki farklı görüş olduğundan dolayı oylamaya geçilmeyeceğini ancak, öteki görüşülen konuların oylanmasına göre herhangi bir karar verileceğini söylemiştir. Diğer kanun görüşmelerine ve oylama safhalarına geçilmiştir. Ancak görüşmeler bittikten sonra Yakup Bey'in sunduğu kanun teklifi ret edilerek kabul edilmemiştir.²⁵²

Yakup Bey, Askeri Temyiz Mahkemesi Başkanı, savcı ve azaları ile askeri adli hâkimlere maaş verilmesi hakkındaki 6775 sayılı kanuna bağlı cetvelin değiştirilmesine dair kanun teklifini Milli Savunma, Adliye ve Bütçe encümenlerine sunmuştur.²⁵³

Milli Savunma encümeninde bu teklif kabul edilmiştir. Ancak mecliste görüşülmesi için bu kanun teklifinin Adliye ve Maliye encümeninden geçmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu kanun teklifi neticesinde askeri ve adli hâkimlere verilen ödeneklerin arttırılması gündeme gelmiştir. Daha sonra meclis başkanı bu kanunun Muvakkat Encümenin de görüşülmesi için oylamaya sunmuş ve oylama sonucu Muvakkat Encümenine verilmiştir. Ödeneklerin ücretleri görüşülmeye

²⁵¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI.20. Birleşim, 05.01.1959, s.320-321.*

²⁵² *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII.21. Birleşim, 07.01.1959, s.359.*

²⁵³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.II.37. Birleşim, 12.02.1958, s.71.*

başlanmıştır. Bazı milletvekilleri görüşülen tutarları az bulurken bazıları ise normal olduğunu savunmuştur.²⁵⁴Yakup Karabulut ve iki arkadaşının, 6775 sayılı Askeri Temyiz mahkemesi başkanı, savcı ve azalarıyla askeri adliye hâkimlere ödenek verilmesi hakkındaki kanun teklifi vermişlerdir. Daha sonra 5017 sayılı kanuna ek kanunun birinci maddesine bağlı cetvelin değiştirilmesine dair vermiş oldukları takrirleri ve kanun teklifleri encümenlerde ve genel mecliste görüşülerek oylama sonucu kanun olarak kabul edilmiştir.²⁵⁵

Rize Milletvekilleri İzzet Akçal ve Muzaffer Önal'ın Emekli Sandığı kanununa bir ek ve bir geçici madde eklenmesine dair kanun teklifi vermişlerdir. Bu kanun teklifinin görüşmeleri Maliye ve Bütçe encümenlerine sevk edilmiş ve bu kanun teklifi hakkında mazbatalarını açıklamışlardır. Kanun teklifi hakkında açıklama yapan Yakup Bey, devlet için çalışan bir memurun vefat etmesi üzerine onu cenaze masraflarını karşılayanın adalet prensiplerine uygun olduğunu ve sandığa üye olanların doğal haklarının varlığına da değinmiştir. Bu kanun teklifi ile ilgili daha önce takrir verdiğini ve takirde böyle bir kanun teklifini meclise sunacağını da açıklamıştı.

Bu kanun teklifinin Maliye encümeninde görüşülmesi için Yakup Bey, meclise teklif vermiştir. Oylama sonucu teklif Maliye encümenine sevk edilerek üzerinde görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı kanununa bir madde ilave edilmesine dair görüşmelerde maddeler üzerinde tartışılmaya başlanarak gündemde görüşülmüştür. Görüşmeler sonucunda kanuna ek maddeler eklenmiştir.²⁵⁶

Yakup Karabulut, ordu içi hizmet kanununun 4795 sayılı kanununla değiştirilmiş ikinci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi hazırlamış ve Milli Savunma encümenine vermiştir. Yine aynı şekilde Emekli Sandığı kanunun 32. maddesine bir fıkra eklenmesi için kanun teklifi vermiştir. Bu teklif Maliye ve Bütçe

²⁵⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.V.8. Birleşim, 28.11.1958, s.776.*

²⁵⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.V.8. Birleşim, 28.11.1958, s.1011.*

²⁵⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IV.79. Birleşim, 11.06.1958, s.409.*

encümenine sevk edilmiştir. Yakup Bey'in vermiş oldukları bu kanun teklifleri havale edilen evraklar arasında olduğu için gündemde görüşülmemiştir.²⁵⁷

Yakup Bey, vatani hizmet karşılığı maaş alanlarla emekli, dul ve yetim maaşı bağlanmış olanlara ödeme yapılması hakkındaki 6676 sayılı kanunun birinci maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi vermiştir. Bütçe encümenine verilmiş olan bu teklif için daha sonraki dönemlerde nasıl bir karara bağlandığına dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.²⁵⁸ Memurin kanununun 49. maddesinin değiştirilmesine ve bu kanuna geçici bir madde eklenmesine dair Dâhiliye encümenine bir kanun teklifi vermiştir.²⁵⁹ Ancak verilen bu kanun teklifinin kabul edilip ya da edilmediğine dair bir sonraki birleşimlerde herhangi bir bilgi bulunmamıştır.

Jet tayyareciliği uçuş hizmetleri tazminat kanunun 1. maddesinin (d) fıkrası ile 4. maddesinin (a) ve (c) fıkralarının değiştirilmesine ve 7. maddesine iki fıkra eklenmesine dair Yakup Bey, Milli Savunma ve Bütçe encümenlerine kanun teklifi sunmuştur.²⁶⁰ Yakup Bey'in yapmış olduğu kanun teklifi havale edilen evraklar içerisinde yer almaktadır. Daha sonra Yakup Bey, Türkiye Cumhuriyeti Emekli sandığı kanunun 65. maddesine bir fıkra eklenmesi ve görüşülen kanuna geçici bir madde eklenmesine dair kanun teklifi vermiştir.²⁶¹ Maliye, Milli Savunma ve Bütçe encümenlerine havale edilen evraklar ile sevk edilmiştir.

Yakup Karabulut, Subaylar Heyetine mahsus terfi kanununun düzenlenmiş olan 11. maddesine bir fıkra eklenmesi için Milli Savunma encümenine kanun teklifinde bulunmuştur.²⁶² Türkiye Cumhuriyeti Emekli sandığı kanununun 40. maddesi (ç) fıkrası 1 numaralı bendinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifini Milli Savunma, Bütçe ve Maliye encümenlerine vermiştir.

²⁵⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IV.71. Birleşim, 23.05.1958, s.170.

²⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.V.2. Birleşim, 14.11.1958, s.31.

²⁵⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.V.4. Birleşim, 19.11.1958, s.146.

²⁶⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.V.8. Birleşim, 28.11.1958, s.765.

²⁶¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI.22. Birleşim, 09.01.1959, s.382.

²⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI.30. Birleşim, 28.01.1959, s.629.

Yakup Bey, Dışışleri Bakanlığı memurun kanununa geçici bir madde eklenmesine dair kanun teklifini Hariciye ve Bütçe encümenine sevk etmiştir.²⁶³ Daha sonra teklifini geri çekmiştir. Yakup Bey, Subay okulları açılması hakkında kanun teklifi ve Harp okulları hakkında kanun tekliflerini Milli Savunma ve Bütçe encümenlerine vermiştir.²⁶⁴ Ancak vermiş olduğu kanun teklifleri gündemde görüşülmediği için üç ay sonra sunduğu tekliflerini taktir vererek geri istemiş ve teklifleri geri verilmiştir.

Yakup Bey, uçuş tazminatı hakkındaki 5950 sayılı kanunun birinci maddesinin (a) ve (b) fıkralarının ve 3.maddesinin (a) fıkrası ile 6. ve 9. maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna geçici bir maddenin eklenmesine dair kanun teklif vermiştir. Bu teklifi verdikten sonra taktir vererek gündemde görüşülmesini talep etmiştir. Taktir sonucu gündeme alınarak görüşülmüştür.²⁶⁵

Yedek subay ve askeri memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanuna ek kanun eklenmesi hakkındaki kanun teklifini Milli Savunma ve Bütçe encümenlerine vermiştir.²⁶⁶ Bu kanun teklifinin daha sonra kendisine geri verilmesi için taktirde bulunmuş ve kanun teklifi geri verilmiştir. Daha sonra yedek subay ve yedek astsubaylar hakkında kanun teklifin vermiştir.²⁶⁷ Ancak teklifini geri çekmiştir.

Çeşitli denklik ve teşkilat kanunlarıyla diğer kanunlarda mevcut aylık ve ücret tutarlarının değiştirilmesi hakkındaki 7244 sayılı kanunun 4. maddesinin değiştirilmesine dair Yakup Bey, Bütçe encümenine kanun teklifi vermiştir.²⁶⁸ Yakup Bey 1108 sayılı Maaş kanununa ek 1574 sayılı kanunun 2. ve aynı kanunun 3969 sayılı kanunla düzenlenmiş 3. maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifini Milli Savunma, Bütçe ve Maliye encümenine vermiştir.²⁶⁹

²⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VIII.51. Birleşim, 23.03.1959, s.63.

²⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VIII.53. Birleşim, 27.03.1959, s.141.

²⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX.77. Birleşim, 05.06.1959, s.525.

²⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.II.35. Birleşim, 07.02.1958, s.27.

²⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VIII.56. Birleşim, 03.04.1959, s.270.

²⁶⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX.80. Birleşim, 12.06.1959, s.714.

²⁶⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XI.34. Birleşim, 08.02.1960, s.582.

Yakup Karabulut ve Giresun Milletvekili Sadık Altıncan, 5957 sayılı Denizaltıcı ve dalgıçlara verilecek tazminat kanunun 1. ve 5. maddeleriyle 8. maddesinin (a) fıkrasının değiştirilmesine ve bu kanuna bir ek ve iki geçici madde ilave edilmesine dair Milli Savunma, Bütçe ve Maliye encümenlerine kanun teklifinde bulunmuşlardır.²⁷⁰

Askeri Temyiz Mahkemesi Başkanı, Savcı ve azaları ile askeri adli hâkimlere ödenek verilmesi hakkındaki kanunun 1. maddesine bağlı cetvelin değiştirilmesine dair 7281 sayılı kanunun 2. maddesinin kaldırılmasına dair Yakup Bey, Milli Savunma ve Bütçe encümenlerine kanun teklifinde bulunmuştur.²⁷¹

²⁷⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.58. Birleşim, 18.04.1960, s.189.*

²⁷¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.65. Birleşim, 06.05.1960, s.388.*

4.MEHMET HAMDİ DÖLEK

4.1.Özgeçmişi

1922 yılında Silifke’de doğmuştur. Babası Halil Bey, annesi Fatma Hanım’dır. Evli ve dört çocuk babasıdır. Fransızca biliyordu. İlk, orta ve lise tahsilini Adana’da, yüksek tahsilini 1946 yılında Ankara Hukuk Fakültesi’nde tamamladı. 1950 yılında Bayburt Sorgu Hâkimliğine tayin edildi. Anamur Savcılığı, Silifke Hâkimliği, Ermenek Ceza Hâkimliği, İslâhiye Adliye Hâkimliği yapmıştır. 1957 seçimlerinde 67228 oyla milletvekili seçilmiş ve bu dönem içinde Adliye Encümeni’nde görev almıştır. 5 Mart 1994’te vefat etmiştir.²⁷²

4.2.Meclisteki Faaliyetleri

4.2.1.Konuşmaları

Mardin’in, Daşıyan köyünden Bedirhanoğlu Hıdır Çaç’a’nın ölüm cezasına çarptırılması hakkındaki Adliye Encümeni mazbatasını münasebetiyle Mehmet Bey konuşmuştur. Bu mazbatanın mecliste okutulmasından sonra Mardin Milletvekili Aziz Uras söz almış ve hukuk konusunda çok iyi olmadığını ve amacının kimseyi ikna etmek olmadığını söylemiştir. Bu şahıs için idam cezasının meclise bir sene önce geldiğini ancak her ne sebepten dolayı olduğunu bilmeyerek geri alındığını belirtmiştir.

²⁷² Arslan, a. g. e. , s.469.

Sözüne devam eden Aziz Bey, bu şahsın işlediği suçlara değinerek katil olduğunu ve de Suriye'ye kaçtığını izah etmiştir. Bu suçlarından dolayı da idam mahkûmu olduğunu ve hiçbir şekilde avukatı olmadığını söylemiştir. Netice itibariyle Aziz Bey'in adamın ifadelerini okuduğunu ve dosyasının meclise gelip geri gitmesi münasebetiyle mahkemenin temyiz vermiş olduğunu söyleyerek meclisin hükümlanlık ve atıfet hakkını kullanması hakkında önerge vermiştir.²⁷³

Bunun üzerine söz alan Mehmet Dölek, Aziz Uras'ın söylediği gibi olayların gerçekleşmediğini ve idama mahkûm olan bu hükümlünün bir avukatı olduğunu söylemiştir. Hatta bu avukat Mersin Barosuna kayıtlı olan Ruhi Sucularlıoğlu olduğunu beyan etmiştir. Hükümlünün Mersin Ceza Evinden firar ettiğini Adana'da bir polis tarafından yakalandığını ancak polisi öldürdüğünü söyleyerek Aziz Uras'ın bilgisinin eksikliğinden bahsetmiştir.²⁷⁴ Mehmet Bey'in bu izahından sonra Aziz Bey bir polisin öldüğünü bilmediğini söyleyerek teklifini geri almak istemiştir. Bu konu üzerine müzakerelerin yapılmasıyla suçlu hakkında hükümetin açıklama yapması neticesinde bir sonraki birleşime bırakılmıştır. Adliye Bakanı Esad Budakoğlu, daha sonraki birleşimde söz alarak idam cezasına mahkûm olan suçlu Hıdır Çaç'a'nın ayrıca polis memurunu öldürdüğü için 3ay 13 gün ve Mersin Ceza evinden firar ettiği için 13 ay daha mahkûmiyet aldığını yapılan incelemelerde görüldüğünü söylemiştir. Bundan başka mahkûmiyetinin olmadığını da altını çizmiştir. Aziz Uras tekrar söz alarak bir önceki birleşimde söylediği gibi idam cezasından ziyade ona eş değer olan müebbet hapis cezasının verilmesi talebinde ısrar etmiştir.²⁷⁵

Mehmet Dölek, söz alarak Hıdır Çaç'a'nın işlediği suçları tekrar etmiş ve Mersin Ceza Evinden nasıl kaçtığını açıklamıştır. Ceza evinden kaçtığı sırada onu başgardıyanın gördüğünü ve sonra peşine takıldığını söyleyip Tarsus'a kadar gittiğini izah etmiştir. Mardin canavarı olarak ünlenen Hıdır Çaç'a'nın kaçış güzergâhı hakkında bilgi vererek şahitlerin ifadesini de konuşmasına eklemiştir. Adliye Bakanın da söylediğini gibi firar ettiği için Türk Ceza Kanununun 298/2 maddesi gereğince 13 ay daha mahkûmiyet aldığını ve yaralama suçundan dolayı da 3 ay 13 gün süre ile hapis cezası aldığını tekrarlamıştır. Mehmet Bey, Aziz Uras'ın bu olayı basit bir

²⁷³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI.21. Birleşim, 07.01.1959, s.364.*

²⁷⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI.21. Birleşim, 07.01.1959, s.365.*

²⁷⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI.22. Birleşim, 09.01.1959, s.389-390.*

şekilde anlattığını söyleyerek dönemin gazetelerinin adlarını ve tarihini vererek olayın önemi açıklamaya çalışmıştır. Mehmet Bey, 5 Şubat 1954 tarihli Yeni Sabah ve Hürriyet gazetelerinin Mardin canavarı ile ilgili çıkan bütün haberleri de mecliste okumuştur.

Aziz Bey bunların gazete haberi olduğunu söylemesi üzerine Mehmet Bey, daha önce söylediklerinin Mersin Başsavcına ait evraklardan okuduğunun altını çizerek Aziz Bey'e çıkışmıştır. Resmi evrakların ve çeşitli deliller ile şahitlerin ifadelerini göz önünde bulunduran Mehmet Bey Mardin canavarı diye adlandırılan Hıdır Çaç'a'nın idam cezasını hafifletecek yada müebbet hapis cezasına çevirecek herhangi bir sebep görmediğini ifade etmiştir.²⁷⁶

Birkaç milletvekili tarafından tartışılan idam cezasının müebbet hapis cezasına çevrilmesi konusu ve Aziz Uras'ın tavrı meclis başkanı tarafından oylamaya sunulmuş, oylama sonucu Aziz Bey'in tavrı ret edilmiştir. Adliye encümeninin mazbatasına ise oy çokluğu ile kabul edilmiş ve Mardin canavarının idamı verilmiştir.²⁷⁷

Danıştay Başkanlığı'nın 1959 yılı bütçe görüşmeleri sırasında söz alan Mehmet Bey, konuşmasına başlamadan önce Danıştay çalışanlarının devlet içerisinde ne kadar önemli bir mevkide olduğunu söyleyip onlara teşekkür ederek konuşmasına başlamıştır. Kendinden önce konuşan CHP meclis grup sözcü Şahap Kitapçı, 1959 yılı Danıştay bütçesi konuşmasına başlamadan önce her sene meclis kürsüsünde hükümetin vermiş olduğu sözlerin tutulmadığını ve söyledikleri ifadelerin hiçbirinin dikkatte alınmadığını söylemiştir. Verdikleri tekliflerin görüşülmediğinin de altını çizen Şahap Bey, bu yıl ki bütçe görüşmelerinin ortak bir karar ile yapılmasını temenni etmiştir. Şahap Bey'in ifadesinden sonra söz alan Mehmet Bey, her sene verilen sözlerin yerine getirilmemiş gibi konuşulmasının yanlış olduğunu ifade ederek, halkın Danıştay'a ve hükümete karşı olan güvenini sarstığını söylemiştir. Hükümet olarak bu ifadeleri ret ettiklerini savunmuştur. Devletin en yüksek idari teşkilatı olan Danıştay'ın çok yoğun çalıştığının da altını çizmiştir.²⁷⁸

²⁷⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI.22. Birleşim, 09.01.1959, s.3391-392.

²⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI.22. Birleşim, 09.01.1959, s.394.

²⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII.44. Birleşim, 24.02.1959, s.631.

Mehmet Bey, Danıştay'ın çalışmalarının uzun ve ayrıntılı olduğu için bazı sözlerin veya işlerin zamanında bitmediğini söyleyerek kendince yaptığı bazı çalışmalarını mecliste arz etmek istemiştir. Bu çalışmaları maddeleyerek açıklamaya çalışmıştır.²⁷⁹

1. Danıştay'a gelen işlerin yoğun olduğunu bu yüzden de bazı dileklerin zamanın da bitmediğinin altını çizmiştir. Bu sorunun ise Danıştay'a gelen bazı işlerin yetkili mercilere paylaştırılarak azaltılmasına gidilmesini,

2. Danıştay kanununda usul kolaylıklarının sağlanması,

3. Danıştay da esaslı bir değişim için Adliye encümenine gelen kanun teklifinin kendisini memnun ettiğini ve dikkate alınmasını,

4. İstatistik Umum Müdürlüğü'nün ayrı bir binaya çıkarılarak bu binanda Danıştay'a bırakılmasını,

5. Memurların terfi işlerinde Danıştay'a mensup memurların aynı şekilde faydalanmaları, ifade ederek Danıştay'ın 1959 yılı bütçe görüşmelerinde söyleyeceklerinin bunlar olduğunu izah ederek konuşmasını bitirmiştir.

İzmir Milletvekili Kemal Serdaroğlu'nun, Trafik Kanunu ile Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinde zikredilen suçları işleyen şoför ve sürücülerin affına dair kanun teklifi münasebetiyle Mehmet Bey, söz almıştır. Bu kanun teklifinin maddeleri tek tek okunmuş ve bazı hakkında takrir verilmiştir. Bazı takrirler kabul edilmiş bazıları ise kabul edilmemiştir. Mehmet Dölek söz alarak Yozgat Milletvekili olan Sefer Eronat'ın takriri hakkında konuşmuştur. Mehmet Bey bu takrirden bazı belirsizliklerin olduğunu ifade ederek suç alışkanı olanlara Türk Ceza Kanununun 81. maddesindeki hükmü anlamak gerektiğini söylemiştir. Bu takrirden anladığı mananın, trafik suçlarından suç alışkanlıkları olanların aften istisna ettiğini belirtmiştir. Trafik suçlarının kasten olmadığı ve bu yüzden de trafik suçlarında suç alışkanlığının olmayacağını ifade etmiştir. Af kanununda trafik suçlularını da kapsamasının ve faydalanmaları maruzatını belirtmiştir.²⁸⁰

²⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VII.44.Birleşim, 24.02.1959, s.632.

²⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.IX.80. Birleşim, 12.06.1959, s.778.

Göhlhisar'ın Armutlu mahallesinden Şakiroğlu, Ayşe'den doğma 1336 doğumlu Hüseyin Erarı'nın affına dair kanun münasebetiyle Adliye Encümeni adına Mehmet Bey söz alarak konuşmuştur. Mahkûm Hüseyin Erarı'nın yaşadığı olayı kısaca özetlemek istediğini söyleyerek; Hüseyin Bey gece evde yatarken şikâyetçi olan Şükrü Ertılav bir kahvede kumar oynarken yakalandığını ve yakalanması sonucu tutuklandığını ancak kefalet ödeyerek çıktığını belirtmiştir. Daha sonra Şükrü Ertılav, mahkûm Hüseyin Erarı'nın evinin önünden geçerken bağırıp küfür etmeye başlamış onları ihbar edenin Hüseyin Bey olduğunu söylemiş ve hatta haneye tecavüz etmesi üzerine aralarında tartışma başlamıştır. Bunun üzerine aynı şekilde Hüseyin Bey'de küfür etmiştir. Taşdığı ruhsatsız silahtan ve hakaret davasından Hüseyin Erarı'nın mahkûmiyet aldığını söylemiştir.

Mehmet Bey, mahkûm olan Hüseyin Bey'in suçsuz olduğunu ve kendini koruduğunu söylemiştir. Kırşehir Milletvekili olan Fazıl Yalçın ise Hüseyin Bey'in tamamen suçlu olduğunu söylemesine karşın Mehmet Bey aynı durumda gece yarısı böyle bir durumda karşılaşınca kendinin ne yapacağını sormuştur. Mehmet Bey mahkemenin verdiği kararda bir noktayı dikkatten kaçırdıklarını söyleyerek olaya sebep olan Şükrü Bey'in olduğunu ifade etmiştir. Verilecek olan tazminatın da reddini istemiştir. Hüseyin Bey'in de altı çocuklu vilayet meclisinin daimi üyesi olduğunu ve iyi tanınmış düzgün biri olduğunu ekleyerek suçsuzluğu ile ilgili kararın meclisin vermesini istemiştir.²⁸¹

Af Kanuna dair diğer milletvekilleri de söz almış ve kimisi takrir sunmuştur. Tekrar söz alan Mehmet Bey, ikinci kez söz alma sebebinin Fazıl Yalçın'ın söylemi için aldığını belirtmiştir. Fazıl Bey; Mehmet Bey'inde Adliye encümeni olarak af konusunda karasız kaldığını ifade etmiştir. Ancak Mehmet Bey kendisinin af taraftarı olduğunu ancak meclis kararını etkilememek için biraz daha ölçülü konuştuğunu ifade etmiştir.²⁸² Mecliste uzun süre tartışılan bu olay sonrasında af kanunu oylamaya sunulmuş ve oy çokluğu ile Hüseyin Erarı iki yüz lira tazminat karşılığında affedilmiştir.²⁸³

²⁸¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.X.7. Birleşim, 27.11.1959, s.207-208.*

²⁸² *Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.X.7. Birleşim, 27.11.1959, s.211.*

²⁸³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.X.7. Birleşim, 27.11.1959, s.216.*

Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul, İstanbul Teknik, Ankara ve Ege üniversiteleri ile Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü'nün 1960 yılı bütçe görüşmeleri sırasında Mehmet Bey söz alarak; Milli Eğitim Bakanlığında çocuk kütüphanesi olmayan kaza ve vilayetlerde kütüphanelerin açılmasını istemiştir. Çok önemli bir konu olan çocuk kütüphanelerinin varlığının yok sayılmamasını ve üzerinde dikkatle durulması gerektiğini savunmuştur. Çocukları sokaktan kurtarmanın en iyi yolunun kütüphane açmak olduğunu ve çocukları buralara yönlendirmenin olduğunu altını çizmiştir.²⁸⁴

5.HÜSEYİN FIRAT

5.1.Meclisteki Faaliyetleri

5.1.1.Konuşmaları

Urfa Milletvekili Esat Mahmut Karakurt'un, 29.10.1957 tarihinde Mersin'de gerçekleşen bir cinayet olayı dolayısıyla yapılan inceleme sonucu soru sormuş ve bu soru münasebetiyle Hüseyin Bey söz almıştır. Hüseyin Bey 1957 seçimlerinden iki gün sonra gerçekleşen bu cinayet hadisesinde muhalif parti vekillerinin Adliye encümenine sormuş olduğu ve kendisine katildir, suçludur gibi ithamlarda bulundukları için söz aldığı tekrar etmiştir. Hakkında bu ithamları söyleyecek herhangi bir delil olmamasına rağmen böyle konuşulmasını anlamadığını ifade etmiştir. Ancak bu olayın Mersinlilerin ve otuza yakın gazetecinin gözü önünde olduğunun altını çizmiştir. Olay sırasında DP binasında beş yüze yakın kişinin arasında oturduğunu ve bu yüzden olay ile yakından uzaktan alakasının olmadığını söylemiştir. Başsavcı sabaha kadar delil toplarken, kendisinin de Toros Otelinden dışarı adım atmadığını belirtmiştir. Gazetelerde kendi ile ilgili herhangi bir yazının olmadığını işaret etmiştir. Hatta Mersin'de işlenmiş bir suçu ölen kişinin avukatının ısrarı üzerine dava Eskişehir'e sevk edildiğini söylemiştir.²⁸⁵ Burada incelemeler bir karara bağlanmış ve Murat Sevim isimli kişinin berat ettiğini söylemiştir. Konuşmasına devam ederken cinayeti işleyen Zeki Budur verilen delillerde kendini koruduğu sırada cinayeti işlediğini belirtmiş ve mahkeme de karara bağlamıştır. Hüseyin Bey Anayasanın 54. maddesi gereğince kararı verilmiş bir hadisenin neden mecliste görüşülmek istendiğine bir anlam yükletemediğini belirterek maksatların farklı olacağını savunmuştur.

²⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XII.48.Birleşim, 26.02.1960, s.628.

²⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XI.25. Birleşim, 18.01.1960, s.224.

Aslında bunun üzerinde durulması gerektiğini savunan Hüseyin Bey, mahkemede karara bağlanan olayın meclise taşınıp şahsına ve bağlı bulunduğu partinin hedef alındığını dile getirmiştir. Ölen kişinin avukatının mecliste almadığı sonucu politik oyunlar ile mecliste almak maksadında olduğunu ve hatta Urfalı Esat'ın karısının üç CHP milletvekili ve avukatla evde görüştüğünü bazı sanıkların Ağır Ceza Mahkemesinde söylediğini belirterek maksatlarını farklı olduğunu tekrar vurgulamıştır. Daha sonra Hüseyin Bey Başsavcının isteği ile kendisinin de ifadesinin alındığını söylemiştir. Hüseyin Bey, daha sonra Urfalı Esat'ın maksadının ortaya çıktığını söylemiş ve güvenini kırarak seçmenlerin önünde kendini yüceltmek olduğunu ifade etmiştir. Hüseyin Bey Urfalı Esat'ın böyle yaparak Adaletin istiklalini ve mahkeme kararlarını çiğneyerek kendini seçmenlerine beğendirmeye çalıştığını vurgulamıştır. Urfalı Esat'ın maksadının kendisini ve DP'nin adını karartmak olduğunun açık şekilde görüldüğünü Hüseyin Bey bir kez daha dile getirmiştir. Hüseyin Bey bu olay ile herhangi bir ilişkisinin olmadığını belirterek yüce mahkemenin kararına saygı duyduğunu söylemiştir.²⁸⁶

Mahkemeye ve Anayasaya saygısı olduğu için fazla konuşmak istemeyen Hüseyin Bey eğer konuşacak olursa Esat Beyin seviyesine düşeceğini ve Esat Bey'in kötü bir hale düşeceğini vurgulamıştır. Bunu üzerine Esat Bey hakkında ne biliyorsa açıklaması için Hüseyin Bey'in üzerine gitmiş, Hüseyin Bey'de Esat Karakurt'un bıçakla sekiz kişiyi yaralayan bir zavallı Urfalı olduğunu açıklamıştır. Mersin'de kendisinin Urfalı olduğu için kendisi ile hemşeri olarak geçinerek sürekli bürosuna gelerek para istediğini söylemiştir.

Hatta karısının Hüseyin Bey'in yanına gelerek öteki partililer tarafından para ile kandırıldıklarını ifade etmiştir. Bu olayları açıkladıktan sonra Hüseyin Bey olayla ilgili herhangi bir delilin kendisine ait olduğu anlaşılsaydı meclis huzurunda yargılanmasını istediğini söyleyerek, Esat Bey'den ömür boyu Allah'ın ve meclisin huzurunda davacı olduğunu belirterek sözünü bitirmiştir.²⁸⁷

²⁸⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XI. 25. Birleşim, 18.01.1960, s.225.*

²⁸⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XI. 25. Birleşim, 18.01.1960, s.226.*

6.MEHMET HİDAYET SİNANOĞLU(SİNAN HİDAYETOĞLU)

6.1.Meclisteki Faaliyetleri

Hidayet Bey bu dönemde meclise kanun veya tahrir vermemiş yalnızca görüşülen bir konu hakkında söz isteyerek konuşma yapmıştır.

6.1.1.Konuşmalar

1580 sayılı Belediye Kanununun 7078 sayılı kanununla düzenlenmiş 7. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle Sinan Bey, söz alarak bugünkü belediye sınırları içerisinde bulunan imar faaliyetlerini tamamlayamadıklarını ve birçok kamu hizmetinin yapılmadığını söylemiştir. Bazı belediyelerinin sınırlarının gelişigüzel bir şekilde genişlediğini ifade ederek; kanalizasyon, elektrik, mezbaha ve sularının olmadığını vurgulamıştır. Bu gelişigüzel genişlemenin devam etmesi ile belediyelerinin köyleri içine aldığı belediyelikten çıkıp bölge şehir olacaklarını ifade edip bunun için önlem alınmasının gerektiğini belirtmiştir. Böyle devam ederse hiçbir şekilde imar faaliyetlerini yerine getiremeyeceklerini söyleyerek bu maddenin reddini istemiştir.²⁸⁸

²⁸⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.64. Birleşim, 04.05.1960,s.375.*

7.NİYAZİ SOYDAN

7.1.Özgeçmişi

1914 yılında Tarsus ta doğmuştur. Babası Salih Bey, annesi Naciye Hanım'dır. Evli ve iki çocuk babasıdır. Fransızca biliyordu. 1939 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Askerlik görevini yedek subay olarak yapmıştır. Adana Sıtma Savaş, Çorum Hükümet, İstanbul Heybeli Ada Sanatoryumu ve Haydar Paşa Numune Hastanelerinde asistanlık yaptı. Bergama Belediye Hastanesinde, Sivas Numune Hastanesinde ve Tarsus Devlet Hastanesinde Dâhiliye mütehassısı olarak görev almıştır. Daha sonra görevinden istifa ederek serbest doktorluk yapmaya başlamıştır. Çorum Kızılay Cemiyeti, Tarsus Çocuk Esirgeme Cemiyetinde başkanlık yaptı. 1957 seçimleri sonunda aldığı 67096 oyla milletvekili seçilerek, dönem içinde Sıhhat ve İctimai Muavenet Encümeni ve Sanayi Encümeni'nde görev almıştır. 10 Mart 1986'da vefat etmiştir.²⁸⁹

7.2.Meclisteki Faaliyetleri

7.2.1.Konuşmaları

Maaş Kanununa ek 4379 sayılı kanunun 1. ve 2. maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı geçici maddeler eklenmesine dair 5585 sayılı kanun geçici madde ilavesi hakkındaki 6724 sayılı kanuna ek kanun eklenmesi hakkında söz almıştır. Konuşmasının sebebinin vermiş olduğu önergeyi biraz daha açıklamak istediği için olduğunu söylemiştir. Şahap Kitapçı ve Hıdır Aydın'ın verdikleri bu teklifin yerinde bir teklif olduğunu söylemiş ve Niyazi Bey'de kendi önergesi ile karşılaştırıldığı için

²⁸⁹ Arslan, a. g. e. , s.470-471.

açıklama gereği duymuştur. Yirmi yedinci birleşimde görüşülen bu teklif bir sonraki birleşime kadar sarkmıştır. Ancak Niyazi Bey kendi önergesi ile verilen teklifin hiçbir şekilde ilişkisinin olmadığını söyleyerek, önergenin esasının 4379, 5585 ve bunlara ek 6724 sayılı Maaş Kanunlarına mevcut olduğunu bildirmiştir.²⁹⁰

Ancak bazı belli başlı farkların olduğunun altını çizmiş ve askeriyedeki terfi işlerine değinmiştir. Askerliklerini er olarak yapan memurlar ile askerliğini yedek subay olarak yapan memurlar arasında kanunun çok farklı olduğunu söyleyen Niyazi Bey; bunlara yapılacak olan işlemlerinde farklı olduğunu belirtmiştir. Çünkü bu farklılık aralarındaki eğitim seviyesinden geldiğini ve er olarak askerlik yapan memurların görevlerinde maaş almadıklarını izah etmiştir. Bu erlerin herhangi bir işten sorumlu olmadıklarını sadece kendi silahlarından sorumlu olduklarını beyan etmiştir. Ancak yedek subaylar eğitimlerinden dolayı erlerden daha üst mevkide oldukları için bütün bir bölüğün sorumluluğunu üstlerine alabildiklerini söylemiştir. Bu gibi faaliyetlerde bulundukları için aldıkları maaşlar rütbeliler ile aynı ve hatta terfi ettiklerini belirtmiştir. Niyazi Bey, bu yüzden bu önergesini verdiğini yedek subayların mağdur edilmesini istemediği için açıklama yaptığını açıklamıştır. Böylelikle adaletsizliği önlemeye çalışmıştır.²⁹¹

7.2.2.Kanun Teklifleri

Niyazi Soydan ve otuz bir arkadaşının, Recep oğlu 1315 doğumlu Nuri Ateşoğlu'na vatani hizmet yaptığından dolayı maaş bağlanması hakkında kanun teklifi vermişlerdir. Havale edilen evraklar arasında Maliye ve Bütçe encümenine sevk edilmiştir.²⁹² Teklifin görüşüldüğüne dair herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

Maaş Kanununa ek 4379 sayılı kanunun 1. ve 2. maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı geçici maddeler eklenmesine dair 5585 sayılı kanun geçici madde ilavesi hakkındaki 6724 sayılı kanuna ek kanun teklifini Maliye ve Bütçe encümenlerine vermiştir.²⁹³ Daha sonraki birleşimlerde Niyazi Bey'in vermiş olduğu kanun teklifine karşılık Maliye ve Bütçe encümenlerinin mazbataları gündeme sevk

²⁹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XII.28.Birleşim, 25.01.1960, s.314.

²⁹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XII.28.Birleşim, 25.01.1960, s.315.

²⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.VI.31. Birleşim, 30.01.1959, s.673.

²⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.III.61. Birleşim, 28.04.1958, s.311.

edilmiştir.²⁹⁴ TBMM yirmi altıncı birleşimde gündeme alınan Niyazi Bey'in kanun teklifi yine görüşülemedi. Bu kanun teklifinin görüşülememesinin sebebi ise Maliye Bakanının mecliste bulunmamasından dolayı bir kereye mahsus bir sonraki birleşime bırakılmıştır.²⁹⁵

Yirmi yedinci birleşimde Niyazi Bey'in teklifi görüşülmüş ve teklif ettiği gibi bazı maddeleri değiştirilmiş ve bazı maddeleri aynen kabul edilmiştir. Ancak bazı maddeler üzerinde bir daha konuşulması gerektiğinin altı çizilmiştir.²⁹⁶

Niyazi Bey'in verdiği kanun teklifi mecliste tekrar görüşülmeye başlanmış ve bazı milletvekilleri kendilerinin vermiş olduğu takrirler ile birleştirilerek görüşülmesini istediği gibi bazı milletvekilleri ise maddelerin görüşülmesini istemiştir. Maddeler tek tek incelenerek görüşülmüştür. Maddelerdeki hükümlerin değiştirilmesini isteyen kimi milletvekili takrir vermiştir. Verilen birkaç takrir dikkate alınarak görüşmelere devam edilmiştir. Terfi ve maaşlar üzerinde durulmuştur. Özellikle astsubay ve yedek subayların terfileri ile aldıkları maaşların neler olduğu tartışmanın içerisinde incelenmiştir. Takrirlerin dikkate alınmasından dolayı görüşmeler diğer birleşime kalmıştır.²⁹⁷ Ancak dikkate alınan takrir ile birlikte encümene giden maddelerin gelmediğinden dolayı meclis başkanı maddelerin konuşulmasını bir sonraki birleşime bırakmıştır.²⁹⁸ Otuz birinci birleşimde de geçici madde encümenden gelmediği için görüşmeyi yine ertelemiştir.²⁹⁹

Yirmi sekizinci birleşimde encümene gönderilen maddeler 33, 34, 35 ve 36. Birleşimde de gelmediği için gündemde olmasına rağmen ertelenerek konuşulmamıştır. Daha sonraki birleşimlerde de gelmeyen maddeler olduğu için

²⁹⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.X.18. Birleşim, 28.12.1959, s.438.*

²⁹⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XI.26. Birleşim, 20.01.1960, s.257-258.*

²⁹⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XI.27. Birleşim, 22.01.1960, s.298-303.*

²⁹⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XI.28. Birleşim, 25.01.1960, s.313-352.*

²⁹⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XI.30. Birleşim, 29.01.1960, s.412.*

²⁹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XI.31. Birleşim, 01.02.1960, s.453.*

Niyazi Bey'in vermiş olduğu kanun teklifinin görüşölmesi askıya alınarak gündemden kaldırılmıştır.³⁰⁰

³⁰⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi On Birinci Dönem Meclis Tutanakları, C.XIII.65. Birleşim, 06.05.1960, s.392.*

V. BÖLÜM

27 MAYIS 1960 ASKERİ DARBESİ VE MİLLETVEKİLLERİNİN YASSIADA YARGILANMALARINDAKİ SAVUNMALARI

1.27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi

Darbe, Türk Dil Kurumu tarafından “bir ülkede baskı kurarak, zor kullanarak veya demokratik yollardan yararlanarak hükümeti istifa ettirme veya rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme işi” olarak tanımlanmıştır. 7 Ocak 1946’da kurulan DP oluşturulmak istenen demokrasi kavramının önünü açmıştır. DP, 1950 seçimlerinde büyük farkla CHP’nin iktidarını elinden almış ve tek başına iktidar partisi olmuştur. Ayrıca 1954, 1957 seçimlerinde de tek parti olarak ülkeyi DP 27 Mayıs 1960 darbesine kadar yönetmeyi başarmıştır. 1945-1946 yılı sonrası çok partili sistemin ve ekonomik kalkınmanın toplumsal hareketliliği yoğunlaştırdığı ve insanların üst kesimlere dâhil olma şartlarını değiştirdiği düşünülmüştür. Tarım üreticisi, sanayici ve profesyonel diğer gruplardan gelen siyasi parti kanallarını kullanarak ve ekonomik güce dayanarak doğan yeni elitler siyasi sistemi değiştirmişlerdir. Bu sivil elitlerin ortaya çıkması, devletçi ve ordu mensubu elitlerle karşı karşıya gelmelerine sebep olmuştur. Bu farklı kökenli elitlerin karşılaşmasında 1960 darbesinin tetikleyici unsuru oluşmuş ve netice itibarıyla sadece darbeyi etkilememiş Türkiye’nin siyasi yapısına da yeni sistem getirmiştir.³⁰¹

1946 yılında başlayan demokratikleşme hareketlerinin ardından 14 Mayıs 1950 günü iş başına gelen DP, on yıllık iktidarı süresince siyasi, ekonomik ve toplumsal hayatta yarattığı önemli değişimlerle Türk siyasi tarihine damgasını vurmuştur. Ancak her iktidar gibi zaman içinde yaptığı hataların etkisi ile DP de büyük bir yıpranma yaşamış ve bu yıpranma da aslında darbeyi yaratan koşulları hazırlamıştır.³⁰² 1950-1960 yılları, DP iktidarı ya da on yıl kesintisiz başbakanlık yapmış olan Adnan Menderes’in adıyla “Menderes Dönemi” olarak da bilinir. Ancak 1950-1960 dönemi askeri bir darbe sonucu kapanmıştır. 1928-1940 yıllarındaki kabinelerde çoğunlukla subay kökenli bakanlar bulunmuştur. 1950-1960 yılları arasındaki hükümet kabinelerinin büyük kısmı ise sivillerden oluşuyordu; ama genel anlamda ordunun

³⁰¹ Kemal H. Karpat, *Türk Siyasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015, s.130-133.

³⁰² Meltem Önder, “1960 Darbe Sürecinde Akis Dergisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.XIV. , Bahar 2014, s.285.

rejimle ve devletle olan ilişki geleneğinin devamlılık arz etmesi ile darbenin gerçekleşmesini kolaylaştırmıştır.³⁰³

27 Mayıs gününün ilk saatlerinde ordu, düzen dışı bir örgütlenme ile yönetimi ele aldığını bir bildiriyle radyolardan yayımlamıştır. DP iktidarının yaratmış olduğu siyasi mücadeleyi demokratik zemine çekmek istediğini bildiren ordu, bütün vatandaşların ve DP'lilerin her türlü güvenliklerinin ordunun teminatı altında olduğunu ve yapılan tüm ittifak anlaşmalarına da bağlı kaldıklarını ilan etmiştir.³⁰⁴ 1960 Askeri müdahalesi Adnan Menderes yönetimindeki DP'nin ihlal ettiği demokratik özgürlükleri geri getirmeyi amaçlamış olsa da darbe sonrası askeri hükümet başlangıçtaki amacını ilk adımda aşan çeşitli hareketler yapmaya başlamıştır.³⁰⁵

Darbenin gerçekleşmesinde başlıca sebep olarak iktidar-muhalefet ilişkileri önemli rol oynamıştır. Türkiye siyasi tarihinde muhalefet partilerine bakış genellikle olumsuz olmuş ve bu oluşumların neticesinde iktidar-muhalefet arasında bir tahammülsüzlük boy göstermiştir. Bu tahammülsüzlük neticesinde de gerçekleşecek olan darbe hareketi kaçınılmaz olmuştur. Sadece bu dönemle sınırlı kalmayan iktidar-muhalefet ilişkileri ilerleyen zamanda da kendisini göstermiştir. Asker ile DP arasındaki gerilimin oluşmasında, DP'nin 1950'de orduda gerçekleştirdiği tasfiye etkili olmuştur. Fakat bu gerginliğin artmasında farklı gelişmelerin özellikle 1954'ten itibaren etkili olmaya başladığı söylenebilir. Bu dönemden itibaren ordu içerisinde darbeci oluşumların yerleşmeye başladığı gözlemlenmiştir. Bu oluşumların sayılarında 1957 sonrasında artış olmuştur. 1958'de *Dokuz Subay* olayı cereyan etmiştir. Darbeciler cezalandırılmadığı gibi, darbecileri ihbar eden subay cezalandırılmıştır. Adnan Menderes ordunun siyasilere bağlılığına çok güvenmiş ve darbe olacağı ihtimalini hiç düşünmemiştir. O döneme kadar siyasete müdahil olmamış olmasından dolayı ordunun hep tarafsız kalacağı umulmuştur.³⁰⁶ Uşak ve Kayseri'de CHP'nin gezilerinde çıkan olaylar ve 555K mitingi ihtilal sürecini hızlandıran olaylardır. Bu gelişmeler ülkede siyasal ve sosyal olayların yaşanmasına sebep olmuştur. Ankara ve İstanbul gibi şehirlerde meydana gelen olaylar ülke

³⁰³ Karpat, a. g. e. , s.138.

³⁰⁴ Erol Yüksel, "Refik Koraltan'ın Anyasayı İhlali Davasında Yargılanması: Suçlamalar ve Savunma", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz 2016,S.40, s.375.

³⁰⁵ Karpat, a. g. e. , s. 240.

³⁰⁶ Abdulvahap Akıncı, "Türkiye'nin Darbe Geleneği:1960 ve 1971 Müdahaleleri", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Nisan 2016,C.IX. , s.60.

geneline kardeş kavgasının yayıldığıнын bir işareti olarak gösterilmiştir. 27 Mayıs darbesine ilişkin oldukça kabul gören bir yorum bu darbenin “ilerici” bir darbe olduğunun söylenmesidir. Ayrıca, 27 Mayıs darbesi “direnme hakkına” dayandırılmış ve bir “hürriyet mücadelesi” ve “hukuk devleti ihtilali” olarak görülmüştür.

27 Mayıs Darbesi ve sonrasında ise yaşanan olaylar açısından iki farklı kapsamda değerlendirilmiştir. İlk dönem, 1960 hükümet darbesi ile başlayıp 15 Ekim 1961 seçimleri ile kurulan sivil hükümete kadar askeri yönetim süreci olmuştur. Bu dönemde yasama ve yürütme Milli Birlik Komitesi’nin(MBK) yetkisi altındaydı. Bu dönem “fiili iktidar” olarak da nitelendirilmiştir. Kurucu meclis özelliği taşıyan MBK içerisinde tasfiyeler yaptığı gibi yeni anayasa ve referandum çalışmaları da yapmıştır. İkinci dönem ise “kararsız koalisyonlar” dönemi olarak da ifade edilmiştir. Üç farklı koalisyon hükümeti kurulmuştur.³⁰⁷ İhtilalin arka planı, darbenin büyük ölçüde zümreler arasındaki çatışmalar nedeniyle gerçekleştiğini kanıtlamaktadır. 1954-55’te kurulan ilk gizli askeri örgüt ordunun toplumsal ve ekonomik konumunu korumayı ve ticaretle uğraşan grupları siyasetçinin üstüne çıkarmaya çalışmaktadır.³⁰⁸

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi istemeden de olsa eski düzenden kalma toplumsal yapıları ortadan kaldırmıştır. Böylece darbe, yeni anayasal sistem içinde orta sınıfın daha fazla politik ve sosyal güç kazanmasına fırsat vermiştir. Sivil düzene tekrar geçilmesi, 6 Ocak 1961’de yeni Anayasayı hazırlamak üzere kurucu meclisin toplanmasıyla başlamıştır. 1961 Anayasası sonrasında Türkiye’de demokratik ortam hiç gelişemediği kadar gelişme göstermeye başlamıştır. Bu özgürlükçü ortam içinde siyasal örgütlenmeler serbestçe yayılarak baş göstermiştir. Özellikle, sol gruplar yaygın bir şekilde örgütlenmeye ve 1950’lerde hızlanan sanayileşme ve kırdan kente göç ile büyüyen işçi sınıfı tarafından benimsenmeye başlamıştır. Darbe sonrası kurulan meclisin 292 üyesi bulunan bu meclisi çoğunlukla CHP’liler ve CHP’li yandaşlar oluşturmuştu. DP’li olanların dışında meclise üyelik için üniversitelerden ve barolardan da çok kişi alınmıştır. Kurucu meclis iki ana taslak üzerinde çalışmaya özen göstermiştir. Bunlardan birisi İstanbul’daki komite tarafından diğeri ise,

³⁰⁷ Cihat Göktepe, “Türkiye’de İç ve Dış Siyasi Gelişmeler:1950-1965”, *İç ve Dış Gelişmelerle Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1946-2012*, Ufuk Yayınları 2014, s.83-84.

³⁰⁸ Karpat, a. g. e. , s. 193.

Ankara'daki Mülkiye tarafından hazırlanmıştır. Sonuç olarak tek bir metin üzerinde uzlaşarak, yeni oluşturulan Anayasa rejimin sosyal ve devletçi yönelimine sahip olduğunu vurgulamışlardır. 9 Temmuz 1961 tarihinde referandumla oluşturulan yeni anayasa kabul edilmiştir.³⁰⁹

DP hükümetinin üyelerinin ve milletvekillerinin yargılanmasına, darbeden dört buçuk ay sonra 14 Ekim 1960 tarihinde Marmara denizindeki Yassıada'da başlanmıştır. Mahkemedeki yargılamalar 15 Eylül 1961'e kadar yaklaşık on bir ay sürmüştür. Yargılama öncesi soruşturma üyeleri MBK tarafından askeri rejimin seçtiği bir başkan(Salim Başol) ve yirmi bir kişilik Yüksek Adalet Divanı tarafından yapılmıştır. Kurul delilleri, toplamak ve iddia makamı için davaları hazır hale getirmek amacıyla ara vermeksizin çalışmıştır. Suçlanan 592 kişinin mahkemesi ve kurulun bu çalışmasını tamamlayabilmesi için dört ay gibi bir süre ertelenme yaşanmış ancak kararlar 15 Eylül 1961'de açıklanmıştır.³¹⁰ Darbeye meşruiyet kazandırmak için eski hükümet üyelerinin cezalandırılmasının gerekliliğine inanılmıştır. Hatta ölüm cezalarının verilmesiyle darbenin meşruiyetinin sağlanacağına inananlar da olmuştur. Yargılama sonucunda içlerinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın da bulunduğu 15 kişiye idam kararı verilmiştir. Bunların içinden Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın idamını Milli Birlik Komitesi onaylarken, diğerleri farklı hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Bu idamlara karşı toplumda büyük bir şaşkınlık yaşanmış ve ancak en ufak bir tepki gösterilmemiştir. Halkta bir sinmişlik ve çaresizlik durumu hâkim olmuştur. Siyasilerin idamı ile gelecek dönemler de yönetime gelecek olanlara da mesaj verilmiş olarak görünmüştür.³¹¹

2.Milletvekillerinin Yassıada Yargılanmalarındaki Savunmaları

2.1.Refik Koraltan'nın Savunması

DP'nin iktidarı süresince TBMM Meclis Başkanı olarak görev yapan Refik Koraltan lider sayılacak konumda idi. DP iktidarında yasama faaliyetlerini yöneten kişi de Refik Koraltan'dır. Bunun yanında DP Genel İdare Kurulu görevini de yürütmüş, bu sayede hem 1950-1960 arası yasama çalışmalarında bulunmuş, hem de parti politikalarına yön verenlerden birisi olmuştur. Daha da önemlisi 27 Mayıs'a

³⁰⁹ Karpat, a. g. e. , s. 196-197.

³¹⁰ Göktepe, a. g. m., s.84-86.

³¹¹ Akıncı, a. g. m., s.63.

kadar partinin lider kişiliklerinden birisi sayılmıştır. Bu durum Yassıada yargılamalarında birçok suç ve iddianın yöneltilmesine neden olmuştur. Döviz Kaçakçılığı Davası, Vatan Cephesi Davası ve Anayasayı İhlal Davalarından yargılanmış, bunun yanında DP'nin lider kadrosu içerisinde olması nedeniyle ,Gayrimeşru Servet İktisabı ve Halkı Silahlandırma Davası soruşturmasına da dâhil edilmiştir.³¹²

Yassıada yargılamalarında en önemli dava olan Anayasayı İhlal Davası; başta Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan Menderes ve Meclis Başkanı Koraltan olmak üzere DP'li bütün milletvekillerinin yargılanması amacıyla 14 Ekim 1960 günü, ilk dava olarak başlamıştır. Refik Koraltan hakkındaki suçlamalara karşı savunma yazmıştır. Savunmasına başlarken hâkim ve savcılara adalete inandığını belirten bir yazı yazmıştır. Muhalefette ve iktidarda olduğu sürece vatanın ve milletin refahı için çalıştığını izah etmiştir. İddianame de ileri sürülen Anayasayı ihlal eden bazı kanunların olduğunu söylemiş ve bu kanunları açıklamaya çalışmıştır. Refik Bey, bu kanunların:

- 1.1950 senesinde Halkevlerinin kapatılması hakkındaki kanun,
- 2.Kırşehir vilayetinin kaza haline dönüştürüldüğü kanun,
- 3.Basım hürriyetini kısıtlayan kanun,
- 4.Emekli Kanunun 39.maddesinin (B) fıkrasının düzenlenmesi kanunu,
- 5.Gösteri ve yürüyüş kanunu,
- 6.1957 yılında TBMM iç tüzüğünde yapılan tadilat,

7.Tahkikat Encümeninin oluşması ve encümene verilen vaziyet kanunu; olduğunu beyan etmiş ve savunmasında bunları açıklamaya çalışmıştır.³¹³

Refik Bey, Halkevlerinin kurulduğu günden bu yana gerek belediye gerekse farklı gayrimenkullerden bütçe sağladığını ve zamanla bu evlerin amacı dışında faaliyet gösterdiğini söylemiştir. Anayasaya aykırı faaliyetlerde bulunduğunu da eklemiş ve bu yüzden bu kararı aldıklarını izah etmiştir. Kırşehir vilayetinin kazaya dönüştürülmesi hakkında ise iktidarın herhangi bir etkisinin olmadığını hele ki

³¹² Yüksel, a. g. m. , s.377.

³¹³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 1-2.

seçimler sonuçlarının bir etkisi olmadığını da izah etmiştir. Ancak politik kadimlerin köylerle ilgili tasarılar da bulunduğunu da eklemiştir. Bir kazanın vilayet bir vilayetinde kaza olmasını idari, sosyal ve ekonomik maliyetlere ve zaruretlere göre şekillendirildiğini, yapılan bu uygulamanın da bu ereve içinde yapıldığını hatırlatmıştır.

Basın hürriyetinin kısıtlanması mevzusunda Refik Bey, 1950'ye kadar basının iktidar tarafında olduğu gerçeğini hatırlatmış ve 1950'de milletçe kazanılan zafer üzerine basın bu alanda tarafsız olmalarını istediklerini beyan etmiştir. Bunun yanı sıra basın demokratik topluma yakışır şekilde özgürlüklerini güvence altına aldıklarını da bu bağlamda söylemiştir. TBMM basın haklarıyla ilgili bazı değişikliklerin yapılacağı hakkında kanun verilmiş ve büyük çoğunlukla da kabul gördüğünü izahatına eklemiştir. Basın özgürlüğüne dokunulmadan basın düzenlemelerin yapıldığını ancak bazı çevreler tarafından bu olayların yanlış aktarıldığını da söylemiştir.³¹⁴

Emekli Sandığının 39. maddesinin (b) fıkrasının düzenlenmesi kanununa gelince; Refik Koraltan bu kanunla ilgili olarak birçok yönden çeşitli mercilerde incelenerek bir karara varıldığını bildirmiştir. Kendilerinden nceki dönemden kalan bazı sorunların olduğunu ve bu sorunları temizlemenin onlara düştüğünü söylemiş ve bu kanun üzerinde hassas bir şekilde çalışılmıştır. Vatandaşın aklında herhangi şüphe olmaması için inceleme yapan merciler özenle çalışmıştır. Zor şartlar altında çalışıp emekli olan milletin refahı için çalışıldığını açıklamıştır.

Gösteri ve yürüyüş kanunu gerek sevk kararnamesinde gerekse iddia makamında görüşülüp çıkarılmasına rağmen fikir ve görüş açısından anayasa ihlali yapacak herhangi bir durum olmadığı halde ortaya atılmıştır. Refik Bey, savunması sırasında üç beş iddiacının her mahkemede önüne çıktığını ve bu iddiacıların bir tesadüf olmadığını söyleyerek haksız yere bu kişiler tarafından suçlandığını da söylemiştir.³¹⁵ıkarılan bu kanunun da asayişi sağlamak için olduğunun altını çizmiştir. Bazı mahalli idarecilerinin birbirlerine gövde gösterisi yapmak için yürüyüş yaptıklarını söylemiş ve bu gibi olayları ortadan kaldırmak için böyle bir kanun

³¹⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 2-4.

³¹⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 5.

hazırladığını Refik Bey söylemiştir.³¹⁶ TBMM iç tüzüğünde yapılan tadilatın meclis çalışmalarında yapılan bir çeşit değişiklikleri kapsadığını söylemiştir. Yani Anayasa ihlali yapacak herhangi bir durumun olmadığını kanun adı üstünde iç tüzüğün düzenlenmesi için çıkarılan bir kanun olduğunu söylemiştir. Bu düzenleme ile anayasa ihlalinin aramak iyi bir niyetin olmadığını savunmuştur. TBMM görüşülen endişeli işlerin daha açık bir şekilde yoluna koymak için yayınlanmıştır.

Tahkikat encümeninin kurulması olayı iddia makamının en çok üzerinde durduğu konu olduğunu savunan Refik Bey, muhalefetin yıllarca tehdit ve tahrikleri sonucu böyle kurumun kurulmasını ve vazifesini izah etmiştir. Meclis bu olaylar neticesinde böyle bir encümenin kurulması yoluna gitmiş ve 7468 sayılı salahiyyet kanunu çıkarmıştır. Bu konuda müdafaa avukatları da birçok konuda faydalanmıştır. Bununla ilgili çıkarılan kanunların anayasayı ihlal edecek bir durum teşkil etmediğini beyan etmiştir. Refik Bey savunmasına, anayasanın “102.maddesine”görede meclis de çıkarılan bir kanun anayasaya aykırı olmadığını eklemiştir.³¹⁷

Refik Koraltan daha sonra hakkındaki diğer suçlamalara da değinmiştir. Bu suçlamaları Refik Bey kendi el yazısı ile savunmasında yazmıştır. Suçlamalar ise şunlar olup, Refik Koraltan:

- 1.Partizan reis olduğu,
- 2.Muhalliflere meclis müzakerelerinde sert davrandığını,
- 3.Soru müessesini iyi işletmediğini,
- 4.Meclis müzakeresini sağlayan gen soru ve tahkikat önermelerini zamanında gündeme almadığını,
- 5.Diktatörlüğe yakın şekilde çıkarılan kanunlara oy verdiğini,
- 6.Saray eşyalarını getirerek şahsi olarak kullandığı gibi suçlamalarla karşı karşıya kalmıştır. Suçlamalar karşısında Refik Bey, siyasi hayatı boyunca şanlı Türk milletinin tarihine ve ismine yakışacak şekilde davrandığını söylemiş ve bu suçlamalar karşısında çok büyük hayal kırıklığı yaşadığını beyan etmiştir.³¹⁸ Bu gibi

³¹⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 6.

³¹⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 8-9.

³¹⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 13.

durumlarda insanın kendisini ifade etmesinin güç olduğunu ve yaptığı işleri anlatmasının hoş olmadığını söylemiştir.

Daha sonra Refik Koraltan, 1946-1960 yılları arasında geçen siyasi hayatını kısaca açıklayacağını söylemiştir. 1960 darbesine kadar geçen 1946-50,1950-54,1954-57 ve 1957-60 gibi dört dönemki siyasi faaliyetlerin belirli kısımlarına işaret etmiştir. 1946-50 meclis müzakereleri ve çalışmalarının 1957'ye kadar gayet güzel geçtiğini bu dönemlerle ilgili birçok örneklerin olduğunu altını çizmiştir. Ancak 1957 yılında TBMM'de fırtınalar kopmaya başladığını söylemiştir. Aslında 1950 yılında itibaren ülkenin her bir köşesinde sanki seçim kampanyası varmışçasına bir hareketliliğin baş gösterdiğini ve bu hareketliliğin giderek arttığını vurgulamıştır. Netice olarak CHP ile DP arasında zıt kutuplaşmaların olduğunu bunun yansımalarının da meclisin dışına doğru genişleyerek halkın arasına gittiğinin ve kardeş kavgalarının başladığını savunmasında da konuşmasında da bildirmiştir.³¹⁹ Böyle bir ortamda millet meclisinin sağlıklı çalışmadığını ve bu olayları takiben meclis iç tüzüğünde tadilat yapıldığını söylemiştir. İddia makamının ileri sürdüğü iç tüzük meselesinin de bundan ibaret olduğunu belirtmiştir.

Refik Bey savunmasına ekleyerek 1950'den bu yana meclise verilen soruların ve takrirlerin on bine yaklaştığını, bunlarında dikkatle incelenip çözüme kavuşturulmaya çalıştığını açıklamıştır. Bu konuda meclis reisi sıfatıyla hassas davrandığını ve hatta reis vekillerinin de çalışmalarında bu hassasiyeti gösterdikleri söylemiştir. Mecliste tarafsız olmaya da ayrıca özen gösterdiğini bir kez daha dile getirmiştir. Meclis reisliğinde hiçbir zaman mensubu olduğu partiye ve parti milletvekillerine ayrıcalık göstermediğini, muhalefet partisi milletvekillerine saygılı davrandığını ve ezici bir tutum da hiçbir zaman bulunmadığını izah etmiştir. Soru ve takrirlerin verilmesinde herkese aynı süreleri tanıdığını, konun önemine göre sınıflandırıp oy birliği sağlananlara öncelik verdiğini, bu suçlamaların asılsız olup kendini derinden üzdüğünü belirtmiştir. Şahsi ve milli terbiye kurallarına göre hareket ettiğini vurgulamıştır. Gensoru ve tahkikat önergelerinin bazılarının gündeme

³¹⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 15.

gelmede geciktiğini, ancak bu gecikmelerin sebeplerini şimdiye kadar mahkemelerde ifade edilmediğini söylemiştir.³²⁰

Savunmasına bu gecikmelerin neler olduğuna değinerek devam etmiştir. Parti meclis grubunda ve millet meclisinde yaşanan sert veya ılımlı bütün tartışmaları meclis başkanlığı sıfatıyla taraf olmadan yönettiğinin altını çizmiştir. TBMM'nin kurulduğu günden beri ve bilhassa 1950'den 1960'lara kadar milli irade ve hâkimiyetin yegâne tecellisinin milletin refahı için yapıldığını, müzakere edilecek konuların bu çerçevede ele alındığını söylemiştir. Bu dönemdeki kanun tekliflerinin ve bütçe görüşmelerinin her yıl encümen ve umumi heyette ciltleri aşacak sayıda tutulan belgelerin olduğunu ve meclis zabıt ceridelerinin de mevcudiyetinden bahsetmiştir. Bütçe ve kanunların tahkikatında uzun vadeli yılları kapsayacak şekilde müzakere edildiklerini de dile getirmiştir. Ancak suçlamalarda müzakere değil sanki muharebe yapıldığı gibi davranılmasının kendisini derinden etkilediğini ifade etmiştir. Her yapılan müzakerenin de neticeye bağlanmaya çalışıldığını umumi heyetin ve encümenlerin titiz çalıştığının altını çizmiştir.³²¹

Diktatörlüğe götüren kanunlara oy verdiği için suçlandığını ancak böyle bir şeyin olmadığı gerçeğinin savunma metninde daha önceden bahsettiğini söyleyerek tekrar bu konu üzerinde durmayacağını ifade ederek geçmiştir. Ancak iddia makamının esas hakkında incelemelerde bulunduğunu, idari ve valilik görevinde bulunduğu süre zarfında mizacının sert olmasından dolayı diktatör olarak değerlendirildiğini söylemiştir. İmkân ve şartların müsaade ettiği küçük yaştan beri hükümet ve devlet işlerinde, hatta tek parti ve değişmez şef döneminde dahi yapmış olduğu iş veya görev süresi boyunca her daim demokratik çalışmaya özen gösterdiğini bildirmiştir. En küçük devlet memuru derecesinde iken nasıl mütevazı kişiliği ile görev yapmışken TBMM meclis başkanı sıfatıyla da görev yaparken aynı kişilikte olduğunu söylemiştir. Siyasi hayatını şerefi ile bir tuttuğunu ve bu yüzden demokrasiye aksatacak ya da düzeni bozacak herhangi bir faaliyet içerisinde olmadığını da eklemiştir.³²²

³²⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2,30.07.1961. s. 16-17.

³²¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2,30.07.1961. s. 20.

³²² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2,30.07.196. s. 21.

Büyük atanın sonsuza kadar gidecek sözleri ve eserleri arasında “ Ne Mutlu Türk Diyene” vecizesinin kulağında yankılandığını ve bunun ruhunda yarattığı yansımalarından dolayı böylesine bir milletin evladı olduğu için gurur duyduğunu ifade etmiştir. Siyasi hayatı boyunca kendisine sunulan imkânları hiçbir şekilde israf etmediğini beyan etmiştir. Seyahat ve memleket gezilerinde israf etmenin aksine tasarruf ettiğini söylemiştir. Devletin vermiş olduğu imkânlar dâhilinde hareket ettiğini aşırı tüketici bir kimliğe sahip olmadığı ve bunu aile hayatında uygulanıp çocuklarına tasarruflu davranmanın erdemini aşıladığını da eklemiştir.

Ancak saray eşyalarını şahsi olarak kullanması tarzında iddia makamı tarafından suçlanmak kişiliğine yapılmış ağır bir itam olduğunu ve bu suçlamadan dolayı ruhen ezildiğini açıklamıştır. Ama adalete inandığını ve bu suçlamanın incelenmesinden sonra gerçeklerin ortaya çıkacağını altını çizmiştir. Dört çocuğu ve bir hasta eşinin olduğunu, mirasının onlara ancak yetebileceğini söylemiş ve hiçbir şekilde çıkarlarını düşünmediğini bildirmiştir.³²³ Saray eşyalarının sorgusu devam ederken Refik Bey, savunmasında oturduğu konağın devlete ait olduğunu ve ondan önce orada Ali Fuad Cebesoy’un ikamet ettiğini belirterek, konak Ali Fuad Cebesoy tarafından saraydan getirilen eşyalarla döşetildiğini ifade etmiştir. Kendisinin konağa geldiğinde saray eşyaları ile böyle bulduğunu, ancak kendi zamanında sadece saraydan porselen yemek takımı getirildiğini söylemiştir. Cumhurbaşkanlığı köşkünden de küçük bir avize getirildiğinin bu avize içinde divandan karar çıkarıldığını ifadelerine eklemiştir. Ayrıca yazları oturduğu evine misafirleri için dört beş yatak ve birkaç çarşaf takımı alındığı bunlarla da daire müdürünün meşgul olduğunu belirtmiştir. 1950’den bu yana oturduğunu konağın içindeki değerli ve değersiz eşyaları, önemli tabloları tespit ettirdiğini, bu eşyaların korunması için elinden gelenin en iyisini yaptığını ve temiz kullanıldığını söylemiştir. Saray eşyalarını korunması ya da onlarla ilgili her türlü kararın alınmasında idari emirlerle yapıldığının da altını çizmiştir. Her biri kıymetli olan saray eşyalarının tek tek demirbaş defterine kaydettirdiğini de ifadesine eklemiştir.³²⁴ İddia makamının kendisine karşı yapmış olduğu suçlamaların geliştiği güzel olduğunu söylemiştir.

³²³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 22.

³²⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 23-24.

Saray eşyalarının şahsi kullanıldığına dair suçlamalara savunmasında yer veren Refik Bey, bu konuyu izah ettikten sonra İddia makamında okunan bir listeye değinmiştir. Bu liste çeşitli sebeplerden dolayı yabancı memleketlere gitmiş olan iktidar ve muhalif milletvekillerine verilen döviz listesinde sadece DP milletvekillerinden ve kendisine verilen döviz miktarından bahsedildiğini söylemiştir. Verilen döviz miktarlarından sadece partisinden ve kendisinden bahsedilmesine anlam veremeyen Refik Bey, aldığı dövizler ile Irak, İran, Kore, Çin, İngiltere, Fransa, Belçika ve Hollanda'ya hükümetin onuncu yılı münasebetiyle ziyaretler gerçekleştirdiğini açıklamıştır. Yapılan bu gezi ve döviz harcamalarının hepsinin resmi olduğunu ifade ederek, özel kalem müdürü olan Bedri Tekyüz tarafından idare edildiğini belirtmiştir. Bunun dışında İsviçre'nin Basel şehrine giderek Profesör Vissem tarafından safra kesesinin alınması sebebi ile hastanede bir aya yakın kaldığını ve 1955 yılının Ağustos ayı içinde müdavini olduğu doktorun tavsiyeleriyle senelerden beri ağır bir şekilde felç geçirmiş eşinin kırk gün boyunca tedavi edildiğini söylemiştir. Bu miktarların hastanın tedavi ve ara ara hastaya getirilen ilaçların masrafları için verilen döviz miktarları olduğunu da açıklamıştır.³²⁵ Refik Bey, son olarak iddia makamına okunan esas hakkındaki incelemeleri kısaca sıralamaya çalışmıştır. Bu incelemelerde kendisinin parti protokolünde üçüncü sırada yer aldığının, devlet protokolüne göre cumhurbaşkanından sonra ikinci makamı elde ettiğinin ve bu sırada on yıl meclis başkanı görevini işgal ettiğinin, memleket içinde tam bir partizan yönetimde bulunduğu, muhalefetin müzakerelerini görmezden geldiğinin ve ülkede diktatörlüğü yerleştirmeye çalıştığının yazdığını ifade etmiştir. Kendine ait olan hatıratlarda diktatörlük zihniyetini yansıtan kayıtların olduğunu ve faaliyetlere katıldığını iddia makamı tarafından yapılan incelemeler sonucu ulaşıldığını söylemiştir.

Savunmasının başından beri bu gibi suçlamalara karşı savunmasını yaptığını belirtmiştir. Yüksek divandaki suiistimallerinin dosyaları delil olarak kendisine karşı kullandığının altını çizmiştir. Refik Bey bu iddianamedeki suçlamaların kesinliğinin olmadığını ve yalanlarla doldurulduğunu, hukuk kurallarına uymayan yanlışlarla öne

³²⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 26.

sürüldüğünü belirterek kendi hukuki kişiliği ve gerek avukatları aracılığıyla bu iddialar ile mücadele edeceğini söylemiştir.³²⁶

Gereken konulara değinen Refik Bey, son bir konu olan Celal Bayar'ın avukatı olan Sayın Gültekin'in Bayar'ın savunması sırasında yüksek adalet divanında kendi hakkında gelişi güzel konuştuğunu ifade etmiştir. Bu konuşmanın sebebi ise Refik Bey'in not defterinde Celal Bayar'ın hizmetlerini kendisine göre yorumlayıp yazdığı ancak Atatürk ile yaptığı iyi çalışmalara hiç değinmediği için bir sitem niteliğinde olduğunu açıklamıştır. O yüzden bu konuya neden değindiğini ifade etmeye çalışmıştır.³²⁷

Refik Bey yaşı itibarıyla Celal Bayar'ın elbette ülkenin karanlık günlerinde Atatürk ile beraber her vatan evladı gibi çalıştığını söylemiş, vekillik ve başvekillik yaptığını bildiğini belirtmiştir. Not defterinde Bayar ile ilgili iyi çalışmalarından şüphesiz bahsettiğini ancak savcılık tarafından o kısımların alınmadığı ve bunun kendisinin kusuru olmadığını açıklamıştır. Tarihe geçen çalışmalarının var olduğunu ama her insanın da kusurlarının olabileceğini belirterek Celal Bayar'ında bunun gibi hataları olduğunu kendi çapında yazdığını belirtmiştir. Refik Bey savunmasına devam ederken birinci dünya savaşında beri Celal Bey ile birlikte çalıştığını açıklamıştır.³²⁸ Kendi yaptığı görevlerden bahseden Refik Bey Trabzon Emniyet Müdürlüğünde bulunduğu sırada Pontuscu cemiyetlerle mücadele ettiğini ülkenin bütünlüğü için uğraştığı izah etmiştir. Yaptığı işlerde önceliği vatan birlik ve bütünlüğüne verdiğini ve milletin çıkarlarını düşünüp herhangi bir hainlik içinden geçirmedeğini de söylemiştir. İlerleyen zamanlarda siyasi hayatının CHP'de başladığını, orada da hakkı ile çalıştığını belirtmiştir. 1945'e kadar tek parti ve milli şef kavramının demokrasiye ters olduğunu ve arkadaşlarıyla beraber dörtlü ıslahat yaptıklarını ifade etmiştir. Parti genel meclisine verdikleri önerenin reddedilmesi sonucunda partiden ihraç edildiklerine ve yeni bir parti çatısı altında birleştiklerini söylemiştir.³²⁹

³²⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 27.

³²⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 28.

³²⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 29.

³²⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 30-31.

Parti kurulduktan sonra birçok faaliyetlerde bulunulduğunu hem kendisinin hem de parti arkadaşlarının demokrasi ilkelerine bağlı olarak hareket ettiklerini bildirmiştir. Seçimlerde birçok engellerle karşılaştıklarını ancak 1950 Mayıs'ında demokratik sistem ile kendilerinin de zafere ulaştıklarını açıklamıştır. Bu kararlılıkla ülke vatandaşlarının çoğunluğunu parti etrafında topladıklarını ve refahları için birçok işler başardıklarını her konuşmasında, şuan ki savunmasında olduğu gibi söylemiştir. Celal Bayar' a saygı duyduğunu ve onun için bilerek kötü bir ifade de bulunmadığını vurgulayarak, sadece Bayar için değil siyasi hayatı boyunca kendi şahsına hakarete bulunan insanlara da saygı duyduğunu söylemiştir.³³⁰

Refik Bey, 1957 yılından sonra ülkenin dört bir yanında siyasi meydan muharebelerinin yaşanmaya başladığını ve bu hareketliliğin siyasi hayatı ateşlendirdiğini söylemiştir. Partizanlık faaliyetlerinin ülke içerisinde artarak yayıldığının, bu yayılımın taraftarlar arasında büyük ölçekli kavgalara sebep olduğunun altını çizerek bu kavgaları önlemek için elinden geleni yaptığını açıklamıştır. Şuan Yassı adada bulunanlardan biri olarak vicdanın rahat olduğunu belirtmiştir. Bugüne kadar millete karşı herhangi bir hainlik düşünmediğini ve hiçbir zaman halkı kandırmadığını vurgulamıştır. Uzun yıllar boyunca siyasi hayatta olduğunu, Celal Bayar ve Adnan Menderes ile hem arkadaş hem de tarihi bir partinin kuruluşunda önemli rol oynadığını ifade etmiştir. Bunlardan birisi hükümet diğeri ise parti başkanı olduklarından sonra hukuki işlerine herhangi bir şekilde müdahale etmediğini açıklamıştır.³³¹

Ancak her yerde olduğu gibi devletin çeşitli kademelerindeki memurlar ya da karşıt görüşlü insanların halkı iktidara karşı kışkırttığını ve galeyana getirdiklerini söyleyerek, bu insanların her fırsatı kolladıklarını izah etmiştir. Biryandan dışardaki karışıklıklarla uğraşırken bir yandan da içerideki bu hainlerle mücadele verildiğini vurgulamıştır. Siyasi hayatı nasılsa şahsi hayatının da belirli kurallarının olduğunu söyleyerek, savunmasını samimi ve dürüst duygularla yazdığını ifade etmiştir. Yargılanmasında bazı noktaların atlandığını ve bu noksanlıkların hukuk insanları tarafından görülmesini istemiştir. Bazı parti arkadaşlarının başvekile darbe sonrası cephe alıp aleyhlerine konuştuklarının kulislere duyulduğunu işarete ederek böyle

³³⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 32.

³³¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 33.

bir siyasi tutumun dava arkadaşlarına yakışmadığını belirtmiştir. Kendisinin de bazen Celal Bayar için konuştuğunu ve bazı davranışlarını onaylamadığını söylemiştir. Ancak bu konuşmaların siyasi bir içerik taşıdığını, yani Celal Bey'in İttihat Terakki teşkilatında yetiştiği için bazı sohbetlerde kendisinden “komiteci” olarak bahsetmesine vurgu yaptığını açıklamıştır. Bu ifadenin altında Bayar'ın içinde gizli kalmış bu ruhun olduğunu ve bu durumun onu rahatsız ettiğini ifadesinde yer vermiştir.³³²

Refik Bey, suçlamalara karşı gerekli savunmasını yaptığını söyleyerek savunma metnin sonunda adaletin şuan ki tecellisine inanmadığını ve birçok arkadaşının hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı ifade etmiştir. Beyaz İhtilal olarak tarihimize geçen 27 Mayıs 1960 darbesinin halkımız ile milli varlığın temellerini atacağına inandığını açıklayarak bu kötü günlerin geçmesini temenni etmiştir.³³³

2.1.1. Hüsameddin Cindoruk'un Müvekkili Refik Koraltan'ı Savunması

Anayasa ihlali ile ilgili yargılanan Refik Bey'in Avukatı olan Hüsameddin Cindoruk'un sanığı adına Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına inceleme yapılması için yazı yazmıştır. Sanığının eski saray eşyalarını meclis başkanlık konağına taşıdığına dair iddianın olduğunu ve bu iddianın savunması sırasında yeteri kadar delilin olmadığını ifade etmiştir. İlerde yapacakları savunmada aşağıdaki hususların incelenmesi talebini açıklamıştır.³³⁴

1. Milli Birlik Komitesine yazı yazılarak meclis başkanlığı konağının hangi tarihte tesis ve tahsis edildiğine, hangi tarihlerde tefriş edildiğinin sorulmasını,
2. Eski TBMM meclis başkanı General Ali Fuad Cebesoy'un bu konuda şahit olarak çağırılıp sorulmasına,
3. Bu başkanlık konağına 14 Mayıs 1950'den önce ve sonra Milli Saraylardan getirilen eşyaların genel listesinin yine Milli Birlik Komitesine sorulmasına,
4. Milli Saraylardaki eşya hakkında yapılan Meclis Tahkikatı dosyasının celbini, talep etmiştir.

³³² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 34.

³³³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 30.07.1961. s. 35.

³³⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 14.08.1961. s. 54.

Kararnamede TBMM başkanı olarak sanığının tarafsız hareket etmediği iddiasının mevcut olduğunu, son incelemede isimleri zikredilmeksizin dinlenen şahitlerin olayı tekrar etmiş olduğunu söylemiştir. Ancak savunmamızı sanığın siyasi ve özel hayatını yakından takip eden kişilerin şahitlik yapmasının daha iyi olacağını açıklayarak iddianame için Refik Bey'in arabuluculuk faaliyetlerini, muhalefete karşı tutumunu ve demokrasi anlayışını ortaya koyacak olan şahitlerin tekrar dinlenilmesini istemiştir. Bu şahitler, CHP genel başkanı ve birinci meclisten arkadaşı olan İsmet İnönü, Ahmet Hamdi Başar eski CHP'li milletvekili ve eski HP'si milletvekili Ziyad Ebüzziya'dır. Diğer bir suçlama olan DP'nin kurucusu olması ağırlaştırılmış suç olarak görülmesi sebebiyle sanığın CHP'si kurucularından olup olmadığını ve 1945 yılındaki dördümlü taktirin içinde bulunduğunun CHP genel sekterliğine sorulmasını istemiştir. Ayrıca kararnamede sanık Refik Bey'in lehine basında ve özellikle muhalefet tarafından yazıların çıkması, bu yazıların asılsız ve tarafsız olduğunun kanıtlanması için sağlam delil olan meclis tutanaklarına tekrar bakılmasını avukat Cindoruk talep etmiştir. Muhalefet tarafından meclise getirilen gensoru 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra dava konusu yapıp yapılmadığını yüksek soruşturma kurulundan sorulmasını rica etmiştir.³³⁵

Hüsameddin Cindoruk şahitlerin noter huzurunda tekrar dinlenilmesi talebini gerçekleştirmiş ve sanık lehine şahitlik yapacak olanlar ifadelerini vermişlerdir. Noterdeki ifadelerin tamamlanmasından sonra Cindoruk savunma sırasında oturushlarına göre bütün hâkim, savcı ve kâtiplere selam verip on sekiz sayfalık hazırladığı savunma metnini okumaya başlamıştır. Savcının Refik Bey'in savunmasını imkânsız hale getirmeye çalıştığını da söyleyen Hüsameddin Bey, bunun sebeplerini özetlemiştir. Refik Bey'in aldığı görevlerden başlayarak neler yaptığını, hangi makamda bulunup hangi kanunları imzaladığına dahi değinmiştir. Suçlamalar için toplanan delilleri ve şahitlerin ifadesini sunduktan sonra parlamenter sisteme değinerek Refik Bey'in savunmasını yapmaya çalışmıştır. Refik Koraltan'ın odasından alınan hatıra defterinde ise iddia makamına delil olacak herhangi bir yazının yazılmadığını ancak bazı olayların not edildiğini ya da tahmin edildiğinin yazıldığını söylemiştir. Bu defterin her insanın tutuğu gibi sadece bir not defteri olduğunu vurgulamıştır. Akis dergisinde Refik Bey'in lehine çıkan yazılara da

³³⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 14.08.1961. s. 55-56.

Hüsameddin Bey değinmiş gereken açıklamaları yapmıştır. Netice olarak Refik Bey'e Başsavcı tarafından verilen hükmün yüksek divanda ret edileceğine inandıklarını ve mutlakıyetten meşrutiyete, ondan sonra Cumhuriyete ve demokrasiye katılan sanığının yapıcı bir şahsiyet olduğunu söylemiştir. En büyük şahitlerinin de Atatürk ve İnönü olduğunu vurgulamıştır. Savunmalarını dikkate alınarak 72 yaşındaki sanığının çocuklarına ve torunlarına zengin hatıralarını anlatmasına müsaade edileceğine yürekten inandığını söyleyen Cindoruk savunmasını bitirmiştir.³³⁶

2.1.2. Ayhan Timurtaş'ın Müvekkili Refik Koraltan'ı Savunması

Refik Bey'in savunmasını yapan diğer bir avukat ise Ayhan Timurtaş'tır³³⁷. Ayhan Hanım, Yüksek Adalet Divanı Başkanına yazdığı dilekçe de sanığının partizanlık ile itham edilmesine anlam veremediğini yazmıştır. Bunun nedenini ise sanık Refik Koraltan'ın on senelik meclis başkanlığına seçimlerde yapılan mücadele ve engellere rağmen seçildiğini belirtmiştir. Meclis tutanaklarının bu olayın gerçek şahitleri olduğunu söyleyerek sanığının on senelik başkanlık görevinde kendi üzerine düşenleri yaptığını anlatmıştır. Ayhan Hanım, Refik Bey'in maruz bırakıldığı diğer suçlara da kısaca değinmiştir. Bunlardan birinin saray eşyalarının getirtilip kullanıldığına dair suçlamadır. Bu suçlamanın asılsız olduğunu ve eşyaların eski General Ali Fuat Bey tarafından getirildiğini demir baş defterinden öğrenildiğinin altını çizmiştir. 1948 senesi Cumhuriyet gazetesinde de bu olay ile ilgili bir yazının çıkmış olması hakikati göstermiştir. Sanığının Celal Bayar ve Adnan Menderes ile yakınlığının iddianamede yazması olayında ise Timurtaş, hiç şüphesiz yakın olmaları arkadaşlıktan kaynaklandığı söylemiştir. Bu sebeptendir ki DP'nin kurucularından olmuştur. Ayrıca müvekkilinin diktatörlük ile suçlandığını belirterek böyle bir suç ile yargılanan birisinin tek parti rejimine karşı muhalefet partisini kuranlardan birisinin olmayacağını savunmuştur. Böyle bir iddiayı ileri sürenleri maruz görmek gerektiğini söyleyerek, müvekkilinin yarım asra yakın milli mücadelesinden habersiz olduklarını belirtmiştir.³³⁸

³³⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 14.08.1961. s. 60-77.

³³⁷ Ayhan Timurtaş(Koraltan) Hanımefendi Refik Koraltan'ın avukatı ve kızı olup 01.11.2016 tarihinde vefat etmiştir. İlan için bakınız <http://www.vefathurriyet.com/ayhan-timurtas-koraltan/>

³³⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 14.08.1961. s. 83-84.

Timurtaş müvekkili Refik Bey'in Sivas Divriği de 'Saraygiller' lakabıyla tanınan eski bir aileden dünyaya geldiğini ve meslek itibarıyla bir hukukçu olduğunu söylemiştir. Müvekkilinin 72 yıllık hayatının elli yılının ilköğretim sıralarından başlayarak, meşrutiyet ve cumhuriyet dönemlerini yaşadığını açıklamıştır. Bu süreçte devlet bünyesinde çeşitli görevlerde bulunduğunu ve bu vazifelerini layığı ile yerine getirdiğinden hiçbir şüphenin olmayacağını altını çizmiştir. Böyle bir kişiliğe sahip olan Refik Bey'in iddianamesinde bulunan bazı iddiaların şahsına yapılmış bir hakaret olarak gördüğünü ifade etmiştir.³³⁹

Avukat Ayhan Hanım, iddianamedeki diğer suçlamalara da kısa kısa değinerek konularla ilgili gereken savunmasını yapmaya özen göstermiştir. Sonuç olarak müvekkilinin Türkiye Cumhuriyetinden önce tarihi olayların her safhasında yer aldığını ve her daim Atatürk'e ve onun ilkelerine sonsuz bağlılık ile bağlı olduğunu söylemiştir. Refik Bey'in kızı olan Ayhan Hanım savunmasını yaptığı müvekkilinin yani babasının yaşayan canlı bir tarih olduğunu, onun vatana ve millete olan derin aşkını küçük yaştan beri yakından yaşayan biri olarak bunun gururunu taşıdığını vurgulamıştır. Böyle nezih ve kutsi duygulara sahip 72 yaşına kadar memleket için çalışan babası ve müvekkilinin hiçbir esas ve delillere dayanmayan sebeplerle başının istenmesinin ne insanın insafına ne de hukuk kurallarına uymadığını tekrarlamıştır. Müvekkilinin iddianamede bulunan suçları değil işlemek hayal bile etmeyecek bir insan olduğunu, büyük hâkimlerin, iddia makamının insaflarını unutsa bile adaletin her şeyi hatırlatacağını ifade ederek müvekkilinin suçsuz olduğunu söylemiştir.³⁴⁰

Refik Bey'in savunmaları yapıldıktan sonra Yüksek soruşturma kurulu incelemeleri sıkılaştırmış ve her evrak ve delil toplanmıştır. Refik Koraltan'ın odasından not defterleri, gazete kupürleri dahi savcılık gözetiminde toplanmıştır.³⁴¹ Odadan toplanan evraklar arasında 4 adet mermi bulunmuş, savcıda yargılama dosyasına ek olarak bunları almıştır. Bunun üzerine İddia makamı tarafından halkı silahlandırma suçundan dava açılmıştır.³⁴² Dava için yüksek sorgulama kurulu inceleme başlatmış ve mermilerin incelenmesi için kirimin lastik uzmanların

³³⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 14.08.1961. s. 85.

³⁴⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-36-109-2, 14.08.1961. s. 86-90.

³⁴¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Odalardan Alınan Evrak, 10-9-0-0-458-1328-1, (1)

³⁴² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Halkı Silahlandırma Davası, 10-9-0-0-302-926-5, 15.08.1960, s.2.

incelemesi için emniyet müdürlüğüne gönderilmiştir. İnceleme sonucu bilirkişi tarafından herhangi bir neticeye ulaşılamamıştır.³⁴³ Sorgu kurulu başkanı Refik Koraltan'a ruhsatlı silah verilip verilmediğini emniyete gönderdiği dilekçe ile sormuştur. Sonuç olarak Adnan Menderes, Celal Bayar ve Refik Koraltan'a ruhsatlı silah verildiği açıklanmıştır. Bu dava için yeterli görülmüş ve dava sonlandırılmıştır.³⁴⁴ Yaşanan bu gibi olaylardan sonra 15.09.1961 tarihinde kesin karar ile Refik Koraltan T.C.K. 146.maddesi gereğince ölüm cezasına çarptırılmış ve ceza verilmiştir. Ancak Milli Birlik Komitesi tarafından Üsküdar Toptaş'ında hükümlü olarak bulunan Refik Bey'in tıbben sürekli hastalık ve yaşa bağlı kocama ile müebbet hapis cezası tamamen kaldırılmıştır. T.C. anayasasının 97. Maddesinin 2. Fıkrasının hükmü gereğince uygun görülüp beraatına karar verilmiştir.³⁴⁵

2.2. Niyazi Soydan'ın Savunması

Niyazi Bey darbe sonrası Anayasayı ihlal ve bozma suçlarından T.C.K. 146. Maddesinin üçüncü maddesi gereğince cezalandırılması istenmiştir. Genel ve hukuki olarak savunma yapan avukatlar ile arkadaşlarının yaptıkları savunmaya aynen katıldığını söylemiştir. Savunma metnin ilk kısmında Niyazi Bey, kendisinin siyasi hayata başlamadan önce çeşitli hastanelerde doktorluk yaptığını, hemşirelerinin ısrarı ve ilgisi doğrultusunda DP'ye girerek mebus seçildiğini açıklamıştır. Siyasi hayatı boyunca da sağlık komisyonunda çalıştığını, bu görevi sırasında meselelerle yakından ilgilenmiştir.

1959 yılında muhalefetle ile beraber önerge verdiğini de vurgulamıştır. Bunun en sağlam delillerinin meclis tutanakları olduğunu belirtmiştir. Ancak Başsavcı bu çalışmalarını soruşturmada görmezden gelmiştir. Diktatörlüğe yönelen şahıslarla alakasının olmadığını, sadece Menderes ile çeşitli seçim bölgelerini ilgilendiren bazı konular için diğer milletvekili arkadaşlarıyla beraber temas kurduğunu açıklamıştır. Bayar ile resmi veya özel herhangi bir temasta dahi bulunmadığını da ekleyerek, diktaya doğru gidildiğini hissettiğinde ise derin üzüntü duyduğunu ifade etmiştir.

³⁴³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Halkı Silahlandırma Davası, 10-9-0-0-302-926-5, 15.08.1960, s.4.

³⁴⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Halkı Silahlandırma Davası, 10-9-0-0-302-926-5, 15.08.1960, s. 5-7.

³⁴⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 30-11-1-0-307-30-12, 29.11.1964, s.1.

Siyasi hayata girmeden önce ve girdikten sonra hiçbir zaman bir başka şahsın emri altında çalışmadığını her daim kendi vicdanı ile hareket ettiğini vurgulamıştır.³⁴⁶

Milletvekilliğinin kendi açısından maddi olarak arzulanacak bir durumu teşkil etmediğini izah ederek, Verem ve Dâhiliye doktorluğu yaptığını belirtmiştir. Maddi bir kazanç elde etmek amacıyla milletvekili olmadığının altını çizen Niyazi Bey, kararnamede ileri sürülen menfaatlerle hiçbir şekilde alakasının olmadığını savunmuştur. Yüksek İddia makamı tarafından 17,000 liralık döviz aldığı iddia edilen Niyazi Bey, bu tutarın asılsız olduğunu kendisinin sadece 15,500 liralık döviz aldığını ve bu parayı alma sebebinin Türkiye’de eşinin tedavisi olmadığı için aldığının altını çizmiştir. Bu döviz her vatandaş gibi Ankara Numune Hastanesi ve Tıp Fakültelerine bağlı kurullardan almış olduğunu evraklarla tespit ettiğini açıklamıştır. Birçok fedakârlığa rağmen kendisinin Yassı adaya getirilmesinden sonra eşinin vefat ettiğini öğrenmiştir. Çocuklarının öksüz kaldığı için yaşadığı büyük üzüntüyü dile getirmiştir.³⁴⁷

Niyazi Soydan iki buçuk senelik siyasi hayatında kendi üzerine düşen vazifesini gerektiği gibi yaptığını açıklayarak sorgulanmasında ve tahkikat dilekçelerinde gerekli olan açıklamaları yaptığını belirtmiştir Bu açıklamalara göre:

- a. Meclis Başkanlığı seçimlerinde aynı vilayetten milletvekili olmasına rağmen Refik Koraltan’ın düşmesi için çok çalıştığını ve ona karşı propaganda yaptığını,
- b. Eski milletvekillerinden Naci Berkman sorgusunda isminden bahsettiğini ancak belgelerde ve incelemelerde, parti grup konuşmalarında bunun desteklenmediğini,
- c. Seçim kanunun gündeme alınmasında ve tahkikat komisyonun açılmasında muhalefet ile hareket ettiğinin,
- d. Kemal Özçoban’ı mecliste tanıdığı günden beri fikirlerine katılıp desteklediğini ve hükümete karşı muhaliflik ettiğini,

³⁴⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-1, 05.08.1961. s. 1.

³⁴⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-1, 05.08.1961. s. 2.

- e. Mecliste yaşanan son olaylarda sırasında hükümetin yapmış olduğu faaliyetleri engellemek için Sıtkı Yazacak, Esat Budakoğlu ve diğer arkadaşları ile birlikte hareket ettiğini,
- f. Sağlık komisyonu faaliyetlerinde ve diğer konularda vekillerle temas ederek gerekli müdahaleyi yaptığını,
- g. Mülkiyenin okul haline gelmesine asla taraftar olmadığını ifade etmiştir.

Niyazi Bey, mitingler ve kongrelerde çeşitli konuşmalar yaptıktan sonra mebus seçilmediğini ve yirmi yıllık memuriyet yapan birisinin meclise alışmasının kolay olmadığını izah ederek yargılanmasında bu gibi durumların ele alınmasını ve ona göre kendi savunmasını tam olarak yapabileceğini söylemiştir. Tahkikat komisyonun ve Salahiyet kanununa grup ve meclis müzakerelerinde olmadığı için oy vermediğini Yüksek Adalet Divanına ve Yüksek soruşturma kuruluna verdiği ifade de bahsettiğini dile getirmiştir. Her zaman vicdanı ve adaletli olarak davrandığını kimseler için oyuncak olmayıp kendisi için hareket ettiğini, bu davada da fazlasıyla mağdur durumda olduğunu belirtmiştir. En kısa zamanda adaletin ortaya çıkıp berat edeceğini savunma metnine eklemiştir.³⁴⁸

Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına dilekçe yazan Niyazi Bey, Anayasa ihlali ile yargılanma suçu tahkikatının genişletilmesini talep etmiştir.

1.1957 senesinde milletvekili seçildiğini ve adaylığının hemşireleri tarafından zorla DP'nin merkezine zorla kabul ettirildiğinin, vilayetin milletvekillerine sorulmasını,

2.1957 yılından önce çıkarılmış olan kanunlardan Seçim Kanununun değiştirilmesi için muhalefet tarafından meclise sevk edilmesinde muhalefet ile beraber hareket ettiğinin 25.05.1960 tarihli meclis tutanaklarına bakılmasını,

3.Gösteri Yürüyüşleri kanunun değiştirilmesi ve bazı hükümet hareketlerinin demokratik nizamı uygun olması için diğer ortak arkadaşlarıyla beraber olduğunun incelenmesi için Naci Berkman, Kemal Özçoban, Esat Budakoğlu, Ahmet Kocabıykoğlu ve Sıtkı Yazacak sorulmasını istemiştir. Siyasi tutumu ve davranışlarının tekrardan incelenmesini parti ve meclis içerisindeki konuşmalarının tekrardan takip edilmesini, etrafındaki diğer arkadaşlarına sorulup ona göre

³⁴⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-1, 05.08.1961. s. 3-4.

değerlendirme yapılmasını rica ederek, darbe sonrası eşinin vefatında yaşadığı büyük sıkıntıların göz önünde bulundurulmasını talep etmiştir.³⁴⁹

Niyazi Soydan anayasa ihlali yaptığı gerekçesiyle yargılanan diğer arkadaşları gibi kendi savunması yapmaya çalışmıştır. Ancak Niyazi Bey birkaç defa farklı tarihlerde Yüksek Adalet Divanına ve Yüksek Soruşturma kuruluna sunduğu dilekçeyi ya da ifadesini tekrarlamıştır. 16.06.1961 tarihinde Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına sunduğu savunma dilekçesinde nasıl milletvekili seçildiğini, Devletin ve Hükümet başkanın diktaya yönelik herhangi bir beyanın olmadığını söylemiştir. Devam ederek gösteri yürüyüş kanunda tatbikat hatası olduğunu ve bu yürüyüşe katılmadığı, kararnamedeki menfaatlerin kendisi ile alakalı olmadığını ifade etmiştir. Tahkikat Komisyonun ve Salahiyet kanunun oylanmasında bulunmadığı için oy vermediğini ancak orada bulunsa bile siyasi tansiyonun yüksek olmasından dolayı oyunu vermeyeceğini belirterek, hukukçu olmadığından 7468 sayılı kanunun görüşmelerine katılmamanın anayasayı ihlal edip etmediğini bilmediğini izah etmiştir. İki küçük çocuğunun darbe sonrası eşinin ölümü ile öksüz kaldığını raporla soruşturma kuruluna verdiğini de vurgulamıştır. 1960 yılında hükümet tarafından çıkarılan kanunların toplumdaki huzuru bozduğunu kendisi gibi düşünen arkadaşlarıyla beraber konuştuklarını da eklemiştir. Kronik tahkikatı muhalefetle beraber destekleyenler arasında olduğunu da ifade etmiştir. Bu savunmasında Samsun Milletvekili olan Naci Berkman ile aynı fikirde olduğunu söyleyerek, masum olduğunu gösterecek adaletin tecelli edeceğini belirtmiştir.³⁵⁰

Niyazi Bey, 08.06.1961 tarihli Salı günü sorgulamasında 19.06.1958 tarihinde TBMM toplantılarında birisinde Hıfzı Oğuz Bekatan'ın takririnin ret edilmesi için takrir verdiğini iddia makamının ileri sürdüğü söylemiştir. Ancak Niyazi Bey takririn ret edilmesi için herhangi bir önergede bulunmadığını ifade etmiş ve bu iddianın yanlış olduğunu söyleyerek takrir hakkında yeniden inceleme yapılmasını izah etmiştir.³⁵¹

³⁴⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-1, 29.06.1961. s. 5-7.

³⁵⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-1, 16.06.1961. s. 1-6.

³⁵¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-1, 16.06.1961. s. 15.

Bu olay üzerine Milli Savunma Bakanlığı Yassı Ada Garnizon Kumandanlığına bağlı görevlilerin Niyazi Bey'in savunmasıyla alakalı olarak tetkik ettiği 19.06.1958 tarihli DP meclis grubu zaptına ilişkin bir belgeyi ortadan kaldırırken yakalandığını Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına bildirmişlerdir. Bu olay üzerine tutanak tutulmuş ve deliller verilmiştir. Tutulan tutanakta mahkeme salonunda yargılamalar devam ettiği sırada Mersin Milletvekili Niyazi Soydan'ın incelenmesine verilen 19.06.1958 grup zaptının “Başkanlığa hitaplı Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekatan'ın Başvekilden talep ettiği gensorunu reddini arz ve talep ederim”. İbareli Niyaz Soydan imzalı takrirı yırtarken ve imza yerini de elindeki sarı tenekeli tükenmez kalem ile çizdiği sırada görevli Jandarma Eri Cesim Yolcu tarafından görüldüğü yazılmıştır.

³⁵²Bu olaylar sonra yargılaması devam etmiştir. 15.09.1961 tarihinde kesin karar ile Niyazi Soydan T.C.K. 146.maddesi gereğince Anayasayı ihlal davasından ceza almıştır. Ancak Cumhuriyet arşivinden alınan belgelerde akıbeti ile ilgili herhangi bilgiye rastlanmamıştır.

2.3. Yakup Karabulut'un Savunması

Eski bir avukat olan Yakup Bey, genel olarak dava arkadaşlarının ve müdafî avukatlarının yaptıkları savunmaya aynen katıldığını bildirmiştir. Daha sonra kendi hakkında ileri sürülen suçlamalara yönelik düşüncelerini savunma metninde ele almıştır. Başsavcının kendisi hakkında “parlamentoya girdiğinden beri döneminde çıkan bütün kanunlara oy verdiğini ve Karma komisyonda faaliyette bulunduğunu söylemiştir. Anayasayı ihlal ettiği gerekçesiyle de T.C.K. 146. Maddesinin birinci fıkrası gereğince yargılanmasına karar verilmesini talep ettiğini” söylemiştir. İddianamedeki bu suçlama üzerine Karabulut kendi döneminde sadece İçtüzüğün değiştirilmesi ve Anayasayı ihlal eden meclis tahkikat komisyonun vazifelerinin değiştirilmesi hakkında kanundan başka bir kanunun çıkarılmadığını ifade etmiştir. ³⁵³ Çıkarılmış olan ve kendisinin de oy verdiği kanunlar hakkında bilgi veren Yakup Bey, içtüzüğün değiştirilmesinin kararnamede davaya sebep olarak gösterilmediğini ve bu değişimin meclisin çalışmalarını hızlandırıp düzene koyacağı için vicdan rahatlığı ile oyladığını söylemiştir. Karma komisyondaki faaliyetlerine gelince komisyona nasıl seçildiğinden kısaca bahsetmiştir. Kendisinin bir hukukçu olduğunu ve Adalet

³⁵² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-1, 18.06.1961. s. 1-2.

³⁵³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-3, 07.08.1961. s. 1.

mekanizmasının içinde çeşitli mevkilerde çalıştığını açıklayarak bu komisyona da bu şekilde seçildiğini ve komisyonda anayasaya aykırı herhangi bir faaliyette bulunulmadığı, demokrasi kurallarına göre hareket edildiğini, memleket meselelerinde refah ve düzen için çalışmalar yapıldığını beyan etmiştir. Bu yüzden gönül rahatlığı ile çalışmıştır.³⁵⁴

Kısaca yaptığı ve aldığı görevleri sıralayan Yakup Bey, siyasi hayatın içinde olduğunu ve kısa zamanda birçok faaliyette bulunduğunu açıklamıştır. Ancak kendisinin böyle bir suçtan dolayı yargılanmasının gurunun incittiğini dile getirmiştir. On birinci dönemde siyasi iç politikanın gerginleştiği bir dönemde milletvekili seçildiğini ve 1959-60'a kadar bu gerginliğin giderek arttığını belirterek demokrasinin böyle zamanlarda daha çok ihtiyaç duyduğu basında şikâyetleri önlemeye yönelik basın affı kanun teklifi verdiğini vurgulamıştır. Bu teklifi ise sayın hocaları; Ord. Prof. Tahir Taner³⁵⁵, Ord. Prof. Sulhi Dönmezer³⁵⁶ ve Prof. Maci Şensoy³⁵⁷ ile yaptığı müzakereler sonunda hazırladığını açıklamıştır.

Basın müesseselerinin eksikliği gibi bir kanun teklifinin dava arkadaşları tarafından destekleneceğini yaptığı temaslarla ve Akşam gazetesindeki anket ile tahmin ettiğini de belirtmiştir. Adliye Encümeninde bulunan başta DP milletvekilleri olan Atıf Akın, Ekmel Kavur, Mehmet Dölek ve Necla Tekinel gibi azalarında teklifi desteklemeleri üzerine teklifini 2 Mayıs 1960 günü Meclis Başkanlığına verdiğini izah etmiştir. Bunun delillerinin ise Vatan, Akşam, Zafer, Yeni İstanbul ve Cumhuriyet gazete kütüphaneleri olduğunu savunma metnine ek olarak verdiğini söylemiştir. Teklifi verdiği zamanın iç politikada siyasi ortamın gerginliğinin yoğun

³⁵⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-3, 07.08.1961. s. 2.

³⁵⁵ Tahir Taner, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde hocalık yapmış ve Ceza Hukuku alanında uzmanlaşmış Yakup Karabulut'un üniversite hocasıdır. Detaylı bilgi için bakınız <http://iuhf.net/ord-prof-dr-tahir-taner/>.

³⁵⁶ Sulhi Dönmezer, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde hocalık yapmış ve Ceza Hukuku alanında uzmanlaşmış Yakup Karabulut'un üniversite hocasıdır. Ülkemizde Ceza Hukuku Kurucularındandır. Detaylı bilgi için bakınız <http://www.cikpemist.adalet.gov.tr/sdk.html>.

³⁵⁷ Maci Şensoy, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde hocalık yapmış ve Ceza Hukuku alanında uzmanlaşmış Yakup Karabulut'un üniversite hocasıdır. Ülkemizde Ceza Hukuku Kurucularındandır. Detaylı bilgi için bakınız <http://www.oktayaras.com/naci-sensoy/tr/29373>.

olduğunun altını çizerek bu gergin havayı yumuşatacak bir af kanunu teklifi verdiği içinde demokrasiye ve anayasaya bağlılığı göstermiştir.³⁵⁸

Siyasi hayatı boyunca kurallara ve anayasa göre hareket ettiğini ve hatta partiler arasında yaşanan gerginliğin azalması için gayret sarf etmiştir. Bu sebeple bazı kanun tekliflerinin sınıf arkadaşı olan CHP'li Arslan Bora ile verdiğini de göstermiştir. Kısa sürede yaşadığı siyasi hayat böyle iken Başsavcının kendisini diktanın kurucularından biri olarak işaret edip ölüm cezası almasını istediğini Adalet Divanı Başkanlığına yazdığı dilekçe ve savunma metninde değinmiştir. Meclisteki görevine başlarken basın mensuplarıyla işbirliği yapan, muhalefet ile birlikte teklif veren, üyesinin çoğu CHP'li olan Türkiye Muharipler Cemiyeti başkanlığına oy birliği ile seçilen birinin diktayı kurmasına imkân olup olmadığını da başkanlığa sormuştur.³⁵⁹ Yakup Bey kanunlaşan ve encümen listesinde bulunan kanun teklilerinin hepsine sorgulama sırasında değinmiş ve savunma metninde gazete kütürleri ile beraber ekte vermiştir.³⁶⁰

Bir diğer sorgulanmasından sonra Karabulut, sorguda söylediklerini yazıya dökerek Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına iletmıştır. Bu yazılı ifade savunma metni gibi olup, siyasi hayatı boyunca yaşanan ve yaşadığı olayları açıklamıştır. Aynı bölgeden milletvekilli olmalarına rağmen meclis başkanlığı seçimlerinde Koraltan'a oyunu vermediğini ve bu sebep ile genel başkana şikâyet edildiğini dile getirmiştir. Meclis Tahkikat komisyonu seçimi sırasında İstanbul'da olduğunu ancak 7468 sayılı kanununu müzakere eden karma komisyona meclis kararı ile seçildiği için müzakerede olduğunu belirtmiştir. Kanunun anayasaya aykırı olmadığı kararıyla oy verdiğinin de altını çizmiştir. Ancak Komisyonun meclis müzakerelerinin neşrine yasak koyma kararın 7468 sayılı kanunun komisyona böyle bir yetki vermemesinin kanun dışı olduğuna ve Anayasanın 20.maddesine aykırı olduğunu Yüksek Soruşturma kuruluna verdiği ifade de değinmiştir. Uşak, Kayseri ve Topkapı yaşanan olaylarda hükümetin çabasını yetersiz gördüğünü söylemiştir. Menfaatlerde kesinlikle bulunmadığını da kesin bir dille ret etmiştir. Diktaya gidilen yolda daha önceden bahsettiği için tekrar etmemiş ve Sıtkı Yırcalı'nın fikirlerine katılmıştır. Sonuç olarak

³⁵⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-3, 07.08.1961. s. 3-4.

³⁵⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-3, 07.08.1961. s. 5.

³⁶⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-3, 07.08.1961. s. 6-12.

bir hukukçu ve adalet insanı olan Yakup Bey olayları yakından takip ettiğini ve kısa zamanda adaletin yerini bulacağını izah ederek istifa etmediğini dile getirmiştir. İstifa etmeninde herhangi fayda sağlamayacağını sözlerine ekleyerek, hakkında iddia makamının ve savcının ileri sürdüğü suçlamaların asılsız olduğunu söyleyip savunma metnini sonlandırmıştır.³⁶¹

2.4. Hüseyin Fırat'ın Savunması

Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına savunma metnini düzenleyerek sunan Hüseyin Bey, müdafaasını aşamalara ayırmıştır. Aylardan beri yargılamalarında cereyan eden meclis tahkikat komisyonun salahiyetiyle ilgili kanun çıkarmak ve Anayasayı ihlal davasından yargılandığını söylemiştir. Bunun yanı sıra devlet kuvvetlerinin işine tecavüz ettikleri iddianamede ileri sürülmüştür. Gerek kararnamede gerekse incelemeler neticesinde T.C.K. 146. Maddesi gereğince cezalandırılması istenmiştir. Hukukçu olan Hüseyin Bey, 146. Maddenin birkaç maddesini açıklayarak, anayasa ışığı altında kurulmuş olan bu hükümetin anayasaya aykırı olan bir kanunu çıkarmasının kabul edilebilecek bir durum olmadığının altını çizmiştir. Anayasa hukuku üzerinde duran Fırat, konuyu avukat kimliği ile ele almaya çalışarak savunma metnin girişinde açıklamalarda bulunmuştur.

Anayasaya aykırı bir kanunun çıkarılması durumunda Anayasa mahkemelerinin devreye girebileceğini ve eğer anayasa mahkemesi yoksa kurulabileceğini vurgulamıştır. Bu kanunu çıkaran kişiler maddi ve manevi olarak baskı altına girmiş, bu baskıdan da ancak delillerin incelenmesi sonucu kurtulabileceğini söylemiştir. Ancak çıkarılan bu kanun anayasaya aykırı olmadığını ve muhalefetin buna itirazı delil olarak gösterilemeyeceğini dile getirmiştir. Meclis içerisinde partizanlık yapıldığı iddiasını kesin olarak ret eden Fırat Meclis tutanaklarındaki konuşmaların, takrirlerin ve kanun tekliflerinin tekrardan incelenmesini adalet divanından talep etmiştir. Muhalefet ve iktidarın konuşma sayısının karşılaştırılmasını da istemiştir.³⁶²

Komisyonlara sulh hâkimlerinin tahkikatla ilgili yetki verilmesinin Anayasaya aykırı olmadığını savunan Fırat, TBMM milli hâkimiyetin ve kanunların sembolü olduğunu söylemiştir. TBMM'den üst bir kurumun olmadığı için Tahkikat komisyonun yaptığı incelemelerin bile meclise getirildiğini ileri sürerek sorgu

³⁶¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-3, 07.08.1961. s. 13-15.

³⁶² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-6, 07.08.1961. s. 1-5.

hâkimlerinin milletvekillerinin yargılanmasında bir karar verme yetkisinin olmadığını açıklamıştır. Hüseyin Bey, savunmasında şüana kadar anlattıklarının her demokratik memleketlerde meclis tahkikatının olduğunu ve meclisi denetlemesi için belirli görevlerin mevcudiyetinden bahsetmiştir. Bu konuda kendinden önce izahatta bulunan arkadaşlarına da katıldığını vurgulamıştır.³⁶³

Bu açıklamaları yaptıktan sonra kendisinin tutum ve davranışları hakkında bilgi vereceğini söyleyen Hüseyin Bey, İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olduğunu daha sonra çeşitli görevlerde bulunduğunu anlatmıştır. 1950 seçimlerinde Mersin'den DP milletvekili seçilip, 27 Mayıs 1960 darbesine kadar aynı seçim bölgesinde milletvekilliği yaptığını açıklamıştır. Siyasi hayatı boyunca DP'de çeşitli vazifeler aldığını ancak yüksek mevkilerde görev almadığını belirterek aldığı görevlerde de demokrasiye bağlı olduğunu ve anayasaya aykırı davranmadığını vurgulamıştır. 1958 Meclis Başkanlığı seçimlerinde Refik Koraltan'a oy vermediğini Sami Ergin'i desteklediği ve hatta bunun için arkadaşlarını teşvik ettiğini beyan etmiştir. 1959 yılındaki başkanlık seçiminde de adaylığını koyacağını açıklayan Sıtkı Yırcalı'yı desteklediğini belirtmiştir. Fırat'ın bu hareket etmesinin harareti yükselttiğini ve genel kurul toplantılarının yapılmasına sebep olduğunu ekleyerek, bu tavırlarından dolayı da Menderes daha sonraki genel kurul toplantılarına kendisini çağırmadığını ifade etmiştir.³⁶⁴

Bu gerginlikten sonra ülke genelinde meydana gelen özellikle de Kayseri, Uşak ve Topkapı'daki olaylar ortaya çıkmış ve gerginlik artarak büyümüştür. Gösteri ve Yürüyüş Kanununda yapılan uygulama hataları ve DP'de olan komisyon azalarının bu kanun hakkında radyolarda konuşmaları üzerine genel kurulun toplanmasını istemiştir. Toplantıya bu azalar çağırılmış ve yaptıklarının hatalı olduğunu anlatmak için ilk söz alanın kendisi olduğunu söylemiştir. Bunun yanı sıra Hüseyin Bey, hükümetin ve Dâhiliye Nezareti'nin izlediği politika yüzünden otorite ile asayişin bozulduğunun altını çizerek eğer böyle devam etmesi neticesinde Ankara'yı terk edip Mersin'e gideceğini bildirmiştir. CHP'li vekillere konuşma süresi verilmediği hususunda ise en iyi delilin meclis tutanaklarının olacağını söylemiştir. Bir taraftan mecliste olayların meydana gelmesi diğer taraftan ülkede yaşanan sıkıntılara karşı

³⁶³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-6, 07.08.1961. s. 6-7.

³⁶⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-6, 07.08.1961. s. 8-9.

hükümetin önlem alamaması neticesinde Yırcalı'nın hükümeti istifaya çağırması ve Gösteri Yürüyüşleri kanunun kaldırılmasının parti programına alınması fikrini desteklediği de vurgulamıştır. Konuşmalarının ve davranışlarının grup zabıtlarında mevcut olduğunu izah etmiştir. Doksan kişilik arkadaş grubu ile bu konu üzerine taktir verildiğini ve hükümeti istifaya davet Adıyaman Milletvekili Sırrı Turanlı, Erzurum Milletvekili Fethullah Taşkesenli ile beraber aynı faaliyetlerde bulunduğunu bir kez daha vurgulamıştır.³⁶⁵

Yüksek Soruşturma Kuruluna verdiği ekte milletvekilli olan şahsın özelliklerinden bahsettiğini, tarafsız bir kişi olacağını söylemiştir. Milletvekilinin hükümeti denetleme görevi ve halkın çıkarlarını koruma işinin ise en önemli görevi olduğunu eklemiştir. Milletvekilliğinin zor bir iş olduğunun da altını çizmiştir. Kendisinin de bu mesleği on seneye yakın yaptığını ve Türkiye'nin önemli şehri olan Mersin'den milletvekili seçildiği içinde ayrı gurur duyduğunu izah etmiştir. Bu dönem zarfında kendi menfaatlerini asla düşünmediğini, muhalefete karşı saygılı olduğunu ve Anayasa bağlılığını belirtmiştir. Ancak iddia makamı tarafında şahsı için ileri sürülen suçlamaların kendini üzdüğünü ve asılsız olduğu için grup veya meclis tutanaklarına bakıldığında hakkında delil olabilecek herhangi konuşmasına rastlanılmadığını da savunmuştur. Siyasi hayatı boyunca birçok il ve vilayet gezdiğini, buralarda da çeşitli mevzular hakkında görüşmeler yaptığını söyleyerek muhalefetine kendisini yakından takip ettiğini açıklamıştır. Ancak her şeyin bu kadar açık olmasına rağmen muhalefetin kendisi hakkında asılsız olaylar hakkında ibraz vermiş olmasına anlam verememiştir. Bu olaylardan biri 29 Ekim 1957 yılında Mersin'de meydana gelen cinayet olayıdır. Aralarında daha önceden husumet olan DP'ye mensup tüccar Zeki Budur ile daha önce yaralama gibi suçları olan CHP'li Urfalı Mahmut'un karşılaşp birbirlerine hücum etmişlerdir. Herkesin gözü önünde olan bu olay üzerine iktidar ve muhalefet yanlısı olan İstanbul ve Mersin gazeteleri manşetlerinde bahsetmiştir. Gazetelerin manşetlerinde kendisinden bahsedilmemesine rağmen 15 gün sonra Mersin Savcısının hakkında inceleme ve yakalama başlattığını söylemiştir. Böyle bir olaydan kendi hakkında iftira edenlerin bir netice elde edemediğini ancak

³⁶⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-6, 07.08.1961. s. 10-12.

27 Mayıs darbesini fırsat bilip hakkında çeşitli iftiralarda bulunduklarını açıklamıştır.³⁶⁶

Salahiyet Kanunu müzakeresi sırasında Turhan Feyzioğlu konuşurken sözüne müdahale ettiği için hakkında yargılama yapılmış fakat bu sözü ile suçlamalara karşı herhangi alakasının olmadığını savunmuştur. Meclis tutanaklarında diktaya yönelik kendi hakkında herhangi bir delilin olmadığını, Salahiyet kanunun o zamanki şartlar altında fayda gördüğü için oy verdiğini, 1956'dan beri İdare Genel Kurulunda olduğunu ve bu kuruldaki denetleme vazifesini gereğince yaptığını söylemiştir. On senelik siyasi hayatı boyunca 18.500 liralık döviz alıp eşini tedavi ettirmek için Almanya'ya götürdüğünü ve bu döviz cebinden ödediğini ileri sürmüştür. Gayrimeşru herhangi bir gelirin bulunmadığını ve hatta kendi maaşını üzerine katarak milletvekilliği yaptığını, milletvekili seçilince avukatlığı bıraktığını ve çiftliğini ortağına devredip tamamen vekillik ile uğraştığını açıklamıştır.³⁶⁷

Meclis başkanlığı seçimlerinde Sami Ergin'i destekleyip Refik Koraltan'a oy vermediğini söyleyen Fırat savunma metnine sorgusunu da eklemiştir. 1955 DP'nin büyük kongresinde Adnan Menderes'in listesine karşı kendi listesini oluşturup için idari kurula aza seçildiğini söylemiştir. 1957 senesinde yaşanan olaylar karşısında üzüldüğünü bu istikrarsızlığın sona ermesi için Adnan Menderes'in başvekiline gidip istifa etmesi gerektiğini söylemiştir. Bu söylemini de yakın arkadaşları olan Samet Ağaoğlu, Nedim Öktem, Rıfkı Salim Burçak ve Atıf Benderlioğlu ile paylaştığını açıklayarak onlara sorulmasını da istemiştir. 1957 seçimlerinde liste yoklamaları için Refik Bey ile mücadele ettiğini ve o dönemde Mehmet Dölek, Yakup Karabulut ve Niyazi Soydan'ın kendi listesinden seçildiklerini söylemiştir. Bu mücadelelerin Menderes'i yıkmak ispat hakkını kazanmak ve Gösteri yürüşleri kanununu kaldırmak olduğunu söyleyerek, maruzatlarını bildirmiş ve beraatının verilmesini talep etmiştir.³⁶⁸

³⁶⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-6, 07.08.1961. s. 13-15.

³⁶⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-6, 07.08.1961. s. 16-18.

³⁶⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-6, 07.08.1961. s. 19-20.

2.4.1.Alp Doğan Şen'in Müvekkili Hüseyin Fırat'ı Savunması

Hüseyin Fırat sorgulamasını ve savunmasını bitirdikten sonra avukatı Alp Doğan Şen, mahkemede söz alarak hâkim ve savcıların karşısında müvekkilinin savunmasını yapmaya başlamıştır. Hüseyin Bey'in kişiliğinden başlayarak onun on senelik siyasi hayatına değinen Alp Doğan Bey, yapılan incelemeler hakkında bilgi vermiştir. Müvekkilinin Anayasayı veya demokrasiyi bozabilecek herhangi bir tutum ve davranışının olmadığını sunulan delillerde açık bir şekilde görüldüğünü açıklamıştır. DP'den vekil seçildiğinden beri tarafsız olarak çalışmaya özen gösteren müvekkilinin yeri geldiği zaman parti içerisindekilerle bu konuda ters düştüğünü ve hatta Menderes'e karşı mücadele ettiğini vurgulamıştır. Böyle davranan birinin diktatörlükle uzaktan yakından ilgisinin olmayacağını altını çizmiştir.³⁶⁹

Hüseyin Bey'in ifadesinin savunmasını yapan Alp Doğan Bey adaletin tecellisi için mücadele edeceklerini ifade etmiştir. Avukat Alp Doğan Şen, müvekkilinin savunmasını bitirmeden önce şu sözleri söyleyerek “ Ben fani bir insanım, ancak yaşam kadar yaşayıp gideceğim. Fakat benim müvekkilim ve siz büyük hâkimler tarihin şaşmaz hükmünü giymeye ve o terk edilmez hilatin içinde nesiller boyunca yaşamaya mecbursunuz. Bizi bu salonda Tanrı ve Tarih gözetliyor, sözlerimi bitirdiğim şuanda benim sorumluluğum sona ermiş, fakat sizin görevini yeni başlamıştır. Adaletin konuşacağından emin olarak burada susuyorum ”.³⁷⁰

Müvekkilinin beraatını mahkemeden isteyerek müdafaasını bitirmiştir. Savunmalar bittikten sonra incelemeler devam etmiş Adalet Divanı Başkanlığınca 15.09.1961 tarihinde kesin karar ile T.C.K. 146. ve 173. Maddelerine göre cezalandırılmıştır. Beş sene Suşehri Umumi Emniyet Nezareti altına alınmasından sonra Hüseyin Bey, çeşitli hastalıklar geçirmiştir. Bu olaylar neticesinde sürekli hastalık hali tıbben tespit edilerek T.C. Anayasanın 97. Maddesi gereğince ağırlaştırılmış 15 senelik uygun görülerek beraatına karar verilmiştir.³⁷¹

³⁶⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-6, 07.08.1961. s. 21-23.

³⁷⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 10-9-0-0-45-134-6, 07.08.1961. s. 24.

³⁷¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası, 30-11-1-0-310-2-10, 19.01.1965. s. 2.

SONUÇ

Türkiye’de Cumhuriyet ilan edildikten sonra Atatürk’ün en çok istediği şey siyasi hayatı olgunlaştırmak olmuştur. Ancak birkaç deneme yapıldıktan sonra herhangi bir neticeye ulaşılamamış ve tek partili siyasi hayat devam etmiştir. Ülkenin siyasal yaşamında bir tek partinin olması beraberinde çeşitli sorunları getirmiştir. Hükümetin denetlenememesi, tek parti üzerinden siyasetin yapılması ve en önemlisi demokratik bir rejimin ilan edilip ancak demokrasi kavramının sistem içine yerleştirilmemesi problemlerin bir kaçıdır. Ulu önderin teşvik edip parti kurdurması demokrasiye verdiği önemin açık bir göstergesidir. Ne yazık ki o dönemin şartlarının oluşmaması ve halkın demokrasi kavramına uzak olup belli siyasi istemlerin halk tabanlı olmaması çok partili siyasi hayatı Türkiye’de geciktirmiştir. Demokratikleşme siyasi insanlar tarafından istenmesi belki de toplumda halen oturmayan demokratik yaşamı etkileyen en önemli unsur olmuştur. Kurulan bazı partilerin ve muhalefetin zamanla cumhuriyet rejimine karşı cephe alması, partilerin kuruluş amaçlarından sapması da Türkiye’nin çok partili hayata geçiş aşamalarını baltalayan unsurlardan biri olarak gösterilebilir. 1923’ten 1950 yılına kadar ülkeyi tek partinin yönetmesi siyasi hayatın ve rejimin toplum tabanında destek görmemesine de etki ettiği gibi toplumda da özgür seçim yapmanın tam olarak yerleşmediği açıktır.

Ülkemizin tek partili siyasi hayattan çok partili siyasi hayata geçiş sürecini iç etkenlerin etkilediği gibi dış faktörlerinde etkisi büyüktür. Bu açıdan bakıldığın da dünya üzerinde birçok ülkenin olması ve bu ülkelerinde birbirlerinden yalnızca sınırlar ile ayrılması bilinmektedir. Dini, ırkı, dili, sosyal yapısı ve siyasi yaşamları birbirlerinden ayrı olsa da dünya siyasetinde yaşanan bir takım olaylar farklı ülkeleri aynı derecede etkileyebilir. Mesela II. Dünya savaşından sonra iki farklı bloğun oluşması ve dünya siyasetine yön verecek ülkelerin ortaya çıkması gibidir. Bu bağlamda Türkiye’nin siyasi hayatına bakılacak olursa tek partili bir cumhuriyet rejiminin II. Dünya Savaşından sonra dünyaya hâkim olan demokrasi ve liberal kavramların arasında yaşama ihtimalinin düşük olduğu görülmüştür. Dış baskılar sonucu dönemin yönetimi ve iktidar partisi olan CHP 1945’ten sonra muhalefet partisinin eksikliğini hissetmeye başlamıştır. Bu dönem zarfında Türkiye yanında olacak bir güç bloğu aradığı için çeşitli konferanslara gönderilen temsilcilere demokrasinin gereği olan çok partili siyasi hayata en yakın zamanda geçileceğini söylemelerini vurgulamıştır.

Genel politika böyle iken tek parti içinde muhalefet kendini göstermeye başlamış CHP'li birkaç milletvekili parti kongrelerinde alınan kararlara karşı durmuştur. Meclise verilen *Toprak Reformu Kanunu* üzerine toprak ağalına sahip olan Adnan Menderes, Celal Bayar ve beraberindeki, Refik Koraltan, Fuad Köprülü karşı çıkararak Türk siyasi tarihinde çok partili hayata geçileceğinin sinyallerini vermişlerdir. Bu olayın yaşanmasında muhalefet partisi kurmak gibi düşünceleri akıllarında yokken kendi çıkarları için böyle bir muhalif harekete geçmiş olan bu şahıslar tarih sahnesine unutulmayacak *Dörtlü Takrir* 'in kurucuları olarak çıkmışlardır. CHP'den ihraç edilen dörtlü muhalefet partisinin temellerini atmışlardır. 1946 yılında yaşanan bu olay ülke gündemine oturmuş ve dış dünya da bile yankılanmıştır. Muhalefet partisinin kurulması bazı kesimler tarafından hoş karşılanmamış ancak kimi kesimlerde de bu kurulan partinin anlaşmalı muhalefet olduğu gündeme gelmiştir. Anlaşmalı bir muhalefet olgusu demokrasi kavramına ters olduğu için parti kurucuları ve başbakan tarafından yalanlanmıştır.

Türk siyasi tarihinde önemli bir adım olan ve çok partili hayata geçişte köprü vazifesi gören DP'nin kurulması ülke çapında taraftar bulmasında etkili olmuştur. Tek parti ve Milli şef döneminde yaşanan sıkıntılardan ve savaş dönemi bitkinliğinden dolayı kısa sürede halk DP'yi benimseyeme başlamıştır. Milli şef döneminde yapılan aksaklıkların onarılması ve toplumun dini yanına dokunacak atılımlar yapan Adnan Menderes ve Celal Bayar yeni bir oluşum için mücadelelerine hız kazandırmıştır. 1946 yılında yapılan seçimlerde istediğini bulamayan DP, bu seçimlerin hileli seçim olduğunu vurgulayarak itiraz etmişlerdir. CHP'li vekillerin görev aldıkları bölgelerde halka baskı uyguladıkları gündeme getirilmiş ve mecliste konuşulmuştur. İktidar olarak muhalefete baskı yapan CHP'sini eleştiren DP 1950 seçimlerinde iktidar olarak siyasete devam etmiştir. Muhalefette iken iktidarın yanlış siyasetini ortadan kaldırmak için iktidara geldiklerini ve *Yeter Söz Millet*in propagandasıyla halkın refahını istediklerini açıklamışlardır. Ancak kendileri muhalefetteyken iktidarın yapmış oldukları hataları olduğu gibi tekrarlamış ve *Milli Şef* dönemi yerine *Menderes Dönemi* 'ni yaşatmışlardır.

1950-1960 yılları arasında yaşanan iktidar-muhalefet ilişkileri incelendiğinde yaşanan gerginlik, uzlaşamama ve birlik olamama duygusu günümüz siyasetine de yansımaları görülmektedir. Bu siyasi anlayış ile partizanlık duyguları halka benimsetilmiş ve toplum içinde ayrışmaların olduğu gibi çatışmaların da ortaya çıktığı

açıktır. Türkiye'nin siyasi tarihi incelendiğinde siyasal alanda yaşanan çatışmaların siyasi çevrelerde kalmadığını ve toplumun etkilendiği görülmüştür. DP parti iktidarı süresi boyunca çeşitli çalışmalar yapılmış olup bunlardan kimisi ülke için faydalı olurken kimisi de toplum düzenini bozacak şekilde gerçekleşmiştir. Muhalefete karşı cephe alınması, CHP'sinin iktidar dönemini aratmamıştır. Bu şekilde devam eden siyaset ileri dönemlerde artarak ülke düzenini bozacak olaylara sebep olmuştur.

1950-1960 yıllarında TBMM'nin dokuzuncu, onuncu ve on birinci dönemlerindeki Mersin Milletvekilleri bu siyasi ortamda seçilmiş ve TBMM aldıkları vazifenin bilincinde olmuşlardır. Bu dönem aralığında Mersin'den toplamda on iki kişi milletvekilliğine seçilerek meclise girmiştir. Dokuzuncu dönemde(1950-1954) Refik Koraltan, Hüseyin Fırat, Aziz Köksal, M. Salih İnankur ve Şahap Tol milletvekili olarak görev yapmıştır. Bu dönemde Refik Bey, meclis başkanlığına seçilmiş ve on sene boyunca bu vazifesini sürdürmüştür. DP'nin kurucuları arasında olması onun her dönem için meclis başkanlığına seçilmesinde etkili olmuştur. Refik Bey'in ailesi Osmanlı Devletinde çeşitli görevlere getirilen kişilerdir. Böyle olduğu için Refik Koraltan'da siyasetin içinde büyümüş ve vatan için önemli vazifeler üstlenmiştir. Mersin ilinden mebus seçildiği sırada Balıkesir vekilliğine de aday gösterilmiş ancak Mersin halkına hizmeti borç bildiğinden Mersin Milletvekilliğini tercih ettiğine dair meclise takdir sunmuş ve takdiri kabul edilmiştir.

Milletvekili seçilen Hüseyin Fırat ise 1946 seçimlerinin hileli olduğunu meclis gündemine taşımıştır. Seçim sonuçlarının geçerliğini ortaya çıkarmak için kurulan İnceleme Komisyonun sözcü olarak seçilip görev yapmıştır. Seçim zamanında Bingöl ve çevresinde CHP'nin halka baskı yapmak suretiyle o bölgedeki askeri ve yerel idari teşkilatı sıkıştırdığını deliller ile meclise getirerek yapılan seçimin tekrar yapılmasını istemiştir. Ancak seçim tekrarı yapılmamıştır. Dokuzuncu dönemde meclis oturumunda konuşulan Ceza ve Af Kanunu hakkında söz alan Fırat, bu kanun bazı maddelerinin af kavramına ters düştüğü için değiştirilmesini istemiştir. Bununla beraber Resmi daire ve kurumların siyasi partilere verilmesi hakkındaki müzakereler sırasında Mersin Halkevinin üç milyona mal edilip bunun giderini halktan karşılandığını ancak dönemin valisinin bu Halkevini CHP'ye verdiğini söyleyerek kanun üzerine konuşmuş ve CHP'nin bazı mallarına el koyulmuştur. Onuncu dönemde Adıyaman'ın Malatya'dan ayrılarak çevre ilçelerini kapsayan bir haline dönüşmesinde konuşmuş ve arkadaşlarıyla neticeye ulaşmışlardır.

Aziz Köksal seçildiği dönem süresince çeşitli konularda söz almıştır. Ancak Aziz Bey'in mesleğinin doktor olması münasebetiyle 1951 ve 1953 yıllarında yapılan Adalet Bakanlığının, Milli Savunma Bakanlığının, Devlet Demir Yollarının bütçe görüşmelerinde sağlıkla ilgili konulara değinmiştir. Adalet Bakanlığı görüşmelerinde mahkemelerin önemli bir kolu olan Adli Tıp Kurumuna ayrı bir ödenek verilmesini söylemiş ve bu kurumun meclisten bağımsız olarak çalışmasını sağlamıştır. Askeri alımlarda muayenelerin düzgün bir şekilde yapılmadığını ve ordunun sağlık durumunun bu şekilde görmezden gelindiğinin altını çizmiştir. Bununla beraber bir *Sanatoryum* kurulması gerektiğini vurgulayarak var olanın sadece ismen olduğunu belirtmiştir. Ordunun sağlıklı olması ülkenin sağlıklı olması demek olduğunu belirtmiştir. Açık bir şekilde görülmektedir ki Aziz Bey'in mesleği onun siyasi hayatına yansımıştır.

M. Salih İnankur dokuzuncu dönemde meclis görüşmeleri yapılırken Mersin ilinin sorunlarına değinmiştir. Taşucu- Karaman arasındaki karayolu çalışmasının askeriye tarafından yapılmasını değerlendirip, yol çalışmasının aksadığını söylemiştir. Bayındırlık Bakanlığı'nın bu konuyu ele almasını sağlamıştır. Yapılacak olan Milletvekili Seçimlerinin ertelenmesi için taktir vermiş ve taktiri sonucu seçimler ertelenmiştir. On ve on birinci dönemde milletvekili olarak görev almamıştır.

Mersin Milletvekillerinden Şahap Tol dokuzuncu dönemde mecliste konuşmamış ancak çeşitli konular üzerine birden fazla taktir vermiştir. Bu taktirlerin kimisi kabul edilmiş kimisi ise kabul edilmemiştir. Şahap Tol on ve on birinci dönemde milletvekili olarak görev almamıştır.

Onuncu dönemde Mersin Milletvekili olarak görev alan Yakup Çukurova İşletmeler Genel Müdürlüğü ile Petrol Daire Başkanlığının 1955 yılı bütçe görüşmeleri sırasında söz alarak ülke geneline kurulan fabrikaların ve işletmelerin genellikle İstanbul'a kurduğunu söyleyerek bunun için çalışmaların yapılıp başka illere de yatırım yapılmasını açıklamıştır. Suni gübre fabrikasından birinin Mersin'de kurulmasını teklif etmiştir. Narenciye üretiminin yüksek olduğu ilde böyle bir fabrikanın ülke ve bölge ekonomisine faydalı olacağını düşünmüştür. Çukurova bölgesindeki pamuk üretimi sorunlarına değinmiş ve bu bölgeye yapılan Seyhan Barajı için teşekkür etmiştir. Mersin bölgesinde kıl keçilerinin ormanlara zarar verdiklerini açıklayıp Orman Kanunun buna önlem almasını talep etmiştir. Yakup

Bey seçildiği bu dönem içerisinde hem yerel hem de genel sorunların çözümü için gerekli çalışmaları yapmıştır.

M. Hidayet Sinanoğlu mesleğinin Ziraat Mühendisi olması sebebiyle bu dönemde meclis müzakerelerinde sadece zirai faaliyetler için konuşmuştur. Yine bu dönemde görev alan Mehmet Mutlugil sadece bir takrir sunmuş ancak gündem dışı kaldığı için görüşülmemiştir. On birinci dönemde görev alan İbrahim Gürgen ise pek aktif olmamıştır. Yine bu dönemde milletvekili seçilen Yakup Karabulut meclis içerisinde aktif olarak çalışmıştır. Hem seçildiği bölge bazında hem de ülke genelinde gerekli faaliyetlerde bulunmuştur. Askeri Hâkim olan Yakup Bey, özellikle meclis içerisinde müzakere edilen askeri konularda söz almıştır. Subayların terfi etmeleri kanunu üzerine söz almış Hava Kuvvetlerine mensup personelin hakkını savunmaya çalışmıştır. Bunun yanında Emekli Sandığı Kanunu ile ilgili söz almış ve emeklilerin maaşı hakkında konuşmuştur. O dönemde yapılan yolsuzluklara da değinmiştir. Bu dönemde birçok konu hakkında söz alarak konuşan Yakup Bey, diğer taraftan da meclise takrir ve kanun teklifi vermiştir. Bunlardan bir tanesi Askeri Temyiz Mahkemesinde görev yapan hâkimlere tazminatın arttırılması konusunda olmuştur. Gündeme gelen bu konu görüşülüp kabul edilmiştir. Bununla beraber birçok konu hakkında verdiği kanun teklifini meclise verdiği takrirlerle geri çekmiştir. Yakup Bey'in verdiği takrirlerden anlaşılacağı üzere son dönemde meclis faaliyetleri siyasi gerginlikten dolayı işlememektedir. Ancak Yakup Bey'in verdiği birçok kanun teklifi oy çokluğu ile kabul görmüştür. Askeri bir yönü olan Karabulut meclis çalışmalarında genel anlamda askeriye ile ilgilenmiştir.

Yine on birinci dönemde görev alan milletvekillerinden Hamdi Dölek hukukçu kimliğine sahip olduğu için bu dönemde ortaya çıkan Mardin canavarı lakaplı şahıs hakkında meclise gelen konu üzerine söz almıştır. Bunun dışında kayda değer herhangi bir önemli çalışmasına rastlanmamıştır. On birinci dönemde seçilen diğer bir milletvekili Niyazi Soydan'da mecliste birkaç konuşma yapmış ve kanun teklifi vermiştir. Ancak gündeme alınmayıp görüşülmemiştir.

DP iktidara geldiği günden bu yana ülke için önemli gelişmeler kaydettiği gibi birçok hata da yapmıştır. Yapılan hatalar neticesinde yirmi yedi yıllık CHP iktidarını yıkan on senelik DP iktidarı da 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ile sonuçlanmıştır. Darbe sonrası DP mensubu olan birçok milletvekili yargılanmak üzere Yassıada'ya götürülmüştür. Yargılanma süreçleri ağır geçen milletvekillerinin kimisi ölümlü cezası

alırken kimisi de müebbet hapis cezasına çarptırılmıştır. Bu ölüm cezasına çarptırılan milletvekili arasında Mersin Milletvekillerinden on yıllık meclis başkanlığı yapan Refik Koraltan olduğu gibi Niyazi Soydan, Yakup Karabulut ve Hüseyin Fırat'ta bulunmaktadır. İddia makamı tarafından Anayasa İhlal davasından yargılanan bu milletvekilleri kendi savunmalarını yargılama süreçlerinde yapmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada BCA'dan elde edilen belgelerde yalnızca dört milletvekilinin savunma metnine erişilmiştir. En ağır suçlamaları iddia makamından Refik Bey almıştır. Refik Koraltan, Hüseyin Fırat, Yakup Karabulut ve Niyazi Soydan'ın savunmasında işledikleri suçlara değinilmiş ve savunmaları yazılmıştır. Hüseyin Bey ve Refik Bey tespit edilen sağlık problemleri neticesinde heyet raporu alınmış ve MBK'ya sunulmuştur. İncelemeler sonucu Anayasanın 97. Maddesi gereğince MBK bu milletvekillerinin müebbet hapis cezasını kaldırarak beraatlarına karar vermiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada ele alınan dönemler itibariyle Mersin'den seçilen milletvekillerinin bazıları aktif olarak siyasi hayata katılırken kimi milletvekili ise pasif kalmıştır. 1950-1960 yılları arasında DP döneminde Mersin'den toplam on iki milletvekili seçilmiştir. Bu milletvekillerinin genel olarak mesleklerine bakıldığında çoğunluk hukukçu olarak görülmüştür. Altı hukukçu, üç doktor, bir ziraat mühendisi, bir orman mühendisi ve bir öğretmen oldukları meslek dağılımları incelendiğinde ortaya çıkmıştır. Hukukçu ve doktor mesleğinden olan milletvekilleri meclis içerisinde daha aktif olduğu görülürken diğer meslekten olanların pasif kaldığı görülmüştür. Bu dönem milletvekilleri ayrıca hem yerel siyasi tarih için hem de genel Türk siyasi tarihi için önemli birer yapı taşı olmuş ve 1950-1960 yıllarında yaşanan olaylar hakkında bizlere bilgiler vermişlerdir.

KAYNAKLAR

A.ARŞİVLER

1.TBMM Arşivi

Dokuzuncu Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis Tutanakları

Onuncu Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis Tutanakları

On Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis Tutanakları

2.BCA Arşivi

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Anayasa İhlal Davası

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Halkı Silahlandırma Davası

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Odalardan Alınan Evrak

B.SÜRELİ YAYINLAR

1. Gazeteler

Cumhuriyet

Akşam

Hürriyet

Zafer

Vatan

2.Dergiler

Akis

C.TETKİK ESERLERİ

Ahmad, Foroz *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, Hil Yayınevi, İstanbul 2010.

Ahmad, Foroz ve Turgay, Bedia, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Bilgi Yayınları, Ankara, 1976

Albayrak, Mustafa, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004.

Arslan, Zühtü, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-IX Dönem Biyografiler (1957-1960)*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C.III, Ankara 2011.

Çavdar, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Kitabevi, İstanbul 2013.

Çufalı, Mustafa, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII Dönem Biyografiler (1946-1950)*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C.III, Ankara 2011.

Eroğlu, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul 2014.

Günel, Erdoğan, *Türkiye'de Demokrasinin Yüzyıllık Serüveni 1908-2008*, Kara Kutu Yayınları, İstanbul, 2009.

Karpat, Kemal H. , *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

Karpat, Kemal H. , *Türk Siyasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2015.

Kısakürek, Necip F. ,*Benim Gözümde Menderes*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1970.

Öztürk, Kazım, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-IX Dönem Biyografiler (1950-1954)*, TBMM Vakfı Yayınları, C.VII, Ankara 1998.

Uran, Hilmi, *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım(1908-1950)*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2008.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ, *Tarihe Düşülen Notlar-3 Meclis Başkanları ve Genel Kurul Konuşmaları (1920-2013)*,TBMM Basımevi, Haziran 2013.

Tuncer, Erol, *1946 Seçimleri*, TESAV Yayınları, Ankara, 2008.

Timur, Taner, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, İmge Kitabevi, İstanbul 2003.

Yeşil, Ahmet, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

Yılmaz, Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2001.

Akıncı, Abdulvahap, “Türkiye'nin Darbe Geleneği:1960 ve 1971 Müdahaleleri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Nisan 2016,C.IX. , s.55-72.

Bulut, Sedef , “ Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı:(1957-1960) Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Akademik Bakış*, 2009, C.II. , S.4, s.125-145.

Burgaç, Murat, “1946 Seçimlerinde Propaganda”, *Ç. T. T. A. D. C.XIII. , S.26, s.163-184.*

Boztaş, Asena, “*Türk Demokrasisine Müdahaleler*”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.IX. , S. 19, 2012, s. 66-73.

Bakan, Selahaddin ve Özdemir, Hakan, “Türkiye’de 1946-1960 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Demokrat Parti (DP)’ye Karşı” *C.Ü.İ. İ.B.D. , C. XIV. , S.1. , s.373-397.*

Dokuyan, Sabit, “ Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti’nin Kuruluşu”, *A. S. A. D. , Sayı:1, Haziran 2014, s.151-169.*

Emiroğlu, Atiye, “27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti’nin Tasfiyesi” *Soysal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, C.I. , S. 1, s.14.*

Eraslan, Cezmi, “Atatürk’ten Sonra Türkiye’nin İç Politikası”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2005, s.519-661.*

Göktepe, Cihat, “Türkiye’de İç ve Dış Siyasi Gelişmeler:1950-1965”, *İç ve Dış Gelişmelerle Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1946-2012, Ufuk Yayınları 2014. s.65-142.*

İnan, Süleyman, “Demokrat Parti Dönemi(1950-1960)”, *Yakın Dönem Türk Politika Tarihi, Ankara 2008. s. 118-145.*

Keskin, Yusuf Z. “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, *E.Ü.S.B.E.D. Güz 2012,C. V. , Sayı. 1 s.108-130.*

Önder, Meltem, “1960 Darbe Sürecinde Akis Dergisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.XIV. , Bahar 2014, s.283-306.*

Şeyhanlıoğlu, Hüseyin, “12 Temmuz Beyannamesi’nin Siyasal Etkileri ve Önemi”, *S.D.Ü.S.B.E.D. , 2012, C.II. , S.16, s.77-100.*

Yılmaz, Ensar , “1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları”, *NWSA, 2010 C.V. , S. 4, s.541-551.*

Yıldırımaz, Sinan, “1950 Seçimleri ve Propaganda”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, S.6 2004, s.131-157.*

Yüksel, Erol, “Refik Koraltan’ın Anayasayı İhlali Davasında Yargılanması: Suçlamalar ve Savunma”,*Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Güz 2016, S.40, s.375-395.*

Aslan, Emel, *Türkiye’nin İç Siyasetinde Demokrat Parti(1950-1960), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir 2014.*

Güven, Ersin, 1946-1960 Arası(VIII-IX-X-XI. Dönem)TBMM Kayseri Milletvekilleri ve Faaliyetleri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2011.

Gündüz, Mehmet, Demokrat Parti'ye Karşı Muhalefet ve Milli Muhalefet Partisi(1950-1960), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.

D. İNTERNET SİTESİ

https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonucdari/secim3_tr.pdf

<http://www.vefathurriyet.com/ayhan-timurtas-koralan/>

<http://www.oktayaras.com/naci-sensoy/tr/29373>

<http://www.cikpemist.adalet.gov.tr/sdk.html>

<http://iuhf.net/ord-prof-dr-tahir-taner/>

<http://akademikperspektif.com/2012/04/09/saibeli-bir-secimin-anatomisi/>

<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-76/1946-genel-secimleri-ve-sonucdari-uzerinde-iktidar-ve-muhalefet-partileri-arasinda-yapilan-tartismalar-ii>

EKLER

Ek-1: Anayasayı İhlal Davasında yargılanan Hüseyin Fırat'ın MBK tarafından verilen karar ile beraat ettiği kararname

1- Yüksek Adalet Divanınca 15/9/1961 tarihinde ittihaz olunan kesin kararla; Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 ve 173 üncü maddeleri uyarınca takdireh 15 sene müddetle ağır hapse konulmasına ve şümme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, aynı kanunun 33 üncü maddesi gereğince cezası müddeti zarfında kanunî mahcuriyet halinde bulundurulmasına ve 5 sene müddetle Süşehrinde Umumi Emniyet Nezareti altına alınmasına karar verilen hükümlü Bedir oğlu, 1330 doğumlu Hüseyin Fıratın, tıbben tesbit olunan sürekli hastalıkları sebebiyle; bakiye hürriyeti bağlayıcı cezası ile, Türk Ceza Kanununun 173 üncü maddesi gereğince hükmolunan Umumi Emniyet Nezareti altında bulundurulma cezasının tamamen kaldırılması, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 97 inci maddesi 2 inci fıkrası hükmü gereğince uygun görülmüştür.

2- Bu Kararı Adalet Bakanı yürütür.

19 Ocak 1965

Cumhurbaşkanı

Başbakan

Adalet Bakanı

İsmet İnönü

Y. F. Sarıca

002 11

310 2 10

T. C.
ADALET BAKANLIĞI
ADLİ TIP MÜESSESESİ REİSLİĞİ
ADLİ TIP MECLİSİ

Esas No. : 12855

İstanbul

Karar No. : 10

4/1/1965

Adli Tıp Meclisinin 14/12/1964 tarih ve 12121/14863 Sayılı mutaleasına ektir:

İ S T A N B U L C. Savcılığının 4/12/1964 Gün ve İnfaz Bürosunun B.1964/2341 sayılı yazısı ile gönderilen Hüseyin Fırat hakkındaki evrak tetkik edildi:

Hüseyin Fırat hakkındaki raporlarda Kronik kolosistik, koroner Sklerozu, Koroner devran yetmezliği, duodenum ulserine musab olduğu ve hastalıklarının sürekli olduğu bildirilmiştir.

Adli Tıp Meclisince T.C. Anayasası 97. nci madde ikinci fıkrasında zikredilen sürekli hastalık ve sakatlığın hudut ve şumulu aynı madde ve fıkra içinde yazılı ve aynı suretle muamele ve hükme tabi olan kocama haline kıyasla takdir edildiği, vücut fonksiyonlarında önemli bozukluklara mucip ve iyileşmeleri kat'ı veya muhtemel surette mümkün olmayan sürekli hastalık ve sakatlıkların kocama hali mesabesinde olabileceği mulahaza edilmektedir.

N E T İ C E : Hüseyin Fırat hakkındaki raporlarda yazılı hastalıklardan bir kısmı sürekli olmakla beraber yukarıda yazılı kıyaslamalar göz önünde tutularak Adli Tıp Meclisince mutalea bildirilmiştir ise de T.C. Anayasasının 97. nci maddesi ikinci fıkrasının tatbikatında mutlak bakım dan takdir ve kararın ilgili ve yetkili makamlara ait bulunması lazım geldiği mutaleasına varıldı.

Başkan
Prof. Dr. Cahid Özen

Üye
Adli Tıp Mühassısı
Dr. Abbas Aslantepe

Üye
Adli Tıp Mühassısı
Dr. İzzet İşcan

Üye
İç Hastalıkları Muta.
Dr. Osman Kazım Okman

Üye
Kadın-Doğum Hast. Muta.
Dr. Necati Sicioğlu

Üye
Akıl-Sinir Hast. Muta.
Dr. Kemal Şenyaprak

Üye
Harici Hastalıklar Muta.
Dr. Hayri Meriç

Üye
Tıbbi Kimya Mühass.
Dr. Saip Atademir

Üye
Adli Tıp Mühassısı
Dr. Vakur Şahmen

EKİ: Gelen Beş parça evrak .

N.Ç.

12855
İ S T A N B U L
C. Savcılığına
6/1/1965

Ek-3: Anayasayı İhlal Davasında yargılanan Refik Koraltan'ın MBK tarafından verilen karar ile beraat ettiği kararname

K A R A R N A M E

2902

1- Yüksek Adalet Divanı'nca 15/9/1961 tarihinde ittihaz olunan kesin kararla; 6258 sayılı kanunla değişen 1567 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin A bendi 1 inci fıkrası ve 15 numaralı kanunun 3 üncü maddesi ile Türk Ceza Kanununun 56 ıncı maddesi uyarınca 5 ay 25 gün hapis ve 833 lira 30 kuruş ağır para ve Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/1 maddesi uyarınca da ölüm cezasına çarptırılmasına karar verilip, Millî Birlik Komitesi tarafından işbu cezası müebbet ağır hapse tahvil olunan Üsküdar Toptaşı cezaevi hükümlülerinden Ali oğlu, 1889 doğumlu Refik Koraltan'ın, tıbben tesbit olunan sürekli hastalık ve kocama hali sebebiyle; cezasının tamamen kaldırılması, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 97 inci maddesi 2 inci fıkrası hükmü gereğince uygun görülmüştür.

2- Bu kararı Adalet Bakanı yürütür.

40.

Cumhurbaşkanı

29 Eylül 1964

Başbakan

Adalet Bakanı

020 11 1 1 309 30 12

Ek-4: Refik Koraltan'ın sağlık raporu

Rapor No. -1607

Adı, Soyadı : Refik Koraltan	T. C.
İşi : Hukukçu	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Maydarpasa NUMUNE Hastanesi Sağlık Kurulu
Müracaat tarihi : 28/8/964	
Rapor tarihi : 28/8/964	
Yaş : 76 Boy : Kilo :	

Muayene Raporu

Iç Hastalıklar :	Essai Hipertansiyon (TA. 18,5/9) arterioskleroz emphysema, Skleroza bağlı Koroner yetmezliği, Poliartritist Guttöz Şekerli Diyabet	
Dış Hastalıkları :	Şikâyeti yoktur	
Göz :	Başlangıç halinde Katarakt	
Kulak B. B. :	Patologik bulgu yoktur. Zarlarda yaşı ile ilgili müzmin nezlevi istihale manzarası vardır. İşitmesi yaşına göre normaldir.	
Sinir ve akıl :	Kocamaya bağlı tremör ve tesbit hafızasında zaaf tesbit edilmiştir.	
Kadın Hastalıkları :		
İdrar Yolları :	Şikâyeti yoktur	
Deri Hastalıkları :	Şikâyeti yoktur	
Röntgen :	Spondilartroz deformans bulguları vardır.	
Laboratuvar :	Kanda asit ürik : % 10.5 mg. Lipid : 860 Kunkel : 23 Kanda şeker : 290 mg.	Kolesterin : 212 mg. dir. K.K. 3.270.000 B.K. 5.400 Hg. % 75 Index 101 dir.
Ortopedi :		
Fizikoterapi :	Poliartritis Guttöz	
Nörolojîrji :		

Netice :

Refik Koraltan 26/8/964 tarihinden 28/8/964 gününe kadar 2 inci Dahiliye servisinde tetkik ve tedavi edilmiştir.

- 1 - Kendisinde essai hipertansiyon (18.5-9 Vakez) arterioskleroz, anfizem, şekerli diyabet(Kanda 290 milgr.) skleroza bağlı Koroner yetmezliği ve Poliartirit Guttöz, başlangıç halinde Katarakt, Kocamaya bağlı tremör ve tesbit hafızasında zaaf vardır.
- 2 - Durum usul Kanunun 399/2 inci maddesi hükmüne göre incelendiğinde yukarıda yazılı hastalıkları hayatı için bugün yakın ve katı tehlike teşkil edecek mahiyette görülmemiştir. Ancak Koroner skleroza bulunduğundan her an bir intilal yapabilir.
- 3 - Essai hipertansiyon, arterioskleroz, anfizem, skleroza bağlı Koroner yetmezliği, Poliartirit Guttöz, şekerli Diyabet ve Kataraktının kocamanın tevlit ettiğini ve bu hastalıklarının sürekli hastalıklar mahiyetinde görüldüğünden şahsın Ana Yasasının 97/2 hükmüne göre muameleye tâbi tutulması hususunu bildirir Sağlık Kurulu Raporu Öybirliği ile verildi.

Sağlık Kurulu Başkanı
Baştabib
Opr. Dr. Faruk Ayançoğlu
3891

Dahili Hast. Mütehassısı
Dr. Kemal Saraoğlu
I900

Hareki Hast. Mütehassısı
Prof. Agr. Opr. Dr. H. Seylan
3331

K. S. S. Hast. Mütehassısı
Dr. Mehmet Arıncı
1859

Kadın ve Doğum Hast. Müth.
Dr. Hilal Rona
1638

Oreoloğ
Dr. Muammer Çavuş
1636

Nörolojîrji Müth.
Opr. Dr. Ertugrul Saltuk
3398

Akile ve Sinir Hast. Müteh.
Dr. Fettah Demirhan
4397

Deri-Hast. Müteh.
Prof. Dr. Burhan Hüsnü
6669

Göz Hast. Mütehassısı
Dr. Şücaettin Omay
4129

Fizioterapi Müt.
Dr. Alieddin Bener
6038

Röntgen Mütehassısı
Dr. Esat Künkler
6621

Bakteriyoloğ
Dr. Razi Manser
5462

Ortopedi Müteh.
Doç. Op. Faik Çuden
3466

030 11

307 30/12

Ek-5: Refik Koraltan'ın CHP İhracını gösteren genelge

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği
Sayı : 1/2/06
Ankara : 22/12/1945

GENELGE

1 — İçel Milletvekili Refik Koraltan hakkında Genel Başkanlık Divanının kararı Tüzüğüümüzün 150 inci maddesi gereğince bağli olarak sunulmuştur.

Tüzüğün 112 inci maddesine göre Parti Grupundan çıkarılanlar aynı zamanda parti üyeliğinden de çıkarılmış olurlar.

2 — Parti İİ İdare Kurullarına [İlce, Bucak, Ocak sayısınca gönderilmiştir.]

Bölge Müfettişlerine ve Genel Müfettişliklere yollanmıştır.

C. H. P. Genel Sekreteri
Kırklareli Milletvekili
N. KANSU

Aslının ayıdır.
22/12/1945

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Başkanlık Divanı
199
Ankara : 18/Aralık/1945

İçel Milletvekili Refik Koraltan'ın Vatan gazetesinin 2 Ekim 1945 günlü sayısında çıkan demeci üzerine Parti Genel İdare Kurulunun aldığı karar hakkında Parti Meclis Grubunun 27.XI.1945 tarihli toplantısında açılan görüşme sonunda açık oya bağ vurularak Refik Koraltan'ın savunmasının esas ve usul bakımından yersiz olduğuna ve kendisinin C. H. Partisinden çıkarılmasına [1] oya karşı [280] oyla karar verilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubunca İçel Millet vekili Refik Koraltan hakkında alınmış olan yukarıdaki karar onanmıştır.

Değişmez Genel Başkan
İsmet İnönü

Genel Sekreter
N. Kansu

Genel Başkan Vekili
Ş. Saracoğlu

Aslının ayıdır.
22/12/1945

490	01				6	28	7
-----	----	--	--	--	---	----	---

TEKNİK ÜNİVERSİTE
3 AĞUSTOSTA BAŞLIYOR
GÜVEN DERŞANESİ

Cumhuriyet

35. yıl 12.564

DOĞUBANK
BETÜN BANKA
İŞLERİNİN İÇİN
KARŞILIKLI

35. yıl 12.564

1959

19 Temmuz 1959

Seçimlerin tehirine dair D.P. nin kararı C.H.P. de asabiyyet yarattı

C.H.P. Meclisinin dünkü toplantısında bu mesele görüşüldü ve sert fikirler teati olundu, bugün bir tebliğ yayınlanacak

B.M.M. nin yarınki gündemini alması ve bu mesele arasındaki görüşmelerin intiyen bir Demokrat Parti tebliğinin müzakereyi sırasında tartışmalar olacağı anlaşıyor

Atınada Türk - Yunan görüşmeleri bitti

Tatmin edici neticeler alındığı bildiriliyor: görüşmelerin ikinci safhasına gelecek hafta içinde Ankara'da başlanacak

İzmirde bir D.P. toplantısı

İzmirde bir D.P. toplantısı yapıldı. Toplantıda D.P. Meclisinin dünkü toplantısında bu mesele görüşüldü ve sert fikirler teati olundu, bugün bir tebliğ yayınlanacak.

Polis marifetile makamına oturdu

T. M. T. F. Federasyonu'nun İstanbul'da kongresi sona erdi. Polis marifetile makamına oturdu.

İngiltere genel seçimlere gidiyor

İngiltere genel seçimlere gidiyor. Seçimlerin sonuçları merakla bekleniyor.

Tenkid edilen tasarı

Tenkid edilen tasarı. Tasarının içeriği tartışılıyor.

Bir C.H.P. heyeti Kıbrıs'a gidiyor

Bir C.H.P. heyeti Kıbrıs'a gidiyor. Heyet üyeleri Kıbrıs'ta çalışmalar yapacak.

Emekliye ayrılan generaller

Emekliye ayrılan generaller. Generallerin emekliye ayrılması kararı alındı.

Motordaki cinayetin sanığı dün yakalandı

Motordaki cinayetin sanığı dün yakalandı. Sanığın tutulduğu bildirildi.

Şafak vakti yıktırılan goonkendular

Şafak vakti yıktırılan goonkendular. Goonkenduların yıktırıldığı bildirildi.

İstanbul Opera binası Hazine'ye satın alınıyor

İstanbul Opera binası Hazine'ye satın alınıyor. Bina'nın satın alınacağı bildirildi.

Yılın en sıcak günü

Yılın en sıcak günü. Hava sıcaklığı rekor kırdı.

Atatürke AID Hatıralar
Cumhuriyet Yurtu Halkı millî birliğe
emirlerini yolları Allah katında bulur-
muş. Bu bu yolda bulmuşları bu
kurtuluş yolları bulmuşları
bulmuşları. Cumhuriyet
CUMHURİYET YATIRIM
İSTANBUL

Cumhuriyet

26 ncı yıl Sayı: 9130 KURUCUSU: YUNUS PAŞA
Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, İstanbul — Posta Kurumu Sicil No: 28
Ticaret Sicil No: 28200, İstanbul, 1929

GELİR VERGİSİ
İŞLETME HESABI
Büyük Mükurri Kurum
Devlet Mükurri Kurum
Gelir Vergisi Hesabı
İnkilap Kitabevi

(C.H.P.) içinde ciddi bir ihtilâf başgösterdi

“Parti ıslahatçıları,, adı verilen bir zümre, Kurultayı toplamadan seçime girmek istiyorlar
Muhalefler ise bu hareket neticesi on binlerce partilinin seçim gayretlerinin sarsılıp sarsılmıyacağını soruyorlar

Suriyede netrol kavrası

Suriye’de netrol kavrası... Suriye’de netrol kavrası... Suriye’de netrol kavrası...

Bu grup, dün gece Ankara’da bulunan Suriye’de netrol kavrası...

Seçim Kanununun tetkikine başlandı

Dün, Karma Komisyon Demokrat Partinin prensiplerde hükümetle mutabık olduğu anlaşıldı

Millet Partisi siyaseti, ekseriyet sistemi yerine... Toprak Ofise yeni vazifeler...

Moskovada 3 yıl: 65 Rusyanın atom bombası yapması harb ihtimalini arttırır mı?

YAZAN: Bedell Smith

Bu tesis, Moskova’da bulunan Rusyanın atom bombası yapması...

D. Parti İstişarî Kongresi bitti

Genel İdare Kurulu bugün bir tebliğ yayımlayarak alınan kararları açıklayacak
Dünkü oturumda Menderes ve Köprülü birer nutuk söylediler, Partinin seçim listelerinde müstakiller yer verilip verilmeyeceğini Genel Kurul kararlaştıracak

Ankara, 9 (Ticari) — D. P. İstişarî Kongresi, bugün de sonuna doğru... Parti İstişarî Kongresi...

C.H.P. lilerle muhalefet dün Mecliste birbirlerine girdiler

Yeni Gördes Kasabasının yeri için yapılan müzakereler sert ağır kavgalarına inkılab etti

Bu grup, dün gece Ankara’da bulunan Suriye’de netrol kavrası...

Ankara 9 (Ticari) — Meclis... C.H.P. lilerle muhalefet...

Beden Terbiyesi ve Üniversite bütçeleri

Milli Eğitim Bakanının izahlarından sonra komisyon bütçeleri kabul etti

Ankara 9 (Ticari) — Milli Eğitim Bakanlığı... Beden Terbiyesi ve Üniversite bütçeleri...

Bu grup, dün gece Ankara’da bulunan Suriye’de netrol kavrası...

Colombo Konferansı açıldı

Colombo 9 (A.P. ve A.A.) — Colombo Konferansı...

Bu grup, dün gece Ankara’da bulunan Suriye’de netrol kavrası...

Teknik Üniversite inifilaki

Teknik Üniversite inifilaki... Teknik Üniversite inifilaki...

Bu grup, dün gece Ankara’da bulunan Suriye’de netrol kavrası...

Koraltan İskenderun'da tezahüratla karşılandı

Meclis Reisi, irad ettiği nutukta, «Demokrat Parti geceli gündüzlü memleket hizmetindedir....» dedi

İskenderun, 15 (a.a.) — Dün geceyi şehrimizde geçiren Büyük Millet Meclisi Reisi Refik Koraltan ile Münakalat Vekili Arif Demirel, Hatay mebusları, bu sabah D. P. İlçe Merkezini ziyaret etmişlerdir.

Refik Koraltan, demokrat partili binası etrafında toplanmış bulunan binlerce İskenderunlu'nun sevgi tezahürleri arasında şu konuşmayı yapmıştır:

«Sevgili İskenderunlu kardeşlerim,

Dün Tarsus toplantısından ayrılıp sizleri, 1946'nın demokrasi mücahitlerini bir kere daha görmek üzere buraya geldim. 1946'dan bu yana 12 sene geçti, gene aramızdayım. 1950'den sonra milletiniz, sizlerin iradesi ile işbaşına getirdiğiniz ve eseriniz olan D.P. iktidarı, yedi yıl içinde yedi asırda giderilemeyen ihtiyaçlarınızı gidermek için gece ve gündüz çalıştı, çalışacaktı ve çalışmaya mecburdu.

Türk milleti, bağrından çıkarıp onları iftinaşına mazhar olan bir hükümeti işbaşına getirmişti. Elbette çalışacak, elbet çalışırdı. (Sonu Sa. 4 Sü. 7 de).

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Koraltan 'İskenderun'da

(Bastırılı 1. inel sayfada)
te eser verecekti. Demokrasi budur.

Otomobille tayyarede imiş gibi sarıntı duymadan asfalt yollardan geçtik. Göz kamastırıcı elektriklerimizi gördük. Mebusunuz Şemsettin bey sordu. «1946'da böyle mi idi» dedi, ben de size soruyorum: 1946'da böyle mi idi?

Seneler önceki Adana'dan buraya gelinceye kadar toz toprak içinde, çeşitli tehlikelerle kucak kucaga kalmıştık. Şehrimizde yekünü 2 bin yatağı aşan otelleriniz varmış. Allah emsali ni çoğalsın. Bütün medeni vasıtalara malik olan şimdiki İskenderun ile 1946'nın İskenderununu mukayese ediniz. Amma bu bir başlangıçtır. İskenderun her geçen yıl daha da büyüyecek. Hal böyle iken, bu memleketin bir çocuğu geliyor. «Göz görüyor gibi, kulağı duymuyor gibi, kalbi çarpıyor gibi, bütün bu göğüs kabartıcı eserler karşısında, ne var ki, ne olmuş ki? Diyor. Bunu kim soruyor? 27 sene memleketi bilinen sekil de, idare edenler soruyor. Bunu kim söylüyor? 1946'da Demokrat partili oldu di...» karakollarla vatandaşlara eziyet eden, gemi vurduranlar söylüyor. Devlet başkanlığı varmış, insafsız bir

insan söylüyor. Bunu, hayatın nimetlerinden nasibini olmayan bir bedbaht söylüyor.

Tarihte büyük eserler vermiş, zengin bir memleketi yaşayan, tarihi olan bir yerin kahraman evlâtları İskenderunlular.

Türk olarak, Türklüğün bu yüküğüne duyarak, bu vatanın hudut bekçileri olarak, daima sen, daima meşut vassınız. 26 milyon Türkün eseri Demokrasiyi koruyunuz, koruyacaksınız. Adı bazı siyasi lehcelere bürdünerek ortaya çıkanların söyleyeceklerine şöyle cevap veriniz:

«Biz hasas, haysiyetli bir milletiz. Dayak yememek için, ken dimizi endirmemek için, mamur olan vurdumuzu yıktırmamak için, eserlerimizi devan ettirmek için elele verdik. Kendi elimizle kurduğumuz iktidarı yıktırmıyacağız. Bunlara böyle cevap vereceğizden ben de eminim. Aziz İskenderunlular daima sen ve meşut olunuz, sakolunuz. Sağ olunuz.»

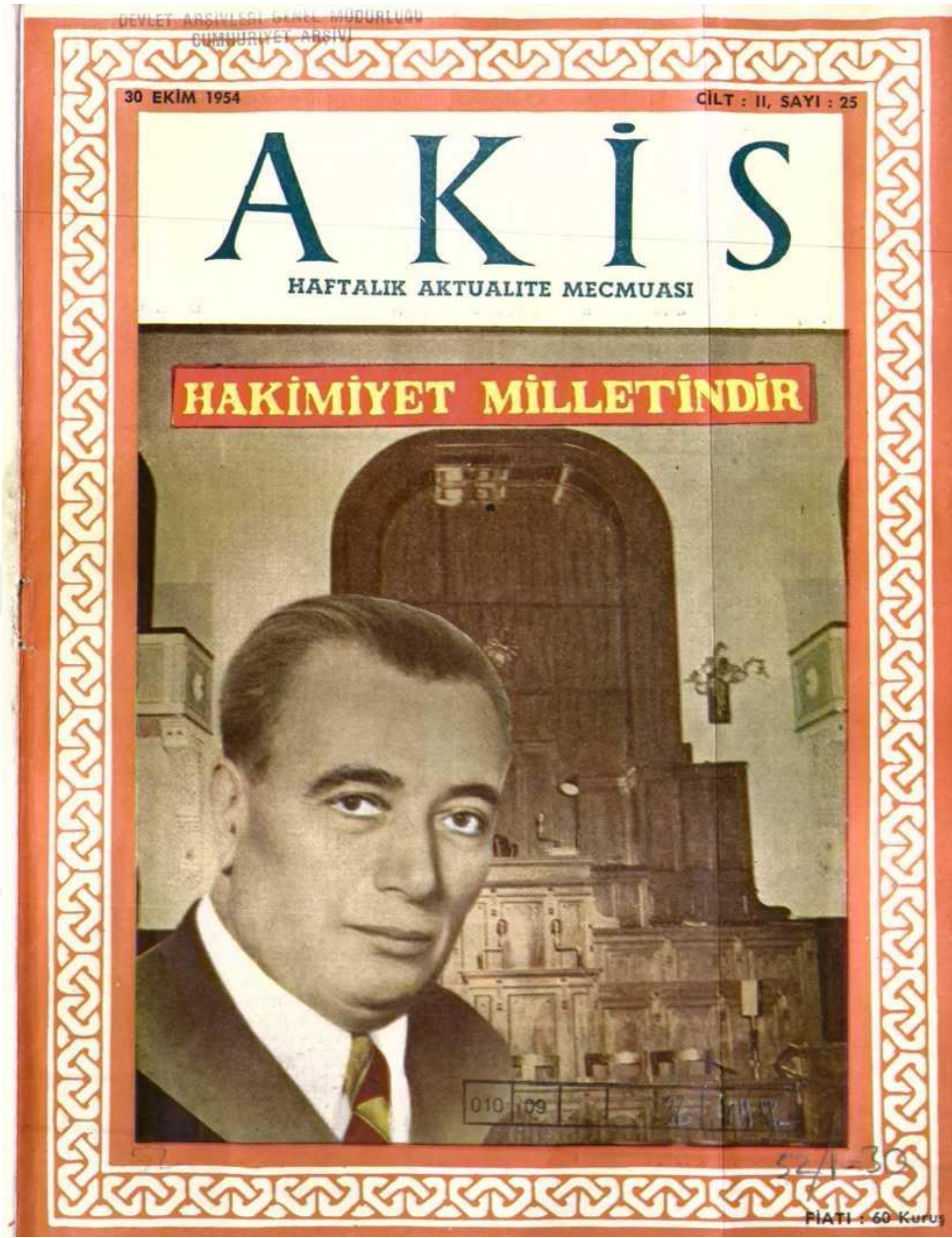
Bundan sonra B.M.M. Reisi Refik Koraltan ve Münakalat Vekili Arif Demirel beraberlerindeki zevatla birlikte Antakya'ya müteveccih halkın sevgi tezahürleri arasında şehrimizden ayrılmışlardır.

10 09 1328 1

Ek-13: Refik Koraltan'ın odasından alınan gazete kupürü

Ek-14: Akis Dergisi 30 Ekim 1954

Ek-15: Yassıada Yargılamaları devam ederken Niyazi Soydan'ın DP'ye ait bir belgeyi ortadan kaldırırken yakalanmıştır

CUMHURİYET ARŞİVİ
BELETTİ ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

YASSIADA GARNİZON KUMANDANLIĞI

KAK : 4006-367-61

19 Temmuz 1961

KONU:

Niyazi Soydan

Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sını ihlâlden sanık sakıt İçel milletvekili Niyazi Soydan müdafaasıyla ilgili olarak tetkik ettiği 19/6/1961 tarihli Demokrat Parti meclis grubu zabtına ilişik bir vesikayı ortadan kaldırmak isterken vazifeliler tarafından görülmüştür.

Bu mevzuda yerinde tutulan zabıt ilişiktedir. Arzederim.

EXLER :

- Ek-1 (1.nusha zabıt)
Ek-2 (19/6/1961 tarihli
zabıt ve ekleri)
Ek-3 (Sarı madenli lacivert
tükenmez kalem 1 Ad)

TARİK GÜRYAY
Top.Yb.
Yassıada Garnizon Kumandanı
T. C.

Yüksek Adalet Divanı,
Başkanlığı

4180 20-7-961 20

010	09			15	134	X
-----	----	--	--	----	-----	---

Ek-16: Akşam Gazetesinde Yakup Karabulut'un Af Kanunu desteklediğini anlatan manşet. Yakup Bey kupür savunmasında sunmuştur.

AKŞAM
TÜRKİYEİN EN ESKİ S
DEVLET RESMİ GAZETESİ
CUMHURİYET ARK

**Hukukçular «AFFI»
yerinde buluyorlar**
Profesörlerle görüşen Karabulut «DP
Grupu af tasarısını destekliyor» dedi

Aftan 50 - 60 bin kişi
istifade edebilecek

DP nin iktidara gelişinin
onuncu yıldönümün-
de kısmi bir af ilân
edilmesi için, kanun teklifi
hazırlayan İçel Milletvekili
Yakup Karabulut, İstanbul'a
gelerek Hukuk Fakültesi
öğretim üyeleriyle görüş-
müştür.

Dün sabah fakülte dekan ve pro-
fesörleriyle üç saatlik bir toplantı
yapıldı. Karabulut'un tasarısı, öğ-
retim üyeleri tarafından da benim-
senmiş. «Çok yerinde olduğu» be-
lirtilmiştir.

Aftın hangi mahkûmlara tatbik
edileceği konusunun tesbiti için,
(Devamı Sa. 3: 86. 4 de)

Yakup Karabulut, af tasarısı ile ilgili düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşıyor.

Hukukçular "AFFI," yerinde buluyor
(Bastırıldı 1 inen sayfa)
Bu toplantılarda önümüzdeki gün-
lerde devam edilecektir.
Karabulut tarafından dün yapılan
bir açıklamaya göre, şu mahkûmların
af dışında bırakılması istenmektedir:

- 1 Zorla ırza geçener,
- 2 Kasten ve tasammüden cinayet
işleyenler,
- 3 Zimmet ve ihtilâk suçluları,
- 4 Uyuşturucu madde imal eden
ler, kullanımlar ve satanlar,
- 5 Vatana ihanetten ve komünist-
likten mahkûm olanlar,
- 6 Kaçakçılık yapanlar,
- 7 Resmi evrakta sahtekârlık ya-

Bu açıklamadan da anlaşılacağı gi-
re, kabalat nev'inden ve tesadüfen
suç işleyenlerle, trafik, orman ve
balıkçılık suçluları, aftan fayda-
lanacaklardır.

Tasarıyı hazırladığı günden beri
yürüden dört köşesinden yüzlerce
mektup ve telgraf alan Yakup Kara-
bulut, dün bir beyanat vermiş ve
şunları söylemiştir:

«- D.P. Meclis Grubunda teheb-
bîni benimsedi destekleyenler çok-
tur.

2873 10

10 LİRA 10 LİRA 20 LİRA 20 LİRA

DEVLET ARŞİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

VATAN

Şahibi: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık
T.A.Ş. adına: AHMED EMİN YALMAN
* Yayıncı İşleri Müdürü: Naim TIRALI *
Bu sayıda yayı işlerini mühen idare eden
Mecidi Müdür: SELAMİ AKPINAR
Gazetecilerle gönderilen yazı ve resimler
hastaların ayta basılmasını geri verilmeye.

TAKVİM 18 MART 1959
CARSAMBA
AY 3 - GÜN 31 - KASIM 191
- MART 5 - HICRI 1378 -
Sabah 06.07 - 11.50 Akşam
Öğle 12.22 - 06.08 Yatsı
İkindi 15.45 - 06.29 İmsak

VATAN 18 MART 1959 SAYFA 3

GENERALLER - Geçenlerde Napoli'de, Müttefik Hava Kuvvetleri, Güney Avrupa Karargahında NATO'ya mensup 12 general ve ileri gelen personelleri iki gün devam eden bir toplantı yapmışlardır. Bu, bu bölgede NATO Taktik Hava Kuvvetleri Komandanlarının iştirak ettiği ilk konferansı teşkil etmiştir. Konuşma, konferansa iştirak eden generaller görülmektedir. (Görsel Foto Servisi)

Yakup Karabulut basın affı için teklif hazırlıyor

İçel D.P. mebusu üniversite muhtariyeti için de bir kanun teklifinde bulunacak

DP. Afyon milletvekili Kemal Özoğuz'un hâlen DP. yüksek kademe-lerinde teklif edilmekte olan basın suçlarının affı konusundaki kanun tasarılarından sonra, DP. İçel milletvekili Yakup Karabulut'un da aynı konuda bir az tasarruf tasarlama niyeti olduğu bildirilmektedir. Belirtildiği-ne göre, Karabulut'un bu teklif ettiği maddesi güncel DP. Grup başkanlığına verilecek ve Özoğuz'un teklifi ile birleştirilerek, DP. Grup'unumil heyetine getirilecektir.

DP. İçel milletvekilinin, ayrıca Üniversiteler Kanununun 46. maddesi ile değiştirilmesini istihdad eden bir kanun teklifi üzerinde çalıştığı da öğrenilmektedir. Öğrendiğine göre, Karabulut, Üniversite muhtariyetini kısıtlayan 46. maddenin değiştirilmesiyle ilgili olarak peşirinde olan üniversite profesörleri ile temalar yapması bulunmaktadır.

Bilindiği gibi, 1956 yılında, DP. Muğla milletvekili Yavuz Paşamehmedoğlu'nun Üniversiteler Kanununun 46. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi, TBMM'de DP. çoğunluğu sayesinde reddedilmişti bulunuyordu. Bizzat çevreler, bu

kere de, aynı konuda yapılan bir kanun teklifinin DP. Grup'unun kabulüne ihtimal vermektedirler.

Bilmi YAVUZ

010 09 45 135 3 2874 //

Ek-18: Akis Dergisi 9 Haziran 1960

Dönem ile ilgili dergide çıkan karikatür

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Ercan BOLAT
Doğum Yeri ve Tarihi : Mersin 1990
Medeni Hali : Bekâr
İletişim Bilgileri : bolat_ercan@hotmail.com/bolatercan33@gmail.com
0543 743 31 33

EĞİTİM

2004-2007 Mersin Dumlupınar Lisesi
2009-2013 Niğde Üniversitesi Tarih Bölümü
2014-2015 Mersin Üniversitesi Pedagojik Formasyon Eğitim Programı
Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih
2015-2017 Anabilim Yüksek Lisans

YABANCI DİL

İngilizce

YAYINLARI

Makaleler

1. Mehmet KAYA-Ercan BOLAT, “Türk Basınına Göre Kuzey Azerbaycan’ın Bağımsızlığını Kaybetmesi(1920)”, *III. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu*, Bakü 2016, 227-234.